WILL BROWNELL
DENISE DRACE-BROWNELL
cu ALEX ROVT

PRIMUL NAZIST

ERICH LUDENDORFF OMUL CARE L-A FĂCUT POSIBIL PE **HITLER**

ISTORIE

HUMANITAS

Dr. Will Brownell este cercetător cu experienţă militară şi universitară. A studiat la Fay, Exeter, Cornell, Columbia, şi la universităţi din Madrid şi Paris. Este autorul volumului *So Close to Greatness*, biografia lui William C. Bullitt, primul ambasador al Statelor Unite în Uniunea Sovietică.

Denise Drace-Brownell, JD, MPH, a studiat la colegiile Columbia şi Rutgers, precum şi la Universitatea din Illinois şi la Universitatea din Pennsylvania.

WILL BROWNELL
DENISE DRACE-BROWNELL
cu ALEX ROVT

PRIMUL NAZIST

ERICH LUDENDORFF, OMUL CARE L-A FĂCUT POSIBIL PE HITLER

Traducere din engleză
de Mugurel Butuza

Will Brownell şi Denise Drace-Brownell
The First Nazi: Erich Ludendorff, The Man Who Made Hitler Possible

ISBN: 978-973-50-6849-3 (epub)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Cuprins

Introducere
Moartea unui asasin

ÎN DECEMBRIE 1937, CU PUŢIN TIMP ÎNAINTEA ÎNCEPERII celui de-al Doilea Război Mondial, în Germania aveau loc fastuoasele funeralii ale generalului Erich Ludendorff. Pe ultimul său drum era însoţit şi de Hitler, într-un gest de celebrare a optimismului nazist.

Onorurile au fost nenumărate. Revista *Life* afirma că Ludendorff fusese magnific, iar pe frontispiciul ei se putea citi: «Germania îl înmormântează pe cel mai mare general al Marelui Război»... Revista îl mai numea pe Ludendorff «cel mai capabil general apărut în cursul războiului mondial» şi «egal, din punct de vedere militar, al lui Robert E. Lee».

Articolul arăta că Ludendorff fusese creierul armatei germane, mâna dreaptă a lui Hindenburg, comandantul armatei, şi strategul suprem al Germaniei acelei vremi. Snopise în bătaie armate întregi din Rusia, România, Franţa, Marea Britanie şi Italia. Atât de mare era prestigiul lui Ludendorff şi al prietenului său Hindenburg, se observa în articol, „încât până şi kaiserul le îndeplinea ordinele".

Revista îi aducea totuşi şi unele critici. Susţinea că Ludendorff îşi pierduse cumpătul după destrămarea armatei sale în 1918 şi adăuga că, atunci când Germania a pierdut războiul, Ludendorff fugise înfricoşat în Suedia neutră, deghizându-se cu perucă şi ochelari albaştri. În sfârşit, în articol se mai spunea că Ludendorff era considerat niţel paranoic şi că vedea conspiraţii peste tot, de-ale masonilor şi iezuiţilor, catolicilor şi evreilor, învinuindu-i pe toţi aceştia de nenorocirile Germaniei. Mai observa că, după

Primul Război Mondial, Ludendorff „mărşăluise alături de Hitler".

Dar acestea erau toate observaţiile negative. Articolul era în general pozitiv, ridicându-l pe Ludendorff în slăvi drept „cel mai mare general al războiului" şi pentru că i se organizase „înmormântarea demnă de locul său în istorie". Organizatorii funeraliilor au expus cele 60 de medalii ale lui Ludendorff şi au adus o imensă fanfară militară, care a interpretat „Bunul camarad", un cântec german de război. Funeraliile au fost impresionante.

Pentru oricine a văzut fotografiile ce însoţeau articolul din revista *Life*, singurul aspect surprinzător se poate să fi fost faptul că sicriul lui Ludendorff era drapat cu steagul de luptă al kaiserului, şi nu cu svastica noii Germanii a lui Hitler. Unii ar fi putut concluziona din acest fapt că relaţiile dintre cei doi se răciseră, dar cei care au observat diferenţa au fost probabil puţini. Într-adevăr, la momentul respectiv nu părea un lucru semnificativ.

Printre toate aceste laude, *Life* nu menţiona că Ludendorff inventase calomnia ucigaşă că Germania pierduse războiul din cauza evreilor, şi nici că, drept răzbunare, voia să-i anihileze pe aceştia prin folosirea gazelor toxice, aşa cum muriseră soldaţii germani pe câmpurile de luptă. Mai mult, nimeni n-a observat că Ludendorff prelungise agonia Germaniei în Primul Război Mondial cu doi ani cumpliţi, şi nici că, la jumătatea războiului, blocase o pace de compromis care ar fi putut salva sufletul Germaniei. Aproape nimeni nu a ştiut că acest ins planificase călătoria lui Lenin spre Rusia într-un tren sigilat, de parcă ar fi fost un virus mortal, pentru a infecta naţiunea rusă cu revoluţia comunistă, distrugându-i pentru multă vreme şansele de a construi o democraţie.

Articolul nu făcea aluzie nici la faptul că, în 1918, Ludendorff lansase împotriva Aliaţilor „Ofensivele Ludendorff", care au costat Germania vieţile a 900.000 de oameni, dar şi războiul. Nu menţiona nici că, după ce

pierduse războiul, Ludendorff a sprijinit lansarea Partidului Nazist, a inițiat o viguroasă campanie propagandistică pentru a dezmembra noul guvern german şi a colaborat cu noul său prieten, Hitler, la schițarea planului de răzbunare. Alt aspect remarcabil este că în articol nu se făcea nici măcar aluzie la faptul că acest individ îşi petrecuse ultimele două decenii de viață îndemnându-i pe germani să pornească un nou război, unul de răzbunare, pentru a-şi realiza toate visurile nebuneşti pe care nu reuşise să şi le împlinească în ultimul mare măcel.

De ce n-a sesizat nimeni că individul acesta era inițiatorul unei noi epoci de sălbăticie? De ce nu a văzut nimeni că acest individ împingea Germania spre un nou război mondial? De ce nu a remarcat nimeni că, sprijinindu-l pe Hitler încă de la început, din anii 1920, îl ajuta pe acest nebun în ascensiunea sa spre putere, sau că sprijinul său l-a ajutat pe Hitler să ucidă atâtea milioane de oameni?

Toată lumea înțelegea că Ludendorff era un tactician genial, dar puțini au semnalat că era genial şi atunci când îi învinovățea pe alții pentru greşelile sale. O demonstrează faptul că a pierdut Primul Război Mondial, iar apoi i-a învinovățit pe evrei pentru înfrângerea sa. Dar cum a reuşit acest lucru fără dovezi care să susțină această calomnie?

Generalul Erich Ludendorff s-ar putea să fie unul dintre cei mai distrugători indivizi din secolul XX. Povestea felului cum a reuşit acest lucru este una cutremurătoare.

E povestea pe care vrem să o spunem aici.

De asemenea, am vrea să se înțeleagă că ne dorim ca această carte să devină o istorie accesibilă publicului larg, un nou tip de biografie istorică serioasă.

1. Ludendorff îşi începe războiul

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL A ÎNCEPUT DIN NEBĂGARE DE SEAMĂ. Un arhiduce al Austriei şi soţia sa vizitau un orăşel numit Sarajevo, capitala Bosniei, în 28 iunie 1914. Un student patriot, pe nume Gavrilo Princip, care voia secesiunea acestei provincii austriece şi unirea ei cu Serbia, l-a împuşcat pe arhiduce în piept şi, accidental, a împuşcat-o şi pe soţia acestuia. Arhiducele a fost dus degrabă la spital, dar doctorul n-a putut să-i desfacă nasturii tunicii. Nu ştia că tunica era cusută în fiecare dimineaţă pe corpul elegantului arhiduce, în încercarea de a-l face să pară mai suplu. S-au pierdut secunde preţioase în timp ce medicul încerca să descheie tunica pentru a opri hemoragia. În scurt timp, hemoragia l-a ucis pe bine îmbrăcatul arhiduce.

Furioasă, Austria a cerut satisfacţie din partea Serbiei şi i-a transmis un ultimatum brutal. Scandalizat, kaiserul german, Wilhelm II, şi-a susţinut aliaţii austrieci. Încurajaţi, austriecii au declarat război Serbiei, care era sprijinită de Rusia. Rusia, înfuriată, a declarat război Austriei, iar apoi Germania, la fel de înfuriată, a declarat război Rusiei. Aliata Rusiei, Franţa, a declarat război Germaniei. Anglia a încercat să nu se implice în încăierare şi, în diverse privinţe, existau argumente pentru neimplicarea ei. Existau însă şi elemente majore care păreau să forţeze participarea Angliei. De ani de zile, oamenii de stat britanici ajunseseră la concluzia că, pentru interesele regatului, era vital ca nici una dintre ţările europene să nu devină puterea supremă pe continent. Chiar şi numai acest motiv ar fi fost suficient pentru a forţa Anglia să se opună Germaniei. În al doilea rând, în 1839, britanicii semnaseră un

tratat prin care se angajau să ajute Belgia în astfel de circumstanţe. În al treilea, noua marină germană, deşi inferioară Marinei Regale a Angliei, era totuşi văzută drept o ameninţare majoră la adresa puterii maritime a Marii Britanii. Aceste trei motive, dintre care nici unul nu era realmente vital, erau decisive împreună. În doar câteva zile, Marea Britanie a intrat şi ea în conflict. În câteva săptămâni, Europa era în război.

Germania era depăşită numeric în proporţie de cinci la unu. Şi s-a aflat încă de la început într-un război pe două fronturi, cu Rusia la est şi cu Franţa la vest. De obicei, un război pe două fronturi este o condamnare la moarte, dar generalii germani nu erau îngrijoraţi. Un feldmareşal genial, pe nume Alfred von Schlieffen, concepuse o strategie de desfăşurare a forţelor, numită Planul Schlieffen, pe care mulţi germani o considerau o garanţie a victoriei.

Studiind tacticile militare ale lui Hannibal, marele general al Antichităţii, contele von Schlieffen s-a convins că o forţă militară mai mică ar putea copleşi forţe mai mari, atacând ambele flancuri ale unui inamic invadator, aşa cum reuşise Hannibal la Cannae în secolul al III-lea î.Cr. Schlieffen a decis că era posibil să trimită armate mari în vest, în Franţa şi Belgia, pentru a distruge acele naţiuni în patru săptămâni, şi că apoi s-ar fi putut întoarce şi trimite aceleaşi armate germane în Rusia, pentru a distruge acea naţiune în patru luni.

Dacă acest plan ar fi reuşit, germanii ar fi cucerit Europa într-un timp record. Părea planul perfect, dacă i se acceptau prezumţiile subiacente. Dar, printre altele, el presupunea că se putea adopta un plan de luptă din secolul al III-lea î.Cr., care se aplica la o armată de 30.000 de oameni, şi că se putea aplica în secolul XX, la o armată modernă de ordinul milioanelor de soldaţi. Mai grav, presupunea că acest enorm număr de trupe putea acţiona foarte rapid într-un interval de timp foarte scurt, putea câştiga războiul în vest, iar apoi se putea reorienta neîntârziat şi

repeta isprava în est. Mai presupunea şi că mica armată belgiană nu va avea curajul să-şi apere patria. În sfârşit, presupunea că patrioţii belgieni nu vor obstrucţiona trecerea germanilor prin dinamitarea puţinelor şosele şi poduri din ţara lor.

Acestea erau prezumţiile arogante ale germanilor la începutul războiului lor şi erau atât de eronate, încât istoricii moderni observă că planul era viciat de la bun început. Cu cine să începem lista celor de altă părere? Unul dintre aceştia este generalul maior David T. Zabecki, editorul american al enciclopediei în patru volume *Germany at War* (*Germania în război*). Alţi trei sunt istoricii germani Hans Ehlert, Michael Epkenhans şi Gerhard Gross de la Centrul Bundeswehr-ului pentru Istoria Militară [germană] din Potsdam, Germania.

Probabil, cel mai subtil dintre criticii acestui plan a fost Gerhard Ritter. Ritter a fost soldat german în Primul Război Mondial, iar apoi, timp de 31 de ani, a fost un excelent istoric militar la Universitatea din Freiburg. El nu avea cuvinte de laudă pentru cei care susţineau genialitatea lui Schlieffen. Într-o carte devastatoare, intitulată *Planul Schlieffen: Critica unui mit*, Ritter face probabil cea mai bună analiză a acestui plan: „Urmărind fiecare indiciu, devine evident că secretul Planului Schlieffen, dar şi baza formulei lui Schlieffen pentru victoria rapidă, nu a fost altul decât credinţa pariorului în virtuţile îndrăznelii pure. Magia planului nu este decât un mit. Concepţia strategică s-a dovedit a fi o capcană şi o amăgire pentru executanţii săi, cu consecinţe fatale care au fost... probabil, inerente de la început... Planul presupunea o perfecţiune de neatins şi nu lua în calcul neprevăzutul."

Germanii au presupus să belgienii vor fi uşor de înfrânt. Dar, de îndată ce ţara le-a fost invadată, belgienii au luptat cu îndârjire. Cezar, care s-a războit cu toate triburile Galiei şi cu cele de pe teritoriul Belgiei de azi, n-ar fi fost surprins. El spunea: „Dintre toţi aceştia, cei mai nobili

sunt belgii". Cezar ştia. De îndată ce au fost invadaţi de germani, rezistenţa belgienilor a explodat. Şi-au distrus podurile şi căile ferate, încetinind drastic înaintarea germanilor. Belgienii puteau ajunge pe front pe căile ferate din vest, încă intacte. Dar germanii trebuiau să vină în marş prin teritoriile răvăşite din est, unde căile ferate fuseseră distruse de patrioţi şi gherile. În acest timp, lunetiştii trăgeau în germani din clăi de fân, copaci şi râpe. Elevii, preoţii, călugăriţele, învăţătorii şi poliţiştii au făcut tot ce au putut – s-au folosit de furci, seceri, pistoale şi topoare – pentru a opri invadatorii. Germanii spumegau înfuriaţi faţă de această autoapărare ilegală (dar invazia lor cum era?), astfel că au împuşcat 4.000 de ostatici belgieni numai în primele două luni de război. S-au dezlănţuit orbeşte, incendiind oraşe întregi şi deportând mii de oameni în tabere de muncă forţată.

O prinţesă belgiană de origine germană, prinţesa Elisabeta, a ajuns să-şi dispreţuiască atât de mult compatrioţii germani, încât a inventat o expresie despre rezultatul acestui comportament, expresie care, într-un context sau altul, avea să fie reluată de Churchill şi de mulţi alţi lideri de-a lungul vremii. Elisabeta a spus: „Între mine şi ei a coborât o cortină de fier, pe care nimic nu o mai poate da la o parte."

Totul părea să conspire la încetinirea avansării germanilor, mai ales în oraşul Liège. Acolo, belgienii dispuneau de forturi enorme cu ziduri groase de peste patru metri, astfel că au rezistat îndârjiţi. Şi tocmai atunci, un general german necunoscut, pe nume Erich Ludendorff, a adus pe câmpul de luptă noua artilerie grea, cele mai eficiente tunuri pe care le văzuse lumea până atunci. Un astfel de tun, botezat Bertha Grăsana, era un monstru de 75 de tone, tras de sute de cai şi deservit de o echipă de 280 de soldaţi. Uriaşul acesta făcea să se cutremure pământul când trecea pe şosea. Obuzele sale cântăreau peste o tonă şi puteau lovi ţinte situate la 13 kilometri distanţă.

Artileria lui Ludendorff a tras şi-a tot tras, zdrobind magnificele forturi care nu fuseseră concepute să reziste la asemenea lovituri. Şi totuşi, belgienii rezistau. Sectoare întregi ale forturilor s-au dărâmat, căldura din interior a crescut, sistemele de ventilaţie s-au defectat, însă nimic nu părea să-i descurajeze pe aceşti oameni. Rezistenţa belgiană a cedat abia atunci când un obuz norocos a provocat explozia depozitului de muniţie din fortăreaţa principală, măcelărindu-i pe unii dintre cei mai competenţi oameni din cartierul general.

Germanii şi-au sărbătorit victoria tardivă, chiar dacă întârzierea le-a perturbat planul invaziei. Ludendorff, până atunci un necunoscut, a devenit eroul zilei. Germanii l-au decorat cu medalia numită familiar Blauer Max, cea mai înaltă distincţie pe care o putea conferi armata din care făcea parte. S-ar fi zis că Germania cucerea lumea.

De fapt, o pierdea. Şeful Statului Major german, Helmuth von Moltke, cunoştea realitatea. El a înţeles că, din cauza acestor victorii lente, planul general al Germaniei era ruinat şi că războiul era pierdut. Apoi au venit veştile că ruşii avansau mai rapid decât se prognosticase.

Rusia avea o alianţă cu Franţa – era preţul pe care ruşii îl plăteau pentru a obţine împrumuturile gigantice de care aveau nevoie pentru dezvoltarea Siberiei şi pentru construcţia căii ferate transsiberiene. Astfel că ruşii îşi onorau angajamentele faţă de aliaţi şi avansau mult mai devreme decât era aşteptat în est, în mlaştinile din Prusia, ameninţând planurile germane din acel sector. La 20 august 1914, într-un oraş numit Gumbinnen, germanii au încercat să stopeze avansarea ruşilor. Dar, de data aceasta, ruşii au dispus de o artilerie grea superbă, ordonată în câmpuri de tragere perfecte. Şi mai aveau şi rezerve de obuze necesare lansării unor atacuri infernale.

Conform Planului Schlieffen, acest lucru n-ar fi trebuit să se întâmple. Germanii îi consideraseră incompetenţi pe ruşi, pentru că anterior, în războiul din 1905 împotriva Ja-

poniei, avuseseră o prestaţie lamentabilă. S-a presupus că ruşii erau lenţi. Cu toate acestea, artileria lor grea a executat un baraj precis, spulberând o armată germană şi capturând 6.000 de prizonieri. Maximilian von Prittwitz, comandantul german din Prusia de Est, a cărui poreclă era „Grăsunul“, a trimis o telegramă la Berlin, cerând permisiunea de a se retrage la vest de fluviul Vistula. Această retragere laşă ar fi lăsat majoritatea estului Prusiei în mâinile Rusiei.

Zvonuri incredibile despre atrocităţile ruşilor, majoritatea poveşti despre violuri şi jafuri, au străbătut toată Germania. Mulţi generali germani aveau originea străveche în Prusia şi se temeau pentru proprietăţile lor. „Ce folos să cucerim Parisul sau Bruxelles-ul“, întrebau ei, „dacă Berlinul va fi cucerit de cazaci?“

Înaltul Comandament n-a fost de acord cu sugestia lui Prittwitz de retragere şi l-a concediat imediat. Era prima oară când un general german era destituit în timpul luptelor. Apoi, Înaltul Comandament i-a ordonat noului său erou, Ludendorff, să plece în est şi să preia comanda împreună cu un alt general, Paul von Hindenburg, care a fost convins să revină din pensie. Era o manevră fără precedent. Din acest moment, Ludendorff, care nici măcar nu avea particula aristocratică „*von*“ în nume, devenea unul dintre cei numai doi ofiţeri germani care dirijau eforturile guvernului lor în acest mare şi teribil război. Aşa a început probabil cel mai important parteneriat militar din timpul Primului Război Mondial, un parteneriat care avea să obţină victorii uriaşe, dar care până la urmă va pierde totul într-un vârtej de prefaceri şi distrugeri ce avea să dureze patru ani.

Ludendorff şi Hindenburg şi-au început parteneriatul pe un peron pustiu din estul Germaniei. Conform tuturor relatărilor, Ludendorff a coborât din vagonul său şi a salutat prompt. Bătrânul general Hindenburg i-a răspuns greoi la salut. Un detaliu ciudat, bătrânul general era îmbrăcat

în vechea uniformă germană care nu mai era în uz. Tânărul ofiţer Ludendorff era numai energie, gata de acţiune şi purta noua uniformă de campanie gri, culoare inspirată de griul vechilor statui greceşti. Ofiţerul mai în vârstă a observat atent totul.

Situaţia militară era sumbră. Planul german pentru victorie se dezmembra simultan şi în est, şi în vest. Pentru ca situaţia să fie şi mai gravă, armata germană nu avea un plan de rezervă. Planul de bătaie pe care îl urmau era asemenea unei paraşute: trebuia să funcţioneze.

Ludendorff avea în buzunar un mesaj precaut din partea lui Helmuth von Moltke, şeful Statului Major german: „Vi se încredinţează o nouă şi dificilă sarcină... Nu cunosc nici un alt om în care să am o încredere atât de absolută. Încă mai sunteţi capabil să salvaţi situaţia în est... Desigur, nu veţi fi învinovăţit pentru cele deja întâmplate, dar, cu energia voastră, puteţi împiedica să se întâmple ce este mai rău." Din partea ofiţerului de logistică al lui Ludendorff avea un alt mesaj încurajator: „Sarcina voastră este dificilă, dar sunteţi la înălţimea ei".

Cei doi generali s-au măsurat unul pe altul din priviri. Hindenburg era uşor de recunoscut drept ofiţer şi iuncher de modă veche, un ins foarte aristocrat. Ludendorff era însă mai dificil de evaluat. Ani mai târziu, istoricii vor spune adesea că Ludendorff era „un om fără umbră", expresie provenită din vechile legende şi desemnând un om fără suflet, aşadar un om imposibil de cunoscut.

Hindenburg fusese informat de aghiotanţii săi. Aceştia i-au spus că Ludendorff era un gentleman de ţară fără legături la curte. Crescuse în conacul unei familii din nobilimea mică. Tatăl său fusese ofiţer de cavalerie în cele două războaie anterioare ale Germaniei, purtate împotriva Austriei în 1866 şi împotriva Franţei în 1870. În tinereţe, crescuse într-o casă plină de gloria armatelor germane, de statui ale eroilor militari germani şi înconjurat de numeroase discuţii despre marea bătălie de la Sedan, unde Ger-

mania învinsese Franţa într-o celebră Bătălie de Anihilare. Această expresie, scumpă germanilor, se referă la cel mai rar dintre evenimente – câştigarea unui război întreg, sau a unui imperiu, printr-o singură bătălie. De exemplu, Hannibal încercase să-i anihileze pe romani la Cannae. Iar Roma i-a făcut acelaşi lucru lui Hannibal la Zama.

Pe când era doar un băiat, Ludendorff a avut-o ca tutore pe sora mamei lui, după care familia l-a trimis la o şcoală de cadeţi în oraşul Plon. A muncit din greu, a sărit peste două clase, dar tot a fost primul din generaţia lui. Nu avea prieteni şi nici hobby-uri, dar îşi investea întreaga energie în cele câteva discipline pe care alesese pentru studiu, şi le alesese bine. A devenit expert în artilerie, ca şi în planul de victorie al Germaniei pentru „următorul război“, cum i se spunea. Acest mare plan era opera contelui Alfred von Schlieffen şi avea infinite detalii, căci era în mod constant revizuit. Ludendorff studiase aceste detalii ore în şir.

Problema era că acest plan general se tot schimba. Pentru un plan perfect, avea slăbiciuni stranii şi s-au făcut eforturi imense pentru a-l corija. Cât de puternic trebuia să fie flancul stâng, care urma să invadeze Franţa, şi cât de puternic flancul drept, care avea să invadeze Rusia? Iar dacă planul dădea greş, ce era de făcut? Într-adevăr, prevedea măsuri în caz de eşec?

Ludendorff a studiat acest chestiuni în cele mai mici detalii. În fiecare zi încerca să-l facă perfect. Fiecare moment al zilei sale se desfăşura după program. Era punctual la minut. Muncea constant, iar când nu era mulţumit, izbea cu pumnul în masă. Era recunoscut faptul că nu avea camarazi apropiaţi. Cum remarca un autor: „Avea mai mulţi admiratori decât prieteni.“

În 1893, ajunsese deja la Academia de Război, iar de acolo a trecut direct la Statul Major General. Avid de muncă, a parcurs teancuri de documente pentru a înţelege planurile de război ale inamicilor Germaniei. Existau

foarte multe stiluri diferite de război luate în calcul de Marile Puteri. Englezii credeau că este preferabilă o armată mică, pe care să o mărească în timpul războiului, căci astfel se economiseau bani. Ruşii credeau într-o armată uluitor de mare, un veritabil „tăvălug“, care să fie trimisă imediat la înaintare. Francezii se încredeau într-o armată de elan, foarte mobilă şi fără artilerie grea. Germanii credeau într-o artilerie copleşitoare, pe care să o folosească în primele zile ale războiului. Ludendorff întâmpina dificultăţi enorme în încercarea de a-şi imagina ce s-ar fi putut întâmpla în momentul când aceste armate diferite intrau în coliziune. Erau atâtea variabile de luat în calcul.

În plus, nefiind un ofiţer respectat, Ludendorff avea probleme în a-şi face auzite estimările. Elitele Germaniei, aristocraţi puri, îl priveau ca pe un ins problematic, căci era considerat om de rând – chiar dacă în arborele său genealogic existau câţiva nobili – şi, mai grav, se căsătorise cu o femeie de rând. Ce să mai spui că socrul său era chiar proprietar de fabrică!

La rândul său, lui Ludendorff îi displăceau elitele. În particular, nu-l plăcea pe kaiser, considerând că era un diletant şi, mai grav, slab. Kaiserul Wilhelm avea un defect fizic: o mână schiloadă încă din naştere. Majoritatea ofiţerilor asemenea lui Ludendorff îl priveau pe kaiser ca pe un invalid.

Spre meritul său, în studiile sale, Ludendorff a făcut mari eforturi pentru a da un înţeles acestui „război ceţos“, iar pentru acest fapt era admirat. Era muncitor, feroce şi dedicat. Unii îi spuneau „Napoleon“, pentru că îşi asumase comanda în Belgia şi obţinuse victorii. În mod evident, îşi cunoştea artileria şi modul cum putea fi folosită pentru a distruge o fortăreaţă. Victoriile sale împotriva forturilor belgiene, oricât de întârziate, au stârnit interesul naţional pentru Ludendorff. Devenea un lider militar popular în ceea ce urma să devină un război mondial.

Această întâlnire discretă pe un peron de gară urma să

aibă rezultate cu consecinţe cruciale. Exista un anume echilibru între reţinutul Hindenburg şi tânărul debutant, pasionat şi muncitor, Ludendorff. Cum observa locotenent-colonelul William A. Jones de la Colegiul de Război al Armatei SUA în 1992: „A fost evident de la prima lor întâlnire care va fi rolul fiecăruia. Hindenburg avea să fie personajul de frunte al comandamentului şi cel care avea să furnizeze stabilitatea necesară succesului... Acest mariaj între cele două personalităţi avea să reziste pe durata întregului război." Sinergia dintre Hindenburg şi Ludendorff a fost cel mai bine exprimată chiar de Ludendorff, atunci când scria, ani mai târziu: „Timp de patru ani, feldmareşalul şi cu mine am muncit împreună ca un singur om, în perfectă armonie." Iar Hindenburg, cu o afecţiune egală, îl descria pe noul său şef de stat-major ca individ cu o „capacitate de muncă supraomenească şi de o hotărâre neostenită".

Cu toate acestea, Germania nu avea încă un răspuns la întrebarea dacă Hindenburg şi Ludendorff puteau să îi ofere victoria care să-i scoată imediat pe ruşi din război.

2. Ludendorff se războieşte cu ruşii

GERMANII AU PRIMIT VEŞTI DIN RUSIA CĂ FAIMOSUL LOR plan de invazie ajunsese într-un nou impas. Ruşii, înţelegând clar că francezii erau măcelăriţi în vest şi simţindu-le panica, au decis să abandoneze orice precauţii şi să avanseze prematur. Deşi mulţi soldaţi ruşi nu aveau puşti şi mare parte din artileria lor nu dispunea de muniţie suficientă, guvernul rus a trimis 600.000 de oameni peste graniţă, în Prusia Orientală, sub conducerea generalilor Alexander Samsonov şi Paul von Rennenkampf. Aceste trupe erau prost echipate, preponderent neinstruite şi foarte dezorganizate, dar îi depăşeau numeric pe germani în proporţie de 10 la 1. Câştigându-şi renumele de „tăvălugul rusesc“, trupele conduse de Samsonov şi Rennenkampf au măturat Prusia Orientală cu un curaj nesăbuit.

Prusia Orientală era locul de baştină al multor membri din Statul Major General şi în plus era patria străbună a kaiserului, astfel că asupra familiei regale se punea o presiune enormă pentru a proteja aceste teritorii. Mai mult, poveşti despre violurile şi jafurile soldaţilor ruşi au ajuns la Berlin. Aceste poveşti erau aproape în întregime ficţiuni – de fapt, aproape nici o femeie germană nu a fost violată în timpul invaziei ruse –, dar ele au alarmat Înaltul Comandament german. Ani mai târziu, istoricii vor descoperi în arhivele militare confirmări ale armatei germane că „descrierile cruzimii ruşilor şi relatările despre devastarea ţării sunt neadevărate. Peste tot, trupele ruseşti s-au comportat corect cu locuitorii. Dacă anumite oraşe şi sate au fost incendiate, acest lucru s-a întâmplat aproape de fiecare dată în timpul barajelor de artilerie din timpul

luptelor".

Ruşii şi-au dat totuşi puţin în stambă: au eliberat fiecare cramă de vinuri pe care au găsit-o şi au sărbătorit în pieţele oraşelor. Mai sâcâitor pentru germani era faptul că au furat cantităţi incredibil de mari de alimente şi un număr mare de cai şi vite. Dar cel mai supărător pentru doamnele germane era că se uşurau cam peste tot.

Aşadar în vest, începând chiar din prima lună, belgienii rezistau mult mai mult decât anticipaseră germanii, iar în est, ruşii începuseră luptele mai devreme cu câteva săptămâni decât crezuseră germanii că era posibil. În mod evident, îşi subestimaseră inamicii – sau supraestimaseră potenţialul propriilor trupe. Dar în acest moment dificil, norocul a intervenit de partea germanilor. La numai o săptămână de la victoria în bătălia pentru Liège, Ludendorff a fost convocat de kaiser pentru a fi numit şeful Statului-Major al Armatei a 8-a de pe Frontul de Est.

Pentru biografi, Ludendorff constituie o enigmă dificil de rezolvat. Barbara Tuchman – bine-cunoscuta istorică a cărei lucrare din 1962 despre originile acestui război, *The Guns of August* (Tunurile din august), a fost atât de bună, încât preşedintele Kennedy a oferit câte un exemplar fiecărui membru al Congresului american – l-a studiat pe Ludendorff, descoperind că cercetarea aceasta era frustrantă. Ea ar fi vrut să afle cum gândea, să descopere elementele personalităţii sale, dar n-a găsit mai nimic – nici măcar obişnuitele anecdote. Individul era aproape o pată albă.

De la momentul apariţiei cărţii lui Tuchman, istoricii au aflat însă mai multe lucruri despre Ludendorff. Întâi, astăzi se ştie că era un individ curat până la obsesie. Chiar şi când era copil, refuza să se joace dacă ştia că astfel şi-ar murdări hainele. Aşa trebuia. Era pasionat de disciplinele de studiu, dar nu-i plăceau profesorii care le predau. Unii au spus că era foarte fericit când făcea matematică, o ştiinţă nestânjenită de amestecul oamenilor.

Totuşi, avea capacitatea de a fi sensibil şi sentimental din când în când. Odată, în tinereţe, şi-a împărţit umbrela în timpul unei ploi torenţiale cu o femeie fermecătoare pe nume Margarethe Pernet. Apoi a aflat că era mama a trei băieţi, dar că mariajul ei era unul nefericit. Între ei s-a închegat o relaţie. Ei îi plăceau pasiunile lui şi i-a permis să o conducă până acasă. În cele din urmă, Ludendorff a convins-o să divorţeze şi să se căsătorească cu el. Amândoi împărtăşeau acelaşi vis: de a îmbătrâni împreună, de a-şi vedea băieţii devenind ofiţeri şi familia aşezată împrejurul mesei la cină în vremuri paşnice.

Apoi, Ludendorff a început să se concentreze asupra carierei. Cum nu-şi făcea timp pentru exerciţiu fizic, s-a îngrăşat şi, drept urmare, a făcut guşă. La ceafă avea o umflătură, un gogoloi de grăsime, pe care scriitorul american Ralph Waldo Emerson îl numea „semnul bestiei". Purta monoclu şi se holba prin el într-un fel care îi înfiora pe cei pe care îi privea. Aghiotanţii săi se jurau că-şi purta monoclul chiar şi la baie.

Nu se odihnea niciodată. Chiar dacă se culca târziu, a doua zi se trezea devreme. Apoi se îmbrăca, iar la 7:00 dimineaţa era pe cal, indiferent că ploua sau era soare. „Măsura totul în minute", spuneau martorii, „nu în ore".

Se impacienta ori de câte ori avea de aşteptat. Dacă venea la prânz acasă şi supa nu aburea pe masă, spunea răstit: „Ce păcat că nu avem mâncare!" Era nepoliticos cu toată lumea, chiar şi cu kaiserul.

Într-adevăr, nu avea decât unul sau doi prieteni. Şi, asemenea viitorului său prieten, Hitler, învinuia pe oricine altcineva pentru eşecurile sale. Ceilalţi nu doar că greşeau, dar greşelile lor erau criminale. Nu erau doar stupizi, stupizenia lor era trădătoare. Pentru el totul era alb sau negru. Spunea: „Nu pot decât să iubesc ori să urăsc." Unii au remarcat că se pricepea mult mai bine să urască.

Avea capacitate de concentrare, dar nu şi pe aceea de a fi uman. Îi ura pe evrei, pe catolici şi, în sfârşit, pe toţi

creştinii. A ajuns să dispreţuiască creştinismul pentru că, spunea el, îi făcea buni pe oameni. Prefera zeităţile războinice ale Germaniei antice, Odin, Thor sau Frigg, care au dat numele germanice ale zilelor de miercuri, joi şi vineri. Dispreţuia însă şi iudaismul, fiind de părere că îi făcea independenţi pe evrei, ceea ce însemna că nu aveau sentimente patriotice faţă de Germania.

Generalul Ludendorff avea însă şi puncte forte. Intensitatea sa era remarcabilă. Iubea Germania. Voia ca Germania să obţină supremaţia, iar pentru a atinge acest obiectiv îndemna Germania depăşită numeric să poarte războaie preventive împotriva tuturor competitorilor potenţiali. În momente diferite a vrut război cu Anglia, Franţa, Italia, Polonia, Rusia, Turcia şi chiar şi cu Austro-Ungaria aliată. A vrut să înceapă un război chiar şi cu Vaticanul. Statele Unite n-au fost niciodată pe lista sa de competitori pentru că îi considera pe americani nişte corcituri. Credea că americanii sunt atât de lipsiţi de experienţă, încât nu aveau să fie niciodată o ameninţare. Probabil că aceasta a fost cea mai mare greşeală a vieţii sale.

N-a încercat nici măcar o dată să scadă numărul inamicilor săi din interiorul Germaniei. N-a înţeles niciodată că şi-ar fi putut convinge inamicii să-i devină prieteni. Întradevăr, istoricii au avut mari bătăi de cap să găsească pe cineva care i-a fost prieten.

Ura autoritatea. S-ar putea presupune că-l respecta pe kaiser, comandantul său suprem, dar lucrurile nu stăteau aşa. Îşi respecta într-un sens vag patria, atâta tot. Cu timpul, avea să devină singurul om din Imperiul German care îndrăznea să-l bruscheze pe kaiser. În sfârşit, semăna cu acel rege francez care ar fi spus „Statul sunt eu."

Pentru o vreme, metoda sa a dat rezultate. În timpul războiului mondial, Ludendorff a ajuns dintr-un personaj insignifiant, comandantul a jumătate din armatele germane. A devenit instantaneu eroul momentului. Când a fost trimis în Rusia, ştia că, dacă ar fi obţinut şi a doua victo-

rie, i-ar fi crescut reputaţia chiar şi în rândul elitelor care îl dispreţuiau pentru că era un om de rând.

Trenul îl ducea cu repeziciune pe Ludendorff spre est. În buzunar avea scrisoarea şefului de Stat Major General, prin care era numit comandantul Armatei a 8-a şi i se ordona să preîntâmpine criza din Rusia. Toată lumea credea că situaţia era disperată şi că ruşii ar putea câştiga. Ludendorff a studiat rapoartele primite, dar acestea nu i-au dat indicii clare despre ce se întâmpla realmente şi nici despre atuurile pe care le avea. În ciuda lipsei de informaţii, Ludendorff ar fi fost de acord cu un colonel american a cărui reputaţie era în creştere, Douglas MacArthur, care ar fi spus cândva: „Nu cărţile pe care le ai sunt importante, ci cum le joci."

În sfârşit, Ludendorff a aflat că Armata a 8-a era depăşită numeric, că se retrăgea şi că 600.000 de ruşi ajunseseră pe pământ german şi avansau. Numărul trupelor care înaintau era înfiorător. Dar Ludendorff se întreba: aceşti 600.000 de soldaţi erau trupe bine pregătite sau miliţii? Veterani sau răcani? O armată sau o gloată?

Erau întrebări cât se poate de importante, dată fiind istoria recentă a armatei ruse. În 1905, imensa armată rusă, nepregătită, avusese o prestaţie slabă împotriva Japoniei. În confuza bătălie de la Mukden, în Manciuria, întregi corpuri de armată ruse s-au încurcat unele pe altele, soldaţii ruşi poziţionându-se greşit şi trăgând unii în alţii. Comandanţii lor dăduseră ordine contradictorii, armatele rătăcind năucite şi neîndeplinindu-şi obiectivele. Unii generali şi-au învinovăţit colegii ofiţeri că nu reuşiseră să se sprijine unii pe alţii în ceea ce fusese, în mod evident, cea mai importantă bătălie terestră din acel război. În acelaşi timp, aproximativ 10.000 de marinari ruşi erau victimele bătăliei navale din Strâmtoarea Tsushima. Era clar că forţele ruse avuseseră o prestaţie slabă în 1905. Mai grav, aproape că stârniseră o revoluţie în Rusia. Acasă, un întreg oraş rusesc, Odessa, trecuse de partea

revoluţionarilor.

Acum, în 1914, germanii se întrebau cât de pregătiţi erau aceşti 600.000 de soldaţi. Dacă aceste trupe ruseşti se mişcau rapid, dar nu erau pregătite, le-ar fi putut oferi germanilor o şansă. O divizie germană judicios formată, condusă de oameni cu nervi de oţel, ar fi putut fi un oponent foarte eficient.

Cei doi generali germani, Ludendorff şi Hindenburg, discutau deja ca de la soldat la soldat şi probabil că au fost şocaţi de cât de multe aveau în comun. Amândoi erau discipoli ai marelui Schlieffen, al cărui plan era la ordinea zilei. Amândoi visau la o Bătălie de Anihilare prin care să câştige războiul în câteva ore. Amândoi erau militari germani tradiţionali, care credeau în puterea mistică a rasei germane.

Kaiserul egotist nu-l plăcea pe Hindenburg. În timpul manevrelor anuale din 1908, când germanii încă mai încercau să perfecţioneze problematicul plan Schlieffen, Hindenburg refuzase să-l lase pe kaiser să câştige o anume confruntare. Periculos de candid, Hindenburg l-a zeflemisit pe kaiser: „Dacă ar fi fost un război real, acum aţi fi prizonierul meu." Kaiserul Wilhelm II s-a simţit umilit. Din acel moment, l-a ocolit pe Hindenburg la Curte.

Aşadar, cei doi generali erau nişte marginali porniţi în căutarea norocului. Punctele comune au constituit un început bun, iar calităţile lor se completau. Hindenburg era calm şi intelectual, în timp ce Ludendorff era numai înflăcărare şi acţiune. Hindenburg era un individ de caracter, tăcut şi profund, în timp ce Ludendorff era pătimaş, agresiv şi implicat. Curând, relaţia dintre ei avea să fie numită „uniune" şi chiar „mariaj". În scurt timp, presa avea să-i numească Duo-ul. Dacă mariajul lor avea să dureze era o chestiune de viitor. Chestiunea momentului era dacă aveau să salveze Germania sau nu.

În trenul ce se îndrepta spre est, generalii au fost uluiţi de moralul bun al trupelor din jurul lor, soldaţii purtând

flori la puştile lor şi cântând vechi cântece germane, precum „Straja Rinului“, luat dintr-un poem de la 1840:

O, patrie, nimic nu te-nfricoşeze,
Străjile pe Rin stau treze.

Apoi „*Deutschland über Alles*“, care conţinea o vagă ameninţare:

Germania, Germania mai presus de toate,
Mai presus de tot ce există în lume…

Când trenul generalilor a ajuns în Prusia, au fost întâmpinaţi de noul lor stat-major, iar aici au avut noroc. Printre aceşti ofiţeri se afla şi colonelul Max Hoffmann, care părea să cunoască fiecare detaliu referitor la avansarea ruşilor. Hoffmann era un ofiţer experimentat, care servise anterior ca observator militar german detaşat pe lângă forţele japoneze în războiul ţării lor cu Rusia din 1905. Experienţa pe care o acumulase în acel conflict avea să se dovedească de nepreţuit în înţelegerea manevrelor ruşilor în Prusia.

Hoffmann le-a dat noi informaţii despre avansarea inamicului rus. Mai întâi, nu era o singură armată rusă de 600.000 de oameni, ci două armate separate, de câte 300.000 de soldaţi. Acestea erau despărţite şi nu aveau comunicaţii strânse una cu cealaltă. Pentru generalii germani care credeau în preasfinţitul von Schlieffen, era un cadou. Luptau împotriva unei comande dezbinate, întocmai ca Hannibal în Antichitate înaintea celei mai strălucite victorii ale sale.

Mobilizarea ruşilor fusese dezordonată, astfel că soldaţii erau nepregătiţi şi dezorganizaţi, nu aveau suficiente puşti, muniţie, cai şi nici hrană. Ţarul hotărâse să-şi salveze aliaţii francezi cu orice preţ şi trimisese această misiune sinucigaşă în Germania pentru a-i înfricoşa pe prusaci şi a le da planurile peste cap.

Una dintre cele două armate ruse era comandată de generalul Aleksandr Samsonov, un funcţionar public conştiincios, care era în armata ţarului de peste treizeci de ani. Era un ofiţer de cavalerie dur, care luptase împotriva turcilor, chinezilor, japonezilor, iar acum a germanilor. Unii îl auziseră lăudându-se că nu citise un manual militar de ani de zile, iar alţii afirmau că nu avea deloc capacitate de analiză. Însă toţi erau de acord că era curajos. Era un veteran al dezastruoasei bătălii de la Mukden, din Manciuria, din 1905, ceea ce se va dovedi a fi important.

A doua armată rusă era comandată de un ins mai inteligent pe nume Paul von Rennenkampf, veteran de patruzeci de ani şi om cu capacităţi intelectuale. Cu multă vreme în urmă, absolvise academia militară primul din generaţia sa. Şi el era veteran al dezastrului din Manciuria din urmă cu aproape zece ani. Ceea ce îl intriga pe Hoffmann era faptul că aceşti doi generali ruşi se detestau unul pe altul. Samsonov considera că Rennenkampf îl abandonase în momentul crucial din 1905 şi că absenţa sa intenţionată cauzase măcelărirea trupelor sale.

Cei doi generali s-au întâlnit mai târziu pe un peron de gară din Manciuria şi s-au bătut ca nişte şcolari. S-au tăvălit în noroi, lovindu-se cu pumnii, înjurând, urlând, scuipând şi muşcând, smulgându-şi părul, medaliile, ochelarii şi nasturii.

Câţiva martori au răspândit povestea încăierării lor şi mulţi au auzit de ea, inclusiv Max Hoffmann. Acesta bănuia că, dacă li s-ar fi dat ocazia, cei doi generali ar fi fost capabili să se saboteze unul pe celălalt. Iar Hoffmann afirma că această ostilitate le oferea camarazilor săi germani o şansă unică. După toate probabilităţile, nici unul dintre cei doi generali ruşi nu i-ar fi venit în ajutor celuilalt, astfel că germanii ar fi putut lupta pe rând cu fiecare dintre ei, distrugându-i bucată cu bucată.

Mobilizarea rusă fusese prematură. Un număr imens de ţărani neexperimentaţi fuseseră luaţi la oaste, declaraţi

ca formând o armată şi trimişi la înaintare. Majoritatea nu aveau arme, peste 100.000 de puşti fiind trimise rapid în Serbia, naţiune lovită încă de la începutul războiului. Un experimentat ofiţer rus de la vremea aceea nu şi-a putut ascunde dezgustul.

„Cum să porţi un război în felul acesta!“, a oftat el. „Uitaţi-vă la aceşti ţărani pe jumătate morţi de foame. Majoritatea n-au tras niciodată cu puşca. Ne târâm desculţi şi ne ostenim trupele înainte să înceapă lupta. Mlaştini la stânga şi la dreapta, nimic altceva, doar apă şi pâlcuri de pădure. Ce folos că avem de patru ori mai mulţi soldaţi decât inamicul? Nu îi putem folosi. Dacă faci un pas alături de drum, te îneci. Armata noastră va ataca îngrămădită la un loc şi pe un front îngust. Germanii ştiu acest lucru şi ne aşteaptă cu artileria grea. Ei au aflat care este cheia unui război modern. Mă tem că vom avea de plătit un preţ greu.“

Ruşii erau tineri zdraveni, dar ordinele pe care le primeau se băteau cap în cap. Armata n-a reuşit să-şi codifice ordinele. Soluţia adoptată a fost una nefericită. Au început să transmită ordinele în clar, fără codificare, ceea ce însemna că germanii puteau intercepta toate comunicaţiile lor. Hoffmann a spus-o direct mai târziu: „Am avut un aliat: inamicul. Cunoşteam toate planurile inamicului.“

Pe baza cunoştinţelor lui Hoffmann despre ruşi şi dispunând de informaţii precise referitoare la ordinele ruşilor, Hindenburg şi Ludendorff puteau să atace armatele inamice una câte una. Germanii, deşi depăşiţi numeric, ar fi avut un avantaj. În fiecare luptă, deplasându-se mult mai rapid, germanii ar fi avut mai multe trupe decât ruşii în fiecare punct de contact. Astfel, aveau să-i depăşească numeric pe ruşi. Întâi aveau să nimicească prima jumătate a forţelor inamicului, apoi şi pe cea de-a doua.

Dar înainte ca Ludendorff şi Hindenburg să treacă la acţiune, au intervenit evenimentele din Franţa. Armatele germane de acolo se descurcau în sfârşit bine, înaintând

cu repeziciune şi decimându-i pe francezi. În prima confruntare, numită Bătălia Frontierelor, germanii le-au provocat francezilor 260.000 de victime numai în prima lună.

Succesul din Franţa era extraordinar, mulţi ofiţeri germani susţinând că francezii erau terminaţi. Şi, tocmai în acest moment, din cauza îngrijorărilor de la Berlin legate de avansarea ruşilor în Prusia Orientală, şeful Statului-Major al armatei germane, von Moltke, a luat o decizie crucială. În ceea ce unii consideră ca fiind cea mai mare eroare germană din timpul războiului, von Moltke a mutat trei corpuri de armată de infanterie şi o divizie de cavalerie de pe frontul francez din vest, pe frontul rus din est.

Când aghiotanţii lui von Moltke i-au transmis telefonic aceste informaţii lui Ludendorff, generalul a fost surprins. Ludendorff nu considera că avea nevoie de aceste trupe şi, mai relevant, era aproape sigur că acestea nu aveau să ajungă la timp pentru a fi folosite în lupte. Sigur că le accepta – generalii nu refuză întăririle. Înaltul Comandament a redus puţin numărul soldaţilor, lăsând pe loc unul dintre cele trei corpuri de armată de infanterie, dar pe celelalte le-a trimis în est.

Acceptând aceste trupe de elită, Ludendorff scădea eficienţa planului Schlieffen în Franţa. În plus, permiţând trimiterea trupelor în acel moment, Ludendorff făcea imposibilă sosirea lor la timp pentru a putea fi folosite în luptă. Probabil că Ludendorff credea că nu greşea cu nimic acceptând aceste trupe. Dar acei soldaţi, neutralizaţi acum, ar fi putut continua să lupte în Franţa unde avea să fie nevoie de ei.

Aşadar, la 28 august 1914, Ludendorff şi Hindenburg şi-au început cea mai cunoscută campanie a lor. Hoffmann concepuse un plan de luptă solid, Hindenburg şi Ludendorff neavând altceva de făcut decât să-l pună în aplicare. Dar Ludendorff i-a ordonat lui Hoffmann să atace înainte ca trupele şi artileria să ajungă pe poziţii. Hoffmann l-a ignorat cu aplomb pe Ludendorff timp de mai

multe ore. I-a atras pe ruşi meticulos înainte şi doar după ce l-a încercuit pe bietul Samsonov a dezlănţuit furia mecanizată a armatei germane.

Soldaţii ruşi, flămânzi şi desculţi, chiar au încercat să lupte. Cei fără puşti înaintau pe câmp în fugă, căutând soldaţi morţi, ale căror puşti le-ar fi putut folosi. Alţii, lipsiţi de muniţii, au deschis raniţele morţilor în căutarea gloanţelor.

Primii rămaşi fără muniţii au fost artileriştii ruşi, apoi au urmat cazacii şi, în sfârşit, soldaţii de rând. Până seara, armata lui Samsonov a fost anihilată. Bieţii oameni nu ştiau nici unde sunt, nici încotro s-o apuce. Majoritatea soldaţilor din trupele lui Samsonov au fost ucişi sau capturaţi, numai 8.000 dintre ei reuşind să străpungă încercuirea ca de piton. Odată ce-au scăpat, au rătăcit prin păduri, orientându-se după stele, încercând să-şi găsească direcţia.

Se părea că ruşii au suferit o înfrângere dezastruoasă. Dar Samsonov nu era decât în aparenţă înfrânt. Totuşi, reuşise să-şi slujească naţiunea: fusese trimis într-o misiune sinucigaşă pentru a-i înfricoşa pe prusaci în est şi pentru a destabiliza Planul Schlieffen, şi exact asta făcuse. Ceea ce începuseră belgienii prin perturbarea termenelor din Planul Schlieffen, au desăvârşit Samsonov şi trupele sale prost pregătite. Invadând Prusia, ruşii au silit Înaltul Comandament german să detaşeze 80.000 de trupe din vârful de lance ale forţelor sale din Franţa. De aici înainte, programul prevăzut intra în colaps, iar planul germanilor de a învinge Franţa în patru săptămâni, apoi Rusia în patru luni, era ruinat. Aceasta însemna că de-aici înainte Germania era angajată într-un război pe două fronturi, exact tipul de război pe care nu-l putea câştiga.

Germanii nu au înţeles deloc situaţia aceasta. În schimb, Germania era electrizată de veştile despre bătălia decisivă din est, de miile de soldaţi inamici morţi, de căruţele distruse, de artileria şi de steagurile de luptă captu-

rate, de gloria sângeroasă a întregii isprăvi. Armata germană i-a spus Bătălia de la Tannenberg, pentru a comemora un eveniment din 1410, petrecut în acelaşi loc, în care cavalerii germani fuseseră înfrânţi decisiv de o forţă poloneză şi lituaniană. Această victorie din 1914 o considerau o revanşă.

Poveştile fantastice se înmulţeau, ba s-au spus şi nişte glume militare. Când vorbea despre cum fusese pierdută această bătălie din cauza unei duşmănii vechi între doi ofiţeri care s-au luat la bătaie pe un peron de gară, Hoffmann o rezuma astfel: „Dacă este adevărat că bătălia de la Waterloo a fost câştigată pe terenurile de joacă ale colegiului Eton, tot atât de adevărat este că bătălia de la Tannenberg a fost pierdută pe acel mizerabil peron din Manciuria."

Deşi Samsonov a câştigat timp pentru Franţa şi Rusia, perturbând astfel Planul Schlieffen, nu şi-a dat seama de acest fapt şi se simţea nenorocit. Pierduse multe mii de oameni, şi alte mii se predau. Acest brav general al bătrânei Rusii, cu anii lui mulţi de serviciu militar, nu ştia cum ar mai putea da ochii cu ţarul după un asemenea fiasco. S-a îndepărtat în tăcere, apoi oamenii săi au auzit un foc de armă.

Nu i-au putut găsi corpul în întuneric.

La scurt timp după aceea, comandamentul german a început născocirea unor legende strălucitoare despre victoria de la Tannenberg. Au înflorit fel de fel de mituri. S-au exagerat poveşti despre mii de soldaţi ruşi împinşi în mlaştină, ajunşi până la bărbie în mâl, înecându-se în mizerie şi cerşind mila. Se spunea că strigau „Camarade! Camarade!" în timp ce se scufundau. Aceste poveşti erau false – nici o armată rusească nu s-a înecat în mlaştină –, dar au fost şi mai mult umflate până când, în cele din urmă, soldaţii reveniţi de pe front au fost convinşi să spună că auzeau strigătele ruşilor în fiecare zi şi aveau să le audă pentru totdeauna.

Înaltul Comandament german a început să umfle numărul ruşilor morţi la Tannenberg şi să reducă numărul germanilor morţi, pentru a-l convinge pe germanul de rând că victoria fusese chiar mai măreaţă. Mai târziu, germanii au colectat fonduri pentru ca arhitecţii berlinezi Johannes şi Walter Krüger să conceapă şi să construiască un monument în cinstea acestei victorii, în apropierea locului unde s-a dat. A fost o construcţie imensă şi deprimantă, inspirată de ansamblul Stonehenge din Anglia, constând din turnuri preistorice înalte de 25 de metri şi dintr-un zid circular care înconjura o incintă pentru solemnităţi, suficient de mare încât să primească mii de oameni care să-şi venereze eroii în manieră cvasireligioasă.

Situl Memorialului Tannenberg a fost inaugurat în 1924, iar lucrările s-au încheiat în 1927. A fost conceput să dureze mii de ani, ca mărturie a măreţiei armatei germane. Dar, vai!, a fost distrus în cel de-al Doilea Război Mondial. În 1945, a fost dinamitat de trupele lui Hitler înainte de venirea forţelor ruse. Mai târziu, ţăranii au scotocit prin dărâmături, luând bronzul şi granitul pentru a-l folosi ca materiale de construcţii. Apoi, guvernul polonez a ras şi puţinul care mai rămăsese, pentru a construi Palatul Culturii şi Ştiinţei din Varşovia. Azi, din acest monument etern n-au mai rămas decât nişte dâmburi ierboase, şi nici un vizitator n-ar ghici că locul acela a fost cândva considerat glorios.

În cele din urmă, cercetătorii au urmat sugestia Înaltului Comandament şi s-au convins pe ei înşişi că această bătălie a fost un succes gigantic pentru Germania. O carte de referinţă a renumiţilor cercetători Spencer C. Tucker şi Priscille Mary Roberts o spune direct: „Bătălia de la Tannenberg a fost probabil cel mai mare succes militar al Germaniei în acest război şi, invers, una dintre cele mai mari înfrângeri militare ale Rusiei.“ Fiecare german s-a mândrit cu această victorie, amăgindu-se că *Dacă putem să-i batem pe ruşi în felul acesta, putem câştiga războiul.*

Încrederea lor era ridicată, dar era atât de ridicată, încât ignorau trei elemente devastatoare: mai întâi, că Planul Schlieffen eşuase. Elementul său esenţial era un mare galop german care să învăluie Parisul şi să captureze atât oraşul, cât şi grosul armatei franceze, simultan, o ispravă extraordinară, imposibil de îndeplinit cu numărul de soldaţi disponibil, cu atât mai mult cu cât din această ecuaţie fuseseră scăzuţi 80.000 de oameni. În al doilea rând, respectarea programului riguros al planului era imposibilă, căci necesita o precizie supraomenească, şi de aceea s-a prăbuşit încă din primele zile de război, atât în est, cât şi în vest. În al treilea rând, înfrângerile aparente ale Aliaţilor blocaseră războiul de manevre al germanilor, singura speranţă a Germaniei. Conflictul s-a transformat curând într-un război de tranşee, care avantaja atât de mult apărătorii, încât nu s-a putut efectua nici o breşă în rândurile lor. Tancurile, care ar fi putut sparge frontul, nu fuseseră încă inventate. Drept urmare, rezultatul avea să fie o fundătură brutală şi măcinătoare, care a produs pierderi cutremurătoare de vieţi omeneşti.

În Germania erau puţini cei care înţelegeau acest lucru. O excepţie o constituia Walter Rathenau, un industriaş inteligent al vremii, care credea că această aşa-zisă victorie de la Tannenberg se baza pe prezumţii false şi pe interpretări greşite. Mai simţea şi că Germania era condamnată. Acest Rathenau, care avea studii superioare de fizică, chimie şi filozofie, a început să lucreze pentru departamentul de materii prime al Ministerului de Război şi a făcut tot posibilul pentru a da o bază solidă economiei germane. Dar era îngrijorat că o singură ţară precum Germania nu avea nici o şansă de a câştiga un război prelungit împotriva industriei Marii Britanii, Franţei şi Rusiei la un loc.

Ani mai târziu, dr. Roger Chickering, un excelent profesor de istoria Germaniei de la Universitatea din Georgetown, ajungea la aceeaşi concluzie. Într-un interviu cu autorii cărţii de faţă, Chickering observa: „Succesul militar

al Germaniei din 1914 a fost un eşec. Germanii nu au scos Franţa din război în patru săptămâni şi nici Rusia în patru luni. Ca urmare, s-au împotmolit într-un război pe două fronturi, un război de uzură, pe care Germania era menită să-l piardă.“

Din fericire pentru Ludendorff, majoritatea germanilor nu înţelegeau cât de gravă era situaţia. Astfel, prima fază a războiului s-a încheiat prin consfinţirea lui Ludendorff şi a lui Hindenburg ca eroi naţionali ai germanilor, care erau încrezători că viitorul le aparţinea şi că războiul se va încheia curând. De fapt, războiul avea să dureze patru ani şi avea să devină una dintre cele mai feroce lupte pe care le-a cunoscut lumea vreodată.

3. Ludendorff pe drumul spre putere

GERMANIA ERA ÎN HAOS. MĂCELUL DIN TRANŞEE SE GENERALIZASE, dar, în faţa naţiunii recunoscătoare, Ludendorff anunţa numai victorii. Manipula abil cifrele, umflând numărul morţilor inamici, dar fără să facă niciodată public numărul total al morţilor germani. A făcut cunoscute cifrele morţilor pe *localităţi*, ale tinerilor morţi dintr-un oraş sau altul; totalul *naţional* l-a păstrat însă secret. Nu putea permite să se afle că în acest război al numerelor, împotriva atâtor imperii, Germania era sortită să piardă.

Ludendorff şi Hindenburg excelau în genul acesta de falsificare a cifrelor. De exemplu, în bătălia de la Lacurile Mazuriene împotriva Rusiei, din 20 septembrie 1914, Duoul a ucis 56.000 de soldaţi inamici, dar a pretins că secerase 110.000 de vieţi. Nu este clar dacă a fost o înşelătorie conştientă din partea lor, sau dacă statul lor major le ascundea adevărul şi le dădea cifre măsluite. Atât kaiserul, cât şi Ludendorff erau feriţi de adevăr, iar Ludendorff îl ţinea pe kaiser departe de adevăr o dată în plus. În mod straniu, nici unul dintre aceşti oameni puternici, indiferent cât de inteligenţi erau, nu şi-a dat seama că Germania pierduse războiul mondial în primele patru luni. Pentru a înţelege acest lucru au avut nevoie de patru ani.

O altă problemă era excesul de încredere al lui Ludendorff şi al celor din anturajul său. Aceşti germani credeau că le sunt superiori din punct de vedere rasial inamicilor lor – credeau că ei formează o rasă stăpânitoare. Germanii şi-au însuşit în aşa măsură această cumplită idee a superiorităţii rasiale, a „rasei de stăpâni“, expresie ce pare a fi fost inventată în 1836 în Virginia, unde albii se percepeau

pe ei înşişi drept stăpâni naturali, iar pe negri îi considerau sclavi prin voia lui Dumnezeu, încât le-a influenţat decisiv până şi ideile militare. Ei credeau că ruşii sunt un neam inferior, că francezii erau nişte artişti diletanţi, dar decadenţi, iar englezii, sigur, erau impunători, dar prin comparaţie cu germanii cei civilizaţi nu erau decât nişte proşti. Cât despre americani, corciturile astea nu erau demne nici măcar de dispreţ. Germanii se lăsaseră convinşi de toate aceste amăgiri că ei erau singura rasă triumfătoare de pe planetă. Într-adevăr, avea să fie nevoie de două războaie mondiale pentru a fi lecuiţi de aceste amăgiri.

Dar, în Primul Război Mondial, de fiecare dată când germanii câştigau o bătălie, victoria îi ocolea. Între timp, tinerii lor cultivaţi, unii dintre cei mai buni din Europa, erau înrolaţi în armată şi împinşi imediat la disperare. Un tânăr violonist, Fritz Kreisler, a descris felul cum a devenit o maşină de ucis în războiul lui Ludendorff.

„Secolele năpârlesc de pe tine. Devii un fel de om primitiv. Vreme de 21 de zile nici măcar nu m-am dezbrăcat, deşi am dormit în noroi sau în mlaştini. Multe lucruri pe care altădată le considerai nişte necesităţi ale civilizaţiei încetau să mai existe, pur şi simplu. O periuţă de dinţi era un lucru de neimaginat. Am învăţat să mâncăm din instinct… cu mâinile. Curând arătam cu toţii ca nişte lupi costelivi şi hirsuţi, constrânşi cum eram să supravieţuim cu mai nimic. Îmi amintesc că am trăit mai mult de trei zile fără mâncare şi de multe ori a trebuit să lingem roua de pe iarbă, pentru că nu aveam apă. Simţeai cum creşte în tine o înverşunare, o indiferenţă faţă de orice există pe lume, mai puţin faţă de datoria de a lupta… De ce sunt aici, străduindu-mă să ucid oameni pe care nu i-am văzut niciodată în viaţa mea?“

Kreisler a fost atât de dezgustat, încât a fugit la New York, unde a rămas până la moartea sa, în 1962. Şi-a uitat viaţa de lup şi a devenit un artist îndrăgit. A fost unul din-

tre norocoşi.

Acolo, în tranşee, oamenii s-au străduit din răsputeri să-şi păstreze umanitatea, mai ales în primul an de război. La primul Crăciun, cel din 1914, soldaţii de pe Frontul de Vest au făcut ceva surprinzător. Împotriva regulamentelor, au încheiat un armistiţiu temporar, fără aprobarea generalilor. Armistiţiul a început când santinelele britanice au observat că germanii puneau brăduleţi de Crăciun pe marginea tranşeelor lor. Sergentul britanic A. Lovell din Brigada a Treia de puşcaşi spunea: „Aveau brazi de Crăciun pe toată lungimea tranşeelor! Nu mai văzusem aşa ceva niciodată!“

Un german a ridicat o pancartă pe care scria: *Happy Christmas*!

Apoi un englez a strigat: „Alo, Fritz! Vino până la jumătate!“

Spontan, trupele s-au reunit sub steagul alb, au făcut schimb de ţigări şi cafea, bere şi whisky, ciocolată şi bomboane. Înconjuraţi de sălbăticia copacilor sfârtecaţi şi a craterelor de obuze, au cântat diferite versiuni ale singurului cântec pe care-l ştiau toţi şi care îi apropia, „*Silent Night*“. Apoi şi-au arătat unii altora fotografiile cu prietenele lăsate acasă. În mai multe împrejurări, soldaţii belgieni au venit cu scrisori către cei dragi rămaşi în patria ocupată de germani şi i-au rugat pe soldaţii inamici să încerce să le transmită destinatarilor. Şi exact asta au făcut germanii în aproape fiecare caz. Apoi, soldaţii din ambele tabere au jucat fotbal unii împotriva celorlalţi, cât de bine au putut – căci peisajul era atât de devastat de obuze, încât au găsit cu greu un teren cât de cât plat.

Mulţi englezi au cerut permisiunea, în timpul acestui unic armistiţiu de Crăciun, să cutreiere câmpul de luptă în căutarea cadavrelor prietenilor căzuţi recent şi pe care nu reuşiseră încă să le recupereze. Germanii au fost incredibil de îndatoritori: nu doar că le-au acordat această permisiune, dar chiar i-au însoţit şi i-au ajutat pe englezi să sape

nenumărate morminte în noroi, iar apoi să depună corpurile putrezite în gropi. Bunăvoinţa lor a fost remarcabilă.

Majoritatea soldaţilor au fost încântaţi de decenţa inamicilor lor. O excepţie a fost un caporal din Austria, pe nume Adolf Hitler, care a spus: „Nu trebuie să fraternizezi cu inamicul în nici un război." Cum observa sir Ian Kershaw în superba sa biografie despre acest om, Hitler îi ura cu ferocitate pe duşmanii Germaniei, chiar şi în timpul armistiţiului, şi era oripilat de această fraternizare. Dar şi Charles de Gaulle, care la vremea aceea era un tânăr şi distant ofiţer francez, considera că spectacolul fraternizării era „regretabil". Însă aceşti doi soldaţi zeloşi erau excepţii.

Armistiţiul l-a înfuriat pe Ludendorff, astfel încât a luat măsuri ca acest act de indisciplină să nu se mai repete. Dar, indiferent ce credea el, soldaţii nu-şi puneau decât o singură întrebare: „De ce ne facem noi unii altora aşa ceva?"

Nimeni nu ştia cum să încheie acest război. Iar această situaţie fără ieşire se prelungea pentru că nimeni nu putea să-i pună capăt. Unii generali britanici discutau despre plasarea unor mine sub tranşeele inamicilor pentru a-i arunca în aer până la ceruri. Într-o împrejurare, într-un sat belgian din vestul Flandrei numit Messines, aliaţii au detonat 455 de tone de explozibil la aproximativ 25 de metri adâncime, producând un bubuit care s-a auzit până dincolo de Canalul Mânecii.

Dar nici asta n-a oprit războiul, pentru că nimic nu putea opri războiul. Războiul s-a extins, căci era tot mai greu pentru orice stat să-şi menţină neutralitatea. Asupra statelor care nu aveau nici un interes să lupte de nici o parte, precum România, Portugalia sau Imperiul Otoman, se făceau presiuni să se alăture unei maşini de război sau alteia.

Războiul a continuat neabătut, iar presiunile s-au agravat. Marina britanică străjuia coastele germane, împiedi-

când importul alimentelor şi proviziilor în ceea ce avea să devină una dintre cele mai eficiente blocade din istorie. Aceasta a produs probleme enorme. Pentru o vreme, guvernul german, prin raţionalizarea strictă, a reuşit să hrănească întreaga populaţie. Totuşi, oameni înţelepţi l-au avertizat pe Ludendorff că britanicii înăspreau blocada de la o lună la alta şi, cum guvernul înrola tot mai mulţi fermieri ca să lupte în război, proviziile de alimente ale naţiunii scădeau, ceea ce putea declanşa foametea în Germania.

Dar Ludendorff, simţind că victoria e după colţ, nu i-a luat în seamă. Era asemenea unui cartofor compulsiv care, indiferent de pierderi, se convinge pe sine că poate recâştiga totul dintr-o ultimă aruncare de zaruri. Aşa se face că războiul tranşeelor a continuat inexorabil, ca un Moloch care înfuleca tot mai mulţi morţi zi de zi. Tot mai mulţi dintre bărbaţii sacrificaţi erau civili, în special cei tineri şi cei bătrâni. Iar populaţia suferea de foame. Fundaţia Carnegie pentru Pace Internaţională avea să estimeze că în timpul războiului au murit de malnutriţie 600.000 de germani, dar cifra aceasta nu este decât o estimare. Cert este că foametea se generalizase în Germania. Civilii nu găseau hrană decât cu dificultate, iar piaţa neagră începea să înflorească.

Totuşi, şobolanilor le era uşor să găsească hrană, căci în ţinutul nimănui dintre tranşee se găsea mereu un cadavru în plus. Păduchii au cunoscut şi ei o perioadă extraordinară şi se înmulţeau cu miliardele. Viaţa din tranşee era atât de cumplită, încât unii soldaţi căutau să fie infectaţi cu vreo boală de către prostituatele din apropierea frontului, astfel încât doctorii să-i interneze o vreme în spitale.

Şi lupii aveau un sezon neobişnuit de bun, coborând dealurile la adăpostul întunericului ca să mănânce oameni în ţinutul nimănui – delicatesa lor ideală era câte un tânăr paralizat pe câmpul de luptă. Iar urletele acestuia nu-i deranjau câtuşi de puţin nici pe lupi, nici pe şobolani.

Dar acest nou război era cel mai rău pentru caii Angliei. Peste 2.000 de cai mureau horcăind în fiecare *săptămână*, adesea cu abdomenele sfârtecate, cu maţele bălăngănindu-se în timp ce fugeau agonizând peste terenurile noroioase. Mulţi erau loviţi de focul mitralierelor, mulţi se încurcau în sârma ghimpată, dar şi mai mulţi erau sfâşiaţi de invenţia unui soldat englez pe nume Henry Shrapnel, căci bucăţile de şrapnele îi decimau în număr mare. Cu totul, cam 500.000 de cai au fost condamnaţi să moară în acest război, dar şi aceasta este doar o cifră estimativă. Numărul real ar putea fi chiar mai mare.

Uneori, între o luptă şi alta, soldaţii se putea relaxa câteva ore. Soldaţii germani puteau merge la un bordel coordonat de armată pentru acuplări febrile şi unde nu aveau de plătit nimic. Fata aleasă era vreo refugiată sărmană din vreun loc precum România, cu care nu puteau nici măcar comunica şi care îi primea cu răceală. Totul se întâmpla pe negândite şi rapid. Ce mai era de spus? Aceasta era lumea armatei lui Ludendorff în toiul celui mai mare măcel din istoria europeană, care continua pentru că nimeni nu-l putea opri. Şi, de fapt, nimeni nici măcar nu încerca să-l oprească.

Doi ani au tot pretins Ludendorff şi Hindenburg că vor fi victorioşi pe frontul rus. Dar câtă confuzie, şi ce război fără sfârşit, şi ce nesiguranţă! Pentru a-l face mai logic şi mai normal, generalii au încercat să-l convingă pe kaiser să decidă o dată pentru totdeauna. Generalii voiau să ştie unde ar fi trebuit să urmărească întâi victoria, pe frontul de est sau pe cel de vest, pentru că voiau să ştie unde să facă mai multe eforturi. Ofiţerii l-au presat pe kaiser să răspundă la această întrebare vreme de doi ani lungi.

Din 1914 până în 1916, majoritatea elitelor germane s-au convins tot mai mult că victoria va veni întâi pe frontul de vest. Elitele care erau de această părere au fost numite vesticii, iar părerea lor de neclintit era că ruşii mai puteau aştepta. Germanii ar fi trebuit să-i învingă pe britanici şi

pe francezi în vest, şi abia după aceea să se confrunte cu ruşii pe frontul de est şi să-i dea gata. Izolaţi, ruşii urmau să se prăbuşească, iar Germania avea să câştige războiul.

Ludendorff a adoptat opinia contrară. El şi esticii, cei care credeau că victoria avea să vină mai întâi pe frontul de est, simţeau că ruşii erau veriga slabă a lanţului Aliaţilor, şi acolo voia el să lovească, din greu şi în mod repetat, lună de lună, până când i-ar fi omorât pe toţi. În plus, simţea nevoia de a fi puternic în est pentru a-i sprijini pe aliaţii austrieci, pe care îi considera veriga slabă din lanţul său.

Astfel că vesticii şi esticii se contraziceau. Liderul vesticilor, generalul Erich von Falkenhayn, îl îngrijora pe Ludendorff. Falkenhayn, unul dintre cele mai realiste capete militare ale Germaniei, spunea oricui voia să-l asculte că Germania nu le putea avea pe toate. Germania trebuia să-şi limiteze ambiţiile, pentru că soldaţii ei nu puteau câştiga şi în est, şi în vest. Falkenhayn voia o victorie limitată în război şi o pace separată cu Rusia. El nu credea într-un triumf care să cutremure pământul. Nu voia decât să câştige războiul şi să se întoarcă acasă.

Pentru Hindenburg, ca şi pentru Ludendorff, aceasta era o erezie, căci erau acaparaţi de visuri de glorie şi nutreau ideea de a transforma Germania în cea mai mare putere a lumii.

Dar Falkenhayn a făcut apoi o eroare de calcul care avea să ucidă mii de oameni. I-a convins pe vestici că puteau să-i momească pe francezi într-o bătălie fatală, întrun loc numit Verdun, unde germanii le-ar fi putut produce asemenea pierderi, încât francezii ar fi cerut pacea. Falkenhayn era sigur că germanii le vor cauza francezilor mai multe pierderi decât vor suferi ei înşişi, pentru că partea germană a Verdunului era deservită de o cale ferată, pe când partea franceză nu dispunea decât de o şosea îngustă. Cum planurile germanilor erau de a furniza pe calea ferată vaste cantităţi de muniţii, oameni şi nenumărate

obuze pentru artilerie, vesticii s-au convins pe ei înşişi că îi puteau paraliza pe francezi şi că puteau câştiga războiul în această ultimă bătălie.

Generaţii ulterioare de istorici au ajuns să dispreţuiască această strategie. Jehuda Wallach, expert al Primului Război Mondial, şcolit la Oxford, şef al departamentului de istorie al Universităţii din Tel Aviv, cu o extraordinară operă de istoric militar, dispreţuia „atitudinea satanică [a lui Falkenhayn] din cauza căreia a sacrificat sute de mii de soldaţi din propria armată ca să ucidă sau să schilodească de două ori mai mulţi soldaţi inamici".

Pentru o vreme, Falkenhayn a fost pe val. Germanii şi-au întins capcana la Verdun şi, iniţial, se părea că le reuşeşte. Francezii au muşcat momeala şi au trimis mii de oameni în acel cazan diavolesc. Germanii au adus oameni şi muniţii pe calea ferată, aşa cum planificaseră. Vagoanele de marfă ale garniturilor de tren erau prevăzute cu lagăre cu bile în podele, invenţie minunată, învăţată de la gurul circurilor americane, P. T. Barnum, care facilita descărcarea rapidă a încărcăturii. Germanii erau siguri că puteau să-i măcelărească pe francezi cu lejeritate.

Germanii au fost însă din nou excesiv de încrezători. Printr-o muncă extraordinară, camionagiii francezi au furnizat 54.000 de tone de muniţii şi provizii, pe lângă 260.000 de oameni, numai în prima lună. În plus, nici un camion nu a rămas defect mai mult de două minute, căci francezii aveau de-a lungul traseului puhoaie de mecanici pregătiţi să repare orice defecţiune. Francezii au deschis cariere în apropierea traseului pentru a furniza piatra concasată necesară lărgirii şoselei, astfel că, în scurt timp, la Verdun soseau camioane cu provizii la fiecare 14 secunde. Până în ziua de azi, francezii numesc şoseaua spre Verdun „drumul sacru", căci într-adevăr aşa a şi fost.

Romancierul francez Henri Barbusse a numit această bătălie „Focul", alt nume cât se poate de potrivit. Germanii, care aveau de partea lor avantaje uriaşe, au luptat

bine, dar francezii au luptat cu mai multă înverşunare, pentru că viaţa naţiunii lor era periclitată. Chiar dacă puterea lor de foc era mai mică, chiar dacă gazele lor toxice nu erau atât de debilitante ca acelea ale germanilor, şi chiar dacă se înecau în propriul lor sânge, francezii nu încetau să înainteze. Răcneau „*On les aura*!“ (I-om învinge!), strigătul de luptă al Ioanei d'Arc, şi mergeau înainte, luptând în craterele obuzelor, luptând la lumina lunii, luptând printre şobolani şi lupi. Nu mai existau calcule inteligente şi nici formule radicale, nu mai exista decât lupta feroce a unei naţiuni rănite. Iar când lupta s-a încheiat, germanii au fost îngroziţi să descopere că pierderile lor erau cam la fel de mari ca cele ale francezilor.

În ciuda tuturor planurilor deştepte, germanii obţinuseră un egal. De partea germană, erau 278.000 de victime, de cea franceză, 460.000. Astfel că victoria germană de la Verdun a fost una calpă. „O baie de sânge inutilă“, ricanau cinicii. Visul vesticilor devenise coşmarul tuturor. O bătălie ce cauzase moartea a peste 700.000 de oameni depăşea imaginaţia oricărei persoane civilizate. Nu aşa trebuia să fie războiul. Americanii câştigaseră Războiul Revoluţionar pierzând doar 7.000 de oameni pe câmpul de luptă. Acela fusese un război de modă *veche*; fusese elegant şi rafinat. Iarna nici măcar nu luptaseră, căci aşa ceva pur şi simplu nu se făcea. N-au întemniţat captivii. Captivii îşi dădeau cuvântul, „promisiunea de onoare“, că nu vor mai lupta, iar apoi erau lăsaţi să se întoarcă la vatră. Iar când totuşi luptau şi câştigau bătălia, îi invitau pe ofiţerii inamici la cină ca să-i felicite pentru cât de bine luptaseră. Aceasta era vechea manieră de a purta un război, la fel de afabilă ca un joc de şah.

Noua manieră de a purta un război era brutal de diferită. Numărul morţilor se ridica, precum clopotniţele unei vechi catedrale, la cote înfiorătoare, implicând pierderi năucitoare şi nesfârşite. Pentru a parafraza epigrama unui filozof roman, oamenii aceştia pustiau totul în cale, spu-

nând că fac pace.

La Verdun au pierit peste 700.000 de oameni, de ambele părţi, fără nici un rezultat. Şi n-a fost singură bătălie din acea perioadă care s-a soldat cu la fel de multe victime. O altă bătălie de o ferocitate asemănătoare a avut loc între austro-ungari şi ruşi, numărul total de victime ajungând la 339.000. S-a petrecut în 1915, în munţii Carpaţi, la frontiera dintre Polonia şi Ungaria, loc în care generalul austro-ungar Franz Conrad von Hötzendorf şi-a trimis trupele împotriva ruşilor într-o bătălie grandioasă. Povestea acesteia este la fel de sfâşietoare ca aceea a bătăliei de la Verdun.

Printre troienele de zăpadă înalte de trei metri, pe un frig atât de aspru încât soldaţii trebuiau să-şi dezgheţe puştile înainte să le folosească, în vifore atât de puternice încât, dacă un om adormea, era posibil să nu se mai trezească niciodată, austro-ungarii şi-au trimis trupele îndelung suferinde să lupte împotriva Rusiei. De pe versanţii munţilor, ruşii rostogoleau butoaie cu dinamită peste austro-ungari, spulberându-i ca pe nişte popice. În păduri, austro-ungarii auzeau urletele lupilor care, pretindeau unii, mâncau soldaţii de vii.

Austro-ungarii erau înfometaţi, fiindcă nu reuşiseră să aducă prea multe alimente cu ajutorul cailor şi catârilor. În plus, degerau, fiindcă noaptea temperaturile scădeau şi la 20 de grade sub zero. Şi totuşi, pentru mare parte din an, au reuşit să nu piardă marea lor fortăreaţă de la Przemyśl. Împrejurul acestei fortăreţe zăceau 15.000 de ruşi morţi, risipiţi ca nişte păpuşi stricate, dovada tenacităţii armatei lor.

Dar, până la urmă, fortăreaţa austro-ungară a căzut. La 23 martie 1915, chiar înainte să se predea, soldaţii au distrus vehiculele, telefoanele, telegrafele şi artileria şi au omorât ultimii cai. Abia după aceea au cedat. Nouă generali şi 117.000 de soldaţi s-au predat. Împăratul Austro-Ungariei a plâns la vestea căderii fortăreţei.

În total, ca urmare a acțiunilor Germaniei, bătăliile din 1915 și 1916 s-au soldat cu sute de mii de morți inutile, dar în tot acest tumult, viclean, Ludendorff a văzut o șansă. Vesticii erau discreditați, iar Ludendorff era gata să riște pentru a câștiga și mai multă putere, pentru a obține comanda totală a armatelor germane. Competentul său aghiotant, colonelul Max Hoffmann, scria că Hindenburg rareori mai întreba despre operațiunile militare și că din acel moment Ludendorff își asumase comanda deplină: „Ludendorff dirijează totul. Hindenburg află de obicei mult mai târziu ce se întâmplă." Aghiotantul continua: „De obicei semnăm ordinele cu numele lui Hindenburg, fără să i le fi arătat deloc... Ludendorff face totul singur."

Jocul în forță al lui Ludendorff dădea rezultate. După eșecul de la Verdun, din ultimele zile ale anului 1916, Ludendorff i-a scris kaiserului o epistolă, transmisă de Hindenburg, argumentând că Falkenhayn nu se mai bucura de încrederea armatei, care credea însă în Hindenburg. Pierderile generalizate, se susținea în scrisoare, erau cele mai grele din istorie. Trebuia făcut ceva, iar generalii voiau acțiune.

În timpul acestor zile scăldate în sânge, kaiserul era tulburat. Nu putea dormi și-și petrecea timpul citind romane. Spunea că fusese trădat de Anglia și că nu putea înțelege de ce confrații monarhi uneltеau să-l distrugă. Când era cu totul posomorât, vizita câmpul de bătălie de la Sedan, unde Germania câștigase marea sa victorie împotriva Franței în 1870. Iar acolo se deprima. Era obsedat de victoria țării sale din acel loc, unde germanii manevraseră împotriva francezilor ca pe o tablă de șah, până când îi aduseseră acolo unde voiau. Germanii îi dominaseră atât de desăvârșit pe francezi, încât un ofițer francez a rostit celebra butadă: „Suntem în budă și ni se vor căca în cap!"

Kaiserul își dorea o victorie ca aceea, dar nu i s-a oferit nici una. Germania se prăbușea, odată cu gloria ei. Ger-

mania şi aliaţii ei au dat bătălii teribile. Chiar şi când se părea că Germania a câştigat o bătălie, pierderile erau atât de mari încât nu puteau fi înlocuite. Ca să spunem adevărul, pentru Germania *uzură* nu era decât un sinonim pentru *înfrângere*.

Dacă nu voia ca istoria să-l reţină drept un clovn, kaiserul trebuia să facă ceva, ceva mai bun decât până atunci. Şi ştia că, dacă Germania pierdea războiul, el avea să-şi piardă tronul. Mulţi britanici erau de părere că, după câştigarea războiului, kaiserul german trebuia dus la tribunal şi judecat. Or, indiferent cât de dur era războiul, britanicii erau convinşi că îl vor câştiga.

Kaiserul se prăbuşea, nu era decât umbra omului care ar fi trebuit să fie. Bietul om nu mai era decât îngrijitorul proprietăţilor sale, rătăcind prin cele 31 de palate pustii ale sale şi spumegând împotriva nedreptăţii situaţiei.

În ianuarie 1917, kaiserul a fost deci silit să-l retrogradeze pe Falkenhayn şi să-i promoveze pe Ludendorff şi pe Hindenburg, dincolo de meritele lor cuvenite. Pe Hindenburg l-a numit şef al Statului-Major General, iar pe Ludendorff comandant al operaţiunilor. Nu i-a fost uşor, căci între timp ajunsese să-l dispreţuiască pe Ludendorff, convins că individul acesta avea un „caracter dubios şi era ros de ambiţie". Şi totuşi, kaiserul simţea că nu se poate fără Duo, căci agenţiile de propagandă ale armatei convinseseră întreaga naţiune că aceşti doi generali erau cheia succesului. În multe feluri, Germania era prinsă în capcana propriilor cuvinte.

Astfel că, din acel moment, Ludendorff devenea cel mai important ofiţer din Germania, fiind răspunzător de război, iar Hindenburg era subordonatul său. Unii erau de părere că, pentru a-şi păstra tronul, kaiserul îşi periclita tronul.

În balamucul războiului, mulţi germani au privit aceste promovări ca fiind necesare. Publicul era mulţumit, căci, în acel scurt moment, Hindenburg şi Ludendorff erau la

apogeul popularităţii lor. Militarii erau bucuroşi, întrezărind victoria la orizont. Social-democraţii erau fericiţi, întrezărind o victorie mai puţin costisitoare decât cea de la Verdun. Până şi scepticii erau mulţumiţi, considerând că Ludendorff era alegerea bună, fiindcă era imun la influenţa curţii.

Se pare că un singur individ de prestigiu nu a fost de acord cu promovarea lui Ludendorff: clarvăzătorul colonel von Marschall. Colonelul era un membru manierat al cabinetului kaiserului şi avea mulţi ani de experienţă. În plus, îl detesta pe Ludendorff. Aghiotanţii săi spuneau: „Se temea că Ludendorff, în vanitatea şi mândria sa nemăsurate, va continua războiul până când germanii vor fi complet epuizaţi şi că [atunci, Ludendorff] va pune povara daunelor pe seama monarhiei." Într-adevăr, Marschall spunea că Ludendorff „va distruge Germania".

Dar glasul său răsuna în pustiu. Nimeni n-a dat alarma. Într-adevăr, nimeni nu părea să înţeleagă tot ce se întâmpla. Iar ceea ce se întâmpla era că Ludendorff pusese la cale o lovitură de stat. Din 1916 până la sfârşitul războiului, Ludendorff avea să fie figura dominantă în Germania. Din acel moment, avea putere şi peste kaiser, şi peste Hindenburg. Iar acum, când avea atâta putere, întrebarea dătătoare de fiori era: ce avea să facă cu ea?

4. Ludendorff atacă în 1916

ÎN 1916, PRIMUL RĂZBOI MONDIAL NU MAI ERA ACELAŞI conflict ca în 1914. Şi nici Germania nu mai era aceeaşi naţiune. Se schimbaseră multe după doi ani de război total. În 1916, populaţia Germaniei trăia într-o realitate atât de diferită faţă de aceea pe care o cunoscuse, încât oamenii nu se mai recunoşteau nici pe ei înşişi decât cu dificultate, şi nici ce ajunsese patria lor.

Germania era pe moarte – nu Germania soldaţilor lui Ludendorff, căci ei erau cea dintâi prioritate în privinţa alimentaţiei şi aprovizionării, ci Germania civililor, a publicul larg. Poporul suferea mai mult decât părea să ştie Ludendorff, sau camarazii săi generali. Lipsa cartofilor era atât de severă, încât majoritatea poporului trebuia să supravieţuiască cu napi, astfel că sfârşitul anului 1916 a primit numele de Iarna Napilor.

Civilii se ţineau tare. Ernesta Drinker din Philadelphia, o femeie de viţă nobilă, căsătorită cu un viitor ambasador al SUA, a vizitat Germania exact în această perioadă şi a fost surprinsă să afle că dacă un tânăr soldat murea în război, vecinii căutau să-i felicite familia şi pretindeau că moartea sa era prilej de bucurie. Dar, până în 1916, se înregistraseră prea mulţi morţi, iar motivele de bucurie lipseau, astfel încât felicitările erau false.

Deja în 1916, băieţii germani au încetat să mai crească, în principal din cauza subnutriţiei produse de blocada britanică. Un raport întocmit mai târziu de Fundaţia Carnegie pentru Pace Internaţională arăta că în fiecare an de război au murit de foame aproximativ 150.000 de germani. Nici nu se putea altfel, căci hrana produsă în Germania era livrată în primul rând armatei. Recrutarea fer-

mierilor în armata lui Ludendorff era un alt motiv pentru care proviziile se împuţinau. Dar cel mai perfid motiv era confiscarea de către Ludendorff a chimicalelor folosite anterior pentru producţia de fertilizatori şi utilizarea lor pentru producerea a nenumărate canistre de gaze toxice.

Aceste gaze au fost inventate de un doctor pe nume Fritz Haber, un chimist care avea să primească Premiul Nobel în 1919, în ciuda crimelor în masă de care era responsabil. Gazele lui toxice erau atât de eficiente, încât penetrau măştile de gaze ale inamicilor, ucigându-i chiar şi pe aceia care altădată ar fi fost consideraţi echipaţi corespunzător. Însă chiar şi Haber l-a avertizat pe Ludendorff că nu mai puteau rezista decât un singur an fără fertilizatori şi că, drept urmare, Ludendorff nu mai avea la dispoziţie decât câteva luni pentru a câştiga războiul. După încă un an, numărul victimelor civile avea să fie atât de mare, şi atât de mulţi oameni aveau să sufere de foamete, încât n-ar mai fi rămas mare lucru pentru care să merite să lupte. Ludendorff a ridicat din umeri, a cerut disciplină şi a făcut cum îi era voia.

Noile gaze erau acide şi inflamau plămânii. Într-o singură bătălie, Ludendorff şi Haber au folosit 168 de *tone* de bertolită (diclor). Haber a ucis atât de mulţi tineri din Anglia, Franţa şi Rusia, încât soţia sa, Clara, care avea un doctorat în chimie fizică şi înţelegea ce făceau aceste chimicale cu plămânii unui tânăr, i-a spus lui Haber că-l dispreţuia pentru că mutila tinerii Europei.

Ea nu cunoştea toate detaliile – nimeni nu le cunoştea –, dar unul dintre bieţii băieţi care au fost schilodiţi de gazele soţului ei era un tânăr caporal din Regimentul 16 bavarez, care suferea de o afecţiune cerebrală numită „cecitate isterică", cauzată de atacurile cu gaze chimice din Belgia. Acest băiat era un tânăr cu probleme, pe nume Adolf Hitler.

Clara Haber îşi detesta soţul şi pentru că acceptase un post în armata germană, devenind un căpitan atât de zelos.

Ura să-l vadă îmbrăcat în uniformă. O scârbea să-l vadă mereu cu revolverul la el. El însă era nespus de mândru de ţinuta sa elegantă, care îi facilita relaţii amoroase cu femei superficiale, altfel spus, cu genul de femei care erau impresionate de astfel de lucruri. Era bine ştiut faptul că avea o aventură cu secretara sa, o femei insipidă, pe nume Charlotte. Nu mai era bărbatul cu care se căsătorise Clara, şi nici Germania nu mai era naţiunea în sânul căreia crescuse. Dacă el ar fi fost un om decent, sublinia Clara, ar fi refuzat să se implice în actele acelea de canibalism. El era evreu, îi reamintea ea, şi se presupunea că era o persoană la fel de civilizată ca şi ea.

Haber, care era un superpatriot, a acuzat-o de trădare. Era de părere că toţi germanii, fie că erau evrei sau creştini, trebuia să facă tot posibilul pentru obţinerea victoriei. Clara, fiică de fermier sadea, a ţipat că patriotismul şi religia nu aveau nimic a face în chestiunea asta. Era o chestiune de onoare, iar el trebuia să se străduiască să fie un bărbat civilizat.

Atunci Fritz a ieşit furtunos din casă în frumoasa lui uniformă, iar Clara, plângându-i crimele, a luat unul dintre revolverele lui de serviciu, s-a dus în grădină şi s-a împuşcat în piept. Fiul ei, Hermann, un băiat delicat de 13 ani, s-a repezit afară şi a găsit-o pe moarte. A ţinut-o în braţe, în timp ce sângele se scurgea din ea.

Răul dezlănţuit de gazele toxice ale doctorului Haber în familia sa a crescut cu timpul. La multă vreme după Primul Război Mondial, excepţionalii asistenţi ai lui Haber au contribuit la producerea şi mai multor gaze toxice, care au fost folosite la Auschwitz pentru a ucide şi mai mulţi oameni, inclusiv rude de-ale lui Haber! Iar fiul lui Haber, Hermann, când a înţeles câţi evrei au ucis gazele tatălui său, s-a sinucis de ruşine. Singurul norocos a fost bătrânul Haber. I s-a decernat Premiul Nobel în 1919, apoi a murit în pace în Elveţia.

În 1915, în primele câteva împrejurări în care au folo-

sit gazele lui Haber, germanii au reuşit să producă un număr stupefiant de victime în rândurile adversarilor lor, dar au avut de plătit un preţ, căci în scurt timp lumea civilizată i-a privit ca pe nişte barbari. În cele din urmă, germanii au fost consideraţi drept „inamici ai rasei umane“, cum spuneau romanii antici.

Situaţia s-a înrăutăţit apoi pentru germani pe câmpul de luptă. Aliaţii au început să producă şi ei gaze toxice pentru a riposta, descoperind că aveau un avantaj geografic. Fiindcă vânturile Europei suflă preponderent de la vest la est, gazele Aliaţilor erau mai eficiente împotriva germanilor decât fuseseră gazele germanilor asupra lor. Inevitabil, zilele în care vântul le sufla în faţă erau mai multe, după cum aveau să descopere cu oroare germanii.

Situaţia s-a agravat şi mai mult pe frontul intern. Pentru că lipseau chimicalele pentru producţia de fertilizatori, raţiile alimentare au scăzut. În 1916, dieta unui german adult a scăzut la 1.000 de calorii pe zi, ceea ce nu era suficient decât pentru un copil de trei ani. În scurt timp, şi mai mulţi germani sufereau de foamete, iar mulţi dintre ei, pe jumătate morţi de foame şi slăbiţi, au murit de boli precum dizenteria şi tuberculoza. Viaţa a devenit nebună. Doar în 1916, cam 121.000 de germani au fost trecuţi pe listele celor morţi de inaniţie, aceasta fiind o estimare conservatoare.

Majoritatea copiilor germani nu puteau merge la şcoală, pentru că nu exista cărbune pentru încălzirea claselor. Tinerii erau în plus nevoiţi să-şi consume timpul căutând provizii pentru familiile lor. Se învârteau pe lângă depozite, încercând să salveze chiar şi o bucăţică de cărbune ce-ar fi căzut din transporturile ce mergeau spre front. Scormoneau în tomberoanele de gunoi după o fărâmă de mâncare. Încercau să se angajeze în uzine. Cerşeau de la noii îmbogăţiţi ce se plimbau pe bulevarde. Unii dintre bogătaşi erau regi blazaţi ai industriei de armament, care producea acum cea mai eficientă artilerie din lume. Alţii erau

stăpâni aroganţi ai pieţei negre, care aveau propriile metode viclene de a trafica alimente, crescând preţurile acestora. Deja în 1916, multe familii îşi vindeau bijuteriile de argint şi aur pentru a cumpăra câteva kilograme de carne de câine.

Copiii încercau şi ei să-şi ajute familiile. Dacă erau norocoşi, reuşeau să pună mâna pe pisicile care ieşeau din casele stăpânilor. Omorau pisicile, le ecorşau, iar mamelor lor le spuneau că sunt iepuri. Femeile acestea erau nespus de bucuroase că aveau carne proaspătă şi nu puneau alte întrebări. Unii mai temerari încercau orice şi chiar se obişnuiseră cu gustul cărnii de şobolan. Se spunea că unele reţete sofisticate din carne de şobolan erau gustoase. Hrana fiind atât de greu de găsit, oamenii nu se gândeau la viitorul de dincolo de ziua de mâine. Era o realizare chiar şi să supravieţuieşti până a doua zi.

În acelaşi timp, britanicii, inamicii principali ai germanilor, gestionau problema hranei mult mai bine. Realizările lor în domeniul alimentaţiei erau probabil mai decisive decât victoriile lor militare, deşi britanicii au avut parte şi de ele. Mii de tone de grâu erau transportate de convoaie maritime din Canada, Australia şi Noua Zeelandă în vase pe care un absolvent de Oxford le-a numit „silozuri plutitoare“. Vapoare imense, dotate cu camere de refrigerare, aduceau nenumărate tone de carne de vită şi oaie din Argentina şi Africa de Sud, din Australia şi Noua Zeelandă. Toată lumea era hrănită şi nimeni nu flămânzea.

Mai mult. Aceleaşi vapoare transportau nenumăraţi tineri viguroşi din Commonwealth – numiţi „leii tineri“ –, întăriri pe care Germania nu şi le putea imagina. Dacă Germania nu putea întrerupe acest curs al evenimentelor, blocada britanică şi escaladarea războiului ar fi continuat până când Germania ar fi pierit.

Oricine călătorea cu trenul prin Germania putea vedea pieirea aceasta aproape, căci sărăcia unei naţiuni altădată prospere era copleşitoare. Ţinuturile erau cenuşii. Caii

erau costelivi. Câmpurile erau adesea lucrate de oameni puşi la muncă silnică, aduşi din teritoriile ocupate – adică de oameni din Belgia şi Franţa, din Polonia şi Rusia – care în mod deliberat munceau foarte încet.

Generalul Ludendorff şi statul său major aveau la dispoziţie vinuri bune şi pâine proaspătă, în timp ce oamenii de pe front mâncau pâine din făină amestecată cu rumeguş şi frunze. Când politicienii l-au criticat că mânca mai bine decât oamenii lui, Ludendorff şi-a provocat criticii: avea să mănânce aceeaşi mâncare ca şi soldaţii din tranşee, dacă şi criticii din Berlin făceau la fel.

Iar criticii au tăcut.

Generalul Ludendorff nu a înţeles penuria de alimente. Cumva a reuşit să se convingă pe el însuşi că foametea nu era cauzată de confiscarea chimicalelor necesare pentru fertilizatori, ci mai degrabă de gospodinele lacome, care făceau stocuri de alimente. Sigur că gospodinele nu aveau nici o vină. Multe dintre gospodinele disperate ale naţiunii munceau toată ziua în fabrici neîncălzite, iar apoi îşi pierdeau câte douăsprezece ore la cozi în fiecare noapte ca să-şi mai hrănească copiii încă o zi. Dormeau chiar pe asfalt. Dacă aveau noroc, în zorii zilei următoare, femeile acestea puteau cumpăra napi sau cărnuri misterioase. În multe pieţe, femeile cumpărau carne etichetată drept carne de porc, ştiind că era de fapt vreun câine luat de pe străzi. Majoritatea oamenilor au încetat să se mai întrebe ce mâncau de fapt.

Într-o zi, la Berlin, un cal epuizat a murit pe stradă. Înainte să poată fi luat de-acolo, o gloată de gospodine, gândindu-se poate la copiii lor, au tăbărât pe carcasă cu cuţitele în mâini şi au sfâşiat animalul în bucăţi, lăsând în urmă doar oasele. O actriţă din Danemarca a urmărit siderată cum o tânără şi frumoasă femeie a apucat o ciozvârtă din carnea sângerândă a calului, a strâns-o la piept şi a dispărut în fugă, bucuroasă.

Ludendorff s-a străduit să-şi facă oamenii să inventeze

moduri de-a economisi hrana, dar majoritatea acestor metode stârneau râsul. A adoptat legi prin care se interzicea hrănirea porumbeilor în parcuri şi a decretat ca fiind ilegal să arunci cu orez peste mire şi mireasă la nunţi, ca şi cum aceste măsuri ar fi făcut vreo diferenţă.

Guvernul a publicat cărţi de bucate cu reţete de napi, dar majoritatea preparatelor erau neapetisante. Supa de napi a fost ţinută minte ca „pişat de măgar". Gemul de napi a fost comparat cu vaselina. Oamenii spuneau că materia aceea vâscoasă nu era prea bună nici pentru porci.

În acelaşi timp, 4.000 de vagoane pline de carne şi legume se îndreptau zilnic spre armatele de pe front. Dar chiar şi aşa, soldaţii abia dacă primeau destulă mâncare. Ajunseseră piele şi os. Unii dintre noii recruţi leşinau în timpul exerciţiilor instrucţiei de bază.

Ca urmare a recrutării şi a penuriei de alimente din timpul războiului, rata naşterilor a scăzut dramatic. Ludendorff era îngrijorat că nu vor mai fi destui soldaţi pentru următorul război. Da, într-adevăr, deja vorbea despre următorul război, ca şi cum un singur război mondial nu era suficient. A adoptat ordonanţe care interziceau contraceptionalele. Nu accepta ideea că femeile germane aveau dreptul să refuze să nască copii în această lume mizerabilă, lume pe care el o distrugea.

Mamele protectoare apelau la reţeaua oponenţilor războiului, de unde puteau obţine hărţi, paşapoarte şi ghizi care să-i ducă pe fiii lor în Olanda, în libertate. Adesea, aceleaşi femei germane, îndoindu-se că soţii lor se vor întoarce de pe front, aveau relaţii secrete cu cei aduşi la muncă forţată la fermele lor. Erau nefericite, iar familiile lor se destrămau. Muncitorii erau şi ei nenorociţi, smulşi din sânul familiilor lor. Astfel că aveau totul în comun şi adesea s-au apropiat unii de alţii. Alarmat, Ludendorff a impus adoptarea legilor care le interziceau femeilor să întreţină relaţii sexuale cu muncitorii străini. Oamenii se întrebau cum aveau să aplice poliţiştii lui Ludendorff aceste

măsuri. Aveau să se ascundă sub paturile oamenilor şi să le asculte gemetele?

Pentru a ameliora situaţia de pe frontul intern, generalul Ludendorff a mărit numărul muncitorilor aduşi din teritoriile ocupate. În această chestiune, agenţii săi au fost nemiloşi. Deja triaseră sectoarele industriale ale Belgiei şi confiscaseră toate maşinăriile găsite. Furaseră aparatura din fabrici întregi, lăsându-le goale ca pe nişte hambare abandonate. Oamenii lui Ludendorff au trecut apoi la atac, acuzându-i pe civilii belgieni, rămaşi fără locuri de muncă, inevitabil, că erau de o lene criminală. Nu era nimic de muncit în fabricile goale, şi totuşi aceşti oameni erau acuzaţi că nu voiau să muncească. În iarna anului 1916, agenţii germani au răpit mii de oameni, i-au pus în vagoane de marfă descoperite, fără mâncare şi fără latrine, şi i-au transportat în toiul nopţii în Germania ca să-i pună la muncă în fabrici şi la ferme. Cei care protestau erau închişi în colibe şubrede, numite „barăci infernale". Acolo, duşumelele erau stropite cu apă ca să îngheţe, astfel încât prizonierii erau siliţi să doarmă pe gheaţă până se răzgândeau.

În timpul războiului, 230.000 de belgieni au fost trimişi la muncă silnică în Germania, alte mii de muncitori provenind din Franţa, Polonia şi Rusia. Când inginerul american Herbert Hoover, care trăia în Belgia, a protestat, germanii au replicat că muncitorilor li se plăteau salarii. Dar nu li se plătea nici un sfanţ şi nici un ban nu ajungea acasă. Într-adevăr, mii de muncitori nu s-au mai întors nici ei acasă. Un muncitor imigrant, om educat, care citise *Coliba unchiului Tom*, a spus că ar fi preferat să fie sclav negru pe o plantaţie americană decât străin care munceşte la ordinele lui Ludendorff în războiul acela.

Dar muncitorii străini nu erau singurii captivi nenorociţi din imperiul lui Ludendorff. Soldaţii germani erau şi ei captivi. Până în 1916, Germania pierduse deja 1.600.000 de oameni în război, iar numărul lor creştea,

căci legiuni de recruţi istoviţi erau siliţi să mărşăluiască precum roboţii, direct în burdihanul monstrului insaţiabil.

Într-adevăr, cuvântul robot a fost inventat imediat după acest război, în 1920, de dramaturgul ceh Karel Čapek, în piesa *Roboţii universali ai lui Rossum* (*R.U.R*). Cuvântul descria noul trend al timpului: producţia de masă a victimelor voluntare, sclavii gânditori care mureau cu milioanele.

În toiul bătăliei de la Verdun, mitraliorul german trăia în medie 15 secunde. Şi totuşi, oamenii nu se plângeau. Un număr astronomic de astfel de roboţi umani au fost măcelăriţi în război, care a devenit astfel unul dintre cele mai criminale evenimente din istoria europeană, mai crud chiar şi decât ciuma bubonică din secolul al XIV-lea sau decât respingătoarea epidemie de sifilis din secolul al XVI-lea.

Un deputat în Reichstag, un politician pe nume Hans Peter Hanssen, clătina din cap meditând la acest conflict absurd. În memoriile sale, adecvat intitulate *Jurnalul unui imperiu muribund*, scria: „Câştigăm şi tot câştigăm, dar câştigăm până când vom pieri cu toţii.“ Cum ştia mai multe limbi, acest deputat citea presa scandinavă şi a descoperit că danezul obişnuit, citind ziarele în limba sa, era mai bine informat despre acest război criminal decât cei mai sus-puşi oameni de stat germani care citeau comunicatele confidenţiale emise de cartierul general al lui Ludendorff.

Walther Rathenau, industriaşul german care ocupa o poziţie superioară în Ministerul de Război german, avea dreptate să spună: „Vom fi victorioşi întru Moarte.“ Rathenau a mers şi mai departe şi a avertizat că războiul nu avea nici un ţel, nici un obiectiv. Unui membru al guvernului i-a spus: „Tu ştii pentru ce luptăm? Eu nu ştiu şi m-aş bucura dacă mi-ai spune şi mie.“ Oameni precum Rathenau şi Hanssen nu găseau sensul acestor victorii, iar experţii militari se bâlbâiau când încercau să-l găsească.

Înainte de război, un pictor pe nume Franz Marc făcuse nişte picturi suprarealiste, în care înfăţişa cai albaştri şi roşii, dar aborda şi alte subiecte remarcabile. A trăit o viaţă bună, amestecându-se printre prieteni precum van Gogh, care-i iubeau spiritul. Apoi s-a oferit voluntar pentru acest război, crezând în propaganda care spunea că războiul va mătura decadenţa civilizaţiei moderne, aducând la viaţă o lume mai rafinată.

În scurt timp, acest mare pictor a fost trimis în focul luptelor de la Verdun, unde a înţeles repede că toţi acei morţi nu erau preambulul a nimic nobil. Noul stil german de a purta războiul transforma oamenii în animale de abator. „Totul este durere arzătoare", ofta Marc. Înaintea morţii sale premature, când o bucată de şrapnel i-a zburat creierii, a avertizat că un blestem bântuia patria sa cândva măreaţă. Prietenii săi erau animalele gata să fie căsăpite, animale care nu-şi înţelegeau soarta. El a înţeles, mai bine decât compatrioţii săi, că, din cauza vieţii atât de mizerabile de la Verdun, „moartea vine ca o salvare". Printre ultimele sale cuvinte au fost acestea: „Acest război este unul dintre cele mai diavoleşti lucruri pentru care ne-am sacrificat."

În acel an, peste un milion de oameni s-au sacrificat pe câmpurile de luptă ale Europei. Caii mureau, oraşele se prăbuşeau, bibliotecile ardeau. Cel mai adesea, soldaţii morţi nu puteau fi recuperaţi şi rămâneau acolo unde căzuseră pe câmpul de luptă, crucificaţi pe gardurile de sârmă ghimpată din ţinutul nimănui, cu braţele în lături, precum sclavii romanilor pe cruci. Soldaţii veterani din tranşeele britanice se jurau că leşurile în descompunere ale bavarezilor puţeau mai rău decât cele ale prusacilor, dar chestiunea a rămas în dezbatere.

Un important scriitor britanic, genialul Siegfried Sassoon, a scris un poem intitulat „Ziua de după", în care descria această nenorocire:

Mai ţii minte şobolanii şi duhoarea
Cadavrelor ce putrezeau în faţa tranşeelor –
Iar zorii veneau albi, şi murdari, şi reci de-o ploaie exasperantă?
Te opreşti vreodată să te-ntrebi: „Oare se va-ntâmpla iară?"

Sassoon, care a servit cu onoare în armată şi a fost medaliat de mai multe ori, a spus că „a terminat-o cu războiul" şi a scris o scrisoare sfidătoare pe care un prieten din parlament a citit-o în faţa unei Camere a Lorzilor înfiorate. El avertiza naţiunea că nu-i putea cere unui băiat să fie ultimul care moare într-un război nebunesc. La scurt timp după aceea a scris câteva texte inspirate, care au devenit imnurile unei naţiuni de bărbaţi muribunzi, bărbaţi care nu erau recunoscători să fie numiţi „morţii recunoscători" – aşa cum scriau naţiunile pe monumentele lor comemorative.

Un băiat de 19 ani, soldatul Elton Macklin din Lewiston, statul New York, nu departe de cascada Niagara, a scris despre ceea ce a văzut pe când era curier, transmiţând mesaje pretutindeni pe câmpul de luptă, într-o misiune pe care camarazii săi o descriau ca „sinucigaşă". El scria: „Aţi văzut vreodată cai împuşcaţi, horcăind, care înainte să moară mai trag după ei celălalt cal ucis de obuz, vizitiul mort şi căruţa pe şosea? Caii mor mai zgomotos decât oamenii." Macklin a scris un volum de memorii plin de spirit, intitulat *Suddenly We Didn't Want to Die* (Deodată n-am mai vrut să murim), care s-a vândut bine. Chiar dacă el şi alţi curieri făceau parte din „echipa sinucigaşă", a ieşit cu bine din război.

Puţini au fost atât de norocoşi. Moartea era pe urmele aproape oricui. Se spune că şi cel mai bun pilot al Germaniei, baronul Manfred von Richthofen, faimosul „Baron Roşu", ar fi murmurat că într-o zi moartea îl va ajunge din urmă. Bineînţeles că a avut dreptate. Un singur glonţ răz-

leţ l-a lovit în timpul unui zbor de recunoaştere.

Sub această presiune, oamenii clacau frecvent. Mulţi au înnebunit. Doctorii numeau această afecţiune când „stres posttraumatic", când „epuizare de luptă", dar cei afectaţi erau adesea prost înţeleşi şi chiar împuşcaţi pentru laşitate.

Generalul Ludendorff muncea din greu, acumulând victorii repetate, dar cu un preţ. Era cel mai bun tactician militar, dar şi cel mai prost strateg din câţi se văzuseră. În chestiuni de tactică, priceperea sa în manevrarea trupelor pentru a obţine victoria era neîntrecută, iar atenţia la detalii era legendară. Dar când era vorba de a urmări o strategie mai largă şi de a înţelege diplomaţia internaţională şi voinţa naţională a diferitelor popoare, era catastrofal. Filozofia sa militară se întemeia pe lupta continuă până la distrugerea tuturor inamicilor. Una peste alta, nu avea de oferit altceva decât un război fără sfârşit.

Doi experţi militari francezi, generalul Edmond Buat şi colonelul Georges Becker, au scris studii separate despre Ludendorff, iar concluziile lor acide sunt mai utile şi mai severe decât tot ce s-a scris în lumea vorbitoare de limbă engleză.

Mai întâi, aceşti ofiţeri îl dispreţuiau pe Ludendorff pentru pretenţia sfruntată că Germania era nevinovată şi că lupta împotriva unor inamici sălbatici. Buat observa: „Lipsa de sinceritate a lui Ludendorff este flagrantă." Ludendorff îşi dispreţuia toţi adversarii ca pe nişte agresori şi idioţi.

În al doilea rând, cei doi ofiţeri observau că Ludendorff şi-a distrus armatele forţând realizarea planurilor sale conform unei formule clare şi inflexibile. El concepea un plan exagerat de detaliat, şi apoi presupunea că oamenii săi puteau face imposibilul. În plus, presupunea că inamicul era inept şi incompetent. Una peste alta, credea că oamenii săi sunt zei, în timp ce inamicii erau diavoli. Le dădea oamenilor săi ordine perfecte, foarte detaliate, dar nu

i-a învăţat niciodată să se adapteze atunci când planurile eşuau. N-ar fi putut intra niciodată în arenă asemenea unui gladiator şi nici să improvizeze strategii precum Napoleon.

În al treilea rând, ofensivele lui nu era niciodată integrate. Problema nu era cum să provoci nenumărate morţi, ci cum să aduni toate elementele împreună pentru a duce la sfârşit un război nesfârşit.

În al patrulea rând, în război, un general trebuie să câştige utilizându-şi „masa de manevră". Ludendorff avea tendinţa să-şi epuizeze rezervele, iar apoi se plângea că nu fusese sprijinit suficient. Din păcate, şi-a folosit rezervele aşa cum un cartofor foloseşte averea familiei. În cele din urmă, a rămas cu totul fără oameni.

În al cincilea rând, în război, un general trebuie să citească intenţiile şi abilităţile inamicului. Dar Ludendorff, care voia să coordoneze totul, se ocupa de obicei de toate pregătirile, fără să accepte nici o contribuţie din partea altora. Mai rău, nu avea o perspectivă generală. Asemenea generalilor americani în Vietnam, el număra prizonierii şi morţii, ca şi cum ţinea o tabelă de marcaj cosmică. Dacă aceste numere erau mari, era în extaz. Ludendorff n-a fost niciodată capabil să facă ceea ce se cerea de la un mare general: nu ştia cum să-şi impună voinţa inamicilor, să câştige decisiv o bătălie, după care să pună la cale o pace viabilă şi realistă.

Istoricii nu l-au înţeles integral pe Ludendorff, dar asta nu e vina lor. Înainte de explozia Internetului, multe documente istorice nu erau uşor accesibile. Abia de puţin timp a devenit posibilă elaborarea unei estimări detaşate a acestui om. Ca să spunem adevărul, a fost un om extraordinar de confuz, dar puternic – asemenea kaiserului şi lui Hitler.

Punctele sale slabe erau nenumărate. Nu rezista la stres; n-a estimat corect armatele inamicilor, mai ales forţele americane, dar nici armele lor, mai ales tancurile

britanice; nu avea capacitatea să vadă mizeria în care trăiau oamenii săi, şi nici cât de mult le scăzuse moralul până în 1918, sau cât de puţin credeau în victorie în acel ultim an de război; nici n-a învăţat din erori şi, mai presus de toate, n-a învăţat nimic din înfrângere; în sfârşit, nu părea interesat de dimensiunile politice sau diplomatice ale războiului, ceea ce avea să devină cea mai gravă ameninţare la adresa lui şi a armatei sale.

Minţi ilustre au observat că Ludendorff era prizonierul propriei propagande. A râşnit atâta propagandă amăgitoare, poveşti despre mari realizări, sacrificiu şi perspective nenumărate despre imperiul şi puterea germane, încât s-a destabilizat pe sine. Dar a destabilizat şi elitele din ţară, alimentându-le lăcomia, aţâţându-le înflăcărarea. Astfel, a contribuit la transformarea armatei şi guvernului său într-un balamuc, care nu putea decât să facă implozie şi să se prăbuşească. În sfârşit, Ludendorff nu şi-a făcut niciodată autocritica şi nici nu şi-a pus întrebarea dacă nu cumva greşea. Când s-au prăbuşit toate peste el, precum templul peste Samson, Ludendorff n-a făcut decât să spumege că guvernul şi poporul nu l-au sprijinit suficient. Acest lucru nu era adevărat. Cultivatul general german Wilhelm Groener i-a apărat pe germani în faţa acestei minciuni: „Ar fi cea mai mare nedreptate să defăimezi poporul german pentru colapsul său de la sfârşitul războiului mondial pierdut. Poporul şi-a sacrificat tinerii pe câmpurile de luptă. Şi-a dovedit capacităţile... în munca neobosită, în privaţiunile şi în suferinţele din patrie... Până la urmă vina... este a armatei.“

Ludendorff nu a privit vreodată situaţia în acelaşi fel. Pe tot parcursul războiului, până în ultimele sale zile, nu s-a îndoit niciodată de sine. Iubea războiul. Margarethe, istovita sa soţie, care avea să-şi piardă doi dintre cei trei fii în campaniile lui Ludendorff, era descumpănită de ceea ce devenise viaţa ei şi de ceea ce îi făcuse soţul ei. În 1916, doi dintre cei trei băieţi erau ofiţeri de aviaţie, ris-

cându-şi viaţa în fiecare dimineaţă împotriva celor mai buni luptători ai Angliei şi Franţei. Ceea ce era înfiorător, pentru că avioanele Aliaţilor erau mai rapide, urcau la altitudini mai mari şi aveau motoare puternice, care-i năuceau pe germani. Iar Aliaţii aveau mai multe avioane decât germanii, piloţii Antantei fiind mai bine instruiţi şi mai numeroşi.

Piloţii germani erau condamnaţi – majoritatea nu supravieţuiau decât câteva zile. Băieţii familiei Ludendorff decolau aşteptându-se să fie ucişi, iar când se întorceau în viaţă din misiuni, răsuflau uşuraţi. Unul dintre ei murmura adesea şi jubila, fără pic de sarcasm: „Am încă 24 de ore de trăit!“ Mamele care aveau fii în forţele aeriene germane ştiau la ce să se aştepte. Într-o zi, nu peste mult timp, scrisorile trimise de ele aveau să le fie returnate, ştampilate cu cuvântul „decedat“.

Ludendorff continua să lupte, fără nici un obiectiv, într-o orgie sângeroasă. Nu şi-a schimbat strategia nici cu o iotă. În cele din urmă, comandantul suprem al forţelor aliate, Ferdinand Foch, avea să-şi pună întrebarea: „Oare Ludendorff îşi cunoaşte profesia?“ Foch observa că Ludendorff dispunea de o armată puternică, pe care o trimitea la înaintare fără nici un ţel sau obiectiv.

Ludendorff s-a convins pe sine că el şi ofiţerii săi erau statul şi că ei trebuiau să ia toate deciziile. Ca urmare, nu accepta sfaturile nimănui. Şi, pentru că se convinsese pe sine că armata germană era superioară, credea că era obligatoriu să câştige. El lua măsuri pentru respectarea fiecărui detaliu, şi atunci cum puteau pierde? Iar dacă aveau să câştige, de ce să primească instrucţiuni de la oricine altcineva?

Ludendorff credea că este stăpânul legitim al Germaniei. În esenţă, conducea o lovitură de stat silenţioasă. Deşi, conform constituţiei germane, kaiserul era conducătorul suprem, Ludendorff îl lipsise pe acesta de orice putere, ca un hoţ în noapte. Kaiserul nu a fost niciodată războ-

inicul care ar fi vrut să fie, nefiind cel mai adesea decât un observator privilegiat. De fiecare dată când între Ludendorff şi kaiser apăreau divergenţe, Ludendorff ameninţa cu demisia, iar kaiserul claca precum un om de paie.

În acest timp, kaiserul a cunoscut multe urcuşuri şi coborâşuri. Teoretic, ar fi trebuit să fie fericit, căci Ludendorff şi Hindenburg îi raportau doar lucruri pozitive. Dar kaiserul nu era niciodată informat în etapa de planificare. Nu afla despre evenimente decât după ce se petreceau, şi numai dacă erau favorabile. I se transmiteau ştiri plăcute, de exemplu că la grădina zoologică o zebră fătase un mânz sau că într-un parc se construise o fântână a veteranilor. Sau informaţii laconice despre faptele eroice ale unui soldat care capturase o duzină de francezi, sau despre un mitralior care ucisese un pluton întreg de englezi. Generalii îi dădeau kaiserului orice informaţie savuroasă pentru a-l linişti.

Într-o oarecare măsură, kaiserul era conştient de acest lucru. Odată s-a plâns că: „Statul-Major General nu-mi spune nimic despre război, nu-mi cere niciodată sfatul. Dacă poporul Germaniei crede că sunt comandantul suprem, se înşală foarte tare." Oare îşi dădea seama cât de grav greşise? Un lucru este cert: el permisese să se întâmple toate grozăviile acestea. Acum spărgea lemne, îşi făcea gânduri negre, bea ceai şi citea romane. În zilele cu totul proaste, îi învinovăţea pe englezi, apoi pe evrei, şi chiar îndemna oamenii să comită pogromuri „la fel ca ruşii".

Acest aspect a fost examinat în profunzime de profesorul John C.G. Röhl, în studiul său în trei volume, intitulat *Kaiserul şi Curtea sa*, publicat în Anglia de Cambridge University Press în 1994. Ultimul capitol, „Kaiserul Wilhelm II şi antisemitismul german", arată când de mult voiau cei asemenea kaiserului să îi învinovăţească pe evrei pentru ceea ce el însuşi şi cei din clasa lui îi făceau unei naţiuni muribunde.

Aşadar, kaiserul ezita, iar Ludendorff insista, timp în care numărul victimelor creştea. Indiferent ce s-ar putea spune despre Ludendorff, despre gazele toxice, despre artileria ameliorată, despre gardurile de sârmă ghimpată, rămâne faptul că era cel mai exact ofiţer dintr-o naţiune de oameni exacţi. Pe măsură ce războiul continua, a devenit rece, distant şi cumva mai inuman. Un portretist pe nume Hugo Vogel îi mărturisea soţiei generalului: „Soţul dumitale îmi dă fiori reci."

Ludendorff râdea rareori. Momentele când râdea erau acelea când vorbea despre soldaţii americani, care după el erau nişte corcituri de nimic. Conform socotelilor sale, armata Statelor Unite era o forţă minusculă, pe locul 17 în lume, imediat după armata Iranului. Era convins că nu avea nici o importanţă. Dispreţuia armata americană. Dar şi alţi ofiţeri, de pildă amiralul de top al Marinei germane, Alfred von Tirpitz, declara că armata americană era „un zero militar".

A fost păcat pentru Germania că nici unul dintre liderii ei militari nu părea să fi studiat acel episod al Revoluţiei Americane, când Washington i-a atacat pe mercenarii germani la Trenton, în ajunul de Crăciun al anului 1776. În noaptea aceea, americanii au zdrobit o armată germană şi au luat 900 de prizonieri, înregistrând doar două victime, în prima victorie totală a Revoluţiei Americane. Episodul demonstra ce puteau face americanii împotriva germanilor şi sugera cât de mult ar fi trebuit să respecte germanii armata Statelor Unite. Singura personalitate germană din perioada Primului Război Mondial care părea să înţeleagă acest fapt era ambasadorul german din Statele Unite, contele von Bernstorff. Dar i se râdea în faţă când vorbea despre cât de impresionanţi erau cu adevărat americanii – până la urmă, avea să renunţe să revină în Germania, preferând să trăiască în exil.

Ludendorff nu i-a ascultat niciodată pe cei ca Bernstorff. „Nu dau nici două parale pe armata americană", decla-

ra el. Amenințarea de a trebui să lupte împotriva americanilor nu-l descuraja. Spunea că voluntarii americani nu vor fi numeroşi. Şi chiar de-ar fi fost, nu puteau fi instruiți suficient de rapid. Şi chiar de-ar fi fost, nu puteau ajunge în Europa, pentru că americanii nu aveau destule vase de transport. Iar dacă ar fi fost destule vase, atunci submarinele germane aveau să le scufunde. Ludendorff avea încredere în amiralul von Tirpitz, care promisese: „Îmi dau cuvântul de ofițer că nici un singur american nu va debarca pe continent."

Dar Tirpitz nu s-a putut ține de cuvânt. De fapt, peste 1.500.000 de americani aveau să lupte pe pământ european în 1918. Contele von Bernstorff a încercat din răsputeri să-i convingă pe generali că el cunoştea Statele Unite în detaliu şi că resursele Americii era „nesfârşite", dar Ludendorff nu l-a luat în seamă. Râdea de ideea că americanii ar fi putut construi o armată profesionistă.

Fapt extraordinar, aghiotanții lui Ludendorff i-au dat acestuia asigurări că emigranții germani din regiuni precum Milwaukee s-ar fi revoltat şi că n-ar fi permis niciodată ca Statele Unite să se războiască cu Germania lor iubită. Aceşti aghiotanți nu ştiau că germanii liberali plecaseră în America pentru a scăpa de iuncherii de dreapta din vechea lor patrie, că ar fi luptat bucuroşi împotriva acelor conservatori turbați şi că ar fi apărat Statele Unite în orice zi din an.

În mod uluitor, milioanele de germani morți în război nu l-au descurajat pe Ludendorff. Nu lua notă de suferințele provocate de război, nici de pierderile nesfârşite. Adesea nici nu cunoştea exact cât de mari erau aceste suferințe. N-ar fi înțeles niciodată mentalitatea generalului american George C. Marshall, care, în alt război mondial, a cerut ca numărul victimelor să fie întotdeauna tipărit cu roşu, astfel încât să-şi amintească ce anume reprezenta. Generalului Ludendorff nu i se amintea acest lucru. De obicei, era ținut departe de front. Iar când se afla în apro-

pierea lui, era înconjurat de lingăi, care insistau să-l ţină în siguranţă. El şi Hindenburg n-au fost niciodată în focul luptei. Nu l-a văzut nimeni discutând cu vreun soldat istovit undeva în apropierea frontului. N-a ştiut niciodată ce însemna pentru un soldat să încerce să doarmă cu masca de gaze pe faţă, să nu se poată spăla, să nu aibă hârtie igienică, să nu aibă periuţă de dinţi, să nu aibă furculiţă şi să trebuiască să-şi mănânce mâncarea rece cu degetele, şi să-i fie frică să se împrietenească cu vreun nou-venit, pentru că respectivul camarad ar fi putut muri săptămâna următoare, făcându-l şi mai nefericit.

Mai grav, Ludendorff n-a ştiut niciodată ce simţea soldatul german când vedea un tanc britanic de zece tone huruind greoi spre el, gloanţele ricoşând din blindaj ca nişte pietricele. Chiar şi când fiii colegilor săi mureau în acţiuni nenecesare pentru care Ludendorff era singurul responsabil, hotărârea sa nu se clintea.

Morţile acestea nu-l marcau aşa cum îl marcaseră pe Rudyard Kipling, cunoscutul scriitor englez. Kipling a fost distrus de moartea băiatului său, Jack, dispărut în bătălia de la Loos, cea mai mare ofensivă britanică de pe Frontul de Vest din anul 1915. După bătălia aceea, Kipling a căutat mormântul băiatului său ani întregi, a căutat detalii despre moartea sa şi indicii despre sensul ei. A auzit zvonuri că tânărul său fiu murise împuşcat de inamic în timp ce spunea un banc şi implora să afle: „Ce banc spunea?“ A scris versuri chinuitoare despre fiul său: „Ai veşti despre băiatul meu, Jack?/ Când crezi că se-ntoarce înapoi? A auzit altcineva ceva despre el?“ Dar nimeni nu auzise nimic despre el.

Kipling a scris epistole şi scrisori interminabile. A aranjat ca peste tranşeele germane din apropiere să fie împrăştiaţi mii de fluturaşi, în care îl descria pe băiat şi făcea speculaţii că era posibil să fie prizonier. Le-a scris ambasadorului Statelor Unite de la Berlin şi prietenului său Theodore Roosevelt din America, cerând orice sfat, orice

indiciu. Roosevelt, veteran de război cu renume, care pierduse prieteni în bătăliile în care el fusese comandant şi care, nu după mult timp, avea să-şi piardă un preaiubit fiu în acelaşi război, i-a răspuns într-o scrisoare plină de compasiune, spunându-i: „Sunt atât de multe lucruri mai rele decât moartea.“

Unii soldaţi i-au spus lui Kipling că, în a doua zi a bătăliei de la Loos, Jack a primit botezul focului şi că a fost măcelărit după numai câteva minute, faţa lui fiind atât de ciopârţită, încât nici prietenii nu l-au recunoscut decât cu greutate. Băieţi morţi, fii dispăruţi – de-acum se numărau cu miile, pierduţi în bătălii şi morminte de departe.

De-a lungul timpului, cei care l-au îndrăgit pe Kipling au acceptat provocarea de a găsi mormântul acestui erou pierdut. La trei sferturi de secol după război, în 1992, cercetătorii au speculat că Jack era îngropat la Loos, în parcela 7, rândul D din cimitirul local. Dar nimeni nu ştie sigur. Şi cum ar putea şti? Atâtea trupuri au fost spulberate de explozii, risipite de focul artileriei, înfundate în noroi şi în băltoace adânci, iar peste ele zăboveau gaze toxice active, fiind prea periculos să te apropii de ele. Autorităţile au considerat că era mai sigur să le îngroape, să pună o cruce deasupra şi să-şi vadă de treabă. Crucile purtau pe ele prescurtarea *RIP* (Odihneşte-te în pace), dar prietenii celor morţi spuneau că literele acelea însemnau: „*Rise if possible*“ (Ridică-te de poţi). Kipling a scris versuri acuzatoare despre moartea acestor băieţi în Marele Război. Îşi imagina că ei strigă din morminte, spunând: „De-ntreabă cineva de ce-am murit / Spune-le: Pentru că taţii noştri au minţit.“

Pierderile acestea i-au zguduit cumplit pe oamenii civilizaţi precum Kipling, dar Ludendorff le privea detaşat. Abia mai târziu, când presiunea conducerii acestui război se agravase şi începuse să suspecteze că era posibil să-l piardă, soţia sa a observat câteva schimbări. Îl vedea la prânz, înconjurat de ofiţeri, discutând despre răsturnări de

situaţie, iar el făcea biluţe din pâine. Semn că era iritat – de statul său major sau de kaiser, de frontul intern sau de diplomaţi, de aliaţii săi sau de inamicii săi. Dar acest individ nu părea să fie niciodată nemulţumit de el însuşi, pentru că nu-şi găsea nici o vină. Aceasta trăsătură de caracter o împărtăşea şi kaiserul – dar şi viitorul său prieten, Hitler. Aceşti trei inşi mai curând s-ar fi sinucis decât să admită că greşiseră. Le era mai uşor să-şi închipuie că naţiunea îi trădase pe ei decât că ei trădaseră naţiunea.

Pentru Ludendorff, oroarea războiului nu exista. Pentru el, războiul era starea naturală a omului. Distrugerile din timpul războiului nu-l supărau, pentru că acesta era mersul firesc al lucrurilor. Spre deosebire de alţi militari, nu tânjea după pace. Considera pacea un interval deranjant între frumoşii ani de război. Iar războiul, ca să fie bun, trebuia să fie total. Să porţi un război de modă veche, un război limitat, un război ca între gentlemani, însemna să-ţi neglijezi responsabilităţile. Însemna chiar să fii neloial.

Ludendorff a răstălmăcit viziunea lui Carl von Clausewitz, vechiul strateg militar prusac, care insista asupra aspectelor politice ale războiului. Clausewitz considera că războiul este continuarea politicii cu alte mijloace. Pentru Clausewitz, politica era entitatea centrală. Ludendorff credea că, în noua eră a războiului, această perspectivă era foarte greşită. În viziunea sa, războiul era entitatea centrală, iar politica nu era decât o extensie a războiului. Pentru Ludendorff, războiul era tema majoră a vieţii. Politica şi politicienii nu existau decât pentru a sluji războiul, nimic mai mult.

Aceasta însemna că orice patriot trebuia să se străduiască să contribuie la edificarea unui stat războinic pe care naţiunea să-l slujească. Era o opinie barbară, dar nu era străină de pământul german unde era semănată. Un german pur-sânge prevăzuse apariţia ei cu trei decenii înainte. Friedrich Engels, causticul tovarăş al lui Karl Marx, o

spusese clar într-un pasaj scris în 1887, înfiorător prin clarviziunea sa. El a prevăzut în ce direcţie era condusă naţiunea cu ajutorul culturii germane:

> Şi, în sfârşit, Germania nu mai poate lupta în orice război, ci numai într-un Război Mondial; un război de proporţii şi de o ferocitate nemaicunoscute. Între opt şi zece milioane de soldaţi se vor sugruma unii pe alţii, iar în acest proces vor decima Europa cum nici un nor de lăcuste n-a făcut-o vreodată. Ravagiile Războiului de Treizeci de Ani condensate în trei sau patru ani şi extinse pe întregul continent: foamete, epidemii şi barbarizarea tuturor armatelor şi popoarelor... care se vor sfârşi în faliment, în prăbuşirea vechiului stat şi a artei tradiţionale a guvernării... în asemenea măsură încât zeci de coroane regale se vor rostogoli pe străzi şi nimeni nu va vrea să le ridice.

Iar Ludendorff i-a făcut şi pe alţii să gândească în acelaşi fel. Mai târziu avea să scrie un tratat intitulat „Războiul total“, pe care naziştii aveau să-l citească cu mare interes. El îşi dorea un război în care armata să domine nu numai guvernul, dar şi bisericile, astfel încât naţiunea să aibă puterea să copleşească toate statele vecine. În această viziune, fiecare om trebuia să ştie cum să comande sau să se supună.

Într-o anumită măsură, Ludendorff nu era decât produsul unei lungi evoluţii culturale. Dar el deţinea această putere. El a rezumat-o, a amplificat-o, a comasat-o, a făcut-o să crească, să strălucească şi le-a servit-o înapoi elitelor germane, făcând-o cu atât mai îmbătătoare pentru ei. Problema era că el şi cei asemenea lui n-au înţeles niciodată că astfel solicitau din partea naţiunii germane mai mult decât putea oferi.

Oare a mai existat vreodată un general ca Ludendorff? O dată, pentru a camufla deplasarea strategică a artileriei în timpul nopţii, a pus cutii cu broaşte pe chesoane. Orăcăitul broaştelor a acoperit zgomotele deplasării artileriei,

iar când oamenii săi au atacat, în zori, au produs o surpriză totală. În chestiuni ca acestea, nimeni nu era mai viclean decât el.

Altă dată, când a avut de înfruntat o forţă combinată de trupe britanice şi franceze, a lovit punctul de articulare al celor două armate, bănuind că acolo era punctul cel mai slab.

În plus, căuta mereu subordonaţi deştepţi, asemenea colonelului Georg Bruchmüller, un artilerist îndrăzneţ care avea idei noi şi importante şi care este considerat de unii părintele artileriei moderne. I se spunea „Tăvălugul". Deşi nu era decât fiu de vânzător şi cu toate că, neîndemânatic fiind, s-a schilodit parţial în timp ce călărea un cal, acest cugetător introspectiv a elaborat noi tactici explozive, care puteau copleşi un inamic luat pe nepregătite. Bruchmüller insista că surpriza era necesară; că atacurile trebuiau să fie subite; că toate piesele de artilerie trebuiau să execute foc concentrat; că trebuiau ţintite posturile de comandă ale inamicului, liniile telefonice şi poziţiile tunurilor; şi că artileria trebuia să execute foc de baraj care să avanseze câte puţin înaintea infanteriei. Rezultatele erau atât de distrugătoare, încât oamenii săi au botezat acest tip de atac „vântul de oţel".

Abordarea lui Georg Bruchmüller s-a dovedit cel mai eficient mod de a avansa în războiul de tranşee de până atunci, motiv pentru care şi-a câştigat o nouă poreclă: „Domnul Breşă."

Aşadar, în chestiunile limitate ale tacticii, Ludendorff era nedepăşit, ceea ce a contribuit la rezistenţa Germaniei într-un război pe două fronturi, chiar dacă avea mai puţini oameni şi mai puţine provizii decât inamicii ei. Şi a făcut acest lucru ani întregi. Era o realizare majoră. Dar în chestiunile mai largi ale strategiei diplomatice şi relaţiilor internaţionale, chestiuni care puteau decide soarta războiului, Ludendorff stătea mai slab decât un mocofan de la ţară. În aceste chestiuni esenţiale, când viaţa Germaniei

era în joc, era lipsit de viziune. Ba mai mult, credea că mexicanii puteau fi convinşi să atace Texasul, sau că afro-americanii puteau fi convinşi să spargă Statele Unite în bucăţele, sau că germanii din Milwaukee ar fi luptat împotriva poporului american. Singura sa strategie era cea militară, dar nici aceasta nu depăşea nivelul tacticilor de luptă. „Facem o spărtură, iar victoria va veni de la sine“, spunea în termeni vagi.

Dar când trupele sale chiar reuşeau să năvălească înainte şi să facă o spărtură în rândul forţelor inamice, se confruntau brutal cu o nouă problemă. Aşa cum avea să explice dr. Kenneth T. Jackson de la Universitatea Columbia, inevitabil, inamicul avea pregătite pentru astfel de situaţii un număr de rezerve odihnite, astfel că, în acele situaţii, trupele erau transportate rapid cu trenuri şi camioane pentru a acoperi spărtura. Această „masă de manevră“ era aproape de fiecare dată suficient de puternică pentru a decima trupele infiltrate. Aceasta s-a întâmplat iar şi iar, pe aproape toată durata războiului. Dacă soldaţii invadatori înaintau eroic o cât de mică distanţă, să spunem câteva sute de metri, creau o umflătură în linia frontului, astfel că trupele care se apărau puteau să-i măcelărească pe germani din mai multe unghiuri. Germanii invadatori, sfârtecaţi din trei părţi, dădeau înapoi, pierzând nenumăraţi oameni, astfel că impasul se prelungea. Jackson, vedetă a departamentului de istorie de la Universitatea Columbia şi preşedinte al Societăţii de Istorie din New York, este ferm convins că această dilemă a fost unul dintre motivele majore pentru care războiul s-a transformat într-un impas etern.

Războiul se schimbase. Aşa cum a observat respectatul istoric Robert L. O’Connell, germanii continuau discuţiile despre Cannae şi despre Hannibal. Într-adevăr, teoreticienii armatei germane aveau să continue să pălăvrăgească despre Cannae până la următorul război. Însă războiul deviase de la vechile sale forme. De aici înainte, un general

trebuia să analizeze fiecare manevră prin prisma rezultatelor, implicaţiilor şi ramificaţiilor sale interconectate, ce ricoşau una din alta ca bilele pe o masă de biliard cosmică.

Unii prevăzuseră această schimbare, studiind Războiul Civil American, care începuse ca un război rapid cu şarje de cavalerie şi atacuri la baionetă în câmp deschis, cum s-a întâmplat, de exemplu, la Bull Run în 1861; dar apoi pierduse din viteză, devenind un meci de contre dure, ca la Gettysburg în 1863; pentru ca, în cele din urmă, să înghețe într-un război de tranşee trudnic şi fără sfârşit, cum a fost cazul apărării dimprejurul oraşului Richmond, din 1865. În mod evident, ceva evolua – dar spre ce?

Un gânditor serios din Varşovia, un economist evreu pe nume Jean de Bloch, a făcut o predicţie de 3.000 de pagini despre acest nou tip de conflict, intitulată *Viitorul războiului*, publicată în 1899 şi reeditată ulterior de mai multe ori. Din perspectiva lui Bloch, noile reguli ale războiului schimbaseră viaţa pe Pământ. El spunea că, privind retrospectiv, George Washington merita să fie preţuit, căci câştigase Războiul Revoluţionar pierzând numai 7.000 de oameni pe câmpurile de luptă, dar avertiza că un preţ al victoriei atât de modest nu mai era posibil. În această nouă lume a războiului, o naţiune putea pierde 300.000 de oameni din primele zile ale ostilităţilor, aşa cum li s-a întâmplat francezilor în prima vară a Marelui Război, iar acesta nu era decât începutul.

Vechile războaie ale trecutului „s-au dus cu vântul", ca să folosim expresia celebră a poetului francez medieval François Villon. Bloch avertiza pe toată lumea că, din cauza căilor ferate şi a artileriei, a sârmei ghimpate şi a mitralierelor, a cuirasatelor şi noilor avioane, orice conflict avea să degenereze într-un război disperat, care ar fi implicat armate de un milion de oameni, un număr gigantic de victime şi un măcel fără sfârşit. Acest nou război avea să producă foamete şi falimente şi avea să răstoarne

dinastii.

Bloch mergea şi mai departe şi spunea că noile piese de artilerie aveau să fie „reciproc exterminatoare“. Dacă o armată nu-şi depăşea numeric inamicul în proporţie de cel puţin opt la unu, orice atac pe scară largă era sortit eşecului. Fiul lui Kipling murise mizerabil în importanta înfrângere de la Loos din 1915, unde britanicii avuseseră un avantaj de şapte la unu. Mulţi alţi fii britanici aveau să fie ucişi de gazele toxice – măştile nu izolau corespunzător şi li se abureau lentilele, astfel că soldaţii şi le scoteau şi mureau. Temerarii ajung departe, dar nu destul de departe.

Apoi venea foametea. Era imposibil să hrăneşti *şi* armata de pe front, *şi* populaţia din ţară. Trebuia făcută o alegere. Inevitabil, un general ca Ludendorff şi-a hrănit armata. Dar nu după mult timp, populaţia înfometată din patrie le trimitea băieţilor din tranşee scrisori stânjenite, povestindu-le cât de nenorocită era toată lumea de-acasă, ceea ce distrugea moralul multor tineri.

Astfel că indivizi altădată mulţumiţi se împleticeau prin război ca nişte zombi. Renumitul explorator sir Ernest Henry Shackleton a revenit în patrie în 1916, după ce şi-a petrecut mai mult de un an la Polul Sud. Pe primii cunoscuţi cu care s-a întâlnit i-a întrebat: „Când s-a sfârşit războiul?“ Răspunsul l-a înfiorat: „Războiul nu s-a terminat“, i-a spus un prieten. „Europa a înnebunit.“

Schimbările survenite odată cu războiul s-au infiltrat şi în limbaj. Despre cineva care reacţiona exagerat, civilii spuneau că „iese la atac“ („*over the top*“), expresie ce descria iniţial ieşirea la atac a soldaţilor din tranşee. Unui individ mârşav, civilii îi spuneau „*lousy*“ („păduchios, infect“), termen care a fost aplicat mai întâi soldaţilor care aveau păduchi. Unui ins incapabil de ceva i se spunea „*basket case*“ (literal: „de pus în coş“) şi se presupune că soldaţii de pe front descriau prin această expresie un om rămas fără mâini şi picioare, care trebuia cărat în coş.

Brutalitatea războiului s-a infiltrat în fiecare detaliu al

vieţii, iar războiul limitat şi elegant, adică maniera în care se războiau gentlemenii, a fost uitat. În schimb se folosea expresia generalului Grant, inventată în toiul Războiului Civil American. În primăvara anului 1864, pe când se afla în Virginia, Grant descria modul cum avea să înfrângă Sudul astfel: „Sunt decis să lovesc continuu forţele armate şi resursele inamicului, până când, prin simpla uzură, puterea militară a Rebeliunii va fi complet distrusă."

Europenii au studiat rareori războiul de uzură practicat de Grant. Chiar şi excepţionalul *Oxford English Dictionary* este surprinzător de neştiutor în această chestiune, indicând un articol din 1914 din *London Times* drept primă utilizare a expresiei „*war of attrition*" (război de uzură). Dacă ar fi studiat istoria americană în profunzime, europenii ar fi fost mai puţin uluiţi de forţa de distrugere a noului tip de război. Într-un război mondial, uzura survine ca o apocalipsă. Copleşeşte pe toată lumea şi reduce viaţa la o oroare zilnică.

Erau puţini cei care agreau acest nou tip de război. Un soldat austriac excentric din Divizia a VI-a bavareză de rezervă a fost împuşcat în picior în bătălia de pe Somme şi se mândrea cu medalia câştigată. Până atunci nu avusese succes în nimic şi era extaziat că se descurca bine în război. Numele lui era Adolf Hitler şi se număra printre cei puţini care credeau că acel război era spre gloria Germaniei.

Războiul n-a adus însă decât blocaj şi măcel. E interesant de remarcat că un general al Antantei a reuşit să-şi dea seama cum trebuia lansată o ofensivă de succes. Generalul Aleksei Brusilov, probabil cel mai bun ofiţer al armatei ruse, a observat că veriga slabă din lanţul aliaţilor germanilor erau austriecii şi a decis să spulbere această verigă. În iunie 1916 a lovit armata austriacă, executând mai multe manevre surprinzătoare. A început cu un baraj de artilerie scurt, atât de scurt încât inamicul nu a avut timp să reacţioneze. Apoi, pe o întindere largă a frontului,

i-a lovit pe austrieci cu unităţi separate de trupe de şoc, fiecare mică unitate atacând anumite puncte vulnerabile. Trupele ruseşti au avansat, ocolind fiecare punct bine întărit şi năvălind în spatele frontului, împuşcând bucătarii şi funcţionarii şi generalii şi semănând o confuzie atât de mare încât austriecii nu au avut timp să-şi revină sau să lanseze un contraatac.

Ruşii au înregistrat un număr mare de victime, dar au fost victorioşi. Austriecii au pierdut aproape un milion de oameni şi n-au mai constituit din acel moment o forţă validă în Primul Război Mondial. Atacul a fost numit Ofensiva Brusilov şi a fost singura avansare de succes a Antantei care şi-a luat numele de la un general. Winston Churchill a lăudat strategia „sânge, trudă, lacrimi şi sudoare" a ruşilor – sloganul pe care avea să-l facă celebru mai târziu şi care adesea este citat greşit drept „sânge, sudoare şi lacrimi". Churchill l-a ridicat în slăvi pe Brusilov. În cartea sa despre frontul rus, *The Unknown War* (Războiul neştiut), Churchill l-a lăudat pe Brusilov mai mult decât pe oricare alt general rus.

Dar geniul lui Brusilov a avut repercusiuni. Ca niciodată, Ludendorff a studiat rapid victoria inamică şi i-a învăţat lecţia. În scurt timp, avea să declanşeze aceeaşi tactică împotriva francezilor şi a britanicilor, cu rezultate terifiante. Ludendorff a perseverat, a muncit din greu şi nu s-a lăsat dărâmat de veştile rele. Într-adevăr, a muncit prea din greu – în patru ani de război nu şi-a luat decât trei zile de concediu. Sănătatea sa a avut de suferit, începuse să bea şi a dezvoltat o guşă exoftalmică severă, o afecţiune tiroidiană gravă care duce la umflarea ochilor şi la disfuncţia glandei tiroide. Se împleticea pătimaş spre distrugere, silind Europa să decadă într-o orgie ruinătoare ce avea să dea continentul cu mulţi ani înapoi, sub aspect demografic şi economic. Nimic nu-i putea opri, nici pe el, nici pe generalii săi, fiindcă se convinseseră pe ei înşişi că puteau câştiga acest război barbar prin simpla intensifica-

re a sălbăticiei luptelor, până când nici un inamic n-ar mai fi putut rezista. Nu avea de unde să ştie că democraţiile presupus decadente precum Anglia, Franţa şi Statele Unite erau mai puternice decât putea fi Germania şi că puteau să lupte pentru mai mult timp. Într-adevăr, Ludendorff condamna Germania la război şi ruină.

Edward M. House, reprezentantul preşedintelui american Woodrow Wilson, a sosit în Germania în timpul războiului şi a fost şocat să descopere cât de mulţi lideri germani de vârf gândeau ca Ludendorff, suferind de aceeaşi miopie. Ei erau convinşi că, în cele din urmă, războiul se va sfârşi cu bine. House nu a întâlnit decât un singur oficial care vedea dincolo de aparenţe, iar acest om era industriaşul Walther Rathenau.

Rathenau era un cugetător, descendent al unuia dintre marii rabini ai Barcelonei medievale, un om care rostea adevărul în faţa unei naţiuni ce evita adevărurile incomode. Rathenau voia încheierea războiului într-un moment când puţini germani îşi dădeau seama cât de uşor se putea face acest lucru. El a înţeles, iar Churchill a şi spus-o mai târziu, în Anglia, că germanii nu ar fi trebuit decât să solicite pacea fără anexări şi fără despăgubiri, şi toate popoarele ar fi încetat luptele şi s-ar fi întors la vatră.

E aproape sigur că această soluţie ar fi funcţionat. În schimb, Ludendorff a lansat o campanie propagandistică în toată Germania, pregătind poporul pentru şi mai multe bătălii. El propunea două noi politici. Una era Programul Hindenburg, care solicita creşteri enorme ale producţiei de armament şi forţelor armate. Cealaltă era Pacea Ludendorff, care, în ciuda numelui, chema la escaladarea nemiloasă a războiului pentru a forţa, pe câmpul de luptă, o pace impusă de partea victorioasă.

Prin primul program, Ludendorff urmărea dublarea cantităţii de muniţie şi obuziere, triplarea numărului de piese de artilerie şi de mitraliere, pe lângă un număr mare de aparate de zbor, tunuri antiaeriene, proiectile cu încăr-

cături toxice şi mii de kilometri de sârmă ghimpată. Singurele lucruri pe care *nu* le dorea erau tancurile, acele arme de ultimă oră inventate de britanici, care-l plictiseau, astfel că refuza să le studieze. Ce diferenţă ar fi făcut, se întreba el, nişte maşinării grosolane, care se târau cu o viteză de 8 kilometri pe oră?

Cum avea să descopere mai târziu, tancul inventat de britanici, care folosea şenilele inventate în America pentru tractoare, a fost cea mai bună idee nouă a războiului. În îndepărtata Californie, Benjamin Holt de la Holt Tractors Development Company, a sugerat ca armata să acopere tractoarele sale cu un blindaj, iar britanicii i-au acceptat sugestia în cele din urmă.

Războiul se prelungea, iar planurile lui Ludendorff de a-l câştiga deveneau tot mai extreme, silind poporul să-i accepte viziunea. A schimbat legile Germaniei pentru a-i putea pedepsi pe chiulangii. A impus munca forţată tuturor bărbaţilor cu vârste între 20 şi 50 de ani. Le-a ordonat gospodinelor să cutreiere pădurile în căutarea plantelor ce-ar fi putut suplimenta salatele de la mesele familiei. A inundat toate căminele cu broşuri vesele care descriau viitorul ce li se pregătea după ce câştigau războiul. Dar le-a şi ameninţat pe femeile de pe frontul intern care răspândeau defetismul. Altfel spus, era o crimă să observi că Germania pierdea războiul.

În plus, Ludendorff a început să facă nenumărate promisiuni despre victoria colosală ce avea să schimbe lumea şi avea să aducă câştiguri prodigioase pentru Germania şi aliaţii ei. Conferinţe, filme şi cărţi susţineau sus şi tare această viziune. „Vremurile sunt dificile, dar victoria este sigură“ era sloganul la ordinea zilei.

Această propagandă a lui Ludendorff arăta că intenţiona să obţină victoria totală, atât în vest, cât şi în est. Generalul Ludendorff cerea să i se dea întreaga lume. Într-un moment când vreo câţiva generali germani pledau pentru o victorie modestă a Germaniei, una care să ofere o pace

durabilă şi care să nu transforme Franţa şi Rusia în duşmanii ei eterni, Ludendorff urmărea zece victorii, prin care:

1) Germania să primească Belgia;

2) Germania să primească coastele franceze de la Calais până la Dunkerque;

3) Germania să primească din partea Angliei Insulele Canalului;

4) Germania să primească fortăreaţa Belfort şi exploatările miniere de la Longwy-Briey din Franţa;

5) Germania să primească Estonia, Letonia şi Lituania;

6) Germania să primească coloniile franceze şi belgiene din Africa, inclusiv Congo, un teritoriu mai mare decât Texasul;

7) Austria să primească o mare parte din Polonia;

8) Austria să primească Ucraina;

9) Austria să primească Egiptul; şi, în sfârşit,

10) Germania şi Austria să primească imense despăgubiri prin care să acopere costurile războiului.

Cum ar fi spus un rege spaniol: „Lumea e prea mică.“

Aceste revendicări i-au îmbătat pe mulţi şi au mai amorţit suferinţele ce se răspândeau în toată ţara în timpul Iernii Napilor, când atât de mulţi oameni mureau de foame. Fapt de necrezut, o parte din elite au decis că voiau *şi mai mult* decât cerea Ludendorff. Aceştia erau pangermaniştii, membrii Ligii Armatei şi ai Ligii Marinei, care credeau că, odată ce germanii ar fi învins, ar trebui să solicite şi bucăţi colosale din România şi Serbia. În alte zile apăreau alte revendicări referitoare la alipirea unor părţi din Olanda, Franţa şi Finlanda. Nu după mult timp, Ludendorff a început să vorbească despre obţinerea insulelor Madagascar şi Tahiti, a oraşului chinez Tsingtao şi a Valonei, unele dintre aceste regiuni fiind atât de obscure, încât până şi diplomaţii de profesie era posibil să nu aibă cu-

noştinţă de ele. De exemplu, Valona este o zonă prea puţin cunoscută de pe coasta Albaniei.

O parte din elită mai visa şi la acapararea unor teritorii enorme din imperiile coloniale francez şi britanic din Asia şi de dincolo de ea, regiuni ca Vietnamul şi India. Visul obţinerii Indiei a pus stăpânire pe mintea lui Ludendorff, şi în scurt timp părea să fi căpătat o viaţă proprie. Ludendorff se juca cu ideea de a-şi trimite trupele, după ce ar fi câştigat războiul în Europa, să cucerească India, „perla coroanei", cum i-a spus Benjamin Disraeli, şi să ofere astfel Germaniei un imperiu pe care să-l invidieze şi englezii. Dar era o idee absurdă. Cum era posibil să iei India cu asalt? Când ţarul Pavel I şi-a trimis cazacii să cucerească India în 1801, această acţiune a fost considerată nebunie curată. Ţarul şi-a trimis oamenii în misiune fără hărţi, dar le-a dat totuşi artificii ca să-i impresioneze pe localnici. El le-a promis cazacilor că vor obţine „toate bogăţiile Indiei" şi le-a promis că „vă veţi scălda în avuţii".

Când a început această farsă, nobilii din jurul lui Pavel au considerat-o un temei pentru asasinarea sa – pe care au şi înfăptuit-o. Dar elitele germane de la începutul secolului XX nu erau la fel de înţelepte ca elitele din înapoiata Rusie de la începutul secolului al XIX-lea. În schimb, au fost vrăjite de visul invadării Indiei, iar această idee câştiga teren. La Brest, aceşti nobili germani au cerut să li se dea lumea întreagă.

Cu fiecare nouă revendicare a elitelor, lista se prelungea, căci iuncherii nu erau *niciodată* satisfăcuţi şi măreau continuu lista cuceririlor dorite. Dar ce ar fi făcut Germania cu toate aceste teritorii? Cum ar fi putut integra toate acele populaţii noi? Şi cum era posibil ca o naţiune sănătoasă să nutrească asemenea ambiţii? Oare avusese dreptate Edward House, asistentul lui Woodrow Wilson, când sugerase că Germania era sărită de pe fix şi că în întreaga naţiune nu exista decât o singură minte lucidă?

Multe dintre aceste ambiţii de jaf au fost iniţiate de Lu-

dendorff. Emisese atât de multe comunicate care sporeau aşteptările, încât nu doar că a hipnotizat publicul, dar a reuşit să se hipnotizeze şi pe sine. Îndemnurile lui Ludendorff au mesmerizat pe toată lumea. Rezultatul a fost o distorsionare periculoasă şi, neîndoielnic, sinucigaşă a realităţii.

Această distorsionare a făcut aproape imposibil ca Ludendorff şi statul său major să poată lua decizii raţionale. Dar existau şi alte motive pentru apariţia acestor distorsiuni. Sistemul educaţional german produsese alte daune cu mult timp înainte, căci de ani de zile inoculase în minţile germanilor convingerea că Dumnezeu era de partea Germaniei şi n-ar lăsa-o niciodată să se prăbuşească. Unul dintre cancelarii germani, Theobald von Bethmann-Hollweg, se lamenta că nu se putea împotrivi acestei atitudini. El şi-a avertizat asistenţii că reacţia poporului ar fi fost violentă dacă i s-ar fi spus că nu va câştiga niciodată o victorie suficient de însemnată care să-i răsplătească sacrificiile. Nimic de pe acest pământ n-ar fi putut despăgubi Germania pentru ceea ce pierdea în Marele Război. „Nu pot face nimic în privinţa asta“, se lamenta cancelarul. „Mentalitatea poporului nostru este aşa de otrăvită de fanfaronadele din ultimii ani, încât probabil că ar fi înfricoşat dacă le-am nega.“

Cel mai prost actor al acestei tragicomedii era kaiserul. Asistentul preşedintelui Wilson, colonelul House, a discutat diverse chestiuni cu kaiserul, dar nu prea putea să-l ia în serios. „Întreaga sa atitudine era că războiul este un sport regal. I-a spus [ambasadorului american] Gerard că ştia că Germania avea dreptate, pentru că Dumnezeu era de partea ei, ori Dumnezeu n-ar fi de partea ei dacă Germania n-ar avea dreptate. Şi tocmai pentru că Dumnezeu a fost de partea lor, au reuşit să-şi câştige victoriile.“

House se întreba dacă, în cazul kaiserului, era vorba doar de poză sau de nebunie.

Aşadar, ofiţerii germani s-au hipnotizat pe ei înşişi să

creadă că era imposibil ca armata germană să nu izbândească pentru că era perfectă, iar superpatrioţii s-au convins pe ei înşişi că naţiunea germană nu putea să se prăbuşească pentru că era iubită de Dumnezeu. Ambele grupuri erau exagerat de încrezătoare în goana lor spre distrugere.

Aşa se face că educatorii, kaiserul şi Ludendorff au întors spatele unei păci acceptabile pe care ar fi putut-o obţine în 1916, după care capacitatea lor industrială superioară le-ar fi putut câştiga un imperiu în lumea afacerilor, preferând în schimb să urmărească obţinerea unei victorii militare totale: o victorie prin care ar fi câştigat întreaga lume, o victorie pe care o considerau inevitabilă, dar o victorie care era imposibilă.

5. Ludendorff îşi începe cele cinci campanii extraordinare

PRESIMŢIND CĂ NU PUTEA SĂ CÂŞTIGE DESTUL DE RAPID toate victoriile decisive pe câmpul de luptă, Ludendorff a apelat la ministerul de afaceri externe german pentru a încerca şi alte manevre de promovare a cauzei Germaniei. Aliatul său de la minister era un spirit înrudit, Arthur Zimmermann, subsecretarul de stat de la vremea respectivă. Zimmermann era un burlac masiv şi roşcovan, cu o mustaţă stufoasă şi cu o cicatrice căpătată într-un duel, un bărbat de cincizeci de ani despre care se spunea că în fiecare zi la prânz bea o sticlă de vin de Mosel. Era tipul de german aventuros la care Ludendorff ar fi găsit înţelegere, un marginal obraznic din clasa mijlocie ca şi Ludendorff însuşi. Împreună, au iniţiat cinci noi campanii surprinzătoare prin care sperau să câştige războiul în câteva luni.

Prima campanie
Ludendorff şi Zimmermann îi atacă pe britanici în India

LUDENDORFF ŞTIA CĂ IMPERIUL BRITANIC ERA UN ADVERSAR formidabil şi că India era „perla coroanei". Împreună cu Zimmermann, Ludendorff a clocit un plan prin care să trimită arme din California în India pe un vas american numit *Annie Larsen*, prin care să confişte perla şi să distrugă coroana. Vasul era o goeletă fragilă, construită în 1881, şi nu arăta în nici un caz ca o armă eficientă. Ludendorff şi Zimmermann au strâns o încărcătură de 4.500 de puşti şi 4.750.000 de cartuşe, care urmau să

fie furnizate rebelilor din îndepărtata Indie.

Şefii informaţiilor britanice au aflat despre acest plan şi i-au informat pe americani. Americanii au confiscat vasul şi i-au trimis în judecată pe conspiratori în San Francisco, stârnind o vâlvă ce a ajuns pe frontispiciile ziarelor din toată lumea.

Când au fost publicate detaliile despre complot, observatorii militari au fost uluiţi de incompetenţa lui Ludendorff, căci au stabilit că vasul nu ar fi putut transporta o încărcătură atât de grea. N-ar fi ajuns niciodată în India. În plus, vasul nu avea un echipaj loial. Germanii şi indienii recrutaţi pentru această conspiraţie nu erau de încredere.

Procesul din San Francisco a început la 12 noiembrie 1917 şi a continuat până anul următor la 24 aprilie 1918. În acest timp, au fost judecate 105 persoane în total, aceşti prăpădiţi depunând mărturie unul împotriva altuia în şase limbi. Dintre aceştia, nouă erau germani, 17 hinduşi şi sikh, mulţi alţi mateloţi de origini exotice, şi toţi strigau şi depuneau mărturii contradictorii. Procurorii i-au adus în faţa judecătorului pe consulul german, pe câţiva revoluţionari din diverse părţi ale Indiei şi pe cel puţin un agent dublu.

Procesul s-a complicat în ultima zi, când unul dintre acuzaţi a scos un pistol şi l-a împuşcat pe un altul, după care l-a rănit pe şeriful american, un trăgător de elită care a ripostat cu un foc de armă. Toţi trei au murit.

Când experţii au examinat echipamentul confiscat de pe *Annie Larsen*, au descoperit că gloanţele erau ruginite şi că vasul lua apă. Era aproape sigur că vasul n-ar fi ajuns mai departe de mijlocul Pacificului şi că s-ar fi scufundat pe undeva pe lângă Hawaii. Când s-a încheiat procesul, s-au contabilizat două cazuri de nebunie, trei de omor şi unul de suicid.

Spre şi mai marea ruşine a lui Ludendorff, britanicii au descoperit documente că el şi Zimmermann concepuseră

o conspirație secundară celei de mai sus. Ludendorff îi încredințase unuia dintre revoluționarii indieni, un sibarit din Bengal, pe nume dr. Chandra Kant Charravarty, misiunea de a lua legătura cu guvernul chinez și de a convinge noua republică chineză să declare război Angliei. Speranța lor era să-i facă pe chinezi să unească toate elementele antibritanice din China, Japonia, Java și Sumatra. Charravarty habar n-avea de situația revoluționară din acele teritorii; nu era decât un hedonist vorbitor de germană, înnebunit după sex și care avusese niște experiențe de desfrâu prin Berlin și New York. A primit o mare sumă de bani de la Ludendorff și Zimmermann, după care a plecat la New York și i-a investit în proprietăți imobiliare, o garderobă nouă strălucitoare și în diverse femei atrăgătoare. După toate aparențele, era extraordinar de încântat de câștigurile financiare și personale aduse de aceste investiții. Cât despre tratatul pe care ar fi trebui să-l încheie cu chinezii, cel mai de seamă om de stat din China, Sun Yatsen, l-a refuzat, intuind cine era cu adevărat sibaritul din Bengal.

Așa a murit visul lui Ludendorff de a le provoca probleme britanicilor în India, China, Java și Sumatra.

A doua campanie
Ludendorff și Zimmermann plănuiesc o revoltă în Irlanda

LA SCURT TIMP DUPĂ ACEEA, LUDENDORFF A AVUT IDEEA de a selecta soldații irlandezi dintre prizonierii de război britanici capturați de germani pe câmpul de luptă și de a-i trimite în Irlanda pentru a lupta împotriva britanicilor pentru independența irlandeză. În vederea acestui obiectiv, a obținut serviciile unui britanic înnobilat pe nume sir Roger Casement, un liberal renumit pentru cariera distinsă de activist pentru cauzele băștinașilor din

America de Sud şi Africa de Sud. În scurt timp, Casement colinda taberele de prizonieri de război din Germania în căutarea soldaţilor irlandezi, pentru a forma ceea ce numea Brigada Rebelă.

În teorie, planul era solid. Ludendorff avea să trimită mii de soldaţi irlandezi înapoi în Irlanda pentru a lupta împotriva Regelui şi a Ţării. Dar planul avea hibe. Casement a avut dificultăţi să ralieze prizonieri la cauza sa. Vorbea cu înflăcărare despre Brigada Rebelă care urma să lupte pentru libertatea Irlandei, dar viziunea lui era ceţoasă. În rândurile armatei britanice, existau mulţi patrioţi irlandezi care îşi doreau independenţa. Unii dintre ei se plângeau de englezi. Dar aceşti irlandezi erau camarazi loiali, îngroziţi de atrocităţile germanilor la care fuseseră martori în război. Aşa cum vedeau ei lucrurile, erorile englezilor în Irlanda erau nimic în comparaţie cu crimele germanilor din războiul mondial.

Trebuie adăugat că germanii îi tratau pe soldaţii irlandezi din lagăre ca pe nişte câini. Îi puneau la munci epuizante, îi hrăneau mizerabil, iar dacă protestau, îi pedepseau cumplit. Aceşti flăcăi irlandezi nu voiau să aibă nimic de-a face cu Germania.

În plus, fiecare irlandez în uniforma armatei britanice ştia că, dacă se alătura Brigăzii Rebele, ar fi fost un trădător, conform legii britanice. Familia lui n-ar mai fi primit salariul său de soldat, de care beneficia în prezent, fiind astfel condamnată la foamete.

Când Casement mergea în lagăre pentru a recruta irlandezi, aceştia îl scuipau în obraz. Prizonierii dintr-o tabără au devenit atât de ameninţători, încât s-a pomenit prins în mijlocul unui vârtej uman şi a fost nevoie de intervenţia gărzilor germane ca să scape de furia lor. Într-un lagăr mare, n-a găsit decât trei irlandezi doritori să servească în Brigada Rebelă. În total, numai câteva zeci de irlandezi din toată Germania s-au alăturat nenorocoasei brigăzi.

Deşi se străduia să-i recruteze pe aceşti oameni, Casement n-a reuşit să-i convingă pe Ludendorff şi Zimmermann să coopereze deplin la acest proiect. Puţinii oameni care s-au înrolat în brigadă au fost declaraţi liberi şi aliaţi oficiali ai Germaniei, sau cel puţin aşa se spunea. Cu toate acestea, germanii îi închideau în fiecare seară ca pe nişte prizonieri. Chiar şi după ce, din ordinele lui Ludendorff, li s-au făcut uniforme speciale, irlandezii din Brigada Rebelă încă mai erau ţinuţi în închisori ca nişte condamnaţi.

Fapt şi mai grav, Ludendorff şi Zimmermann au respins cea mai importantă cerere a lui Casement, aceea de a trimite, împreună cu irlandezii, trupe germane care să sprijine lansarea insurecţiei. Rebelii irlandezi trebuiau să intre în luptă singuri. Puterea Imperiului Britanic avea să se întoarcă atunci împotriva acestor câţiva temerari, iar ei aveau să fie ucişi. Casement ştia că aceşti oameni vor muri, că numele lor vor fi dezonorate, iar familiile lor, sărăcite.

Casement era atât de pesimist în privinţa şanselor acestei întreprinderi, încât, cu toate că a fost de acord să plece spre Irlanda pentru a declanşa revolta, în taină se gândea la anularea ei în momentul sosirii.

Din nefericire pentru Casement, Ludendorff a planificat această campanie la fel ca escapada goeletei *Annie Larsen*. Nu s-au debarcat muniţii, nu s-a păstrat secretul, iar complotul n-a fost tăinuit. Ca un adevărat Don Quijote, Casement a mers totuşi mai departe, fără armată şi fără muniţii. Britanicii l-au capturat şi l-au judecat pentru trădare. În câteva zile, detaliile întregii afaceri se puteau citi în presa londoneză.

În mod abil, britanicii au făcut publice părţi din jurnalul lui Casement, care păreau să arate că era homosexual, paginile conţinând fel de fel de notaţii despre acuplări cu băieţi nedoritori prin pădurile întunecate ale Americii de Sud şi Africii de Sud. Dizgraţiat, Casement nu se mai bucura de simpatia nimănui. Lumea a uitat că îşi câştigase

reputaţia sprijinind minorităţile oprimate şi că fusese ridicat de rege la rangul de cavaler. A fost găsit vinovat atât de trădare, cât şi de viol, iar când acest rebel a murit, lumea întreagă s-a bucurat că legea britanică îl condamnase la moarte pe acest violator şi trădător care primea astfel ce merita.

Unii dintre apărătorii săi au suspectat că britanicii falsificaseră pasajele despre isprăvile sexuale din jurnalul lui Casement, dar nimeni n-a putut dovedi acest lucru. Mulţi ani după aceea, în 2012, scriitorul peruan Mario Vargas Llosa, câştigător al premiului Nobel, a publicat un roman bine documentat despre acest om[1], în care se arată că britanicii nu au falsificat nici un document.

1. Mario Vargas Llosa, *Visul celtului*, traducere în română de Marin Mălaicu-Hondrari, Humanitas, Bucureşti, 2011. (N. tr.)

Aşa a murit visul lui Ludendorff de a isca o revoltă în Irlanda.

A treia campanie
Ludendorff şi Zimmermann îndeamnă Mexicul să invadeze Texasul

PLANUL LUI LUDENDORFF DE A-I FACE PE IRLANDEZI să înceapă un război cu Anglia avea puţine şanse de izbândă, fiind complet ridicol, dar era excelent prin comparaţie cu următoarea sa campanie, ce viza Mexicul. Cine ştie cum, Ludendorff a ajuns să creadă că putea convinge Mexicul să invadeze şi să ocupe zona de sud-vest a Statelor Unite ale Americii. În ciuda faptului că fragilul guvern mexican era implicat într-un război civil şi îşi pierdea influenţa, Ludendorff voia să-i convingă pe guvernanţi să invadeze Statele Unite şi să cucerească teritoriile cuprinse între Texas şi California.

Planul său a decurs în felul următor:

Mai întâi, Ludendorff şi Zimmermann au trimis o telegramă codificată preşedintelui Venustiano Carranza al Mexicului, cu următoarea propunere: „Mexicul îşi va recupera teritoriile pierdute din Texas, New Mexico şi Arizona" în cazul în care Statele Unite şi Germania ar ajunge la război una împotriva celeilalte. Germania urma să furnizeze armele şi muniţiile şi avea să sprijine „orice invazie a Mexicului în teritoriul SUA".

Acest straniu mesaj, cunoscut drept Telegrama lui Zimmermann, a ajuns pe biroul preşedintelui Carranza, care nu-şi putea crede ochilor. Preşedintele mexican se afla deja în stare de asediu, luptând într-un război civil pe care îl pierdea împotriva celor mai eficiente gherile din istoria mexicană – cele ale lui Zapata şi Villa. Aceşti rebeli erau adversari formidabili, capabili de realizări eroice. Dacă guvernul lui Carranza era ocupat cu pierderea războiului civil în favoarea acestor rebeli, de ce ar mai fi vrut să atace Statele Unite?

Carranza se întreba cum putea crede Ludendorff că ar putea el să atace Texasul. În Mexic, texanii erau recunoscuţi drept cei mai duri dintre *gringos*, iar mexicanii mai luptaseră o dată împotriva lor, la Alamo. Mai mult, aghiotanţii lui Carranza au remarcat că, şi dacă ar fi acceptat acest plan, Germania, supusă blocadei britanice, ar fi întâmpinat enorme dificultăţi în furnizarea armamentului pentru Mexic. Iar dacă Mexicul ar fi câştigat un asemenea război, cum ar fi putut să absoarbă milioanele de noi supuşi şi, mai mult, să le obţină loialitatea? Preşedintele Carranza a comentat: „Cum aş putea şti dacă noi i-am anexat pe ei sau ei pe noi?" Carranza era de părere că Ludendorff promitea sprijin pe care nu-l putea oferi, într-un război pe care nu-l putea câştiga.

Mai rău, Carranza ştia că guvernul său se prăbuşeşte. Corupţia guvernamentală era atât de gravă, încât un mare romancier spaniol, Vicente Blasco Ibáñez, a numit Mexi-

cul „o peşteră a hoţilor". Ca dovadă, în limba naţiunii intrase un nou verb, *carrancear*, cu sensul de „a fura". Soţia lui Carranza tocmai muta valorile familiei într-o casă sigură din San Antonio, în caz că izbucnea revoluţia. Nu exista nici o şansă să accepte planul fantastic lui Ludendorff.

Intriga aceasta, o farsă de la bun început, s-a transformat în scurt timp în dezastru. Deşi Ludendorff şi Zimmermann şi-au transmis propunerea într-un limbaj codificat pe care îl credeau securizat, îi subestimaseră pe britanici, care au tradus cu uşurinţă mesajul şi l-au adus la cunoştinţa preşedintelui Statelor Unite, Woodrow Wilson, care s-a înfuriat. Apoi britanicii au făcut ca aceste veşti să ajungă la redactorii publicaţiilor din întreaga ţară, care s-au înfuriat şi mai şi. Reacţiile au fost vulcanice. *Buffalo Courier Express* îşi şi închipuia „hoarde de mexicani sub comanda ofiţerilor germani măturând Texasul, New Mexico şi Arizona". *New York American* vedea Germania ocupând coasta de est, înrobind americanii şi impunându-le despăgubiri. „Cetăţeni, fiţi pregătiţi", îşi îndemna gazeta cititorii. „Orele sunt numărate şi zilele sunt puţine."

Ludendorff şi aghiotanţii său au fost surprinşi. Erau convinşi că toate codurile lor erau securizate şi mai credeau că mexicanii le vor accepta propunerea.

Planul final al lui Ludendorff pentru Statele Unite era să spargă republica în cinci guverne balcanizate. O bucată mare din Texas şi New Mexico avea să fie condusă de mexicanii victorioşi. În sud urma să instituie o republică condusă de negrii răzbunători. O mare parte a Vestului Mijlociu avea să fie condusă de germano-americanii triumfători din Wisconsin. În ultimul moment s-au făcut amendamente la acest plan, Ludendorff vrând să ofere Japoniei coasta de vest, coasta de est revenind Germaniei.

Americanii au explodat. Teddy Roosevelt a numit această afacere „planul invaziei prusace" şi „declaraţie de război". Era o greşeală colosală să-l înfurii pe Roosevelt,

cel mai popular om din America. Planul lui Ludendorff ducea la prăbuşirea relaţiilor dintre Germania şi SUA.

Lucrurile s-au înrăutăţit şi mai mult. Înverşunata reacţie a americanilor, transmisă Germaniei cu atâta nelinişte de ambasadorul german de la Washington, i-a convins pe Ludendorff şi pe Zimmermann că de aici înainte Statele Unite le devenise inamic, astfel încât au decis să le trateze ca atare. Din acest motiv, Ludendorff şi Zimmermann au conceput o a patra campanie, îndreptată făţiş împotriva Statelor Unite: au decis să dezlănţuie Marina germană împotriva tuturor vaselor americane, astfel încât bunurile americane să nu mai ajungă în Anglia. A fost o decizie care a schimbat istoria lumii.

A patra campanie
Ludendorff lansează războiul submarin fără restricţii şi atrage America în război

LUDENDORFF CREDEA CĂ PERSEVERENŢA BRITANICILOR era cauzată *numai* de imensele provizii pe care le primeau din Statele Unite şi din partea altor naţiuni vorbitoare de limbă engleză. După părerea lui, dacă submarinele germane ar fi torpilat toate vasele care transportau aceste bunuri, germanii ar fi putut distruge Marea Britanie într-un timp foarte scurt.

Ludendorff a declarat cu superficialitate că Statele Unite şi Germania erau deja *de facto* în război, astfel că Germania nu avea nimic de pierdut atacând vasele americane şi trimiţându-le pe fundul Atlanticului. Era convins că submarinele germane puteau face acest lucru şi că, printr-un război submarin fără restricţii, germanii puteau câştiga războiul printr-o ultimă sforţare.

Avea să fie o Bătălie de Anihilare maritimă.

Experţii navali de la Berlin au furnizat estimări încurajatoare, iar cifrele lor erau atât liniştitoare, cât şi ambigue.

Unii dintre ei pretindeau că s-ar fi putut scufunda lunar vase inamice însumând 300.000 de tone; alţii spuneau 500.000 de tone; alţii, chiar 600.000. Unii experţi berlinezi susţineau că prin escaladarea acestui război naval, Anglia avea să se prăbuşească în două luni. Alţii spuneau că în şase luni, alţii în douăsprezece luni. Cineva care gândea cu adevărat nu s-ar fi încrezut în nici unul dintre aceşti aghiotanţi care produceau estimări atât de diferite.

Ani mai târziu, după ce Germania a pierdut acest oribil război, cercetătorii au scotocit prin arhivele Marinei germane şi au fost şocaţi de caracterul vag al acestor estimări de care depindea victoria sau înfrângerea şi pe baza cărora unii oameni riscau viitorul naţiunii lor. Nimeni n-a pus întrebări precise, ca acestea: De câte submarine cu rază mare de acţiune era nevoie pentru a slăbi Marea Britanie? Câte dintre ele puteau fi active în orice moment, cât timp altele erau în dane, literalmente reîncărcându-şi bateriile? Câte submarine germane era posibil să fie scufundate lunar? Era disponibil oţel de calitate pentru înlocuirea acestora? Cât de rapid se puteau construi submarinele care să le înlocuiască? Dintre submarinele germane, ce procent ar fi trebuit să aibă rază mare de acţiune, şi ce procent, rază mică de acţiune? Acestea erau întrebări pe care elitele ar fi trebuit să şi le pună înainte să parieze viaţa naţiunii lor pe acest plan.

Cu toate acestea, Ludendorff declara senin că, prin campania nerestricţionată a submarinelor, se putea câştiga războiul. Spunea: „E singurul mijloc prin care putem asigura sfârşitul victorios al războiului într-un interval de timp rezonabil." În toată Germania, numai Rathenau nu era de acord cu această campanie. Rathenau spunea: „Nu va avea succes şi va atrage Statele Unite în război."

Doi factori au contribuit la această eroare. Mai întâi, Ludendorff era vinovat de părtinire – altfel spus, nu asculta decât informaţiile care îi susţineau ipoteza, ignorându-le pe toate celelalte. În acelaşi timp, subordonaţii săi erau

vinovaţi de aburire – altfel spus, de a-i propune lui Ludendorff numai ideile pe care voia să le audă şi lăsând la o parte orice altceva. Era un caz de spălare pe creier reciprocă.

Ludendorff şi-a continuat voios planurile de război submarin total împotriva americanilor. El şi aghiotanţii săi s-au convins unii pe alţii că americanii nu erau importanţi, că nu aveau o armată mare şi că nici nu o puteau forma rapid. Şi chiar dacă ar fi reuşit să o construiască, nu ar fi putut să o aducă în Europa, pentru că submarinele germane le-ar fi scufundat navele de transport. Ludendorff a dat asigurări tuturor că planul său va funcţiona şi că Marea Britanie se va prăbuşi.

Dar britanicii aveau, neîndoielnic, cea mai bună marină din lume, iar când germanii au lansat războiul submarin nerestricţionat, au ripostat cu înverşunare. Britanicii au conceput un sistem de formare a convoaielor care să permită Marinei Regale să reacţioneze încă din clipa în care era atacată o navă din convoi. În plus, au construit cele mai eficiente mine de adâncime cunoscute până atunci, ucigaşele bombe subacvatice Type-D de 136 de kilograme, care scufundau orice submarin aflat la o distanţă de opt metri de explozie. Pentru a le propulsa, britanicii au inventat aparate care le lansau ca pe nişte pietricele din praştia unui puşti.

Mai mult, Forţele Aeriene Regale (RAF) au descoperit că piloţii puteau observa submarinele germane de la altitudine, dacă acestea se aflau în ape limpezi. Iar când le puteau vedea, le distrugeau. Britanicii au construit în Anglia mai multe centre de cercetări antisubmarine, unde au fost elaborate momelile numite nave Q. Mateloţii de pe aceste nave se prefăceau a lucra pe vase comerciale neînarmate, dar când se apropiau submarinele germane, deschideau bocaporţii şi lansau torpile.

În plus, britanicii au elaborat hidrofonul, care le permitea să analizeze frecvenţa zgomotului elicelor şi, ca urma-

re, să determine care submarine erau inamice şi care nu. În scurt timp, chiar şi în bezna nopţilor Atlanticului de Nord, britanicii puteau depista submarinele inamicului. Echipajele inamice au început să se lamenteze că britanicii transformaseră Atlanticul într-o mare de sticlă.

Dar asta nu e tot. Propagandiştii britanici au lansat peste refugiile submarinelor germane de pe coastele Atlanticului manifeste bine concepute. Acestea foloseau informaţii din publicaţiile germane pentru a dovedi că, în medie, durata de viaţă a echipajelor de submarine era de numai patru misiuni. Rezultatul a fost că, de la a cincea misiune, echipajele germane îşi desfăşurau activitatea într-o atmosferă sumbră, ştiind către ce se îndreaptă.

Britanicii au mai inventat cortine din oţel subţire, lungi de cam 200 de metri, pe suprafaţa cărora erau fixate geamanduri umplute cu fosfură de calciu. Când un submarin german atingea aceste cortine, geamandurile se luminau, indicându-i prezenţa. În scurt timp, Marina Regală a instalat peste 1.500 de kilometri de astfel de cortine, cu rezultate grave – numeroase morminte comune pe fundul apei.

Britanicii au antrenat chiar şi păsări ca să-i ajute! Comandanţii submarinelor britanice lăsau peşte în siajul lor, obişnuind păsările de mare să găsească hrană în apropierea submarinelor. Până la urmă, în căutarea hranei, păsările au început să urmărească ţipând orice submarin, astfel că atunci când un submarin german intra în apele teritoriale britanice, zgomotoasele păsări îi indicau imediat prezenţa. Britanicii observau agitaţia şi ieşeau la vânătoare.

Britanicii au recurs la o stratagemă excepţională pentru a-i convinge pe americani să se implice în lupta împotriva forţelor lui Ludendorff. Războiul submarin al Germaniei a dus la scufundarea marelui vas cu aburi Lusitania în largul coastelor irlandeze, ucigând peste o sută de americani şi mai mult de o mie de alţi pasageri. Un producător german de medalii comemorative din München, un cetăţean

pe nume Karl Goetz, a conceput o medalie prin care lăuda distrugerea acestui vas. Pe o faţă a medaliei, Moartea vinde bilete nebunilor care se îmbarcă pe vas. Pe cealaltă faţă, vasul, presupus a fi încărcat cu muniţii, se scufundă pe fundul mării.

În Anglia, lordul Newton, şeful biroului de propagandă, a examinat această medalie şi a văzut o oportunitate. El a angajat serviciile unui mare magazin universal, Selfridge, cerându-i să realizeze 250.000 de cópii ale medaliei şi să le vândă pentru câţiva penny bucata. Odată cu medaliile, Selfridge a distribuit şi un pliant în care se spunea: „Această medalie a fost bătută în Germania, cu scopul de a păstra vie în inimile germane amintirea realizării glorioase a marinei germane, care a distrus cu bună ştiinţă un vas de pasageri neînarmat, împreună cu vieţile a 1.198 de necombatanţi, bărbaţi, femei şi copii."

Inevitabil, barbarismul acestei medalii a şocat o lume. Toată lumea a presupus că era o medalie oficială produsă de guvernul german, deşi britanicii nu au susţinut că aşa ar sta lucrurile – doar au lăsat să se presupună că era o medalie oficială. Astfel, situaţia Germaniei, care purta un război submarin nedeclarat şi făcea propagandă cu astfel de medalii, a devenit de-a dreptul cumplită. Ludendorff nu numai că n-a reuşit să înfrângă Anglia, dar a contribuit la a-i înfuria pe americani, ale căror vase erau scufundate şi ai căror cetăţeni erau masacraţi. În câteva luni, Statele Unite au declarat război Germaniei.

Unii istorici de primă mână, precum profesorul Holger Herwig de la Universitatea din Calgary, Canada, sunt convinşi că aceste campanii au dus la atragerea Statelor Unite în Primul Război Mondial şi că acest fapt, la rândul său, a costat Germania pierderea războiului. Raţionamentul lui Herwig este simplu. Adăugată la puterea Imperiului Britanic, a imperiului francez şi a Rusiei, puterea Statelor Unite însemna că Germania nu putea câştiga. Resursele inamicilor Germaniei erau, din acel moment, stupefiante.

Herwig observă că atunci când Statele Unite s-au implicat în război, guvernul american a planificat mobilizarea a patru milioane de oameni până în 1919. Cum ar fi putut Germania să înfrângă o asemenea forţă?

Ludendorff, care muncea câte optsprezece ore pe zi deja, a devenit iritabil. Undeva în mintea sa simţea probabil o schimbare în balanţa forţelor ce i se opuneau. Între aprilie şi iulie 1917, Ludendorff l-a presat pe kaizer să-l destituie pe cancelarul din acel moment, Theobald von Bethmann-Hollweg, care avertizase pe toată lumea de consecinţele furiei americanilor. În iulie, Ludendorff şi Hindenburg au ameninţat că demisionează dacă nu era destituit Bethmann-Hollweg. Previzibil, kaiserul a cedat, deşi s-ar părea că s-a dispreţuit pentru această măsură. „Acum aş putea la fel de bine abdica“, s-a lamentat el.

Lovitura de stat a lui Ludendorff era acum deplină – toată puterea era în mâinile sale şi, se gândea el, războiul submarin era sub controlul său. Din nefericire, de aici încolo i se împotriveau şi Statele Unite. Şi chiar dacă Ludendorff ar fi luat Parisul, francezii erau pregătiţi să continue lupta din vestul Franţei şi să aştepte sosirea yankeilor. Mai mult, britanicii erau pregătiţi să continue blocada împotriva Germaniei până la înfometarea ei totală, de care Germania era foarte aproape. Situaţia era sumbră.

Dar să-i dăm credit lui Ludendorff: în exact acest moment a lansat a cincea sa campanie, o şmecherie magnifică prin care avea să schimbe istoria mondială, precum şi viaţa aproape fiecărei persoane de pe planetă. Ultraconservatorul Ludendorff a făcut o alianţă cu Vladimir Lenin, în vederea iniţierii revoluţiei în Rusia, care să ducă la închiderea frontului rus şi la câştigarea războiului.

6. Ludendorff îl trimite pe Lenin să încheie luptele pe frontul rus

ÎN 1917, LUI LUDENDORFF ÎI ERAU DEJA EVIDENTE CÂTEVA socoteli greşite ale Germaniei. Lăudatul Plan Schlieffen se dovedise a fi naiv, iar încheierea războiului în patru luni, nerealistă. În loc să cucerească Europa în patru luni, Germania se înnămolise într-un război pe două fronturi, care dura de câţiva ani. În plus, germanii îi atrăseseră pe americani în război, iar desconsiderarea anterioară a puterii militare americane le ridica părul pe ceafă multor oameni de stat germani cu funcţii de răspundere. Telegrama lui Zimmermann şi autorizarea de către Ludendorff a atacurilor submarine împotriva vaselor americane i-au provocat pe americani să declare război, iar acum planificau deja mobilizarea unei mari armate. Pe lângă acestea, ordinele lui Ludendorff de a orienta resursele naţionale către susţinerea armatei îi sileau pe civilii germani să facă sacrificii al căror rezultat era pur şi simplu agonia.

Consternat, Ludendorff a căutat un vinovat. S-au lansat zvonuri că evreii din sindicate privau Germania de victoriile pe care le merita. Poveştile despre evreii care se ţineau departe de front, lăsându-i pe creştini să moară în locul lor, se înmulţiseră. Un ministru de război fanatic, Adolf Wild von Hohenborn, a iniţiat o anchetă prin care voia să arate că evreii erau laşi şi că evitau recrutarea – a numit ancheta „censul evreilor“. Această anchetă a avut rezultate neaşteptate, generalii descoperind că evreii mureau pe front în cel puţin aceeaşi proporţie ca şi creştinii. De fapt, s-a dovedit că evreii erau mai mult decât patrioţi. Dintre cei 550.000 de evrei din Germania, peste 100.000

se înrolaseră în armată. Dintre aceştia, un uriaş procent de 78% îşi riscau viaţa pe front. Dintre evreii care au servit în armată, aproximativ 30.000 aveau să fie decoraţi pentru curaj, iar 13.000 aveau să facă sacrificiul suprem.

Stânjenite, elitele militare au refuzat să publice raportul, pretinzând ipocrit că îl ţineau secret „pentru a menaja sentimentele evreilor". Deşi contrariul era adevărat, au lansat zvonuri că raportul le confirmase de fapt suspiciunile. Detaliile au ieşit la iveală în 2002, după ce Editura Universităţii din Kansas a publicat lucrarea lui Bryan M. Riggs, *Hitler's Jewish Soldiers* (Soldaţii evrei ai lui Hitler), care demonstra amănunţit acest lucru.

Ludendorff a continuat să bombănească nestingherit despre evreii neloiali şi să se întrebe despre nelegiuirile masonilor, socialiştilor şi catolicilor. Şi alţi germani erau îngrijoraţi. Exista multă confuzie legată de bătăliile de pe ambele fronturi. În ciuda trâmbiţatelor victorii, poporul german începea să fie sceptic. Liderii germani nu aveau alte planuri în afara speranţei că luptele nesfârşite vor produce capitularea Antantei.

Apoi, în 1917, în miezul tuturor acestor eşecuri, Ludendorff a conceput un nou plan, un complot strălucit care a schimbat lumea pentru tot secolul următor. Ludendorff a decis să trimită în Rusia un renumit agitator comunist, pentru a instiga o revoluţie care să pună capăt luptelor de pe frontul de est şi să câştige războiul pe jumătate.

Vladimir Lenin trăia în exil în Elveţia după ce, în Rusia, fusese arestat pentru răzvrătire împotriva ţarului. Cândva un personaj marcant al Partidului Social-Democrat al Muncii din Rusia, Lenin era la momentul acela un teoretician marxist proeminent, colaborator al mai multor publicaţii. În textele sale, Lenin încuraja insurecţia violentă şi făcea apel la transformarea războiului într-o revoluţie proletară globală.

Anterior anilor de exil ai lui Lenin, în 1887, fratele său încercase să-l ucidă pe ţar, motiv pentru care a fost execu-

tat. Ca urmare, membrii familiei Lenin, care făcea parte din clasa mijlocie superioară, au devenit nişte paria în oraşul natal, Simbirsk. Un profesor al lui Lenin, un om blând pe nume Feodor Kerenski, a încercat să se poarte decent cu el. Simbirsk era un oraş cu încărcătură culturală, căci aici îşi scrisese marele poet Puşkin unele dintre cele mai bune opere ale sale. Cetăţenii cultivaţi erau de părere că familia băiatului n-ar fi trebuit pedepsită pentru un fiu nenorocit. Dar alţii au tratat familia groaznic, astfel că, în cele din urmă, cei din familia lui Lenin au fost aduşi la disperare şi siliţi să părăsească oraşul.

Lenin a studiat dreptul şi politica radicală şi a fost exmatriculat din universitate pentru că participase la o demonstraţie antiţaristă. Politica sa avea să-l ducă în exilul din Elveţia, unde a încercat în zadar să dezvolte o mişcare revoluţionară. Viaţa sa la Zürich era modestă. Locuia pe o alee întunecoasă, în apropierea unei cârnăţării, într-un apartament a cărui chirie costa echivalentul a douăzeci de dolari pe lună, dar locul duhnea atât de tare, încât trebuia să ţină ferestrele închise cât era ziua de lungă.

În timpul războiului, Zürich a devenit refugiul exilaţilor şi artiştilor din întreaga Europă, iar poliţia din Zürich care ancheta revoluţionarii a ajuns după puţină vreme la concluzia că Lenin nu constituia o ameninţare importantă. Nu avea nici o putere. Poliţia era mult mai interesată să monitorizeze acţiunile celor doi oameni celebri din oraş, irlandezul James Joyce şi românul Tristan Tzara. Anii de exil, indiferenţa generală, măruntele certuri cu tovarăşii comunişti şi corpul său tot mai îmbătrânit îl apăsau greu pe Lenin. Era departe de a fi un actor decisiv pe scena internaţională.

A încercat să nu se lase distras de la visurile sale despre revoluţie. În fiecare zi, mergea pe bicicletă la bibliotecă şi îşi păstra mintea trează. Din câte se spune, a renunţat la şah, la Mozart şi chiar la sex pentru a-şi putea concentra mintea şi energiile, dar fără folos. Lenin nu dispunea

de sprijin financiar, nu avea perspective şi nici protectori. Despre sine şi despre soţia sa spunea: „Trebuie să câştig bani, altfel, într-adevăr, vom muri pur şi simplu de foame."

Dar în martie 1917 a primit veşti uluitoare. În Rusia izbucnise o revoluţie, iar ţarul Nicolae II fusese detronat. Aleksandr Kerenski, un liberal-socialist care se întâmpla să fie fiul fostului director al şcolii frecventate de Lenin, luase puterea şi începuse construirea unei democraţii în stil occidental, obligându-se ferm să păstreze Rusia în război. Lenin tânjea să se întoarcă în Rusia şi să preia puterea. Comuniştii din Rusia nu ştiau cum să-l răstoarne de la putere pe Kerenski, un om a cărui minte Lenin o cunoştea bine. Dacă Lenin ar fi fost prezent, comuniştii l-ar fi putut submina pe Kerenski şi captura statul.

Problema era că Lenin nu putea ajunge în Rusia. Ţara era supusă blocadei. Germanii, care luptau împotriva Rusiei, nu i-ar fi permis să treacă prin blocadă. Chiar dacă ar fi reuşit să treacă de germani, aliaţii ruşilor, englezii, păzeau şi ei graniţa, ajutând la menţinerea siguranţei, şi în mod cert nu ar fi permis unui agitator comunist să treacă frontiera.

În acest moment din anul 1917, Ludendorff a hotărât să se folosească de Lenin pentru a sparge blocajul războiului. Ştia că armata rusă înregistrase un număr gigantic de victime şi că, după căderea ţarului, era vulnerabilă din punct de politic. Dacă ar fi reuşit să-l infiltreze pe acest renumit agitator, Lenin, în această situaţie, guvernul actual ar fi putut cădea, iar războiul lui Ludendorff cu Rusia s-ar fi încheiat. Atunci Ludendorff ar fi putut transfera un milion de soldaţi în vest, unde credea că aceştia puteau câştiga războiul înainte să ajungă prea mulţi americani în Europa.

Ludendorff i-a prezentat această idee prietenului său Zimmermann, care a fost de acord cu ea, apoi au luat legătura cu Alexander Parvus, un marxist cu multe relaţii,

un intrigant polono-rus, care, la rândul său, a intrat în contact cu Lenin însuşi. Întrebarea lui Parvus a fost directă: Voia Lenin să ajungă în Rusia pentru a-şi face treaba de revoluţionar?

Lenin n-a avut nici o ezitare. I se oferea o oportunitate importantă – de fapt, era singura sa oportunitate. Lenin a cerut să călătorească într-un tren sigilat – altfel spus, un tren care să aibă statut extrateritorial – şi să fie scutit de controale. Nu cerea nimic mai mult. I s-a răspuns imediat că Ludendorff îi accepta condiţiile.

De aici înainte, maşinaţiunea s-a desfăşurat în mare viteză. Lenin şi-a pus soţia să împacheteze tot ce aveau, lucru uşor de făcut, căci nu aveau mai nimic. Bunurile lor încăpeau în doar trei coşuri ca acelea folosite de gospodine când mergeau la spălătorie. În ele şi-a pus Lenin ceaşca cu toarta spartă, puţină carne şi ciocolată, hainele uzate, un teanc de note despre situaţia revoluţionară şi cărţile cu însemnări pe fiecare pagină.

Au fost gata în puţin timp. Însă înainte de a pleca să-şi înfăptuiască revoluţia, la 8 aprilie 1917, Lenin a telefonat la ambasada americană din Elveţia. A răspuns un tânăr de 24 de ani pe nume Allen Dulles. Lenin a întrebat dacă se putea întâlni cu el şi a explicat că era o urgenţă – a spus că avea informaţii importante şi a solicitat o întâlnire. Dulles a refuzat însă. Avea întâlnire cu o doamnă blondă şi frumoasă.

„Poate mâine?“ a sugerat Dulles. Se străduia să pună mâna pe femeia aceea de ani de zile şi nu avea de gând să rateze această şansă pentru o întâlnire cu un agitator mărunt.

„Mâine va fi prea târziu“, a replicat Lenin. A spus că poate lăsa materialul la ambasadă în aceeaşi seară, dar Dulles a refuzat din nou. Nu înţelegea care ar fi putut fi urgenţa şi, în plus, credea că Lenin era un jucător minor.

Trei biografi importanţi ai lui Allen Dulles, Peter Grose, Stephen Kinzer şi James Srodes, au studiat această

conversaţie telefonică, dar nici unul nu a reuşit să înţeleagă ce voia Lenin cu Dulles, viitorul şef al informaţiilor americane. Marxiştii le-au sugerat acestor autori că este posibil ca Lenin să fi căutat o strategie de ieşire, o modalitate de a pleca la New York în caz că alte variante ar fi eşuat. Indivizi diferiţi precum Napoleon III şi Troţki au considerat că New Yorkul le putea salva viaţa atunci când rămânerea în Europa era prea riscantă.

Dulles, cel pe care preşedintele John Kennedy avea să-l destituie mai târziu pentru cârpăceala din Cuba lui Castro, a regretat tot restul vieţii sale că nu a dat curs acestei propuneri a lui Lenin. Indiferent ce a vrut Lenin, acest lucru rămâne un mister.

În zorii zilei următoare, Lenin şi tovarăşii săi revoluţionari au mers la gară pentru a se îmbarca în trenul care-i aştepta din ordinele lui Ludendorff. Era un tren modest, vopsit în verde, cu vagoane numai de clasa a doua şi a treia. Anturajul lui Lenin cânta „Marsilieza“, în timp ce mulţimea de exilaţi ruşi îi batjocorea. Mulţimea ştia că Lenin făcuse o înţelegere cu Ludendorff şi o considerau nebunie curată. Erau dezgustaţi de faptul că se aliase cu puterea care măcelărea o generaţie de ruşi. Exilaţii purtau pancarte pe care scriseseră afirmaţii acuzatoare precum *Kaiserul vă plăteşte călătoria*! *Spioni germani*! *Au să vă spânzure*! *Porcilor*! şi *Cum puteţi face aşa ceva*?

Un prieten al lui Troţki a venit pe peron şi a strigat: „Lenin şi-a pierdut minţile! Spune-i să oprească nebunia asta!“

La câteva cartiere depărtare, celebrul scriitor James Joyce râdea: „Ludendorff e cu siguranţă disperat! Ludendorff şi Lenin?“ Dar Joyce observa că, plecând la drum în trenul sigilat, Lenin ar fi putut fi un cal troian eficace. Spunea că, dacă Lenin şi oamenii lui ajungeau la Sankt Petersburg, oraşul ar fi putut cădea asemenea Troiei. Între timp, în Anglia, Winston Churchill şi-a exprimat dezgustul ucigător, acuzându-i pe germani că-l transportau pe

Lenin din Elveţia în Rusia de parcă ar fi fost vreun microb sinistru şi letal.

Companionii de călătorie pe care şi-i alesese Lenin erau intelectuali influenţi. Alături de el se afla veselul Karl Radek, cu ochii săi arzători, ochelarii cu ramă de baga şi bancurile savuroase. Dezertase din armata austriacă, astfel că germanii l-ar fi putut împuşca dacă ar fi vrut, dar el n-avea nici o grijă. Stalin avea să-l ucidă în 1939, în împrejurări atât de obscure, încât aveau să treacă câteva decenii până să se afle măcar anul acestui asasinat. În tren se mai afla Lev Kamenev, prietenul intim al lui Lenin, vechi comunist, căsătorit cu sora lui Troţki. Stalin avea să-l ucidă în 1936, apoi i-a ucis fiii şi soţia. Mai era prezent Grigori Zinoviev, alt intim al lui Lenin, unul dintre puţinii revoluţionari delicaţi din această adunare fioroasă. Stalin avea să-l ucidă în 1936. Mai erau şi alţii, un grup de comunişti devotaţi, toţi pregătiţi să moară pentru cauză. În mod ironic, aproape toţi aveau să moară pentru cauză, dar nu de mâna capitaliştilor. Aveau să moară de mâna propriilor lideri.

De la geamul vagonului, Lenin li s-a adresat cu încredere suporterilor săi: „În trei luni, fie vom atârna în ştreang, fie vom fi la putere!“ O tânără fată i-a strâns mâna. Oare ştia ce pericole îi pândeau pe drum? Socialiştii au cântat imnul muncitorilor, „Internaţionala“, ale cărui versuri mişcătoare spun: „Sculaţi, voi, oropsiţi ai vieţii! Voi, osândiţi la foame, sus! Să fiarbă-n inimi răzvrătirea, Să-nceapă al lumii vechi apus!“

Aşa începea una dintre cele mai uluitoare călătorii feroviare de când inventaseră englezii trenul. Atât de multe s-au întâmplat în timpul acestui voiaj, încât scriitorul Michael Peterson i-a dedicat o carte întreagă. Intitulată *The Sealed Train* (Trenul sigilat), cartea prezintă toate discuţiile şi detaliile, plus riscurile şi recompensele acestei expediţii.

De îndată ce trenul s-a pus în mişcare, toţi călătorii au

început să vorbească surescitaţi, să fumeze şi să anticipeze ce putea să urmeze. Fumul a ajuns să fie atât de gros, încât în cele din urmă Lenin a insistat ca pasagerii să nu-şi mai aprindă ţigările decât la toaletă. Din păcate, astfel s-a format un şir lung de oameni care aşteptau să intre la toaletă, dar numai câţiva aveau realmente nevoie să meargă la baie.

Lenin a privit Germania pe geamurile trenului şi i-a văzut decăderea. Nu erau decât puţini bărbaţi germani de văzut – pe câmpuri nu munceau decât copiii sub vârsta recrutării şi muncitorii aduşi din străinătate la muncă forţată. Pe drum, la una dintre opriri, nişte fete germane, în mod vizibil subnutrite, le-au servit călătorilor carne de porc cu cartofi. Generos, Lenin le-a oferit fetelor porţia sa. În acea ţară a foametei, fetele acelea i-au fost recunoscătoare.

În curând, discuţiile din tren au devenit sumbre. Lenin încerca să ghicească câte zile le mai rămăseseră de trăit. O parte din mintea sa îi spunea că avea să conducă o revoluţie prin care va zgudui lumea, dar altă parte îi spunea că urma să moară imediat ce ajungea la destinaţie.

Noaptea, trenul a oprit în gara Potsdam din Berlin. Străzile erau întunecoase. Lenin a văzut pe peronul gării nişte soldaţi ţărani, privindu-i furiş pe el şi pe camarazii săi revoluţionari. Bieţii oameni i-au întrebat pe călători când credeau că avea să încheie războiul. Agitatorii care îl însoţeau pe Lenin le-au răspuns tot printr-o întrebare: „Voi, soldaţii, vreţi să începeţi propria revoluţie?“

Bieţii oameni n-au răspuns. Cel mai probabil, nimeni nu le mai ceruse părerea până atunci şi nu erau obişnuiţi să fie trataţi ca şi cum ar fi avut vreo importanţă.

Emisari de la cartierul general al armatei germane au sosit apoi să discute cu Lenin. A fost o şedinţă secretă şi nici azi nu se cunosc numele delegaţilor germani şi nici detalii despre discuţii. Este posibil ca în acest grup să se fi aflat şi Ludendorff. Trenul era garat la un kilometru şi ju-

mătate de cartierul general al lui Ludendorff, aşadar este posibil ca şi el să fi participat la această întâlnire. Imediat după sosirea delegaţiei germane, membrii acesteia au abordat problema direct. Ei l-au informat pe Lenin că îi ofereau 40.000.000 de mărci-aur, cam 100 de milioane de dolari, pe care să-i folosească pentru încheierea războiului Rusiei cu Germania. Cum îi folosea era treaba lui. Obiectivul lui, evident, era să răstoarne guvernul şi să construiască un stat al muncitorilor. În schimb, obiectivul lor era ca Lenin să scoată Rusia din război şi să semneze orice tratat de pace îi propuneau ei.

Pentru Lenin, revoluţionarul sărac, era ceva magic. Agitatorul cândva lefter era dintr-odată un multimilionar care putea finanţa instaurarea unei noi ordini imediat ce ajungea în Rusia.

Comportamentul lui Lenin s-a schimbat imediat. Anterior, le mărturisise camarazilor săi revoluţionari că Rusia era atât de înapoiată, încât va fi nevoie să treacă prin mai multe stadii de dezvoltare înainte de a deveni un stat revoluţionar. Dar acum, când dispunea de aceste fonduri, Lenin le declara tuturor că putea transforma Rusia printr-o rebeliune nemiloasă care avea să înceapă imediat. El avea să schimbe istoria cu începere din acel moment. Era exact ceea ce voiau să audă Ludendorff şi cei din cercul său.

La scurt timp după aceea, trenul sigilat a părăsit Berlinul, ducându-i în goană pe Lenin şi pe companionii săi către frontiera finlandeză, pe unde voiau să încerce să intre în Rusia. Ştiau că acolo era posibil să se lovească de o problemă. Punctele de trecere a frontierei erau controlate de britanici, iar la respectivul pichet, un ofiţer de informaţii britanic, pe nume Harold Gruner, avea cunoştinţă de Lenin, ştia cât de periculos era şi bănuia că autorităţile din Rusia ar fi vrut probabil să-i interzică intrarea în ţară.

Un singur cuvânt din partea lui Kerenski ar fi oprit trenul la fel cum ar fi făcut-o un obuz de artilerie. Dar prim-ministrul de 36 de ani a declarat că Rusia era o democra-

ție și că democrațiile nu își exclud cetățenii. Astfel că a dat ordin ca Lenin să fie lăsat să intre în țară, iar Gruner s-a supus.

Lenin și delegația sa erau tot mai agitați pe măsură ce trenul parcurgea ultimii kilometri de la frontieră la Sankt Petersburg, printr-un labirint de lacuri, păduri și steiuri de granit. Lenin privea pe geam, cufundat în gânduri.

Apoi, în seara de 16 aprilie 1917, la 23:10, trenul 293 a sosit cu o jumătate de oră întârziere în gara Finlanda din Sankt Petersburg. Lenin s-a uitat afară, crezând probabil că va vedea o mulțime de oameni cu funia de spânzurătoare pregătită, în schimb a văzut o mare de fețe prietenoase și buchete de trandafiri, învăluite de ceață și luminate de reflectoare.

Cadrele comuniste de la Sankt Petersburg, care numărau 2.000 de oameni, organizaseră bine primirea. Soldații și mateloții comuniști erau încolonați, iar muncitorii aveau pancarte și torțe aprinse. Era prezentă și o fanfară care interpreta marșuri militare. Ridicaseră chiar și un arc de triumf pavoazat cu steaguri roșii. Cel care conducea totul era Nikolai Ceidze, un aristocrat radicalizat din Georgia.

Cei din mulțime l-au ridicat pe Lenin pe umeri și l-au dus în clădirea gării. „Noi suntem merituoșii stăpâni ai viitorului“, a murmurat Lenin. Comitetul de primire, condus de Ceidze, l-a însoțit agitat pe Lenin în sala de așteptare a țarilor. Acolo, Ceidze a ținut un discurs oficial, cerându-i lui Lenin să coopereze pentru construirea unei Rusii mărețe.

„Tovarășe Lenin“, a spus Ceidze, „în numele sovietului și al întregii revoluții, îți urăm bun venit în Rusia... Dar considerăm că sarcina principală a democrației revoluționare este să apere revoluția de orice fel de atac, atât din interior, cât și din exterior. Noi credem că este nevoie de unitate și că trebuie ca toți democrații din țara noastră să strângă rândurile. Noi sperăm să ni te alături în lupta

pentru obținerea acestui obiectiv. Sarcina noastră este să apărăm revoluția. Îți cerem să urmărești aceste scopuri împreună cu noi."

Comitetul de primire i-a spus că, în acel moment, Rusia avea cel mai liber parlament din lume, singurul în care femeile aveau drept de vot, în care evreii aveau pentru prima oară drepturi egale, și care chiar încuraja opoziția loială. Această afirmație era întru câtva o exagerare – în Noua Zeelandă femeile aveau drept de vot încă din 1883, americanii oferiseră drepturi egale evreilor, iar britanicii nu doar că aveau o opoziție parlamentară loială, dar ei inventaseră termenul. Totuși, declarația comitetului era sinceră și, având în vedere unde se afla Rusia în dezvoltarea sa, progresul ei era indiscutabil.

Lenin îi privea nerăbdător. Și-a ridicat ochii spre tavan. Sentimentele frumoase ale acestor comuniști moderați îl plictiseau. Pentru Lenin era de neconceput ca puterea în Rusia să fie în mâna comuniștilor moderați, pentru că prea mulți ruși nu înțelegeau comunismul. În momentul acela, un singur rus din cam 1.500 era comunist, iar Lenin știa că, pentru a câștiga, trebuia să recurgă la asasinate.

Lenin se juca absent cu buchetul de flori din mână, dar când i-a venit rândul să vorbească, tonul său era diferit. „Dragi camarazi, soldați, mateloți și muncitori!" a început el. „Salut în persoanele voastre victoria Revoluției ruse! Sunteți avangarda armatei proletare mondiale! Războiul imperialist prădător este începutul unui război civil care va mătura Europa. În scurt timp, popoarele Europei își vor întoarce armele împotriva stăpânilor care i-au exploatat. Soarele noii revoluții răsare... Sistemul european stă să se prăbușească de la o zi la alta... Revoluția voastră a pavat drumul și a deschis o eră nouă. Trăiască noua revoluție!"

Unora dintre cei prezenți li s-a făcut frică. Ceidze, care voia ca revoluția să ajungă la un compromis și să tolereze pe toată lumea, suspecta că Lenin va spulbera orice opoziție. Lenin nu doar că dezaproba comunismul umanist; el

vedea un astfel de compromis ca pe o trădare. Iar acest domn de modă veche, devenit revoluţionar, tremura, bănuind parcă asalturile viguroase ce aveau să urmeze.

Temerile sale nu erau nefondate. În scurt timp, Lenin avea să-l alunge pe Ceidze în exil, în Franţa, iar apoi va asasina 10.000 dintre susţinătorii săi georgieni, alţi 50.000 fiind trimişi în Siberia din diverse alte motive. Devastat, Ceidze se va sinucide la Paris, în 1926, zguduit, dar nu surprins.

Lenin, deplin încrezător, a ieşit în pas sprinten afară şi a vorbit în faţa mulţimii de adoratori comunişti. În lumina reflectoarelor, cu literele aurii de pe pancarte sclipind în lumină, aerul a explodat de glasurile celor care-i strigau numele, iar fanfara a cântat cât timp oamenii l-au ridicat pe Lenin pe capota unei maşini blindate ca să le mai vorbească puţin. A bătut din picior să facă linişte, apoi a declarat cu înflăcărarea unui profet că nu voia să acorde putere burgheziei, ci doar muncitorilor. Dispreţuia republicile democratice, spunea el, pentru că guvernele acestora începuseră acel război turbat. Comunismul promitea ceva mai bun decât măcelurile acelui conflict, a declarat Lenin. Comunismul promitea o lume nouă, a mai spus, care avea să mături toate monarhiile şi democraţiile din Europa şi de dincolo de ea şi avea să construiască un sistem mai bun.

Pentru oamenii de felul lui Lenin, monarhiile şi democraţiile erau la fel de inacceptabile, pentru că toate erau contrarevoluţionare şi stăteau în calea edificării noului stat. „Nu avem nevoie de justiţie. Avem nevoie de anihilarea tuturor contrarevoluţionarilor", a spus el. Lenin visa să-şi exporte revoluţia din Rusia în Polonia, apoi în Franţa, Anglia şi, lucru de necrezut, chiar şi în India. Vedea furtuna de foc a răzvrătirii comuniste măturând tot globul. Simţea că se afla în momentul decisiv al istoriei şi voia să-şi conducă diviziile către victoria absolută. Soldaţii din mulţime i-au simţit forţa şi şi-au aruncat chipiele în

aer, ovaţionând.

Pentru prima oară în viaţa sa, acest om fragil părea asemenea zeilor. În strălucirea argintie a luminilor, oamenii spuneau că arăta ca o fiinţă căzută din cer. Stătea drept, cu pumnii încleştaţi, cu haina desfăcută şi saluta proletariatul revoluţionar. „Toată viaţa sa aşteptase acest moment“, scria Robert Payne, competentul biograf al lui Lenin.

Unii credeau că Lenin ar putea fi interesat de întemeierea unei ordini mondiale morale. Dar crezul său era: „În politică nu există moralitate. Nu există decât promptitudine.“ Oamenii credeau că avea să împartă puterea. Dar el a spus: „Ce vrem noi este puterea! Puterea fără nici o limită!“ Întorcându-se către oamenii săi, a exclamat pătimaş: „Vrem o nemiloasă teroare de masă împotriva tuturor inamicilor revoluţiei!“

Un singur spectator pare să fi înţeles imediat toate ramificaţiile sosirii acestui om: sir George Buchanan, ambasadorul britanic în Rusia, care a trimis imediat o telegramă la Londra, informând că o nouă putere tenebroasă apărea în Rusia, o putere diferită de orice altă putere văzută anterior pe Pământ. El avertiza că acest individ, Lenin, nu era dedicat doar ideii de a porni revoluţia în ţara aceea, ci era dedicat şi „răsturnării tuturor aşa-numitelor guverne imperialiste“ din lume.

Lenin simţea puterea, ardoarea ei, şi era incitat de ea. Camarazii săi l-au urcat în maşina blindată şi l-au escortat la un palat, fosta locuinţă a Mathildei Kşesinskaia, o balerină care fusese amanta ţarului. Evident, puterea trecea în alte mâini.

Din acest moment, a început să curgă ajutorul financiar promis de Ludendorff. Berlinul a transferat fondurile la Banca din Stockholm, care le-a trimis mai departe către Banca Siberiei, care a început imediat furnizarea uimitoarelor sume către Lenin. Cu milioanele acestea, Lenin a început să-şi construiască o bază. În scurt timp, Lenin ti-

părea zilnic 300.000 de exemplare gratuite din ziarul *Pravda*. Un activist comunist şcolit la Harvard, pe nume Jack Reed, asistat de alţi doi americani, a contribuit cu conţinut, acerbul Karl Radek a ajutat la partea de retorică şi toţi împreună au publicat documente bolşevice şi ştiri sovietice într-o germană fără cusur, dar şi în alte limbi, pentru a cuceri inimile şi minţile inamicilor lor de altădată.

Împotriva lui Lenin s-au organizat proteste. O mulţime de invalizi, unii fără braţe, alţii fără picioare, au înconjurat palatul unde locuia, învinuindu-l că este un tiran plătit cu aur german. Lenin le-a ripostat cu o gloată feroce de muncitori bine hrăniţi şi zdraveni, plătiţi generos cu acelaşi aur german.

Apoi, Lenin şi-a arătat colţii. Şi-a trimis agenţii în misiuni speciale ca să se semene teroarea printre inamicii săi: adversarii politici au fost legaţi de scânduri şi zvârliţi în cuptoare, să ardă de vii. Preoţii au fost crucificaţi. Criticii săi au fost vârâţi în butoaie în care se bătuseră cuie şi rostogoliţi la vale. Urletele lor se auzeau până departe.

Oamenii lui Lenin erau uneori subtili, atacându-i doar pe acei gânditori care ameninţau revoluţia lui Lenin. Dar, cel mai adesea, aghiotanţii săi erau nişte bătăuşi leneşi care căutau soluţii simple. De exemplu, liderii i-au ordonat unui comisar să ucidă 300 de inamici politici pe lună, iar individul acesta vizita lunar spitalul local şi îi alegea pe cei mai slăbiţi 300 de pacienţi, ştiind că aceştia erau cel mai uşor de ucis.

Între timp, guvernul provizoriu al lui Kerenski se pregătea să continue războiul. Kerenski era un gentleman de modă veche. El ştia că Rusia avea datoria de onoare de a-şi îndeplini obligaţiile consfinţite prin tratate şi de a continua lupta. În plus, mai credea că nu putea scoate Rusia din conflict, pentru că astfel germanii ar fi avut un surplus de 1.000.000 de trupe pe care le-ar fi trimis să lupte în vest, trupe care le-ar fi putut aduce germanilor mult aşteptata victorie. Dacă acest dezastru ar fi avut loc, atunci ni-

mic nu l-ar mai fi putut opri pe Ludendorff să se întoarcă iar cu toate forţele spre Rusia şi să îi impună indiferent ce pace ar fi dorit.

Kerenski credea că răul cel mai mic era continuarea războiului, astfel că, în iulie 1917, a lansat ultima mare ofensivă a Rusiei din Marele Război. Nu avea de unde să ştie că presiunea produsă de această ofensivă avea să distrugă tânărul său guvern.

Ofensiva a început la 1 iulie 1917. Folosind noua artilerie obţinută din Marea Britanie şi Japonia, condusă de superbul general care-i mai rămăsese Rusiei, Aleksei Brusilov, epuizaţii soldaţi ruşi au reuşit să avanseze vreo treizeci de kilometri. Apoi totul s-a împotmolit.

În acel moment, Lenin şi-a dezlănţuit cei mai aprigi agenţi asupra armatei ruse. Cadrele sale se infiltraseră în toate straturile armatei şi erau pregătite de acţiune. Istoricul John W. Wheeler-Bennett spunea: „Agenţii bolşevici au apărut în fiecare divizie, iar succesul activităţii lor era cât se poate de evident. Regimentele s-au revoltat unul după altul şi i-au ucis pe ofiţeri, astfel că frontul a fost paralizat."

Brusilov, care avea mâinile legate de decizia lui Kerenski de a aboli pedeapsa cu moartea, n-a putut să-şi controleze trupele. Răscoalele s-au extins pe toată linia frontului, mulţi soldaţi împuşcându-şi ofiţerii şi pornind spre casă. Cei rămaşi au hotărât că, din acel moment, ordinele generalilor trebuiau supuse votului soldaţilor. Acest lucru s-a dovedit adesea ineficient – până se numărau voturile, situaţia se schimba, iar ordinele aprobate erau inutile.

Totuşi, câteva unităţi încă mai erau funcţionale. O lume întreagă era uluită de curajul Batalionului Morţii, un grup de femei înarmate, conduse de o siberiană curajoasă, Maria Bocikareva, lăudată peste graniţe drept o „Ioana d'Arc rusă". Trupele pe care le comanda erau cele mai loiale dintre unităţile aflate la dispoziţia lui Kerenski. Dar erau puţine, astfel că au fost silite să se retragă, iar apoi

majoritatea lor au fost ucise.

Armata rusă, lovită dintr-o parte de artileria lui Ludendorff şi din cealaltă de propaganda lui Lenin, s-a dezintegrat. În 16 iulie, înaintarea s-a oprit. În 19 iulie, germanii au contraatacat şi au spart frontul. În 23 iulie, armata rusă era deja fragmentată. Trupele lui Ludendorff au avansat nestingherite şi au capturat 42.000 de prizonieri, nefiind frânate decât de viteza lanţului său de aprovizionare. Ludendorff se întreba dacă ar trebui să ocupe Sankt Petersburgul sau Moscova. Îi erau deschise toate posibilităţile.

La scurt timp după aceea, Kerenski şi miniştrii săi nu mai stăpâneau decât Palatul de Iarnă, câţiva metri pătraţi de spaţiu. Erau izolaţi şi irelevanţi. Aproape toţi soldaţii bărbaţi erau morţi sau plecaseră, iar Kerenski nu mai dispunea decât de 137 de femei soldaţi, rămăşiţele Batalionului Morţii, care luptau împotriva unor sorţi extrem de nefavorabili. În cele din urmă au fost copleşite, violate şi ucise. Kerenski a reuşit să scape din palat, iar apoi şi din Moscova. Într-un final s-a refugiat în America, unde a predat la un colegiu. Tot restul vieţii sale avea să susţină în faţa studenţilor că Lenin a fost un agent al lui Ludendorff, adus la putere de aurul german. Dar îi păsa cuiva? Între timp, Lenin ajunsese la putere şi scosese Rusia din război.

Ludendorff reuşise imposibilul. Nici un general european, nici măcar Napoleon, nu reuşise să încheie luptele pe frontul rus. Nici un invadator nu distrusese vreodată guvernul rus. Succesul său nu avea termen de comparaţie. Dintr-o singură mişcare, schimbase istoria lumii.

Însă, în spatele acestei victorii, persista sinistră o întrebare. Putea Ludendorff să folosească în vreun fel, şi încă rapid, acest succes? Putea Ludendorff să-l silească pe Lenin să semneze imediat un tratat de pace, fapt ce i-ar fi permis să-şi transfere trupele în vest şi să-i învingă pe Aliaţi înainte de sosirea în forţă a americanilor?

Dacă reuşea acest lucru, Ludendorff avea să câştige

războiul şi să devină cel mai de succes general din timpurile moderne. Dacă nu, atunci ar fi pierdut Primul Război Mondial.

7. Ludendorff în luptă cu Lenin

ANUL 1918 ÎI GĂSEA PE LUDENDORFF ŞI LENIN PE POZIŢII asemănătoare, deşi unul era reacţionar, iar celălalt revoluţionar. Amândoi parcurseseră cariere care-i ridicaseră la înălţimi ameţitoare. Şi amândoi se vedeau pe ei înşişi ca fiind pe punctul de a obţine cele mai mari succese pe care nimeni nu şi le-ar fi închipuit. Rareori s-a întâmplat ca oameni cu origini atât de umile să ajungă să aibă asemenea perspective.

Lenin era liderul primului stat comunist, al cărui exemplu, credea el, avea să-i inspire pe muncitori să răstoarne guvernele şubrede ale ţărilor lor şi să se alăture revoluţiei sale. Ambiţia sa era să trimită Armata Roşie la Varşovia, iar apoi la Berlin. După aceea, urma să trimită armata în Persia, în Orientul Mijlociu şi – aşa cum visase şi Ludendorff – în India, ocupând colonia cea mai importantă a Coroanei britanice. Lenin credea că aceste bătălii aveau să fie decise de revoluţiile sale. Se vedea pe sine însuşi cucerind întreaga lume. Într-adevăr, în 1920, Lenin avea să trimită armata sovietică spre Varşovia, în preambulul acestei glorioase cuceriri. Cum observa istoricul de la Harvard, Richard Pipes, Lenin voia să cucerească Polonia şi să o folosească drept trambulină pentru cucerirea Europei. Dar trupele lui Lenin au fost repede spulberate de forţele poloneze în suburbiile Varşoviei, în ceea ce a fost numit Miracolul de pe Vistula, o ciocnire în care ruşii au fost decimaţi şi puşi pe fugă, dezonoraţi, înapoi spre Moscova.

Ludendorff avea visuri similare, nu mai puţin înalte. Visa să-şi conducă măreaţa armată germană în bătălia decisivă a celui mai mare război din istorie. În curând, îşi

închipuia el, avea să câştige o Bătălie de Anihilare, ceea ce ar fi făcut Germania puterea dominată în lume. Fiind comandantul acestei puteri, Ludendorff se considera cel mai de succes general din ultimele secole, depăşindu-l chiar şi pe Napoleon.

Atât Lenin, cât şi Ludendorff mai aveau în comun un sentiment al urgenţei, căci le mai rămânea puţin timp de acţiune. Ludendorff trebuia să facă rapid pace cu Lenin, iar apoi să-şi transfere trupele în vest, pentru a lupta împotriva Antantei, căci americanii porniseră spre Europa. Resursele germane scădeau, iar rândurile inamicilor se îngroşau. Fiecare soldat american ajuns în Europa diminua avantajul militar al lui Ludendorff, care ar fi putut dispărea de la o zi la alta.

Concomitent, Lenin se afla şi el într-un moment crucial. După ce, prin Revoluţia din octombrie 1917, Gărzile Roşii au răsturnat guvernul provizoriu favorabil războiului, noul guvern al lui Lenin a decis să retragă Rusia din războiul mondial. Propaganda sa, al cărei scop era să încurajeze soldaţii să dezerteze şi să se întoarcă la casele lor, dăduse roade – ba chiar prea multe. Soldaţii ruşi credeau în apelurile sale pentru pământ şi libertate, astfel că se întorceau acasă pentru a le revendica. În scurt timp, Lenin risca să rămână fără armată. Dar atunci cum ar fi putut pacifica şi controla zonele rurale?

Aşadar, ambii bărbaţi numărau secundele. În acest context, Puterile Centrale – altfel spus, Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia – şi noul guvern bolşevic din Rusia s-au întâlnit pentru a definitiva tratatul prin care să încheie războiul dintre ele. La 22 decembrie 1917, reprezentanţii acestor puteri s-au întrunit într-un oraş complet distrus de război, numit Brest-Litovsk, nod feroviar aflat astăzi în Bielorusia. Era un loc ruinat şi înnegrit de fum, dominat de un castel pustiit, despre care ţăranii şuşoteau că era bântuit. Acolo, din 22 decembrie 1917 până în 15 mai 1918, germanii şi ruşii aveau să se contreze şi dueleze

pentru viaţa şi sufletul naţiunilor lor. Ludendorff a fost prezent personal, aranjându-şi disperat hârţoagele, discutând cu delegaţii, trăgând sforile pentru a obţine şi mai multă putere. Lenin nu a fost niciodată de faţă, dar era reprezentat de şiretul Troţki, căruia unii îi spuneau „cel mai deştept evreu de la Moise încoace".

Conferinţa a început şovăielnic – într-adevăr, această conferinţă de pace părea mai mult o întâlnire războinică. Unii observatori au numit-o pacea violenţei. Alţii – pacea care distrugea pentru totdeauna şansele de pace. Sir John Wheeler-Bennett, un excelent profesor de la Oxford care şi-a petrecut toată viaţa studiind diplomaţia germană, a numit-o „pacea uitată", un summit atât de alambicat, încât nici cei mai informaţi oameni nu aveau să ştie nimic despre el, decât că a fost o confruntare turbată între germani şi ruşi.

Însă ce făceau ambele părţi în culise este cât se poate de clar. Lenin încerca să distrugă armata lui Ludendorff. Folosindu-se de banii primiţi de la Ludendorff, publica zilnic chiar şi 500.000 de exemplare din ziarul deschizător de drumuri *Torţa*, în germană, maghiară, română, polonă, idiş, turcă, croată, cehă şi bulgară. Abilul revoluţionar american de la Harvard, Jack Reed, scria cea mai mare parte a materialelor. Îl ajuta un socialist misterios din Buffalo, statul New York, pe nume Boris Reinstein, care conducea Biroul de Propagandă Revoluţionară Internaţională. Mai era ajutat de un alt revoluţionar, Albert Rhys Williams, prieten american al lui Lenin, jurnalist cu experienţă şi susţinător de-o viaţă al comunismului rus. Dinamicul revoluţionar austriac Karl Radek, ajuns şef al biroului de presă al lui Lenin, a compilat ideologia gazetei. Împreună cu ei lucrau cele mai bune tipografii din Rusia, care scoteau nenumărate exemplare, de ordinul milioanelor în fiecare lună, fiecare dintre ele purtând menţiunea: „Se distribuie gratuit fraţilor noştri germani."

Reed era un comunist de nădejde şi plin de speranţă.

Era un brav soldat al revoluției, care producea propagandă pentru a-i convinge pe germani să înceteze focul şi să construiască un stat al muncitorilor. După numai un an, Reed avea să observe aspecte cumplite şi abominabile în comunismul lui Lenin. În timpul unei călătorii cu trenul spre Baku, în interesul partidului, a observat o grămadă de cadre primind zeci de adolescente năucite, complet goale sub blănurile sexy, aduse de proxeneți la bord pentru a-i satisface pe delegații comunişti. Reed nu şi-a putut crede ochilor văzând violarea neruşinată a acelor fete abia trecute de vârsta pubertății. Imediat a înțeles că comunismul nu era decât un alt sistem brutal şi eşuat, unul pe care îl înțelesese şi îl prezentase greşit lumii întregi. Această constatare i-a frânt inima, iar la puțin timp după aceea, acest biet visător avea să moară într-un spital de mâna a doua din Moscova, cu rinichii distruşi, repetând iar şi iar, cu ultima suflare, aceste patru cuvinte: „*Caught in a trap*“ (Prins în capcană).

Dar deocamdată mai credea în luptă, în lideri şi în obiectivele acestora. Pentru a promova aceste obiective, Reed şi Radek au orchestrat o uimitoare campanie de presă. S-au folosit de un tren special, dar şi de o flotă de automobile, pentru distribuirea ziarelor lor în anumite oraşe de pe linia frontului, dar mai ales printre soldații germani de la cartierul general din Brest. Aceste ziare au fost confiscate de gărzile germane, aşa cum Reed şi Radek se şi aşteptau. Cum nota Reed în revista *The Liberator* din ianuarie 1919: „Adevărata muncă de distribuție se făcea noaptea. În locuri izolate aveau loc continuu întâlniri secrete, în timpul cărora erau transferate pachete cu literatură de propagandă în mâinile soldaților germani. În alte părți, soldații ruşi au îngropat teancuri de ziare în locuri convenite din timp, de unde erau apoi dezgropate de germani.“

Reed a avut grijă ca aceste materiale de propagandă să fie uşor de înțeles chiar şi de cei mai puțin educați dintre

soldați. Sub fotografia unui muncitor care smulgea vulturii imperiali de pe acoperișul unui palat, Reed a scris explicațiile:

– „E ușor să răstorni autocrația. Autocrația nu se sprijină pe nimic altceva decât pe supunerea oarbă a soldaților."

– „De îndată ce soldații ruși au deschis ochii, autocrația a și dispărut."

– „Aceia care construiesc palatele trebuie să locuiască în ele!"

– „Pentru prima oară, muncitorii care au construit palatele cu sudoarea lor se pot bucura de ele ca de propriile lor case!"

Reed și Radek au trimis propagandiști vorbitori de germană în liniile inamice pentru a se întâlni cu soldații nemulțumiți și pentru a le ține cuvântări noaptea târziu. Agitatorii răspândeau informații detaliate despre revoluția lor, cópii ale decretelor sovietice și proclamații despre apărarea drepturilor muncitorilor și ale familiilor lor. În mai multe rânduri, agitatorii i-au convins pe osteniții soldați germani de dreptatea cauzei lor. Într-o glorioasă împrejurare, în timp ce negocierile de la Brest continuau, autoritățile germane frustrate au fost nevoite să bombardeze una dintre propriile tabere militare, căci trecuse complet și fervent de partea lui Lenin. Totuși, represiunea germană n-a dat rezultate. Cum spunea Reed, „otrava s-a răspândit".

Efectele muncii lui Lenin asupra soldaților germani au fost decisive. „Influența propagandei bolșevice asupra maselor [de soldați] era enormă", spunea un observator militar american. „Trupele [germane] s-au dezintegrat efectiv în fața ochilor mei."

Daunele erau însemnate. Generalul-maior Max Hoffmann, excelentul șef de stat-major al comandantului suprem german de pe frontul rus, i-a spus-o clar unui repor-

ter al ziarului *Chicago Daily News*, care i-a publicat declarația la 13 martie 1919. Hoffmann spunea: „Imediat după ce i-am înfrânt pe bolșevici, noi am fost înfrânți de ei. Armata noastră victorioasă pe Frontul de Est a fost cangrenată de bolșevism."

Dar acest succes n-a impulsionat cauza lui Lenin. Revoluția mondială la care visa nu s-a produs. Sigur, războiul sfârtecase clasa muncitoare din atât de multe națiuni. Da, muncitorii ar fi trebuit să vrea să-i linșeze pe domnii care îi trimiseseră pe atât de mulți dintre ei la moarte. Dar muncitorii nu voiau să linșeze pe nimeni; nu voiau decât să se întoarcă la casele lor. Câteva mii de soldați francezi au organizat o serie de greve, mai ales într-o gară pariziană, Gare Saint-Lazare. Au refuzat să înainteze, dar au rămas loiali. N-au dezertat nici cei din diviziile care pierduseră chiar și 80% din efective. Iar cei mai buni soldați englezi, indiferent cât de zdrobiți erau, nu făceau decât să bodogănească. În rândurile acestora lipsa de loialitate era limitată. Vor dezerta *vreodată* francezii și britanicii? Lenin era uluit de lipsa lor de conștiință de clasă, cum o numea el. Acești oameni își iubeau camarazii soldați și propriile guverne și nu s-ar fi revoltat niciodată, indiferent cât de nesatisfăcuți ar fi fost de anii de război.

Între timp, la conferința din Brest-Litovsk, Ludendorff voia ca Germania să fie despăgubită cu imense teritorii rusești, dar și cu bani care să justifice suferințele îndurate de Germania în anii de război. El și delegații germani au revendicat suprafețe imense din teritoriile Georgiei, Ucrainei, Poloniei și statelor baltice. Voia ca statul german să încorporeze peste 1.500.000 de kilometri pătrați, patrie a peste 50 de milioane de oameni.

Prada de război era de dimensiuni colosale. Ludendorff și oamenii săi intenționau să confiște 33% dintre căile feroviare ale Rusiei, 73% din fierul rus, 89% din cărbunele Rusiei și 5.000 de uzine rusești, plus o despăgubire strivitoare de șase miliarde de mărci germane.

Pentru a etala puterea germană şi a-i îngrozi pe delegaţii ruşi, Ludendorff l-a adus cu el pe cel mai bun soldat al său, lăudatul pilot Manfred von Richthofen, faimosul Baron Roşu, cu care a defilat pe la conferinţă de parcă ar fi fost un armăsar premiat. Voia să se laude cu acest luptător splendid, care doborâse optzeci de piloţi ai Antantei. Pentru a-i intimida pe ruşi, chiar l-a invitat pe Baronul Roşu să asiste la şedinţele plenare. Dar observase cineva că eroul cel chipeş era extraordinar de posomorât? Era apăsat de brutalitatea războiului. „Moartea îmi suflă în ceafă“, ofta el. „Într-o zi mă va prinde din urmă.“

Richthofen ştia că aeroplanele inamicilor deveniseră mai bune, fiind dotate cu motoare cu supercompresie, care le dădeau o putere mai mare. Zburau mai sus, mai rapid şi mai departe şi puteau efectua manevre rapide cu mai multă agilitate. Baronul Roşu vizitase uzinele de asamblare germane şi ştia că el şi ceilalţi piloţi germani nu se puteau aştepta la ameliorări asemănătoare în producţia de masă. Dar piloţii Antantei deveneau tot mai buni. Un pilot neozeelandez, pe nume Keith Park, era invincibil. Luptător priceput, organizator al apărării Londrei pentru Churchill în următorul război, Park era un adversar formidabil.

Era imposibil să fie înfrânt numărul tot mai mare de piloţi în avioane cu supercompresie, care se produceau în număr tot mai mare. Spre meritul său, Richthofen a rămas pe front şi încă se mai angaja în lupte. A refuzat oferta de a ocupa un post călduţ la Berlin, spunând că vrea să rămână lângă camarazii săi până la sfârşit. Dar sfârşitul îi era aproape. În fiecare zi, el şi prietenii săi începeau misiunile de luptă în număr tot mai mic, astfel că nu-şi făcea iluzii despre ceea ce se putea întâmpla pe termen lung. Acest război nu însemna o reîntinerire a patriei, cum dădeau de înţeles râşniţele propagandistice ale lui Ludendorff. Era în schimb un război al suferinţelor nesfârşite, iar Richthofen nu era mândru că omorâse atâţia oameni, chiar dacă alţii

erau. Nu putea înțelege ce era extraordinar în uciderea a 80 de străini.

Ludendorff era însă mândru de recordul său. Repeta mereu că recordul lui Richthofen dovedea că soldații germani puteau face miracole. Și mai repeta că, datorită acestor miracole, diplomații germani de la Brest-Litovsk aveau să câștige mari concesii din partea rușilor istoviți de război pentru a compensa sacrificiile eroice ale germanilor. Starea mintală a lui Ludendorff era cât se poate de evidentă în declarația pe care a făcut-o la conferința de pace: „Dacă Germania încheie pacea fără să obțină profit, atunci Germania a pierdut războiul."

Această lăcomie se hrănea din ea însăși, îi excita pe delegații germani și prelungea tratativele. Zi și noapte, delegații elaborau liste nesfârșite de revendicări care nu duceau nicăieri.

Un mecanism straniu intrase în funcțiune. Așa cum observă profesoara Isabel V. Hull de la Universitatea Cornell, Ludendorff nu deținea controlul total al evenimentelor, dar el pregătea starea de spirit a elitelor. El o oglindea pe a lor, iar ei o reflectau pe a sa. Împreună au elaborat revendicări pentru viitor, care tot creșteau prin această influențare reciprocă înverșunată. Din această cauză, Ludendorff, Hindenburg și alți oficiali de vârf germani n-au putut cădea niciodată de acord asupra listei finale a premiilor pe care și le doreau. În fiecare săptămână, elitele voiau mai mult – mai mult chiar decât putea absorbi Germania.

Cum ajunsese Germania în acest punct? Lăcomia își avea rolul ei, dar și dorința germanilor de a vrea să fie puternici *peste tot*. În 1915, membrul mai în vârstă al Duoului, Hindenburg, nu fusese interesat de expansiunea Imperiului German. Nu voise decât să câștige războiul și să se întoarcă acasă. Dar, între timp, Hindenburg trecuse și el de partea autoritarului Ludendorff, susținându-i pretențiile expansioniste.

Kaiserul ar fi putut salva Germania dacă i-ar fi destituit pe cei doi şi ar fi propus lumii o pace rezonabilă. În 1763, când Frederic cel Mare se războia cu prea mulţi dintre vecinii săi, iar ţara era în mod repetat invadată, a înţeles că naţiunea sa era pe marginea colapsului, astfel că a încheiat mai multe tratate de pace. Întâi a făcut pacea cu Rusia şi Suedia, apoi cu Franţa. A reuşit acest lucru oferind pace fără anexări şi fără despăgubiri. Astfel, şi-a salvat naţiunea de la distrugere. El însuşi a spus-o cel mai bine: „Acum trebuie să ne gândim la prezervare... prin intermediul negocierilor, indiferent ce părţi din teritoriile mele putem salva de aviditatea inamicilor mei."

Dar kaiserul voia glorie şi se îmbăta tot mai mult cu câştigurile pe care îşi închipuia că le poate obţine la conferinţa de pace de la Brest-Litovsk. Treptat, a început să-şi închipuie că, dacă Ludendorff reuşea să obţină mari concesii în est şi putea elibera suficiente trupe pentru a fi trimise în vest, astfel încât, cu efectivele mărite, armata să câştige o victorie rapidă împotriva Aliaţilor, Germania ar fi putut deveni principala putere a lumii. Nu o dată a spus că-şi va călări armăsarul alb pe bulevardele Parisului în parada triumfătoare de la sfârşitul războiului.

Astfel că, dacă Ludendorff şi-ar fi făcut o strategie rezonabilă pe termen lung, în gara ruinată din Brest-Litovsk ar fi putut trăi momentul său de glorie. În schimb, simţind cât de slabi erau ruşii, Ludendorff a uitat cât de slab era el şi a devenit şi mai lacom. Din păcate, lăcomia sa era contagioasă. Aliaţii săi – grupurile delegaţilor austrieci, unguri, bulgari şi turci – s-au îmbătat şi ei de putere, cu toate că şi naţiunile lor erau secătuite de război şi n-ar fi trebuit să viseze decât la pace, nu la anexări. Însă aristocraţii Puterilor Centrale au emis anumite cereri dinastice, în plus faţă de revendicările lui Ludendorff şi Hindenburg, astfel că până la urmă au ajuns să revendice şaisprezece teritorii imense.

Lista lor era ameţitoare:

Wilhelm Karl, ducele german de Enrich, voia să fie rege al Lituaniei şi a fost cel dintâi care şi-a obţinut premiul. Dar vai, nu va domni decât de la 8 octombrie 1918 până la 14 decembrie 1918, adică 67 de zile. Această mică monarhie nu avea nici un sprijin, astfel că a fost trimis la plimbare.

Prinţul Friedrich Karl de Hessa, din aceeaşi dinastie care i-a trimis pe hessieni să lupte împotriva Statelor Unite în timpul Revoluţiei Americane, voia tronul Finlandei. Nu exista nici un tron al Finlandei, dar asta nu l-a împiedicat să şi-l dorească.

Kaiserul voia să fie duce de Curlanda, vechi teritoriu pe care voia să-l smulgă Lituaniei. Mai voia să domnească peste Estonia şi Livonia. Şi voia ca Polonia să fie sub stăpânirea unui prinţ german, care să pretindă că domnea peste ea ca peste un stat autonom.

Împăratul Karl I al Austriei voia ca un om de-al său să fie rege al Ucrainei. Regele Wilhelm al Württembergului voia districtul Sigmaringen, poate din cauza frumosului său castel, singura bijuterie a acelei coroane fără străluci-re. Populaţia Dresdei îşi dorea Alsacia superioară.

Ludendorff voia ca zona Crimeii colonizate de germani să devină o provincie germană, ai cărei locuitori să fie protejaţi de un prinţ german, care să pretindă că noua naţiune era autonomă, dar care să ofere acele teritorii Germaniei.

Toate Puterile Centrale îşi doreau câmpurile petrolifere dimprejurul oraşului Baku, cele mai bogate din Europa.

Într-un moment de slăbiciune, Ludendorff a lăsat să-i scape că avea nevoie de aceste teritorii pentru a-şi manevra armatele „în următorul război“. Dar despre ce război vorbea? Ludendorff spunea uneori că se aştepta la eventualitatea unui război cu Austro-Ungaria, aliata Germaniei. Alteori vorbea despre planul său de a pune Vaticanul şi toate bisericile sub controlul său. Uneori sugera că voia să închidă bisericile şi să facă poporul să se întoarcă la ve-

chii zei germanici, precum Thor şi Frigg. Alteori părea să sugereze că avea în vedere o uniune a tuturor popoarelor vorbitoare de germană sub conducerea sa, iar bisericile acestora să treacă în subordinea sa. Dar visurile sale se schimbau tot la câteva zile şi nimeni nu ştia ce vrea pe termen lung. Probabil că nici el nu ştia.

Situaţia din România era instabilă, la fel şi cea din Ucraina, astfel că germanii au considerat necesar să-şi extindă protecţia şi asupra acestor teritorii. Lenin, dându-şi seama cât de mare era ameninţarea la adresa naţiunii sale, încuraja rezistenţa peste tot. Profesorul John W. Wheeler-Bennett remarca numeroasele intrigi şi capcane de care s-a folosit Lenin pentru a-şi consolida structura de putere pe care o conducea. La puţin timp, Ludendorff a trebuit să trimită corpuri expediţionare pentru a contracara manevrele lui Lenin. Planurile lui Lenin le creau probleme germanilor. Wheeler-Bennett a spus-o clar: „Ludendorff a trebuit să detaşeze o forţă expediţionară în Finlanda pentru a strivi o revoltă bolşevică; o altă expediţie a pătruns până la Baku; o a treia a ocupat porturile Crimeii. În România era menţinută o armată de ocupaţie. În Curlanda, Lituania, Livonia şi Estonia se derula procesul de creare a guvernelor acestor mari ducate. În plus, coloniştii germani din Crimeea erau îndemnaţi să apeleze la kaiser să anexeze teritoriile pe care le ocupau."

Aceste corpuri expediţionare au necesitat eforturi enorme. La 27 ianuarie 1918, la numai câteva zile după începerea conferinţei de la Brest-Litovsk, în Finlanda a izbucnit un război civil. Ludendorff a fost nevoit să trimită aproximativ 13.000 de soldaţi în sprijinul aliaţilor săi finlandezi din Armata Albă din nordul ţării, pentru a se asigura de respectarea prerogativelor sale. Sovieticii, pe de altă parte, le-au trimis trupe aliaţilor finlandezi din Armata Roşie din sud. Apoi, pentru a-l cita pe Milton, „s-a dezlănţuit tot iadul".

În bătălia pentru Helsinki din 18 aprilie 1918, la numai

câteva săptămâni de la semnarea tratatului de la Brest-Litovsk din 3 martie 1918, germanii au capturat 8.000 de soldaţi ai Armatei Roşii. În aceeaşi lună, germanii au trimis o escadră navală să bombardeze coastele finlandeze. Deşi aceste evenimente pot trece drept succese ale lui Ludendorff, ele erau de fapt nişte înfrângeri, pentru că au necesitat timp şi oameni pe care Ludendorff nu şi-i putea permite. El avea nevoie de victorie în vest, şi avea nevoie de ea imediat. Dacă el şi colegii săi ar fi fost mai puţin lacomi şi dacă ar fi obţinut o pace mai uşor de menţinut, situaţia lor ar fi putut fi mai uşoară.

Dar, în situaţia aceea, pacea era imposibilă. În scurt timp, germanii au fost nevoiţi să înainteze până la Baku pentru a securiza marile puţuri petroliere. Apoi, germanii au fost nevoiţi să apere porturile din Crimeea. Alte trupe au fost necesare pentru păstrarea privilegiilor germane câştigate în România. Pentru a apăra diversele pretenţii germane din marele oraş al Kievului, a fost nevoie de trei divizii întregi.

Venise timpul ca germanii să-şi recalibreze dorinţele, dar kaiserul şi Ludendorff nici nu voiau să audă. Într-adevăr, lăcomia elitelor germane a crescut. În curând, kaiserul a lăsat să-i scape că visul lui era să dezmembreze posesiunile britanice, franceze şi belgiene din Africa şi să le adauge coroanei sale. Amândoi trăncăneau despre conceptul *„Africa centrală germană"*. Voiau să instituie un cordon de teritorii germane din estul până vestul Africii, de-a latul continentului, pentru a demonstra puterea armatelor lor. Nici un german nu a explicat care era valoarea coloniilor africane. În cazul majorităţii acestor teritorii, costurile stăpânirii lor erau mai mari decât veniturile pe care le aduceau. Iar centrul Africii era cu deosebire lipsit de valoare. Aceste teritorii deţineau oarecare resurse, dar nu puteau fi exploatate decât cu eforturi herculeene. Cu toate acestea, kaiserul şi Ludendorff voiau aceste teritorii. Îşi doreau să fie văzuţi ca fiind puternici. Voiau prestigiu.

De aceea, urmăreau să se înstăpânească peste Europa şi Africa Centrală, imaginându-şi un imperiu care să impresioneze întreaga lume.

În tinereţe, kaiserul îi scrisese rudei sale, regina Victoria, o scrisoare în care se lamenta şi o implora să-i ofere un anume munte din Africa, numai pentru că nu deţinea nici un munte pe acel continent. Plângerea sa nu avea nici o logică. Mai erau câţiva monarhi care îi semănau. Regele Leopold II al Belgiei, un individ pe jumătate nebun, a vrut şi a ocupat întregul Congo, un teritoriu mai întins decât Texasul, şi l-a înregistrat ca proprietate personală. Cezar, atunci când a vrut să alipească Egiptul la Imperiul Roman, îşi făcea iluzii asemănătoare. Alexandru cel Mare, despre care se spune că ar fi izbucnit în lacrimi fiindcă nu mai erau ţinuturi pe care să le cucerească, era un alt zelos de acelaşi fel. Să scrii o istorie convingătoare despre astfel de indivizi, fie că se numesc Ludendorff sau Leopold, este o provocare. Oamenii aceştia îşi doreau multe lucruri de care naţiunile lor nu aveau nevoie.

Iar situaţia s-a agravat. N-a trecut mult timp până când sforarii de la Berlin au început să vorbească despre transformarea Crimeii într-o Rivieră germană. Unii aveau viziunea obţinerii unor întinse teritorii de legătură din Crimeea până în Persia şi Afganistan, şi mai departe până în India – mirajul aurit al Indiei nu înceta să se iţească la orizont.

Bineînţeles, germanii pretindeau că nu fac decât să protejeze interesele germanilor din acele teritorii. Umoristul Will Rogers, cel mai spiritual om din America, spunea sarcastic că între germanii care instituiau protectorate şi chinezii care ar fi trimis vase de război în amonte pe Mississippi, pentru a proteja spălătoriile chineze din oraşele de pe malurile fluviului, nu era nici o diferenţă: intervenţia lor acolo nu ar fi urmărit să ajute spălătoriile, ci pe ei înşişi.

În timp ce aceşti intriganţi puneau la cale viitorul pos-

tbelic al lumii, războiul încă nu se încheiase. Pe frontul de vest, germanii încă mai luptau împotriva Imperiului britanic, a celui francez, şi a belgienilor. Şi nu peste mult timp trebuia să sosească un număr necunoscut de americani.

Cel mai popular scriitor german pe teme americane era un romancier cu priviri pierdute, pe nume Karl May, care scria nişte romane ciudate în genul western, al căror erou principal era un arian poreclit Shatterhand, care îi învingea de fiecare dată pe yankei, chiar şi atunci când era depăşit numeric în proporţie de zece la unu. În Germania, cărţile sale se vindeau în milioane de exemplare. Până şi tânărul Hitler le-a citit. May n-a vizitat niciodată America. Şi totuşi, cărţile sale – care arătau că un german făcea cât zece americani – erau preţuite, căci le spuneau germanilor ceea ce voiau să audă. Deşi n-aveau nici o valoare, cărţile sale i-au convins pe mulţi că, în indiferent ce conflict, germanii i-ar distruge pe americani, indiferent de împrejurări.

Statul-major, într-un acces euforic de încredere, s-a străduit să-l convingă pe Ludendorff că, printr-un transfer rapid al trupelor, forţele germane ar fi avut avantaj numeric. Dar cea mai mare parte din milionul de soldaţi germani blocaţi în Rusia erau necesari acolo. Lenin presimţise acest lucru de la bun început: „Ca urmare a acestei păci tâlhăreşti“, a spus el în faţa guvernului său, „Germania va fi silită să menţină în est un număr mai mare de trupe, nu mai mic.“ Pentru ca situaţia să fie şi mai gravă, forţele germane de acolo erau pe punctul epuizării. Fiecare soldat de pe Frontul de Est voia să se întoarcă acasă. Dar, nu după mult timp, fiecare soldat a auzit zvonuri neliniştitoare că, în loc să se întoarcă la vatră, va fi obligat să meargă direct pe Frontul de Vest, pentru a lupta în bătălia finală. Soldaţii germani din Rusia înfăptuiseră prea multe miracole şi nu erau interesaţi de aceste visuri de mărire. Când reporterii îi întrebau ce părere aveau despre aceste planuri, despre ororile nesfârşite, despre triumfurile fără vic-

torie, soldaţii întrebau de ce trebuie să-şi dea viaţa pentru a cuceri ţinuturi pe care nu le-ar fi putut găsi pe hartă.

Dacă Ludendorff ar fi înţeles cât de epuizate şi dezamăgite îi erau trupele, poate ar fi încheiat o pace simplă cu Rusia, după care şi-ar fi deplasat rapid armata de un milion de oameni în vest, unde ar fi căutat să obţină doar o victorie parţială. Ar fi putut da o ultimă bătălie, dar *nu* mult închipuita Bătălie de Anihilare. Ar fi putut desfăşura o bătălie defensivă, iar apoi ar fi putut propune „pacea celor bravi“, o ofertă mărinimoasă de pace, care să nu dăuneze nici unei părţi. Această pace ar fi putut include anumite ajustări ale frontierelor, dar nu unele serioase. N-ar fi luat teritorii Poloniei şi Belgiei, ori Rusiei şi Franţei, n-ar fi cerut aur ori despăgubiri. O astfel de pace ar fi putut fi durabilă şi ar fi putut anula şansa izbucnirii unui nou război mondial.

Dacă nu ar fi fost atât de trudit, poate că Ludendorff s-ar fi gândit la această variantă. Dar Ludendorff era mânat de-o idee fixă. În ultimul an de război, membrii statului său major au simţit că Ludendorff era pe punctul de a claca, astfel că se reuneau în şedinţe discrete. Unii dintre ei credeau că îl auziseră plângând. Când ezita şi începea să tremure, credeau că se va prăbuşi şi nu se va mai pune niciodată pe picioare. Ce îi îngrijora era faptul că Ludendorff îl domina pe Hindenburg şi că împreună dominau guvernul. Dacă Ludendorff se prăbuşea, întreaga naţiune se putea prăbuşi odată cu el.

Au convocat un psihiatru, pe dr. Hochheimer, ca să analizeze situaţia. Acesta a spus că problema generalului era viaţa sa complet acaparată de îngrijorări şi tensiuni. Nimic din ce făcea nu îl bucura şi nu-i provoca râsul. Sau, cum a spus doctorul: „Omul acesta este absolut singur.“

Hochheimer a spus că Ludendorff trebuia să-şi reducă ritmul de activitate, să nu mai mănânce în grabă, să respire mai adânc, să cânte când şi când, să se plimbe prin pădure şi să asculte susurul izvoarelor. Ludendorff ar fi tre-

buit să citească poezie şi să contemple florile.

Pentru o vreme, Ludendorff a urmat aceste recomandări. Mânca mai încet, îşi lua zile libere şi chiar fredona cântece populare. Starea sa părea să se îmbunătăţească, iar Hochheimer l-a ajutat pe Ludendorff să evite o cădere nervoasă.

După recuperare însă, Ludendorff a revenit la vechiul său mod de viaţă şi a început să elaboreze un nou şi periculos plan. Punea la cale ultima bătălie, faimoasa Bătălie de Anihilare, pentru a câştiga războiul printr-o victorie copleşitoare. Neştiind că soldaţii său se sfârşeau pe picioare, Ludendorff făcea presiuni pentru obţinerea acestui uluitor succes, cel mai de seamă din întregul război.

Dar, în loc să se îmbunătăţească, situaţia s-a deteriorat şi mai mult. Britanicii descopereau puterea tancurilor şi le ameliorau, făcându-le mai rapide şi mai puternice. În plus, învăţaseră cum să le folosească eficient. Tancurile nu mai erau doar un sprijin al infanteriei, ci erau înţelese ca o forţă independentă. Ofiţerii britanici le trimiteau la atac în grupuri, înaintea infanteriei, ca să producă breşe în liniile germane şi să semene panica în calea lor.

Situaţia era de două ori mai problematică pentru forţele aeriene germane. Un pilot obişnuit se trezea în fiecare dimineaţă aşteptându-se să moară. Cel mai mare fiu vitreg al lui Ludendorff a recunoscut acest lucru într-o scrisoare trimisă celor de acasă. Piloţii unei escadrile germane nu trăiau, în medie, decât cinci săptămâni. Erau asemenea bietelor echipaje de pe submarinele germane, care acontau o medie de patru misiuni în larg înainte să piară.

Lucru de necrezut, în acel moment critic al anului 1918, atât Lenin, cât şi Ludendorff credeau că este posibil să trimită armate care să cucerească India. Ideea era stranie, dar în acel moment ambii voiau să stăpânească India.

Pentru a-şi duce la capăt aceste planuri fantasmagorice, Ludendorff a hotărât că avea nevoie de mai multă putere, astfel că a pus la încercare autoritatea kaiserului. Aş-

tepta doar clipa. Când, într-o chestiune referitoare la Polonia, kaiserul a acceptat opinia unui general mai mic în grad decât Ludendorff, acesta a răbufnit, spunând că Wilhelm nu avea dreptul să-l ocolească, şi a ieşit valvârtej din încăpere, trântind uşa ca un copil răsfăţat. Apoi i-a trimis kaiserului un memoriu, protestând că fusese lipsit de încrederea acestuia, drept care îşi înainta demisia. Înspăimântat de ideea continuării războiului fără eroii săi, kaiserul a capitulat. Abia în ultimele zile ale războiului îşi va aduna kaiserul curajul de a li se opune acestor bărbaţi.

La Brest-Litovsk, germanii au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a-l sili pe Lenin să le accepte condiţiile. Visul lor era să elibereze un milion de soldaţi blocaţi în Rusia şi să-i mute în vest pentru a sparge frontul. Totuşi, visul acesta avea nişte hibe. Germanii nu aveau un obiectiv pentru această cea mai importantă bătălie a vieţii lor. Ori de câte ori era întrebat despre obiectivul său, Ludendorff răspundea de fiecare dată că va sparge frontul inamic, iar restul va veni de la sine.

Dar, dacă germanii îi împingeau înapoi pe Aliaţi, producând, să spunem, 100.000 de victime, iar luna următoare Statele Unite aduceau 100.000 de soldaţi de rezervă, aşa cum făceau lunar în momentul acela, ce-ar fi urmat? Ce fel de victorie putea obţine Germania dacă nu-şi putea înlocui pierderile în acelaşi ritm ca şi Antanta?

Mai rău, dacă trupele lui Ludendorff nu reuşeau să străpungă frontul, ce plan de rezervă avea? Ludendorff nu lua în calcul eşecul – ofensiva sa trebuia să funcţioneze. Dar oare avea să funcţioneze? Situaţia Germaniei din 1918 era asemănătoare celei în care se afla în 1914. În ambele împrejurări, generalii germani au avut un plan riscant care *trebuia* să funcţioneze pentru că nu aveau nici o alternativă în caz de eşec.

Dar planul din 1918 nu putea să funcţioneze, căci era la fel de inconsistent precum planul din 1914. Pentru a sparge frontul, conform lui Jean de Bloch, Ludendorff

avea nevoie de un raport de 8 la 1 între trupele sale şi cele inamice. Trupele lui Ludendorff, cu toate întăririle din Rusia, ar fi depăşit numărul trupelor aliate în raport de trei la unu în cel mai bun caz, ceea ce presupunea să retragă imediat toate trupele din est. Or, Ludendorff primea zilnic solicitări să trimită şi mai multe trupe pentru a pacifica noul său imperiu. Trupele trebuiau trimise în Polonia, Finlanda, România, Ucraina, Lituania, Livonia, Estonia, dar şi la Baku, Odessa şi în alte teritorii anexate, pentru a securiza pretinsele drepturi ale Germaniei. Pacea lui Ludendorff era atât de aspră şi cauza atât de multe probleme, încât în loc să le disponibilizeze, necesita tot mai multe trupe.

Lenin, înarmat cu milioanele sale în aur german şi cu puterea statului recent obţinut, zguduia imperiul fragil al lui Ludendorff până în miezul său. Lenin trimitea agitatori pentru a corupe trupele germane din Rusia. Iar soldaţii sleiţi dădeau ascultare acestor cântări de sirenă, care, în esenţă, spuneau: *Vă dăm pace, pământ şi libertate. Depuneţi armele. Nu fiţi cei din urmă care vor muri pentru o greşeală. Întoarceţi-vă acasă la oamenii care vă iubesc.*

Oricât s-a străduit, Ludendorff nu a putut retrage destule trupe din est. Pacea de la Brest-Litovsk trebuia apărată. Iar acei soldaţi germani pe care voia să-i retragă pentru a-i trimite în vest aveau să cauzeze ei înşişi probleme. Adesea reuşeau să corupă trupe germane loiale. Un ofiţer german spunea: „Ajunseserăm într-un moment în care nici nu mai îndrăzneam să transferăm anumite divizii din est în vest.“

În ciuda acestor reţineri, unii soldaţi au fost transportaţi în vest, pentru că era mare nevoie de ei acolo. Aceşti oameni deveniseră de nestăpânit, trăgeau cu puştile din trenuri, ba chiar aruncau grenade. Unii soldaţi urcau pe vagoane şi tăiau liniile electrice din gări. Uneori decuplau vagoanele sau puneau nisip în motorul locomotivelor. Alţi soldaţi au fugit în păduri, unde au trăit săptămâni întregi

hrănindu-se cu ceea ce au vânat, spunând că este mai onorabil decât să vânezi oameni. Autoritățile au muşamalizat aceste insubordonări, dar civilii auzeau ce se întâmpla şi citeau sloganurile subversive scrise pe vagoane: *Vite de măcelărit pentru kaiser* şi *Carne de tun pentru armata germană*. Într-un caz tulburător, soldații scriseseră: *De ce ne faceți asta*? Iar un alt mesaj spunea: *Suntem copiii voştri*!

În mod cert, propaganda lui Jack Reed şi Karl Radek dădea rezultate. Era atât de eficientă încât, atunci când soldații germani de pe frontul rusesc au revenit în Austria şi Germania, cei mai radicali dintre ei au fost închişi în tabere de carantină politică, unde ofițerii încercau să-i reeduce folosindu-se de promisiuni, literatură patriotică şi mâncare bună. Dar, de obicei, aceste măsuri însemnau prea puțin şi veneau prea târziu. Soldații nu voiau decât să se întoarcă acasă.

Impactul deplin al propagandei lui Reed şi Radek n-a fost niciodată analizat integral. În parte, explicația constă în faptul că Radek a fost ucis de Stalin, devenind o nonpersoană în teritoriile sovietice. Era imposibil să i se studieze viața sau să fie lăudat. Pe de altă parte, Reed a devenit practic anticomunist şi a murit într-un spital moscovit de mâna a doua. Numai Louise Bryant, iubita lui din Oregon, i-a fost alături la moarte, iar în URSS, reputația lui s-a diminuat imediat. Este cert că sovieticii i-au eliminat rapid pe Reed şi pe Radek, pe unul prin ignorare, pe celălalt prin omor. Drept urmare, în URSS, nimeni n-ar fi îndrăznit să spună povestea eficienței cu care aceşti doi visători au asaltat armata germană, făcând-o o forță combatantă mai puțin eficace. Iar povestea lor a fost uitată.

Dar, ca să spunem adevărul, prin munca lor, Reed şi Radek l-au împiedicat pe Ludendorff să-şi extragă din Rusia trupele de care avea nevoie, în starea de spirit pe care o dorea. Această aventură a fost sintetizată în titlul unuia

dintre articolele incendiare ale lui Reed: „Cum a reuşit Rusia sovietică să cucerească Germania imperială“, în care povesteşte cu mândrie cum au reuşit să îndoctrineze companii germane întregi astfel încât să adopte o poziţie deplin pacifistă.

Iar mişcarea pacifistă creştea. Reţelele care se opuneau războiului s-au extins în scurt timp, ascunzând dezertorii şi ajutându-i să dispară. Grupurile pacifiste se formaseră pentru a le furniza soldaţilor acte, paşapoarte, cartele de raţii şi ghizi care să-i treacă în Olanda. Documentele erau atât de bine falsificate, încât băieţii puteau trece de orice punct de control vamal.

Olandezii îi întâmpinau cu căldură pe aceşti dezertori. Dacă vreun tânăr solicitant de azil nimerea pe vreo şosea şi se întâlnea cu un echipaj de poliţie, ofiţerii îi strângeau prieteneşte mâna. „Bucură-te că ai ajuns aici“, îi spuneau. „Noi, olandezii, ne dorim pacea şi eşti bine-venit printre noi.“

Ludendorff era înfuriat că Olanda le acorda acestor oameni azil, dar era tradiţia ţării. În timpul Reformei, olandezii le-au oferit azil miilor de refugiaţi englezi. I-au acordat azil lui Descartes. Acum ofereau azil celor 20.000 de germani care-şi doreau pacea, iar numărul lor creştea zilnic.

Însă nu toţi soldaţii germani dezertau. Unii luptau încă. Dar aceştia au fost şocaţi că li s-au dat ordinele de deplasare în vest, fără să fie învoiţi să-şi viziteze căminele. Aproape nici unul dintre ei nu era entuziasmat. Zilele când îşi puneau flori la puşti şi cântau marşuri militare trecuseră.

În schimb, se puteau auzi şoaptele de-acum familiarului refren că Germania ar trebui să accepte chiar şi o pace severă impusă de Antantă. Expresia mult citată a social-democratului August Bebel, care avertiza armata germană încă din 1911: „Este de preferat un sfârşit oribil, decât o oroare fără sfârşit“, a devenit un slogan eficient şi tot mai

răspândit.

Iar ororile se înmulţeau. Veneau veşti că noua armată americană avea să sosească în curând. Simţind că timpul era de partea lor, delegaţii ruşi de la Brest-Litovsk au devenit ostili cedării oricăror teritorii Puterilor Centrale. Într-o discuţie cu delegatul comunist Adolph Joffe, contele Otto von Czernin, liderul delegaţiei austriece, le-a întors sfidarea, spunând că pacea era imposibilă dacă ruşii insistau că toate popoarele aveau dreptul la autodeterminare. Dacă delegaţii ruşi insistau asupra acestui punct, puteau foarte bine să plece acasă.

Dar juca la cacealma. Cuvintele belicoase ale lui Czernin nu l-au înspăimântat pe Joffe, care a răspuns încrezător: „Eu sper din toată inima să putem înălţa steagul revoluţiei chiar şi în ţara dumitale."

Într-o discuţie cu prinţul Leopold al Bavariei, o faimoasă delegată siberiană, Anastasia Bizenko, i-a povestit foarte sec cum omorâse un guvernator rus în 1905. Îşi mascase pistolul sub o petiţie, iar când i-a înmânat documentul, l-a împuşcat în burtă. Aşa s-a ales cu o condamnare pe viaţă într-o închisoare siberiană, dar comuniştii au deschis închisoarea şi au eliberat-o. Asasina tăcută şi cu păr grizonant era vedeta în devenire a delegaţiei ruse. La Brest-Litovsk, ea observa elitele tot mai slăbite ale Germaniei. Ţinea bine la şampanie, cânta Schubert până noaptea târziu şi dovedea că era la fel de sofisticată ca şi ei. În adâncul ei ar fi fost însă bucuroasă să-i ucidă.

Dar mai trebuie amintit un alt delegat rus, un ţăran cu barbă sură, pe nume Roman Staşkov. Felul cum a ajuns delegat este o poveste care merită spusă: în timpul călătoriei spre conferinţă, delegaţii ruşi şi-au dat seama că nu aveau printre ei un ţăran care să-şi reprezinte clasa la negocierile cu nobilii forţelor inamice, ceea ce nu se cădea. O mişcare proletară fără proletari ar fi fost ca o şaretă fără cal. În mod evident aveau nevoie de un om de rând. Şi l-au căutat.

Pe şosea au zărit un bătrân în haine ţărăneşti şi cu o desagă în spinare, târşâindu-şi picioarele. Avea o barbă sură şi mare, faţa arsă de soare şi părea să fi văzut multe la viaţa lui.

„Eşti revoluţionar?“, l-au întrebat.

„Da“, a răspuns el, simţind că asta voiau să audă interlocutorii săi. „Mă duc la Moscova“, a mai spus precaut.

„Amână şi vino cu noi“, i-au spus. „Vino şi negociază cu germanii independenţa ţării tale.“

Ţăranul n-ar prea fi vrut, iar ca să facă situaţia şi mai stranie, i s-a adresat unuia dintre delegaţi spunându-i „stăpâne“.

„O să ai destul de băut“, au argumentat ei.

Asta l-a făcut să se răzgândească şi li s-a alăturat voios.

La negocieri n-a spus nimic. Abia când a fost dus la o cină diplomatică l-a vrăjit bătrânul pe elegantul majordom german prin cuvintele sale sincere.

„Doriţi vin alb sau roşu?“, l-a întrebat majordomul.

„Care-i mai tare?“, a întrebat Staşkov.

„Cel roşu“, a răspuns majordomul.

„Atunci roşu să fie, te rog“, a răspuns el.

Astfel că s-a îmbătat cu voioşie. Pentru el, vinul era mult mai interesant decât frontierele şi despăgubirile cerute de Ludendorff. S-a îndopat cu cantităţi zdravene de mâncare şi a dat de duşcă nenumărate pahare de vin, mulţumind din toată inima chelnerilor germani, însă era nelămurit de numărul mare de furculiţe din faţa lui. În cele din urmă, a hotărât că toate erau bune să-şi scoată mâncarea dintre măsele. Zâmbea şi le spunea delegaţilor aristocraţi că niciodată în viaţa lui n-avusese parte de atâta vin gratis şi de aşa momente bune.

Aristocraţii Puterilor Centrale îl considerau mult mai simpatic decât delegaţii comunişti care voiau sânge, nu vin. Îl găseau mai agreabil decât pe irascibilul Leon Troţki, revoluţionarul marxist, care născocea tertipuri pentru

a-i învrăjbi pe unii împotriva celorlalţi.

În afara Rusiei, se întâmplau lucruri importante. Fiecare fărâmă de informaţie indica faptul că britanicii şi francezii prinseseră noi puteri numai la vestea că yankeii erau pe drum. În acel ultim an de război, când un băiat francez primea documentele de recrutare, pe antetul convocării vedea drapelele francez şi american împletite, iar ofiţerii francezi îi promiteau: „Nu vom iniţia nici o ofensivă până nu vor veni americanii."

Zilele Germaniei erau numărate. Era posibil să mai câştige o victorie sau două, dar, precum regele grec Pyrrhus, care obţinuse victorii neconcludente împotriva romanilor în vremurile de demult, triumfurile acestea ar fi venit cu un asemenea preţ, încât ar fi echivalat cu nişte înfrângeri. Ruşii au observat că Ludendorff era asemenea lui Pyrrhus, un luptător de succes, dar un om pe marginea prăpastiei. În acest caz, nu mai aveau nevoie să negocieze. Nu mai trebuia decât să tragă de timp până când armata lui Ludendorff ar fi pierit cu totul.

Şi au tras de timp. Ca să spunem adevărul, revoluţionarii ruşi se bucurau nespus să le reziste acestor nobili care permiseseră ca fraţii lor să moară. Iar dintre ruşi, nici unul nu se bucura mai mult să-i zădărească pe aristocraţi decât Troţki, comisarul rus pentru afacerile externe, care-i batjocorea cu plăcere. El credea că elitele germane nu le mai puteau ordona trupelor să reînceapă războiul în est, astfel că nu mai trebuia să-i respecte ca pe reprezentanţii unei forţe armate.

Acest lucru era periculos, căci Troţki era acela care nu avea o armată de încredere pe care să se bazeze. De fapt, nu avea deloc armată. Troţki verificase tranşeele ruse din spatele locului de desfăşurare a conferinţei şi a fost şocat să le găsească pustii. A încercat să se convingă pe sine însuşi că nici germanii nu aveau o armată utilizabilă. Şi-a imaginat că soldaţii germani ar fi dezertat dacă Ludendorff le-ar fi ordonat să reînceapă războiului.

Or, asta era o greşeală majoră. Troţki a judecat greşit puterea şi influenţa lui Ludendorff, putere care îl făcuse dictatorul Germaniei, mult deasupra kaiserului. Şi nu a înţeles nici că Ludendorff era hotărât să silească Rusia să îi satisfacă *toate* revendicările de pe listă.

Astfel că, atunci când Troţki a primit condiţiile propuse de germani, a îndrăznit să le respingă cu superioritate imperială. „Condiţiile pe care ni le propun guvernele Germaniei şi Austro-Ungariei sunt în conflict fundamental cu interesele tuturor popoarelor", a declarat imperial în faţa unei delegaţii năucite. A spus că Rusia nu putea să le accepte în nici un caz. Astfel că, la 10 februarie 1918, şi-a rostit faimosul răspuns: „Nici război, nici pace", şi a ieşit din încăpere valvârtej. Era convins că germanii nu le puteau cere trupelor lor să înceapă din nou lupta.

Germanii au fost şocaţi. Strategul de încredere al lui Ludendorff, Max Hoffmann, a spus uluit: „Nemaipomenit!" Până atunci, nici un delegat al vreunei puteri înfrânte nu mai ieşise furios de la o conferinţă de pace.

În timp ce Troţki ieşea, Hoffmann a întrebat cum puteau germanii să ţină legătura cu ruşii, dar Troţki nu i-a răspuns. Era sigur că trupele germane vor refuza să lupte, conferinţa va fi anulată, delegaţii vor pleca acasă, iar războiul se va încheia.

Dar, la 17 februarie 1918, Ludendorff a contracarat cacealmaua lui Lenin, trimiţându-şi încă o dată legiunile ostenite spre est, în Ucraina, Bielorusia şi în statele baltice. Riga, capitala Letoniei, a căzut în câteva zile, iar trupele germane şi-au continuat înaintarea.

Lenin şi-a dat seama că, fără un tratat de pace, noul său stat comunist va pieri. Un acord de pace, chiar şi o „pace a tâlharilor", cum îi spunea el, i-ar fi dat tânărului guvern comunist răgazul necesar consolidării puterii în Rusia. A insistat aşadar ca guvernul să semneze pacea, indiferent ce ar fi propus germanii. Alternativa ar fi fost dispariţia primului stat comunist.

Vicleni, germanii au mărit miza. După o amânare exasperantă de patru zile, germanii au reînceput negocierile, dar mărindu-şi mult revendicările – solicitau concesii gogonate şi neaşteptate în Letonia, Estonia, Ucraina şi Finlanda –, dând un termen de două zile pentru acceptarea condiţiilor.

Lenin a frunzărit rapid termenii, apoi le-a spus miniştrilor săi îngroziţi că trebuiau să semneze oferta. Dacă refuzau, el demisiona, iar guvernul se prăbuşea. A tunat şi-a fulgerat. Din mai multe perspective, acesta s-a dovedit a fi cel mai glorios moment al său.

I-au trebuit câteva ore să-i convingă, dar le-a explicat iar şi iar. Pentru asigurarea acestei păci a tâlharilor era nevoie de forţe imense. Dar chiar şi aşa, forţele germane vor întâmpina o considerabilă rezistenţă pasivă. Acordul, după cum şi-a dat Lenin seama, nu putea fi implementat. Nu era atât de groaznic pe cât părea. Acestea erau motivele, insista el, pentru care ruşii trebuiau să-l semneze.

În cele din urmă, şi-a pistonat miniştrii până s-au supus. Guvernul său a semnat documentul. Câţiva s-au abţinut, dar nici unul nu a votat împotrivă. Troţki s-a făcut nevăzut câteva zile, răvăşit de noile pierderi teritoriale, căci era deplin responsabil de ele.

Aşa se face că, la 3 martie 1918, Ludendorff a obţinut tratatul pe care şi-l dorea, pentru care el şi neamul său îi sacrificaseră pe cei mai buni băieţi dintr-o generaţie întreagă. Dar ce rezultate avea această pace? Teritoriile cucerite nu s-au grăbit să-şi cedeze bogăţiile. Ludendorff a obţinut câteva garnituri de tren cu cereale, dar pentru a primi şi mai multe, a fost nevoit să detaşeze trupe care să controleze aceste noi teritorii.

Între timp, rezistenţa pasivă a escaladat. În Odessa, o fabrică de avioane a fost incendiată. Magaziile de muniţii săreau în aer pe neaşteptate. Partizanii lichidau grupuri izolate de soldaţi germani. Răscoalele ţărăneşti izbucneau una după alta.

Treptat, o parte din trupele germane au fost transferate în vest – câteva mii de oameni frânți şi iritați care făcuseră prea mult, înaintaseră prea departe şi serveau în armată de prea mult timp. Li se promiseseră permisii pentru a se întoarce acasă. Când s-au văzut trimişi direct pe frontul de vest, s-au simțit trădați şi mulți dintre ei s-au întors oricum acasă.

Popoarele națiunilor Aliate s-au îngrozit când au văzut asprimea termenilor impuşi de Ludendorff Rusiei zdrobite. De aici înainte, oamenii de stat vestici au renunțat la orice discuții despre o pace de compromis. John W. Wheeler-Bennett, istoric la Oxford, scria: „Pacea de la Brest-Litovsk... arăta limpede lumii întregi la ce clemență se puteau aştepta inamicii înfrânți ai Germaniei [dacă pierdeau războiul]. În țările aliate, pacea a avut ca efecte strângerea îndârjită a curelei şi o hotărâre sporită de a distruge regimul care impunea o asemenea pace." Şefii statelor din toată lumea au înțeles acum că Ludendorff era un megaloman, iar din acel moment au privit Germania ca pe un „inamic al umanității", cum spuneau romanii.

E posibil să fi avut dreptate. Germania devenea într-adevăr un inamic al lumii întregi. Era un stat care îşi înrobea deopotrivă vecinii şi propriul popor. Torpila orice navă atunci când îi convenea, împrăştia otrăvuri pe câmpurile de luptă şi practica ceva asemănător genocidului atât în Africa, cât şi în Europa.

Germanii începuseră să-şi exerseze capacitățile de exterminare, cu proverbiala lor eficiență, încă dinainte de Primul Război Mondial, în colonia lor Africa de Sud-Vest, Namibia de azi. Când populația Herero a protestat față de confiscarea vitelor şi a pământurilor lor de către germani, un guvernator pe nume Heinrich Göring a asmuțit armata germană împotriva lor. Într-o campanie de exterminare care a durat trei ani, din 1904 până în 1907, Göring i-a împins pe războinicii Herero şi familiile acestora în deşert şi, se spune, le-a otrăvit fântânile, reducând

astfel numărul populației de la 80.000 la 15.000, ceea ce supraviețuitorii numesc „primul genocid". Fiul lui Göring, Hermann, a devenit mai târziu mâna dreaptă a lui Hitler şi a perpetuat tradițiile de familie. Şi mai târziu, a fost condamnat la moarte la Nürnberg pentru uciderea unui număr imens de evrei.

În anii aceia, 1917 şi 1918, lumea începuse să se întrebe ce s-a întâmplat cu Germania. Cum ajunsese una dintre cele mai educate națiuni la o asemenea barbarie? Cum ajunsese kaiserul, care altădată avusese curajul de a-l destitui pe puternicul Bismarck, atât de neajutorat în fața mai puțin impunătorului Ludendorff? Cum reuşise Germania, prin elitele sale, prin agențiile de propagandă, prin sistemul educațional şi castele militare, să-şi inducă această nebunie colectivă ce părea să scoată întreaga națiune din minți?

Departe de Germania, în oraşul Eugene din statul Oregon, un redactor al publicației *Eugene Register-Guard* a scris un editorial, publicat în numărul din 9 martie 1918. Intitulat „Când națiunile înnebunesc", oportunul articol dovedea o excelentă intuiție în această chestiune neexplorată.

„Pot națiunile înnebuni?" scria redactorul. „Toate eforturile noastre de a descoperi o explicație rațională a comportamentului poporului german duce la concluzia că avem de-a face cu un caz neîndoielnic de aberație reciprocă. Metodele lor de raționare nu pot fi reduse la nici o formă logică acceptată. Concluziile lor nu derivă inevitabil din premisele lor... Nu gândesc şi nici nu se comportă ca nişte oameni normali. Pare incredibil că 50 de milioane de oameni pot înnebuni simultan, dar orice altă teorie s-a dovedit inadecvată."

În mod asemănător, dr. Gerald D. Feldman, istoric la Universitatea din California–Berkeley, autor a zece volume despre Germania, vede în acest fenomen o „prăbuşire completă a realității substanțiale". Unii istorici sugerează

că, în cele două războaie mondiale, Germania a fost cuprinsă de o nebunie colectivă, care a început cu Ludendorff în 1914 şi s-a încheiat cu sinuciderea lui Hitler, atât de asemănător celui dintâi, în 1945.

Ludendorff n-a acţionat de unul singur, însă corespundea pur şi simplu *Zeitgeistului* naţiunii sale în aşa măsură, încât nimeni nu i s-a opus niciodată. Era susţinut de elite şi de kaiser, astfel că nimeni nu i s-a opus. În tot Reichstagul, un singur politician german a vorbit împotriva păcii sale de jaf, un social-democrat pe nume Hugo Haase – dar acest disident a fost ignorat. Fiindcă nu înceta să protesteze, a fost asasinat.

Naţiunea a înţeles că nu era înţelept să conteste poziţiile adoptate de Ludendorff la Brest-Litovsk. În plus, toţi ceilalţi politicieni s-au aliniat în spatele lui Ludendorff. Aceşti politicieni credeau, ca şi Ludendorff, că de vreme ce germanii suferiseră atât de mult, meritau să primească mult, pentru ca suferinţa naţiunii să aibă un rost.

Tratatul de la Brest-Litovsk a servit la consolidarea sprijinului popular american faţă de forţele aliate. Târziu în noapte, unul dintre muzicienii patrioţi ai Americii, George M. Cohan, a scris un cântec care ar fi dat fiori reci oricărui german. În cântecul devenit imn al soldaţilor americani aflaţi în perioada de instrucţie, Europa era numită ţinutul „de-acolo“:

Acolo, acolo,
Trimite vorbă, trimite vorbă acolo
Că vin yankeii, că vin yankeii,
Tobele duruie şi-aici, şi-acolo.
Pregăteşte-te, roagă-te,
Trimite vorbă, trimite vorbă, să bage de seamă –
Vom fi acolo, venim într-acolo,
şi până nu-i gata nu ne-ntoarcem de-acolo.

De aici înainte, ca să câştige războiul, Ludendorff tre-

buia să înfrângă nu doar Marea Britanie, Canada, Australia, Africa de Sud, Rhodesia, Noua Zeelandă, India, Franţa, Imperiul francez şi Belgia, dar şi întreaga forţă a Statelor Unite, o putere economică de prima mână. Germania, un imperiu cu resurse tot mai puţine şi cu o armata deja subţiată, se lupta cu naţiuni a căror populaţie totală număra un miliard de oameni. Ludendorff şi Germania erau împotriva lumii întregi. Din cauza deciziei sale de a nu încheia pacea în 1916 şi a modului feroce de negociere din 1918, situaţia era limpede: Germania trebuia să câştige împotriva unui miliard de oameni sau să cadă.

8. Ludendorff atacă în vest ca să învingă înainte de sosirea americanilor

LUDENDORFF AVEA TRATATUL SEMNAT, ASTFEL CĂ A ÎNCEPUT să facă planuri de transferare a trupelor de pe frontul de est din Rusia pe frontul vestic din Europa. În primăvara anului 1918, a plănuit o serie de atacuri pe frontul de vest, care să producă cele mai adânci penetrări din 1914. Aceste atacuri s-au numit Ofensivele Ludendorff.

Dimensiunile lor erau aproape fără precedent. Ludendorff plănuia să lovească inamicul cu 6.000 de piese de artilerie, 3.000 de mortiere şi noi escadroane de trupe de asalt, cei mai buni oameni ai săi, care aveau să pătrundă adânc în teritoriul inamic. Aceşti oameni aveau să ocolească punctele cele mai bine apărate de pe linia frontului şi să semene degringolada în spatele frontului. Aveau să folosească invenţia germană, aruncătorul de flăcări, pe lângă nori de gaze toxice noi şi mai eficiente. Aveau să iniţieze baraje de artilerie care să înainteze doar câte puţin în faţa trupelor. Când erau epuizate, trupele de pe linia frontului urmau să se lase la pământ, urmând ca alţi soldaţi germani să facă saltul înaintea lor, menţinând teroarea, şi toate acestea trebuiau să se întâmple atât de rapid, încât inamicul să nu aibă timp să reacţioneze.

Planul nu era original – era o copie a ofensivei din 1916 a generalului rus Alexei Brusilov –, dar era coerent şi promitea rezultate spectaculoase. Exista totuşi o diferenţă. În 1916, Brusilov n-a avut de înfruntat tancurile britanice, care l-ar fi putut ţine pe loc. Ludendorff a nesocotit complet această invenţie pretenţioasă britanică, pe care în sfârşit Aliaţii o aduceau pe câmpul de luptă într-un număr

tot mai mare. El credea că tancurile sunt nişte bestii greoaie şi împleticite, care puteau fi distruse de artilerie şi, prin urmare, inutile. Le vedea ca pe nişte jucărele pe care lumea avea să le uite. N-a înţeles că noile modele de tancuri britanice erau mai mici, mai rapide, mai rezistente şi mai manevrabile. Şi aveau să-l surprindă.

În sfârşit, Ludendorff n-a acceptat informaţia transmisă de contele Heinrich von Bernstorff, ultimul ambasador german în Statele Unite, care spunea oricui voia să-l asculte că trupele americane erau excelente şi că rezervele americane erau „inepuizabile". Ludendorff ştia că sosirea americanilor era problematică pentru maşinăria sa de propagandă, astfel că a ordonat suspendarea informării publicului. Soldaţii germani în permisie erau surprinşi să afle că cei de acasă habar n-aveau că americanii luptau deja pe Frontul de Vest, şi nici că lunar ajungeau în Europa cel puţin 100.000 de americani.

Având la dispoziţie trupele dislocate din est, Ludendorff credea că noua ofensivă avea să producă breşa care ar fi avut ca rezultat imediat câştigarea războiului – două ipoteze foarte diferite. Dacă ar fi existat un politician german de talia lui Churchill sau Roosevelt, i-ar fi pus lui Ludendorff întrebări nimicitoare, precum: Încerci să distrugi armata franceză sau armata britanică? Încerci să cucereşti Parisul? Sau încerci să-i împingi pe britanici în mare?

Ludendorff părea să creadă că toate aceste opţiuni erau viabile simultan. Într-un moment sau altul, predomina una dintre aceste opţiuni, numai ca să fie apoi puse în umbră de altele. Dar care dintre ele era fezabilă? Oare numai cea din urmă, aceea de a împinge în mare armată britanică de mai mici dimensiuni, era plauzibilă?

Exista vreo modalitate prin care putea fi cucerit Parisul, atât de bine apărat? Dacă Ludendorff ar fi reuşit să-l cucerească, n-ar fi putut armata franceză să se retragă la Bordeaux şi să aştepte sosirea şi mai multor americani?

Doar armata mai mică a britanicilor constituia o țintă fezabilă?

Nici un civil din Germania nu îndrăznea să pună întrebările acestea. Soldații germani riscau viața națiunii lor pe baza intuiției unui bătrân istovit, care, după părerea multora, era irațional, iar din perspectiva altora, nebun.

Dar trebuie să admitem că Ludendorff era îndrăzneț. El și oamenii săi pregăteau cea mai mare avansare din Marele Război. Asaltul violent era meticulos pus la cale și fără precedent. Cu totul excepțională a fost dispunerea trupelor de asalt. Aceste unități erau alcătuite din cei mai buni oameni ai armatei, instruiți să evite toate punctele întărite și să înainteze în grupuri mici, sub focul strâns al artileriei. Ele aveau să atace doar cu puțin înaintea grosului trupelor germane și să anihileze orice punct strategic doreau.

În plus, germanii au adus arme noi și înspăimântătoare, ca de exemplu Tunul Paris, o piesă de artilerie monstruoasă ce cântărea circa 256 de tone, care își arunca obuzele chiar și la 120 de kilometri depărtare, într-un imens arc de cerc cu o înălțime maximă de 40 de kilometri. Pentru manipularea acestui tun uriaș era nevoie de 80 de oameni – pentru a-l deplasa, încărca și executa foc. Fiecare obuz își atingea ținta în trei minute. Era dificil de folosit, costa milioane și era atât de imprecis, încât nu putea fi utilizat decât pentru bombardarea orașelor de dimensiunile Parisului. Chiar și așa, nimeni nu putea prezice unde avea să cadă obuzul. Acest tun a fost construit pentru a semăna teroare. Era o jucărie ucigașă interesantă numai pentru oameni brutali. Ani mai târziu, Hitler avea să construiască și el un tun asemănător. Ludendorff l-a folosit pe al său împotriva Parisului; Hitler l-a folosit pe al său la Varșovia.

O mai bună utilizare a oamenilor și metalului ar fi fost două sau trei sute de tancuri, așa cum au făcut britanicii. Noile lor tancuri, mai mici, se mișcau rapid, semănând o teroare specială, mult mai eficientă decât monstruosul tun al lui Ludendorff, sălbatic și imprecis.

În timp ce pregăteau ofensiva, în minţile oamenilor din statul-major al lui Ludendorff s-a strecurat o preocupare. Ofiţerii mai tineri, examinându-i planurile, au fost îngrijoraţi că, dincolo de speranţa vagă că vor crea breşa aducătoare de victorie, acestea nu aveau nici un alt obiectiv. Rupprecht, prinţul moştenitor al Bavariei, care conducea cu competenţă o întreagă armată germană, a remarcat şocat acest lucru. „Aceste atacuri nu au nici un obiectiv operaţional major", a spus el.

Prima campanie a lui Ludendorff, Operaţiunea Michael, a început bine. Această operaţiune, cea mai inteligentă dintre toate Ofensivele Ludendorff, a îndreptat un atac nimicitor către punctul de articulare dintre armatele franceză şi britanică – care era inevitabil o verigă slabă. În acest moment, i-ar fi putut lua la ţintă pe britanici, a căror armată era slabă. Era formată preponderent din recruţi, în majoritatea lor adolescenţi. Cum David Lloyd George, versatul prim-ministru britanic, a vrut ca soldaţii britanici să fie împărţiţi în unităţi mici, astfel încât generalii britanici prea temerari să nu risipească necugetat vieţile soldaţilor lor, armata părea slabă.

Trupele de asalt ale lui Ludendorff au lovit punctul de legătură dintre francezi şi britanici la 10 martie 1918. Cele două armate aliate s-au retras şi s-au separat, astfel că pentru o vreme pe Frontul de Vest a apărut o gaură, o spărtură de 65 de kilometri, care ar fi permis mult închipuita pătrundere în adâncime.

Unii experţi, precum Wheeler-Bennett de la Oxford, sunt de părere că dacă forţele germane ar fi dispus în acel moment de cele trei divizii care ocupau Kievul, *poate* că Ludendorff ar fi câştigat campania. Alţii totuşi au sugerat că orice campanie militară care nu are un obiectiv general este condamnată din start.

Din nefericire pentru Ludendorff, britanicii au refuzat să se împrăştie după spargerea frontului. Au dat înapoi ca un boxer care a încasat o lovitură puternică, după care s-

au regrupat şi s-au întors pe poziţii. Aceeaşi forţă britanică bloca încă drumul spre porturi şi apăra nodul feroviar vital de la Amiens. Cumva, această armată britanică, copleşită şi formată din recruţi foarte tineri, s-a transformat într-o clipită şi s-a comportat curajos. Soldaţii s-au reorganizat şi au revenit pe câmpul de luptă ca nişte îngeri ai exterminării.

Ludendorff a încercat să improvizeze. La 11 aprilie a lansat a doua ofensivă numită Operaţiunea Georgette. A ajuns la mai puţin de 25 de kilometri de porturi. Se spunea că generalul britanic din regiune, Douglas Haig, era un prostănac, dar acum se comporta ca un războinic experimentat. A refuzat să se panicheze şi a emis un comunicat înflăcărat, celebrat şi în ziua de azi: „Nu ni se oferă altă alternativă decât să luptăm până la capăt. Fiecare poziţie trebuie apărată până la ultimul om. Nu trebuie să ne retragem. Cu spatele la zid şi convinşi de dreptatea cauzei noastre, fiecare dintre noi trebuie să lupte până la capăt. Siguranţa căminelor noastre, ca şi Libertatea Omenirii, depind de comportamentul fiecăruia dintre noi în acest moment de răscruce."

Soldaţii i-au răspuns prin urale şi ovaţii. Germanii pătrunseseră şi produseseră o proeminenţă adâncă, o umflătură a frontului, ceea ce era într-adevăr formidabil, dar aceasta deschidea anumite oportunităţi de speculat. Englezii au observat că-i puteau hăcui pe germani din trei părţi deodată, şi exact asta au şi făcut cu ferocitate. Germanii din umflătura frontului au făcut măcelăriţi, iar supravieţuitorii s-au retras, sângerând şi năuciţi. Mureau cu miile.

Aşa s-a spulberat ideea germanilor de a-i împinge pe britanici în mare.

Printre atâţia morţi, moartea unui om special, petrecută la mare depărtare de linia frontului, a trecut neobservată. Gavrilo Princip, studentul care îl împuşcase pe arhiduce, marcând începutul acestui război în 1914, a murit la 28 aprilie 1918, în celula unei închisori din Cehia. Suferise

de atâtea afecţiuni, încât nu putem decât bănui ce anume l-a răpus. Se îmbolnăvise de tuberculoză; avusese un braţ infectat, care a trebuit amputat; avea pustule pline de puroi pe tot corpul; trăise o viaţă mizerabilă în mica lui celulă, unde frigul era atât de pătrunzător, încât omora până şi puricii.

A înţeles că în războiul pe care îl stârnise mureau milioane de oameni şi a ştiut că poporul său se îneca în propriul sânge. Într-adevăr, procentul sârbilor morţi în război era mai mare decât al oricărei alte naţiuni. Aceste lucruri ar fi deprimat un băiat normal, dar Princip credea că stârnise un război pentru binele naţiunii sale şi că preţul plătit nu era excesiv. Credea că acest război oribil avea să aducă cine ştie cum fericirea poporului său. N-a acceptat niciodată că fusese cauza celui mai rău război european de până în acel moment. Nu şi-a imaginat că Serbia avea să fie o naţiune mai nefericită, împovărată de văduve şi orfani nenumăraţi, cu poduri şi şosele distruse şi cu câmpuri de luptă ce arătau ca faţa nevăzută a Lunii.

Nu se simţea vinovat. Singurul său regret era că, atunci când l-a ucis pe arhiduce, a omorât-o şi pe soţia lui. N-a vrut să fie cauza unei morţi nenecesare şi a clarificat acest lucru. Dar nu i-a dat prin minte că din cauza lui s-au produs *milioane* de morţi nenecesare, în naţiunea sa şi în toate celelalte naţiuni.

Numărul pierderilor germane din timpul Ofensivei Ludendorff l-a egalat curând pe acela al pierderilor Antantei, iar măcelul a fost imens de ambele părţi. Ofiţerii germani nu mai rosteau cuvântul *victorie*, părându-li-se obscen.

Ludendorff a dezlănţuit apoi atacuri în alte părţi, de data asta împotriva francezilor, şi din nou se părea că nu are nici un obiectiv. Încerca să distrugă armata franceză? Să o învăluie pe flancuri? Să ia Parisul? Sau să învingă la scorul victimelor?

Francezii s-au luptat ca nişte eroi. Îşi apărau căminele, iar forţa lor au numit-o „uniune sacră". Chiar şi comunyş-

tii francezi, care nu aveau încredere în guvernul capitalist, şi regaliştii francezi, care nu acceptau statul republican, s-au bătut cu ferocitate. Cartier, faimosul bijutier, şi-a arătat recunoştinţa faţă de comandanţii de tancuri care salvaseră Parisul în acele lupte, concepând celebra serie de ceasuri Tank, model care se vinde cu mândrie până în ziua de azi. Aceşti eroi au spulberat atacurile lui Ludendorff, repetând strigătul de luptă al Ioanei d'Arc: „*On les aura*!"

Ludendorff îşi dispersa eforturile, aşa cum făcea de ani de zile. Rupprecht, prinţul moştenitor al Bavariei, a înţeles mai bine decât mulţi alţii cât de împrăştiaţi erau soldaţii germani, risipiţi chiar, motiv pentru care lupta lor nu putea avea nici un rezultat. Scria: „Acum am pierdut războiul."

La 9 iunie 1918, Ludendorff a început Operaţiunea Gneisenau, dar a făcut-o cu stângul. Un ofiţer dur şi feroce din forţele coloniale franceze, pe nume Charles Mangin, a executat un contraatac nimicitor. Generalul Mangin, poreclit „Măcelarul" pentru felul cum rezista în ciuda pierderilor, era în acelaşi timp subtil şi brutal. A direcţionat cu şiretenie 150 de tancuri exact spre punctele unde germanii nu se aşteptau şi i-a masacrat.

Germanii nu aveau tancuri. Aveau *planuri* pentru producţia de tancuri, dar nu produceau decât 20 de tancuri în acel an, toate din oţel de slabă calitate, care se făcea ţăndări când era lovit. *Titanicul* fusese construit din acelaşi oţel şi s-a spart când vasul s-a lovit de un aisberg, cu rezultatele binecunoscute. Mai rău, aceste 20 de tancuri erau lente şi constituiau ţinte vizibile. Una peste alta, tancurile germane erau puţine, greoaie şi uşor de anihilat. Erau nişte sicrie ambulante şi nimeni nu le lua în serios.

Între timp, tancurile aliate produceau teroare. Când se năpusteau spre soldaţii germani, până şi trupele de asalt de elită o luau la sănătoasa.

Eforturile lui Ludendorff de a teroriza civilii cu Tunul Paris nu dădeau rezultate. Marele tun a tras în total 370 de

obuze, a costat milioane şi a ucis numai 256 de francezi, toţi civili. Câţiva lunetişti germani pitulaţi prin copaci ar fi avut mai multe rezultate. Aceste jalnice acte de teroare germană n-au făcut decât să-i provoace pe francezi şi să-i mobilizeze pentru victoria finală, de care erau convinşi că va veni curând.

Când soldaţii înfometaţi ai Germaniei dădeau peste depozite militare mari ale Aliaţilor, se holbau ca trăsniţi la proviziile inamicului. Îi năuceau cantităţile imense de carne, vin şi spirtoase; de bandaje, anestezice şi medicamente; de camioane, cauciucuri şi benzină; dar şi cinematografele, bibliotecile şi cantinele. Erau proviziile care lor le lipsiseră în aceşti ani de penurie. Iar şi iar, catastifele germane oficiale documentează abandonarea disciplinei militare de fiecare dată când soldaţii dădeau peste depozitele Antantei. Propaganda lui Ludendorff le dăduse asigurări acestor oameni că Anglia era complet înfometată şi că proviziile americane nu puteau ajunge în Europa. Îi minţise.

Soldaţii germani erau înfuriaţi. Guvernul lor îi minţise atâţia ani. Cum mai puteau să-şi respecte ofiţerii care le spuseseră că submarinele germane îi înfometau pe britanici?

Soldaţii se organizau în găşti şi jefuiau magaziile. Se puteau vedea soldaţi germani beţi, fiecare cu sticla lui, mâncând carne, cântând în gura mare şi visând să se întoarcă acasă.

Un locotenent german pe nume Rudolf Binding îşi amintea cât era de şocat. „Am început să observ scene curioase. Figuri stranii care semănau puţin cu soldaţii, dar care în mod cert nu dădeau semne că ar avansa." S-a uitat uluit împrejur, văzând soldaţi germani jucându-se ca nişte copii prostuţi de şcoală. Unii purtau jobene sau se înveşmântau în draperii; unii duceau găini la subsuori, iar alţii mânau vaci pe străzi, clătinându-se şerpuit, trecând beţi pe lângă el. Văzând un şuvoi de vin curgând pe o alee, a

dat de un ofiţer german care i-a mărturisit: „Nu-mi pot scoate oamenii din crama asta, decât dacă-i împuşc.“ Unii soldaţi spuneau că erau fericiţi pentru prima oară după mulţi ani.

Insubordonarea îi înfuria pe ofiţerii germani mai conservatori. Dar un ofiţer mai blând a remarcat: „Ce este atât de surprinzător că un soldat flămând se îndoapă într-o magazie? Ce este şocant că omul acesta mizerabil trage şi el o duşcă?“

Problemele cauzate de scotch-ul şi berea britanice găsite în aceste magazii au devenit cronice. Un mucalit anonim remarca ironic că se putea pierde o întreagă campanie „nu pentru că germanilor le-ar fi lipsit spiritul de luptă, ci din cauza abundenţei de spirturi britanice“.

Avansul soldaţilor germani era real, dar nesigur. Anterior, forţa aeriană germană i-ar fi protejat şi ar fi mitraliat orice soldaţi inamici care ar fi înaintat împotriva lor. Verbul englez *strafe* (a mitralia) a intrat în vorbire în timpul acestui război, în 1915, derivat din cuvântul german cu semnificaţia de „a pedepsi“ – ca în expresia germană „*Gott strafe England*“, adică „Dumnezeu să pedepsească Anglia“. Forţa aeriană germană, puternică altădată, asta făcuse la începutul războiului. Dar acea forţă magnifică pierise în cea mai mare parte. Ca un simbol al acestei stări de fapt, Baronul Roşu a murit şi el în această campanie, la 21 aprilie 1918, fiind înlocuit la puţin timp de un individ care îi era inferior, pe nume Hermann Göring.

La fel de simbolic este şi faptul că faimosul Baron Roşu a murit deziluzionat de război. Ucisese 80 de piloţi inamici, dar nu găsea raţiunea acestor omoruri. Mereu vor apărea noi piloţi de omorât, dar care era rezultatul acestor omoruri? Abia dacă îi ajuta pe alţi germani să avanseze câţiva metri printr-un teren răvăşit pe care nu-l voia nimeni.

Americanii mai ales se încăpăţânează să vadă în Baronul Roşu un personaj romantic, imagine construită ani

mai târziu de Charles Schultz, creatorul benzii desenate *Peanuts*, care a conceput un scenariu în care câinele Snoopy îl hăituieşte pe Baronul Roşu. Astfel de lucruri nu sunt decât fantezii. Baronul Roşu nu a fost decât o maşină de ucis eficientă, doborâtă în 1918. Nici măcar nu a murit în luptă directă. Un glonţ rătăcit, tras probabil de un canadian, l-a omorât pe loc. Ca mulţi alţii, a fost de neînlocuit.

Neavând destule provizii, cu cai subnutriţi, infanteria germană încă mai avansa în această ultimă campanie. Ludendorff avea însă dificultăţi în aprovizionarea cu muniţii şi hrană. Camioanele sale aveau roţi de oţel, pentru că în Germania nu se prea găsea cauciuc şi, inevitabil, roţile acelea frământau şoselele până nu mai rămâneau decât noroiul şi praful de ele. Liniile de sprijin logistic ale armatei germane se subţiau tot mai mult.

Unităţile de elită s-au descurcat bine la început. Dar, când experimentatele trupe din avangardă au fost măcelărite şi n-au putut fi înlocuite, efortul german a scăzut în intensitate, apoi s-a oprit.

În această nouă ofensivă, germanii avansau peste tot mai multe teritorii deja răvăşite de război. Când ajungeau pe locul bătăliilor anterioare, intrau într-o sălbăticie de schelete dezmembrate, echipamente distruse şi sârmă ghimpată ruginită, o privelişte ca de groapă de gunoi. Soldaţii care avansau nu-şi puteau închipui de ce merita să mori pentru acele palme jalnice de pământ, aceleaşi unde muriseră fraţii lor fără să obţină nimic vreme de doi ani. De ce să mori pentru a ocupa un ţinut devastat?

În acest an înecat în sânge, 1918, ofensiva de primăvară a lui Ludendorff a redus forţele germane de la 5.100.000 la 4.200.000 de soldaţi. Astfel de pierderi erau de neimaginat. Era mai rău ca la Verdun. La Verdun, pierderile germane s-au numărat cu sutele de mii, indiferent de sursele consultate. Dar acum pierderile au depăşit un milion de soldaţi... şi tot pentru nimic.

Apoi, la 8 august 1918, moralul armatei germane s-a

prăbuşit. Nenumăraţi soldaţi germani care se retrăgeau îi luau peste picior pe cei care avansau, pentru că înaintarea lor prelungea războiul. De aceea, le strigau:

„Râioşilor!"

„Spărgători de grevă!"

„Voi pentru ce credeţi că luptaţi?"

Britanicii atacau acum cu mai multe tancuri decât văzuseră vreodată în istorie. Aceste maşinării ajungeau pe front în trenuri, închise în containere imense pe care erau marcate cuvintele înşelătoare „*water tank*" (bazin de apă), şi de-aici le vine numele de tancuri. La începutul războiului, nu erau decât un experiment. Britanicii observaseră însă între timp că aceste maşini puteau trece peste tranşee şi prin sârma ghimpată şi că-i îngrozeau chiar şi pe cei mai curajoşi dintre soldaţii germani.

Între timp, soseau şi yankeii. În pădurea Belleau şi la Château-Thierry, aceşti tineri şi obraznici soldaţi au ieşit la atac, realizând asalturi frontale rapide, indiferent de costuri. Verva acestor băieţi a fost legendară. La Château-Thierry, forţele SUA au penetrat întregul front inamic. Într-un alt loc, un uimitor sergent de puşcaşi marini, un militar deja premiat cu două medalii de onoare, le-a strigat soldaţilor săi: „Haideţi, pui de căţele! Ce, vreţi să trăiţi pentru totdeauna?"

În altă parte, un soldat vesel din Tennesse, sergentul Alvin York, a intrat în istorie. Băiatul sărac din Tennesse mergea în fiecare zi la vânătoare să pună ceva de mâncare pe masa familiei sale şi ştia mai multe despre vânătoarea de curcani decât oricine altcineva. Când el şi alţi cinci soldaţi au fost încercuiţi de 154 de soldaţi germani, au ucis pe loc 22 dintre ei, iar ceilalţi 132, încremeniţi, s-au predat cu toţii. Locotenentul german care se preda, văzându-i pe cei şase americani, s-a bâlbâit în faţa lui York: „Ăştia-s toţi oamenii tăi?"

York, cel mai bun ţintaş din armată, a devenit o legendă, şi oamenii au început să dea străzilor numele său, cum

s-a întâmplat cu bulevardul York din Manhattan. York nu înțelegea de ce se făcea atâta vâlvă și a spus că să omori germani era ca și cum ai vâna curcani. Probabil că era.

Și alți americani au făcut fapte eroice remarcabile. Jess Fixom, un războinic din tribul Cherokee, se strecura prin păduri și a prins în ambuscadă un număr necunoscut de inamici. Un războinic din tribul Lakota, Joseph Cloud, a promis să scalpeze orice soldat inamic sau, în cuvintele sale, avea „să ridice orice păr german“. Mai impresionanți decât toți au fost cei din tribul Pawnee, care au răvășit liniile germane, murind într-o proporție de 14 ori mai mare decât orice alt grup etnic din armata americană. Nativii americani, printre care s-au numărat și cei din tribul Choctaw, folosind 26 de limbi diferite, transmiteau informații importante la telefoanele de campanie, codificând *victimele* ca *scalpuri*, iar *mitralierele* ca *puști care trag repede*. Aceștia au fost cei dintâi dintre faimoșii Vorbitori de Cod. Traducătorii germani n-au reușit să înțeleagă ce spuneau acești eroi. Chiar dacă ar fi vorbit limbile respective, n-ar fi înțeles niciodată referințele la „boabele de porumb“ (adică, grenadele de mână) sau la „mama pușcă care rage“ (artileria grea).

Președintele francez Georges Clemenceau i-a invitat pe acești eroi la palatul prezidențial și le-a oferit medalii strălucitoare, i-a sărutat pe ambii obraji și a ținut nenumărate toasturi în onoarea lor, iar apoi a declarat că aceia erau adevărații fii ai vestului american.

Americanii au devenit legende și în unele sectoare franceze. Superbul general american John Pershing a condus o divizie de trupe americane pentru a elibera orașul Saint-Mihiel. Suferind pierderi îngrozitoare în asalturi frontale, americanii au zdrobit linia germană. Lumea nu știa cum să-l ia pe acest șef de promoție al academiei militare West Point, care nu avea medalii și care susținea, spre furia multora, că soldații negri erau egalii celor albi. Câțiva critici mojici l-au poreclit „Cioroiul Jack“, poreclă

pe care oamenii lui au răstălmăcit-o într-una pozitivă, spunându-i Black Jack[2]. Soldaţii lui îl adorau şi l-ar fi urmat până la porţile iadului. Mulţi credeau că era cel mai bun militar al Statelor Unite de la Ulysses S. Grant.

2. Literal, „Negrul Jack“, aluzie şi la jocul de noroc. (N. tr.)

Pershing şi-a condus trupele în Saint-Mihiel, oraş răvăşit de trei ani mizerabili, timp în care fusese ocupat de cele mai detestabile trupe germane. Mulţi dintre soldaţii germani le forţaseră pe femeile din oraş să facă în mod repetat sex cu ei, în schimbul hranei pentru familiile lor înfometate. Rareori au fost germanii mai urâţi decât în acel moment. Când Pershing şi-a condus soldaţii în oraş, eliberându-l, a fost copleşit de mulţimile înlăcrimate de franţuzoaice recunoscătoare. Fetele i-au sărutat pe aceşti eliberatori suspinând, spunând că nu văzuseră niciodată bărbaţi atât de magnifici.

Pershing radia. „Straşnică bătaie le-am tras, nu?“, râdea el, într-un comentariu foarte difuzat. Dar n-a sărutat-o pe nici una dintre aceste femei, pentru că era îndrăgostit de o artistă ascunsă la Paris, o blondă adorabilă de 23 de ani, care vorbea puţin engleza şi avea dificultăţi în pronunţarea numelui Pershing, astfel că a hotărât să-i spună „generalul Darling“ (dragă). Dar oamenii lui Pershing le-au tot sărutat pe fetele acelea, iar şi iar, până au pierdut şirul.

Femeile Franţei îi iubeau pe americani, iar Pershing era mândru. Mulţi soldaţi au fost martorii scenei în care o doamnă în vârstă, ţinând un crucifix de un capăt de aţă, s-a îndreptat spre un yankeu, i-a pus crucea pe după gât şi i-a făcut o promisiune. „Fiule“, i-a zâmbit ea, „nu vei muri.“

Pershing, care îşi pierduse soţia şi fiicele cu câţiva ani înainte într-un incendiu tragic şi care purtase doliu pentru prea mult timp, a fost fermecat de această scenă şi a râs,

pentru prima oară după mult timp.

Durerea lui Ludendorff era la fel de mare ca şi bucuria lui Pershing. La 8 august, a înţeles în sfârşit că pierdea războiul şi s-a prăbuşit pe duşumeaua cartierului general. Cu spume la gură, a ţipat ca o fiară rănită. Mai târziu a scris despre această „zi neagră a armatei germane" şi era furios pentru că, din perspectiva sa, oamenii lui îl abandonaseră. Dacă ei s-ar fi străduit mai mult, insista el, ar fi avut mai multe rezultate şi ar fi câştigat, chiar şi în ciuda miliardului de oameni împotriva căruia îi pusese să lupte.

Ludendorff n-a înţeles că din cauza sa era Germania în război împotriva unui miliard de oameni. Când a înţeles că efortul său militar era în colaps, a ţipat şi s-a prăbuşit. Cei din statul său major au închis uşa şi au chemat psihiatrul.

Sigur că aghiotanţii săi nu i-au informat pe mulţi despre acest eveniment. Strigătul şi spumele la gură n-ar fi credibile dacă nu ar fi atestate de mai multe surse. Oare era un semn că Ludendorff înnebunea? Sau că de aici înainte avea să fie mai puţin nebun? Unii ar putea crede că acest colaps s-a produs pentru că Ludendorff vedea în sfârşit lucrurile aşa cum erau, dându-şi seama că pierdea războiul mondial.

De fapt, pierdea lumea.

Pentru omul care visase să-l depăşească pe Napoleon şi să-şi transforme armata într-o putere militară de nedepăşit, această cădere de la sublim la ridicol era ameţitoare. Evenimentul i l-a amintit unui istoric pe Napoleon, cel care invada Rusia cu 400.000 de oameni, retrăgându-se cu numai 30.000. Într-adevăr, eşecul lui Ludendorff nu poate fi comparat decât cu acela al lui Napoleon.

Germanii încă mai luptau, dar scânteia lor se stingea. Mai grav, printre ei se răspândea vestea că americanii erau dispuşi să accepte predarea soldaţilor inamici, că, printre ei, ideea de drept al soldatului de a se preda era generalizată, indiferent cât de mult şi-ar fi detestat inamicii. Iar

această idee era tot mai larg acceptată de soldații germani, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Hai să ne predăm americanilor. Să terminăm povestea asta."

Peste 100.000 de americani – adesea de două ori şi de trei ori mai mulți – soseau lunar în Europa. Umoristul Will Rogers râdea batjocoritor: „Germania nu şi-a dat seama cum a reuşit America să instruiască şi să trimită trupe în Europa atât de rapid. N-a ştiut nici că în manualul nostru nu se spune nimic despre *retragere*, iar când îți instruieşti armata să meargă doar într-o singură direcție, timpul de instrucție se înjumătățeşte." Preşedintelui Wilson i-a plăcut foarte mult această remarcă şi a tot repetat-o. Americanilor li se reamintea „Imnul de luptă al Republicii", care promitea ca trompeții „să nu sune niciodată retragerea".

Soldații americani erau dornici de luptă şi nu erau îngrijorați decât că germanii s-ar putea preda înainte de a primi o lecție. Soldații din armata americană au început atunci să facă ceva straniu şi uluitor. Au început să dezerteze, dar într-o manieră nemaiîntâlnită: ei „dezertau pe front", luând-o înaintea camarazilor lor, căutând orice manevră căreia i se puteau alătura, orice grup care înainta, pentru a trimite măcar un singur german în iad.

Unii observatori spuneau în curând despre germani: „Pentru prima oară, sunt în defensivă." „Germanii nu mai sunt soldații care erau." „Înfrângerea lor e doar o chestiune de timp."

Trupele germane, cărora li se vorbise despre incompetența yankeilor, au fost surprinse. Un caporal pe nume Recklinghausen a spus-o verde: „Dacă americanii din fața noastră sunt exemple credibile despre trupele americane obişnuite care sosesc, şi dacă sunt atât de mulți pe câte se spune, atunci ne putem lua adio cu toții."

Mai rău, yankeii lansau manifeste convingătoare peste Tărâmul Nimănui. Într-unul dintre ele se putea citi: „Lupta voastră este fără speranță. America vă face felul. Sub-

marinele voastre nu folosesc la nimic. Noi construim mai multe vase decât scufundaţi voi. Comerţul vostru e distrus... Industriile germane dispar."

Americanii nu erau singurii eroi. Britanicii au avut şi ei momente de glorie incredibilă, succese uluitoare care, într-un fel, răscumpărau blocajele chinuitoare din trecut. În timpul bătăliei de la Amiens, Armata a 4-a britanică a capturat 13.000 de prizonieri. Britanicii înaintau atât de rapid, încât un pluton al lor a împresurat ofiţerii germani în timp ce aceştia erau încă la micul dejun. În alte părţi, grupuri mari de tancuri britanice au lovit în mai multe puncte de impact şi cu atâta rapiditate, încât germanii n-au putut reacţiona prompt, astfel că, în scurt timp, ofensiva germană a început să dea înapoi, până când germanii au ajuns în locul de unde porniseră, lăsând însă în urmă nenumărate victime, toţi oameni buni, pierduţi din cauza extravaganţei falimentare a lui Ludendorff.

Ce părere mai putea avea un german despre promisiunile lui Ludendorff, care spusese că America nu va reuşi să mobilizeze armata la timp? Ce mai rămânea din cuvintele arogante: „Nu dau nici o ceapă degerată pe armata americană"? Bietele trupe ale lui Ludendorff s-au descurcat bine, dacă luăm în considerare că nu aveau destule avioane, destule camioane cu cauciucuri, destui cai sănătoşi, destul nutreţ şi destulă hrană, destule bandaje şi medicamente. Dar au eşuat. Mai rău, pierderile lor erau mai mari decât cele ale Aliaţilor. Unde era victoria promisă? Era posibil ca în Bătălia de Anihilare să fie anihilată tocmai armata germană, pe care Ludendorff o considera cea mai bună de pe Pământ?

Ludendorff nu avea nici explicaţii şi nici rezerve. Era într-o situaţie oribilă. Pe frontul intern domnea foametea. Aliaţii său îl abandonau. Trupele sale erau afectate de gripă, ca să nu mai vorbim de pacifism. Între timp, americanii soseau în trombă, tancurile britanice le dădeau germanilor toate planurile peste cap, Marina germană se

revoltase, iar dezertările din armata germană erau imense. Situaţia era cumplită. După ofensiva lui Ludendorff, armata germană era atât de deteriorată, încât nu mai putea avansa în nici o direcţie. Nu putea decât să încerce să se apere.

Fapt interesant, documentele germane ale vremii au încetat din acest moment să mai facă referiri la înaintare. Pentru a folosi o expresie din Roma antică, cuvântul acesta a devenit izbitor prin lipsă.

Ludendorff a pregătit un raport pentru kaiser, dând o turnură pozitivă fiecăruia dintre aceste dezastre. El susţinea că Ofensiva Ludendorff fusese impresionantă şi că-i zguduise pe Aliaţi până în măduva oaselor. Susţinea că situaţia nu era cum părea. Din păcate, erau doar minciuni. Ofensiva cauzase pierderi oribile pe care nici un german nu le putea compensa şi n-a atins nici un obiectiv notabil.

Avantajul trecând de partea lor, liderii Antantei au început să discute despre ce fel de pace aveau să propună Germaniei. Din nefericire pentru Ludendorff, ei voiau să ofere Germaniei acelaşi fel de pace ucigaşă pe care le-o impusese el ruşilor. Şi lucrurile se înrăutăţeau. În Anglia, prim-ministrul Lloyd George a declarat că liderii germani ar trebui judecaţi pentru crimele lor. Cuvântul „genocid" încă nu exista. Avea să fie inventat în 1943, pentru a descrie conduita germanilor în următorul război, de un evreu din New York, Raphael Lemkin, expert în studiul manierei germane de a face război. Dar apropierea de genocid era vizibilă deja în 1918. Lloyd George voia să adune liderii germani la un loc, aşa cum îi adunaseră romanii pe barbari, şi să-i facă să dea seama de faptele lor. El estima că, la sfârşitul războiului, Marea Britanie ar fi putut judeca vreo mie de astfel de barbari în Westminster Hall.

Între timp, Germania se prăbuşea. Soldaţii germani – soldaţi de care Ludendorff avea nevoie – dezertau zilnic cu miile. Muncitorii feroviari spuneau că vor să oprească trenurile cu trupe care duceau întăriri pe front. Revolta

plutea în aer, iar în unele divizii se discuta să nu mai avanseze deloc. Şi trupelor de pe front nu le mai rămâneau provizii decât pentru câteva zile.

În Berlin circulau informaţii deprimante, conform cărora guvernul trebuia să taie din nou raţiile, chiar dacă în acel moment germanul de rând nu primea hrană îndestulătoare decât pentru un copil de doi ani.

Şi erau veşti chiar mai rele. Aliaţii lui Ludendorff începuseră să discute despre pacea separată. Austria şi Bulgaria l-au avertizat pe Ludendorff că nu mai puteau lupta decât puţin timp – nu era posibil să continue războiul mai târziu de luna noiembrie. Poporul german se întreba cât mai putea continua. După Anul Nou, va mai exista Germania ca naţiune?

Soţia lui Ludendorff a suferit pierderi teribile. În ultimii doi ani, doi dintre fiii ei înrolaţi în forţele aeriene fuseseră ucişi în ofensivele lui Ludendorff. Detaliile morţii lor sunt sfâşietoare. În 5 septembrie 1917, fiul Margarethei, locotenentul Franz Pernet, din grupul aviatic Jasta Boelcke, a decolat să lupte cu Aliaţii. Doi dintre prietenii săi muriseră în luna anterioară, iar el era trist. Era curajos, dar se confrunta cu piloţi aliaţi formidabili, care erau mai bine instruiţi şi aveau aparate care se învârteau în cerc în jurul său. Chiar înainte să decoleze, băiatul a scris acasă: „Mamă, nu-ţi poţi închipui ce sentiment ceresc este acela de a te întinde în pat, când se încheie cu succes o zi de luptă, şi de a-ţi spune înainte să adormi: «Slavă Domnului! Mai am douăsprezece ore de trăit!».“

Franz era tânăr, îndesat şi scund, cu mai mult tupeu decât experienţă. O fetiţă îi spusese în parc că el, un băiat atât de tânăr în uniformă, semăna cu poştaşul care le aducea corespondenţa. În ziua aceea fatidică, Ludendorff îl trimitea să se ridice în aer de pe coastele olandeze şi să se lupte cu un pilot neozeelandez, pe nume Keith Park.

Ghinionul său a fost fatal. Park era unul dintre cei mai buni piloţi din lume. Două decenii mai târziu, avea să fie

cel mai important ofiţer de aviaţie care a participat la apărarea Londrei de Hitler, în cea mai de succes campanie aviatică din istoria britanică. Într-o zi din august 1940, oamenii lui aveau să doboare 69 de avioane germane într-o singură zi. Nimic nu-l putea opri pe omul acesta.

Iar acum, Park se năpustea spre fiul lui Ludendorff. Cei doi s-au pregătit de luptă câteva clipe, apoi Park a făcut un lucru misterios, pe care martorii oculari nu-l pot explica cu totul. În câteva secunde, Park a făcut o manevră rapidă şi a ajuns în spatele băiatului, iar apoi a tras cinci rafale care au trecut prin aparatul băiatului ca şrapnelele prin hârtie.

Băiatul a căzut ca o pasăre muribundă. Avea 22 de ani. Cariera sa de pilot durase 12 săptămâni.

Când Margarethe a primit vestea morţii fiului ei, a urlat ca un animal rănit. Mai târziu a scris că retrăia acel moment iar şi iar, „ca prin vis“. Suferinţa ei a crescut când a primit ultima scrisoare a băiatului, atât de plină de tupeu şi de spirit, amintindu-i de splendidul tânăr care fusese.

Mai târziu, la 22 martie 1918, în toiul Ofensivei Ludendorff, un alt fiu al Margarethei, Erich, a decolat cu intenţia de a lupta. Erich era un băiat sincer şi chipeş. Mama lui spunea că el era „înalt şi zvelt, de departe cel mai arătos dintre băieţii mei“. Era şi cel mai inteligent dintre ei, având atâta minte încât să-şi dea seama că era condamnat. Chiar înainte să moară, în timpul unei permisii acasă cu ocazia aniversării sale, a spus cu delicateţe: „Mamă, nu trebuie să fii tristă. Aminteşte-ţi că-mi iubesc profesia din toată inima şi că, deşi am trecut prin destule, n-aş schimba nici o clipă din anul care a trecut.“

Prin pasiunea sa, Erich le era superior majorităţii ofiţerilor. Spera să devină general. Lumea credea că avansările sale se datorau faptului că era fiul lui Ludendorff, dar, de fapt, erau rezultatul meritelor sale. Nu i s-au făcut niciodată favoruri, fiind un ofiţer impecabil.

Erich a avut ghinionul să se confrunte cu un pilot brita-

nic pe nume Thomas Sydney Sharpe, din Escadrila RFC 73 din Gloucester, Anglia, care deja avea şase victorii aeriene. Sharpe era un expert în devenire – doborâse cele şase ţinte într-o singură lună –, iar acum se prăvălea peste băiat, „din soare“ – altfel spus, poziţionat în aşa fel încât soarele să bată în ochii băiatului. Pe jumătate orbit de lumină, băiatului i-a fost dificil să se apere, iar Sharpe l-a spulberat.

Cadavrul lui Erich a fost scos de ocean pe coastele olandeze. Ludendorff a dus ambele cadavre la morgă şi le vizita iar şi iar. Din cine ştie ce motiv amâna să le trimită acasă. I-a scris soţiei sale o scrisoare ciudată, spunând că se simţea bine când îi vizita pe băieţii morţi. În cele din urmă, i-a mutat într-o criptă elegantă din Catedrala Memorială Kaiser Wilhelm, din Berlin. Dar n-a putut face mai mult. Nici nu se putea gândi la altceva. În următorul război, bombardierele aliate aveau să spulbere catedrala, iar băieţii au devenit praf în vânt.

După ce Ofensivele lui Ludendorff i-au omorât băieţii, soţia lui a devenit distantă. Din acel moment, nu s-a mai îmbrăcat decât în negru şi n-a mai zâmbit niciodată. Moartea celui de-al doilea fiu al ei, la scurt timp după cel dintâi, era prea mult. În memoriile pe care le-a scris, spunea: „Am simţit toată puterea loviturii. Nu ştiu ce s-a întâmplat. Nu ştiu decât că am clacat şi că, din ziua aceea, ani lungi, am fost mereu bolnavă şi tristă.“ Cu încetul, frumoasa femeie s-a izolat în melancolie, iar apoi în morfină. Nu aşa ar fi trebuit să-i fie viaţa. Avusese atâtea visuri. Era tipul de femeie germană de modă veche pentru care familia însemna totul... iar acum pierdea totul pentru soţul ei, generalul.

Aşadar, Ludendorff şi-a pierdut şi familia, şi războiul în acelaşi timp. Totuşi, s-a mângâiat puţin amăgindu-se că nu era vina lui. Asemenea kaiserului, şi ulterior lui Hitler, s-a convins pe sine că germanii îl trădaseră *pe el*, nu invers.

Churchill a spus că Germania nu avea decât o singură ieşire din acel război. Putea solicita o pace conciliantă, fără anexări şi despăgubiri, în care toată lumea să înceteze pur şi simplu luptele şi să se întoarcă acasă. Oferta aceea, spunea Churchill, ar fi fost irezistibilă pentru majoritatea cetăţenilor din fiecare naţiune aliată.

Sau Ludendorff putea face ceva josnic. Putea deveni sălbatic şi nemilos. Putea declara că germanii aveau dreptate şi să caute ţapi ispăşitori, pe care să-i pedepsească pentru dezastrele cauzate de el însuşi, şi putea escalada războiul până la agonie, cu speranţa că naţiunile aliate vor claca şi vor cere pacea.

Alternativa era între onoare şi paranoia. Ar fi putut recunoaşte că armatele sale pierduseră războiul mondial, că milioane de vieţi fuseseră distruse în bătălii absurde, iar apoi ar fi putut solicita pacea, o pace a curajoşilor, o pace fără învingători.

Sau Ludendorff îi putea învinovăţi pe alţii pentru dezastrele pe care le crease, putea cere victoria împotriva unui miliard de oameni aliniaţi împotriva Germaniei, iar apoi să escaladeze războiul până la nivelul apocalipsei.

9. Ludendorff pierde războiul mondial şi-i învinovăţeşte pe evrei

WALTHER RATHENAU ERA FIUL UNUI IMPORTANT OM DE AFACERI EVREU, fondatorul Companiei generale de electricitate (Allgemeine Elektricitäts-Gesellschaft, altfel spus AEG). În timpul Primului Război Mondial, Rathenau l-a convins pe ministrul de război să organizeze un departament al materiilor prime, în care avea să deţină o poziţie înaltă. Rathenau a fost vital pentru efortul de război al Germaniei, indicând direcţia de urmat atât în producţia materiilor prime ameninţate de blocada britanică, cât şi în utilizarea materialelor capturate din teritoriile ocupate ale Belgiei şi Franţei. Dar serviciul său patriotic în slujba Germaniei nu avea să constituie un antidot împotriva creşterii antisemitismului din anii următori.

În ciuda eforturilor eroice ale unor oameni precum Rathenau, de a asigura materiale şi provizii armatei germane, aceştia nu puteau suferi solicitările nesfârşite ale războiului lui Ludendorff. În Statele Unite, numărul voluntarilor creştea. Cel mai popular om din America, Teddy Roosevelt, îşi pierduse băiatul, Quentin, în luptele aeriene împotriva germanilor, iar Roosevelt făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a ralia opinia publică în favoarea înrolării în armată.

Quentin, un băiat cu vedere slabă şi cu un spate fragil, n-ar fi fost recrutat niciodată. Dar a tras toate sforile pe care le putea trage familia sa pentru a se înrola în Corpul Aerian. Considera că nu este just să rămână departe de război într-un loc precum Harvard, alături de logodnica sa multimilionară, Edith Whitney, în timp ce alţii îşi făceau datoria. Tatăl lui Quentin l-a aranjat într-o escadră aeriană

splendidă, unde tupeul şi curajul său i-au câştigat nenumăraţi prieteni. Dar aceştia spuneau că era prea brav, asemenea tatălui său, şi erau îngrijoraţi că îşi asuma voluntar prea multe riscuri.

În prima lună pe front, s-a purtat bine şi a doborât primul aparat de zbor german. Dar luna următoare, s-a pomenit singur în faţa a şapte avioane germane. Le-a atacat şi a primit două gloanţe în faţă. Avionul său s-a prăbuşit în câteva secunde. Aşa s-a încheiat cariera sa de aviator după numai opt săptămâni.

Personalul de serviciu de la Casa Albă a fost devastat. Membrii Serviciului Secret îşi aminteau cu drag cum, pe vremea când era doar un puşti, Quentin şi prietenii săi, care-şi spuneau Gaşca de la Casa Albă, i-au ambuscat în mai multe rânduri, atacându-i cu bulgări de zăpadă, iar ei nu ştiau niciodată de unde veneau bulgării.

Unul dintre paznici îşi amintea că, odată, Quentin era îngrijorat de moralul unui frate bolnav, motiv pentru care a mobilizat personalul ca să-l înveselească pe băiat. Împreună au băgat poneiul familiei, pe nume Algonquin, în lift şi l-au dus în dormitorul băiatului, ca să-i facă o surpriză.

Un alt paznic îşi amintea că, pe când era foarte mic, Quentin a legat prietenie cu unul dintre copiii membrilor personalului şi nu-i păsa că băiatul era negru. Azi nu ar fi surprinzător, dar în prima parte a secolului XX era ceva nemaipomenit. Moartea lui Quentin l-a stârnit pe Roosevelt. Erou al războiului hispano-american, Roosevelt a început să călătorească pe tot cuprinsul Statelor Unite, impulsionând sprijinul pentru implicarea Americii în război.

În încercarea disperată de a diminua indignarea publică internaţională, guvernul german a încercat să dea o turnură pozitivă morţii tânărului, detaşând 1.000 de soldaţi pentru înmormântarea cu onoruri a fiului lui Roosevelt. Au emis o proclamaţie linguşitoare pentru a cinsti moartea băiatului, însă un soldat german anonim a stricat tot

aranjamentul. Acesta a fotografiat cadavrul băiatului, zăcând în agonie lângă avionul său zdrobit, şi a transformat fotografia într-o carte poştală, din vânzarea căreia obţinea profituri însemnate. Popoarele naţiunilor aliate au fost îngrozite de spectacolul acestui om care storcea bani din suferinţele unui băiat mort. Mai ales americanii au fost înfuriaţi.

În 1918, în acest ultim an de război, Ludendorff pierduse mai mult de un milion de oameni. Între aceştia sunt incluşi şi dezertorii care se ascundeau în păduri sau care evadaseră în Olanda. Sunt incluşi cei care s-au sinucis pe câmpurile de luptă. Sunt incluşi şi băieţii care au înnebunit şi au trebuit să fie închişi. Germanii din multe straturi sociale spuneau să viaţa era „o oroare fără sfârşit“, ceea ce pacifiştii sugerau că era mai rău chiar şi decât „un sfârşit oribil“. Hrana se împuţinase atât de mult, încât noii recruţi, prezentându-se la armată pentru instrucţie, leşinau adesea în timpul primei zile de manevre.

Marina germană, care contribuise la iscarea acestui război alarmându-i pe britanici prin dimensiunile ei în creştere şi prin declaraţiile agresive ale amiralilor, era în pragul răzmeriţei. Zvonuri cumplite că sumbrii amirali germani intenţionau să trimită marina în larg pentru a da o ultimă şi disperată luptă cu britanicii s-au răspândit în toată flota. Mateloţii nu voiau deloc să se implice într-un meci împotriva forţei navale pe care o considerau cea mai bună din lume. Mateloţii răzvrătiţi au scris un manifest în care declarau: „Trebuie prevenită ieşirea în larg a flotei.“ Mateloţii ştiau ce s-ar fi întâmplat dacă atacau Marina Britanică.

În acest timp, blocada britanică, strângându-se asemenea unui piton, zdrobea Germania, lipsind-o de hrană şi materii prime. Germania nu mai putea rezista prea mult timp. Ludendorff înrolase prea mulţi fermieri, confiscase prea multe chimicale necesare producţiei de fertilizatori şi ucisese prea mulţi dintre fiii Germaniei în ofensivele sale.

Fermele piereau.

Forţele aeriene germane, altădată cele mai bune din Europa, ajunseseră aproape nesemnificative. Armatele germane fuseseră bune şi îi învinseseră pe ruşi, dar numai pe ruşi. Acea victorie n-a fost un adevărat triumf. Tratatul de la Brest-Litovsk i-a adus Germaniei numeroase prăzi de război, dar Ludendorff nu le putea colecta. Semnarea tratatului dusese la eliberarea unor unităţi germane pentru a fi trimise în vest, dar trupele erau deprimate şi nu se putea avea încredere în ele. Între timp, oamenii lui Lenin răspândeau propaganda comunistă în tot estul Europei.

Cele mai bune trupe de şoc ale lui Ludendorff, care înaintaseră curajos în ultima sa ofensivă, pieriseră, şi erau ultimele dintre cele mai bune. Trupele germane supravieţuitoare erau acum terorizate de noile tancuri britanice, mai ales de tancurile uşoare Whippet, care erau rapide şi greu de lovit. Ludendorff a încercat să le spună artileriştilor săi să se ţină tari pe poziţii şi să spulbere tancurile cu ajutorul tunurilor, dar bravii săi soldaţi o luau la goană când vedeau aceste bestii. În scurt timp, trupele sale au început să aibă halucinaţii cu tancurile acestea, imaginându-şi că le auzeau venind, chiar dacă nici măcar nu existau.

Unii soldaţi au împrumutat un termen american pentru a descrie tancurile şi le-au spus „*ironsides*“ (bravii, cuirasatele), rostind acest cuvânt cu înfiorare. Tancurile erau precum legendarele nave de război americane de la începutul veacului XIX, construite dintr-un stejar special ce creştea pe insulele din largul Virginiei. Lemnul acestor stejari era atât de tare, încât ghiulelele ricoşau când se loveau de el. Unul dintre vasele cu un astfel de blindaj a fost poreclit *Old Ironside* (Bătrânul Cuirasat); în prezent constituie o privelişte splendidă în portul Boston. Aceste noi blindate, aceste tancuri, erau la fel de impresionante.

Muncitorii din fabricile germane încercau să producă şi ei tancuri, dar procesul era lent. Aveau dificultăţi în

producerea unor motoare suficient de puternice şi a tablei de oţel suficient de solide, iar directorii de producţie nu dădeau de cap solicitărilor contradictorii ale lui Ludendorff. De câte tancuri avea realmente nevoie Ludendorff? Cât de rapide, cât de mici, cât de groasă să le fie tabla? Dar submarine câte voia? Câte piese de artilerie? Dacă Ludendorff cerea unul dintre aceste articole, asta însemna mai puţin oţel disponibil pentru celelalte. Or Ludendorff voia atât de multe din fiecare! Tunul Parisului, la care ţinea, consumase 250 de tone de oţel şi nu dădea nici un rezultat. Cu aceeaşi cantitate de oţel s-ar fi putut produce multe tancuri, de care era disperată nevoie. Dar oamenii din jurul său nu-l puteau convinge pe Ludendorff de astfel de lucruri.

Pe hârtie, situaţia nu era disperată. Nici un soldat străin nu invadase teritoriul german. Nici o armată germană nu fusese complet învinsă. Dar, de la eşecul definitiv al ofensivelor lui Ludendorff, germanii nu mai aveau nimic de făcut decât să aştepte. Inamicul putea executa manevre, Ludendorff – nu. Inamicul putea alege unde să lupte, Ludendorff – nu. Acestea sunt motivele pentru care Ludendorff nu a înaintat în nici una dintre ocaziile ivite după Ofensivele Ludendorff. Spus simplu, inamicul putea face ceva complet neaşteptat, iar Ludendorff nu putea decât să aştepte.

Cunoscutul istoric militar Hans Delbrück a spus că vina era în întregime a lui Ludendorff. „Nu s-a putut adapta la obiective fezabile şi, drept urmare, a anulat faptele eroice ale soldaţilor săi." Delbrück a devenit un inamic al lui Ludendorff şi, în cele din urmă, a trebuit să părăsească ţara pentru că rostea adevăruri neconvenabile, mai ales în articolele sale de presă. Cea mai importantă acuză a sa a fost că Ludendorff şi Hindenburg au urmărit orbeşte victoria militară, fără să aibă nici un singur obiectiv de atins pe termen lung.

Fiecare nouă zi aducea veşti tot mai rele, iar membrii

statului-major au intuit că Ludendorff ezita să asiste la raportul de dimineaţă de teamă să nu îi fie dat să audă alte informaţii grave. Operaţiunile scăzuseră în intensitate, căci trupele lui Ludendorff se opreau să devalizeze depozitele Aliaţilor şi chiar să se predea inamicului. Unităţi întregi dispăreau cu totul, după care, în tabăra germană parveneau zvonuri despre dezertări în masă, uneori chiar şi o sută de soldaţi predându-se unui singur soldat american.

O excepţie printre atâtea veşti rele era povestea caporalului Adolf Hitler, evacuat de pe frontul de vest către un spital militar din Pomerania, după ce fusese parţial orbit de un atac britanic cu iperită. În timpul recuperării sale, nu voia decât să se întoarcă la luptă. Dar, în octombrie 1918, entuziasmul celor precum tânărul Hitler era rarisim, căci cei asemenea lui erau foarte puţini.

Inamicii străini ai lui Ludendorff câştigau războiul, iar el devenea paranoic. Studiind lăudatul Plan Schlieffen, întemeiat pe victoria de la Cannae a lui Hannibal, Ludendorff ajunsese să se identifice cu nenorocosul general cartaginez care, afirma el, fusese trădat de propriul popor. Ludendorff era convins că geniul său era subapreciat, aşa cum fusese subapreciat şi Hannibal. A început să caute ţapii ispăşitori pe care să-i învinovăţească pentru ceea ce se întâmpla. Într-o zi era dezgustat de catolici sau de masoni. Ziua următoare, erau vinovaţi socialiştii sau comuniştii. Apoi bombănea împotriva kaiserului, sau a profitorilor de război, sau a femeilor de pe frontul intern. Dar pe evrei îi învinovăţea de fiecare dată.

Aliaţii făceau planuri de marş spre Berlin. Preşedintele american Woodrow Wilson vorbea de „pacea fără victorie", dar Ludendorff considera problematică o astfel de pace. Wilson voia să încheie o pace asemănătoare cu aceea oferită în 1865 soldaţilor confederaţi, asemenea tatălui său, care fusese ofiţer în timpul Războiului Civil American. Wilson voia o pace fără represalii brutale.

Dar chiar şi delicatul Wilson înţelegea duplicitatea militariştilor germani de felul lui Ludendorff, de aceea insista că, în primul rând, germanii trebuie să-şi dovedească onestitatea. Ca o condiţie a *începerii* negocierilor de pace, el voia ca germanii să se retragă imediat din *toate* teritoriile ocupate, inclusiv din Alsacia şi Lorena, Belgia şi Polonia. Şi mai voia ca marina germană şi forţele aeriene germane să renunţe la un mare număr de vase şi avioane, astfel încât germanii să nu mai poată deveni o putere militară majoră în caz că armistiţiul ar fi eşuat. Ultimul lucru pe care îl voia era să le acorde germanilor timp de refacere, după care să lanseze din nou un război.

Wilson insista asupra faptului că nu avea să negocieze decât un adevăraţii reprezentanţi ai poporului german şi a contestat dreptul lui Ludendorff, Hindenburg sau al kaiserului de a vorbi în numele germanilor. Preşedintele Wilson voia ca acest război, cel mai crunt din istoria europeană, să se sfârşească definitiv. Nu voia ca tratativele de pace să se transforme într-o stratagemă care să le dea germanilor timp să-şi tragă sufletul pentru a începe un nou război.

Pentru Ludendorff, solicitările părţii americane erau zdrobitoare – iar acestea nu erau decât cererile americanilor mai liberali. Alţi americani erau mai drastici. Generalul american de top „Negrul Jack“ Pershing, într-o scrisoare către Consiliul Suprem Aliat de Război, solicita ca germanii să fie siliţi să semneze o capitulare necondiţionată. Fostul preşedinte Teddy Roosevelt cerea ca Aliaţii să înainteze spre Berlin şi să-i facă pe germani una cu pământul. El voia ca germanii să fie zdrobiţi, astfel încât să ştie că fuseseră învinşi. Numai aşa, spunea el, ar trebui să facă pace America.

Mulţi lideri francezi erau de aceeaşi părere. Generalul Charles Mangin, „Măcelarul“, susţinea aceeaşi strategie. Mareşalul Ferdinand Foch, care fusese numit comandant al armatelor aliate, voia ca termenii păcii să fie atât de se-

veri, încât Germania să nu-şi mai poată agresa niciodată vecinii.

Apelul lor pentru marşul împotriva Berlinului era convingător. Dacă Aliaţii ar fi făcut acest lucru, ofiţerii germani n-ar mai fi putut să-şi convingă poporul că n-au fost înfrânţi, ceea ce ar fi anihilat pretenţiile naziştilor şi i-ar fi împiedicat să ajungă la putere. Şi poate că, astfel, al Doilea Război Mondial ar fi fost preîntâmpinat.

Între timp, Ludendorff îşi pierdea stăpânirea de sine. A înţeles gravitatea situaţiei. La 28 septembrie 1918, Ludendorff rămăsese fără opţiuni. Abia acum recunoştea soldatul înfrânt că era necesar un armistiţiu, adăugând febril că trebuia obţinut „imediat“. Dar, viclean ca o vulpe, a cerut ca armistiţiul să fie încheiat de politicieni, nu de generali. În acest fel, transfera responsabilitatea pentru războiul pierdut pe umerii guvernului.

În 2 octombrie, Ludendorff şi-a convins superiorul să consimtă la această strategie şi să declare, în privinţa nevoii de pace, că „armata nu poate aştepta 48 de ore“. Evident, Ludendorff se temea că armata sa se putea dezagrega înainte de semnarea păcii. Dacă se întâmpla acest lucru, atunci el ar fi fost cel învinuit pentru pierderea războiului.

În acel moment, americanii erau atât de prezenţi pe câmpurile de bătălie din Europa, iar soldaţii germani dezertau într-un asemenea număr, încât Ludendorff a decis că avea nevoie de un fel de vot de încredere. În 26 octombrie, în palatul regal din Berlin, Ludendorff i-a prezentat kaiserului demisia sa, presupunând că acest jalnic ins i-o va refuza, aşa cum îi era obiceiul. De data aceasta însă, în mijlocul tuturor acelor dezastre, kaiserul l-a surprins şi i-a acceptat demisia. L-a uluit faptul că prietenul său, Hindenburg, nu a ridicat nici o obiecţie împotriva acceptării demisiei. Ludendorff a ieşit valvârtej, Hindenburg urmându-l în tăcere. În timp ce plecau, kaiserul şi-a spus satisfăcut în barbă: „I-am separat pe siamezi.“

Afară, Hindenburg l-a invitat pe Ludendorff să-l ducă cu maşina, dar generalul înfuriat a bălmăjit că pleca în permisie. Hindenburg i-a spus lui Ludendorff că nu putea pleca – trebuia să-şi informeze succesorul despre documente, personal şi proceduri. Altfel ar fi decapitat tot cartierul general. Ludendorff a răspuns că unul dintre subalternii săi, generalul-locotenent Hermann von Kuhl, îi putea prelua atribuţiile şi a plecat călcând apăsat ca un copil supărat.

Ludendorff s-a întors acasă la soţia lui palidă şi epuizată şi s-a scufundat în fotoliul său preferat, fierbând de furie. Margarethe a încercat să-l scoată din starea aceea, dar el mocnea deprimat, apoi a sărit din fotoliu şi a strigat: „Peste două săptămâni, n-o să mai avem nici imperiu, nici kaiser, ai să vezi tu!"

Pe bulevarde, trecătorii îl priveau cu dispreţ. La teatru, publicul ovaţiona când se anunţa plecarea sa. Într-o sală de concerte, audienţa a aplaudat vestea demisiei sale. Vecinii îi spuneau soţiei lui că voiau să-i vadă plecaţi. Primeau apeluri telefonice înfuriate şi ameninţătoare în miez de noapte. Era evident că zilele le erau numărate.

Unii germani îl iubeau pe Ludendorff. Elita iuncherilor, preşedinţii de corporaţii, milionarii şi plutocraţii, ca şi cei pe care îi îmbogăţise şi flatase, toţi îl plăceau şi credeau că era preocupat de interesele lor, cum şi era de altfel. Dar poporul german în ansamblu, clasa de mijloc, inclusiv straturile ei inferioare, pe ai cărei fii îi sacrificase pe prea multe câmpuri de bătălie, îl priveau ca pe un animal de pradă.

Înfricoşat, Ludendorff a fugit de acasă. S-a încuiat într-un apartament secret, unde a rămas tăcut zile întregi. Şi-a cumpărat accesorii pentru deghizare, ochelari albaştri şi o perucă blondă, iar apoi şi-a planificat fuga din Germania. În câteva clipe, se transformase din liderul uneia dintre cele mai bune armate ale lumii într-un paria pe care mulţimea voia să-l linşeze.

În Anglia, premierul Lloyd George vorbea din nou despre trimiterea în judecată a liderilor germani. Lloyd George voia să-i vadă pe Ludendorff şi pe cei asemenea lui în boxa acuzaţilor, judecaţi după legea engleză. Era posibil ca unii dintre ei să fie condamnaţi la moarte, iar printre aceştia se putea afla oricine de la vârful ierarhiei, cineva precum Ludendorff. Dacă se ajungea la proces, el ar fi fost executat.

Ludendorff avea prea mult sânge pe mâini. Belgienii îşi aminteau de operaţiunea cu numele de cod Alberich, desfăşurată în iarna anului 1917. Trupele lui Ludendorff au silit 500.000 de muncitori civili să lucreze luni de zile la construcţia fortificaţiilor de la frontiera dintre Belgia şi Franţa, fortificaţii pe care Aliaţii le numeau Linia Hindenburg. Aceşti muncitori au muncit cu febrilitate, descărcând 1.250 de garnituri de tren încărcate cu materiale şi construind din beton şi oţel călit o linie fortificată continuă, în spatele căreia s-au putut retrage mai târziu germanii. În timpul acestei retrageri, germanii au distrus porţiuni mari din căile ferate, dar şi livezi şi mine belgiene şi franceze. Au confiscat locomotive, au ras oraşe, au spoliat uzine, au otrăvit fântâni, au măcelărit vite şi chiar au distrus intersecţiile şoselelor, lăsând în urma lor femei şi copii cu raţii insuficiente.

Şi mai e ceva. Ludendorff a dat ordin să se planteze nenumărate bombe-capcană: dispozitive explozive ascunse în butoaiele de făină, în şunci, şi chiar sub perne şi saltele. Cele mai diabolice erau cele ascunse în piane. În clipa în care era apăsată o anumită clapă, pianul exploda. Ludendorff pretindea că măsurile sale nu îi vizau decât pe militari, ceea ce era fals. Încă nu s-au văzut soldaţi aflaţi în campanii militare care să se oprească să cânte la pian. Ludendorff ucidea şi civili.

A devalizat numeroase fabrici belgiene de echipamente, lăsându-le complet pustii. A inundat mine. A demontat şinele căilor ferate şi a furat peste 90% dintre locomotive.

Belgia, cândva una dintre primele zece economii din lume, a fost atât de schilodită, încât nu avea să-şi mai recupereze niciodată poziţia de frunte, rămânând timp de decenii o ţară răvăşită.

În timpul retragerii, Rupprecht, prinţul moştenitor al Bavariei, comandantul Armatei a 6-a germane, unul dintre puţinele capete încoronate cu o educaţie solidă, l-a acuzat pe Ludendorff pentru înverşunarea de „a distruge toate şoselele, satele, oraşele şi fântânile". Podgoriile, grădinile şi munţii înverziţi au fost preschimbaţi într-o sălbăticie de sârmă ghimpată şi copaci morţi. Văile ajunseseră să fie nişte adevărate cloace. Acesta este momentul în care a intervenit prinţul Rupprecht, implorându-l pe Ludendorff să se oprească şi insistând mai ales să cruţe castelul de la Coucy, o fortăreaţă din secolul al XIII-lea, care nu mai avea nici o importanţă militară. Castelul de la Coucy era una dintre capodoperele arhitecturale ale Evului Mediu, având cel mai mare donjon din Europa.

Înfuriat, Ludendorff nu l-a luat în seamă pe Rupprecht şi a umplut castelul cu 28 de tone de explozibili, apoi, în martie 1917, l-a aruncat în aer. Spunea că donjonul putea fi folosit drept post de observaţie militar. Lucru interesant, armata germană s-a folosit de aceeaşi justificare absurdă şi când a distrus catedrala din Reims.

În aprilie 1917, guvernul francez a declarat că edificiul ruinat de la Coucy era „un monument al barbariei". Herbert Hoover, inginerul american care coordona acţiunile de ajutor umanitar în Belgia, a declarat că Ludendorff era un ins abominabil şi se jura că poate dovedi acest lucru în tribunal.

Aceste atrocităţi executate din ordinele de Ludendorff s-au întâmplat în ceva mai mult de două luni. Ludendorff desfăşurase însă multe alte campanii similare şi în alte momente ale războiului. Dimensiunile tuturor acestor crime i-au făcut pe unii universitari, ca de exemplu pe dr. Jeff Lipkes de la Universitatea Cornell, să sugereze că

acţiunile lui Ludendorff în Belgia au constituit o repetiţie a genocidului realizat de Germania în timpul următorului război. Cartea lui Lipkes despre abominaţiile lui Ludendorff din Belgia în timpul Primului Război Mondial are 815 pagini şi se intitulează, foarte potrivit, *Rehearsals* (Repetiţii). Publicată de editura Universităţii din Louvain, *Rehearsals* descrie felul în care Ludendorff a distrus o bună parte a naţiunii belgiene în numele unei civilizaţii superioare, civilizaţie pe care el pretindea că vreo să o ofere lumii întregi. Lipkes argumentează că Ludendorff şi cei din tagma sa au iniţiat, cu mulţi ani înainte, ceea ce am ajuns să numim „nazist“ şi să asociem cu Hitler.

Profesoara Isabel V. Hull, de la aceeaşi Universitate Cornell, consideră că etichetarea activităţii lui Ludendorff ca genocid înseamnă „să mergem puţin prea departe“. Ea observă că Ludendorff şi anturajul său nu urmăreau conştient anihilarea belgienilor ca popor şi că, drept urmare, nu putem numi genocid ceea ce au făcut.

Dar alţii nu sunt de aceeaşi părere. Ambasadoarea americană Samantha Power, care a studiat şi s-a ocupat de chestiunea genocidului atât la Harvard, cât şi la Naţiunile Unite, concluzionează că multe procese genocide pot fi desfăşurate de indivizi care nu caută să anihileze *conştient* o naţiune anume, şi citează drept exemplu evenimentele din Ruanda. Din perspectiva ei, problema care se pune este aceea de a identifica dacă are loc o distrugere sălbatică la o scară ce depăşeşte limitele civilizate şi suficientă pentru a mutila un popor. Dacă acesta este cazul, atunci efortul respectiv este genocid. Pornind de la această premisă, se poate demonstra că activitatea lui Ludendorff în Belgia a fost genocid.

La începutul războiului, cu patru ani înainte, generalul şi baronul von Marschall a avut premoniţia că „Ludendorff va prelungi războiul până când va fi stors şi ultima picătură de vlagă din poporul german… iar atunci monarhia va duce povara vinovăţiei.“ Un alt general i-a transmis un

avertisment asemănător generalului Falkenhayn: „Până la urmă, Ludendorff va împinge Germania în Revoluţie." Cu greu se poate spune că aceşti oameni s-au înşelat.

Kaiserul a fost învinovăţit pentru multe dintre crimele lui Ludendorff şi poate că acest lucru este nedrept. Deseori, generalii nu-i spuneau nimic kaiserului, servindu-i doar informaţiile pe care voiau ca el să le primească. Kaiserul şi-a susţinut nevinovăţia şi le spunea jurnaliştilor că încercase să lupte decent. Repeta că el n-a comis nici o crimă. Cu toate acestea, a permis ca, în numele tronului, să se comită nelegiuiri. O singură dată, la mulţi ani după evenimente, kaiserul a lăsat garda jos. Semnând o fotografie a sa, a scris pe imagine aceste cuvinte înfiorătoare: „*Chiar totul a fost greşit*?"

Poate că da. După ce s-a terminat războiul, a spus că în 1918 ar fi vrut să iasă la atac în fruntea trupelor sale şi să moară în bătălie. Credea că astfel i-ar fi făcut mândri pe străbunii săi. În schimb, a ezitat, aidoma sumbrului Hamlet în castelul său, şi n-a făcut nimic.

Între timp, cineva trebuia să semneze pacea care să încheie războiul. Politicienii Germaniei au trimis în cele din urmă o delegaţie la cartierul general al Aliaţilor din Franţa pentru a discuta condiţiile păcii. Delegaţii germani ştiau că trebuiau să semneze şi să poarte vina de a fi fost cei care au negociat căderea Germaniei. Ludendorff se îngrijise de asta.

De partea germană, ruşinea era imensă. Au avut de semnat un document de 80.000 de cuvinte, care îi învinuia pe germani pentru abominaţiile lui Ludendorff din timpul războiului. Dar, cel puţin, trupele germane s-au putut întoarce acasă, acolo unde ofiţerilor germani li s-a permis să se laude că n-au fost învinşi oficial.

La scurt timp după aceea, Ludendorff a făcut o vizită la ambasada britanică din Berlin şi a avut o discuţie cu generalul sir Neill Malcolm, principalul ataşat militar. Ludendorff a perorat că el şi armata sa fuseseră maltrataţi de

propriul guvern în ultimele zile ale războiului, tocmai când îl câştigau. Generalul britanic se chinuia să înţeleagă ceva din acele afirmaţii confuze. Malcolm, într-o germană fluentă, i-a pus lui Ludendorff o singură întrebare: „Generale, vreţi să spuneţi că aţi fost înjunghiat pe la spate?“

Ludendorff şi-a însuşit expresia. „Înjunghiat pe la spate?“, a exclamat cu ochii înflăcăraţi. „Da, exact aşa. Am fost înjunghiaţi pe la spate.“

Malcolm folosea o expresie popularizată de George Bernard Shaw în 1916, dar aceste cuvinte aveau o rezonanţă aparte în Germania, ţara care cinstea mitul lui Siegfried, cavalerul înjunghiat pe la spate de un spirit diabolic numit Hagen. Ludendorff, care se vedea pe sine ca pe un erou mitic, avea acum mantra pe care în scurt timp o repeta oricui voia să-l asculte, expresia care, din punctul lui de vedere, sintetiza tragedia Germaniei: „Aşa cum bine spunea un general britanic, armata germană a fost înjunghiată pe la spate.“

Malcolm a negat că ar fi afirmat acest lucru. A spus că n-a făcut decât să utilizeze ceea ce Proust numea vorbire indirectă – altfel spus, a exprimat poziţia unui individ din punctul de vedere al respectivului individ. Când Ludendorff a pretins că Malcolm a fost acela care spusese că armata germană fusese înjunghiată pe la spate, englezul a scris dezminţiri vehemente, spunând că n-a susţinut niciodată legenda înjunghierii pe la spate. Fapt interesant, presa germană a refuzat să publice dezminţirile lui Malcolm. Germanii au adoptat imediat legenda pentru că le era convenabilă. Superpatrioţii au susţinut de-atunci înainte că politicienii trădători sabotaseră armata germană în momentul crucial când o victorie glorioasă era aproape asigurată. Şi toată lumea credea că evreii au condus complotul.

Ludendorff a descoperit că germanii erau prea puţin interesaţi de poveştile lui despre catolicii sau masonii cei răi, sau despre socialiştii şi comuniştii îngrozitori. În

schimb, a descoperit o audienţă atentă atunci când îi descria pe evrei ca fiind cauza vremurilor de restrişte ale Germaniei. Nu conta că Rathenau, industriaşul de top al Germaniei, era un patriot evreu care îl ajutase pe Ludendorff cea mai mare parte a războiului. Nu conta că acest evreu fusese principalul motiv pentru care Germania reuşise să-şi continue lupta în ultimii doi ani de conflict. Când Ludendorff vorbea despre comploturile de coşmar ale evreilor, era ascultat cu aviditate. Şi de fiecare dată când spunea aceste poveşti, adăuga noi şi noi detalii pentru a-şi stârni audienţa avidă.

Ludendorff n-a explicat niciodată din ce motiv distrugeau evreii Germania. Ce voiau aceşti uneltitori? Cine-i conducea, cu ce scop? N-a întrebat nimeni – nimeni nu voia să ştie. Era de ajuns că faimosul Ludendorff le spunea ceea ce voiau să audă: că vina nu era a Germaniei şi nici a armatei. Evreii, aceşti străini îngrozitori, cauzaseră toate nenorocirile Germaniei.

Reprezentantul SUA în Consiliul Suprem Aliat de Război, generalul Tasker H. Bliss, urmărea cu nelinişte această vânătoare de ţapi ispăşitori. Având pregătire de diplomat, Bliss era un universitar care putea întrezări pericolele încă dintr-o fază timpurie. Încă din octombrie 1918, deci înainte de încheierea războiului, el avertiza că militariştii germani încă deţineau controlul şi că, dacă influenţa lor nu era contracarată, aveau să distrugă întreaga Europă.

Ar fi trebuit să i se dea ascultare acestui bătrân general, expert în lingvistică, cu studii în academiile militare din Germania, Anglia şi Franţa, şi care înţelegea pericolele pe care le puneau anumiţi militari. El ştia că germanii ar fi trebuit să dezmembreze vechiul regim militarist şi să construiască un guvern nou, republican, pentru a-şi depăşi trecutul. Apoi a observat că, şiret, Ludendorff stârnea simpatia pentru armata germană, învăţând publicul să dispreţuiască noua republică. Prea mulţi oameni erau convinşi de legenda înjunghierii pe la spate, născocită de Lu-

dendorff, fapt ce putea sabota noua republică.

Atractivitatea legendei lui Ludendorff este cel mai bine exemplificată de modul cum l-a influenţat pe un anumit soldat german. După ce Germania a fost silită să capituleze, caporalul Adolf Hitler, zăcând pe patul de spital, scria dezamăgit despre soldaţii pe care, se pretindea, evreii îi trădaseră prin armistiţiul lor. „Pentru asta s-au îngropat în noroi băieţi de 17 ani în Flandra?" se întreba el. „Acesta să fie rostul sacrificiului făcut de mamele germane pentru Patrie când, cu inimile îndurerate, şi-au lăsat băieţii mult iubiţi să plece la război, fără să-i mai vadă vreodată? S-au întâmplat toate astea pentru ca o gaşcă de infractori nemernici să pună mâna pe Patrie?"

Cuvintele lui Hitler conţin o expresie esenţială – el căuta „rostul sacrificiului". Căuta justificarea războiului eşuat care cauzase atât de multe pierderi. Cum nu a găsit-o, a bâjbâit în căutarea conspiraţiilor care să-i limpezească confuzia. Căuta salvarea şi, negăsind-o, a căutat ţapi ispăşitori.

În orbirea sa, Hitler şi-a închipuit apoi răfuiala cu acei vinovaţi, care trebuiau pedepsiţi: „Dacă la începutul şi în timpul războiului, 12.000 sau 15.000 dintre aceşti corupători ebraici ai poporului ar fi fost ţinuţi în norul de gaze toxice, aşa cum s-a întâmplat cu sute de mii dintre cei mai buni muncitori germani pe câmpul de luptă, atunci sacrificiul milioanelor de oameni pe front n-ar fi fost în van."

Aşadar, pentru a înţelege Holocaustul pe care Hitler l-a pus în aplicare în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, probabil că trebuie să revenim la legendele despre Primul Război Mondial, răspândite de Ludendorff. Pentru a înţelege miopia lui Hitler, trebuie să înţelegem sursele care, măcar parţial, au generat-o. Să ne imaginăm că Hitler şi-ar fi expus vederile în cuvinte precum cele de mai jos, care nu sunt decât esenţa miilor de invective pe care le-a scris împotriva unor oameni nevinovaţi: *Evreii au pierdut războiul nostru. Prin urmare, ar trebui omorâţi*

cu gaze toxice, aşa cum au murit eroii noştri pe câmpurile de bătălie. Dacă eliminăm evreii din sânul naţiunii noastre, dacă-i lovim pe evrei cu gaze toxice, dacă ne purificăm ţara de influenţa lor, atunci vom fi mai puternici. Vom câştiga următorul război şi vom răscumpăra sacrificiile atâtor milioane de oameni.

VREME DE MAI BINE DE ŞASE LUNI, ÎN 1918 ŞI 1919, civilii din noul guvern german au încercat să negocieze pacea cu Puterile Aliate. În sfârşit, la 28 iunie 1919 li s-au prezentat termenii Tratatului de la Versailles. Tratatul nu era la fel de brutal precum cel încheiat la Brest-Litovsk, pe care Ludendorff îl impusese Rusiei. Nu confisca o treime din teritoriile puterii înfrânte, aşa cum încercase să facă Ludendorff la Brest-Litovsk. Nici nu încorpora în alte naţiuni zeci de milioane de oameni care nu-şi doreau acest lucru, aşa cum încorporase Ludendorff popoare întregi în Reich. Nu îi confiscau majoritatea rezervelor de fier şi cărbune sau căile ferate; nici nu dezmembra naţiunea înfrântă, aşa cum făcuse Ludendorff când reclamase pentru Reich mari părţi din Ucraina, Bielorusia, Polonia şi Rusia.

Tratatul era totuşi sever. Germania era indicată drept responsabilă pentru război şi era obligată să plătească daune. Dar cel mai scandalos lucru pentru mulţi germani era articolul 231, o clauză introdusă de partea americană, formulată de diplomaţii americani John Foster Dulles şi Norman Davis, prin care Germania era silită să admită că era responsabilă de toate daunele produse de război. În termenii articolului: „Germania îşi asumă responsabilitatea… pentru producerea tuturor pierderilor şi daunelor… cauzate de război."

Totuşi, americanii erau blânzi. După ce stabileau în articolul 231 datoria Germaniei de a plăti compensaţii pentru distrugerile cauzate Aliaţilor, reduceau din responsabilităţile Germaniei în articolul 232: „Germaniei… i se va

cere să plătească numai pentru distrugerile civile.“ Aceasta se referea la distrugerea de către germani a caselor, satelor şi posesiunilor personale în Franţa, Belgia, Polonia şi Rusia.

Familia Dulles, în special sora lui John, Eleanor, a insistat de atunci încoace că americanii, de regulă, erau împotriva despăgubirilor şi că cele două articole menţionate, mai ales cel de-al doilea, au fost introduse în tratat pentru a reduce obligaţiile germane la un nivel tolerabil. Era, altfel spus, un compromis. Cu toate acestea, elitele germane au ignorat cel de-al doilea articol şi s-au ţinut cu dinţii de cel dintâi. Aşa cum îl descriau ei, americanii concepuseră o clauză monstruoasă, care făcea tratatul abominabil şi ilegal. Ei susţineau, încă înainte de a fi obligaţi să-l semneze, că germanii decenţi trebuiau să se opună tratatului şi, mai grav, că trebuiau să lupte împotriva republicii care îl semna. Imediat, articolul 231 le-a dat reacţionarilor germani un avantaj. Germania se putea minţi pe ea însăşi şi se putea prezenta drept victimă.

Dar nici un german, se pare, nu s-a aplecat prea atent asupra următoarei clauze, articolul 232, care reducea cu mai mult de jumătate povara financiară a vinei de a fi început războiul. John Foster Dulles nu era tâmpitul care s-a presupus că era, chiar dacă a fost aspru criticat pentru contribuţia sa la tratat.

De fapt, John Foster era fratele lui Allen, consulul din Elveţia care refuzase să se întâlnească cu Lenin pentru că avea întâlnire cu o femeie superbă. John Foster era un funcţionar public excepţional şi inteligent, iar clauza vinei războiului pe care a conceput-o n-a fost niciodată atât de monstruoasă cum au afirmat cei de teapa lui Hitler. Dar de unde să fi ştiut Dulles că acele 17 cuvinte despre vina războiului aveau să fie preluate de germani şi folosite pentru a condamna un întreg document de 80.000 de cuvinte – precum şi validitatea noului guvern al Germaniei?

Will Rogers observa că Tratatul de la Versailles era

într-adevăr lung, dar că „era necesar să fie atât de lung pentru a le spune germanilor ce părere avem despre ei". Apoi adăuga: „Toată tărăşenia asta se putea exprima într-o propoziţie: «Papagalilor, dacă mai faceţi scandal, vă batem de nu vă vedeţi»."

Puţini au citit însă tratatul până la capăt, ceea ce le-a dat extremiştilor din Germania o ocazie propagandistică. În loc să accepte vina de a fi început războiul, în loc să accepte responsabilitatea pentru folosirea gazelor toxice şi pentru războiul submarin fără restricţii, în loc să-şi asume responsabilitatea pentru atrocităţile comise în Belgia, germanii puteau să evite acum aceste chestiuni şi să pretindă că tratatul era o ticăloşie evreiască împotriva gloriosului popor german, ai cărui soldaţi luptaseră superb, dar fuseseră sabotaţi de trădători, chiar când erau pe punctul de a câştiga o splendidă victorie.

În plus, se puteau văita şi lamenta că despăgubirile impuse Germaniei prin tratat erau atât de mari, încât nu puteau fi plătite. Marele finanţist american Bernard Baruch a spus cât se poate de clar că puteau fi plătite şi că nu erau atât de îngrozitoare precum despăgubirile cerute de Ludendorff la Brest-Litovsk. Dar germanii l-au ignorat pe Baruch, iar unii au mârâit că marele om era evreu şi deci nu se putea avea încredere în el.

Aşadar, imediat după ce Ludendorff a solicitat încheierea armistiţiului, l-a categorisit drept criminal. Începând cu kaiserul, un imens segment al societăţii germane era de acord cu versiunea lui Ludendorff despre aceste evenimente. În cele din urmă, această opinie a devenit aproape universală în Germania şi Austria. Nu după mult timp, la Memorialul Războiului de la Universitatea din Viena, vizitatorii puteau vedea o statuie din bronz a nobilului războinic Siegfried, înjunghiat în spate de piticul diabolic Hagen. Ecuaţia era cât se poate de simplă. Vrei să fii cavalerul glorios sau piticul diabolic? Pusă în felul acesta, nu era dificil de răspuns la această întrebare.

La început, pentru oamenii din anturajul lui Ludendorff a fost o provocare să convingă poporul Germaniei să adopte această versiune. Dar, aidoma călugărilor ce-şi intonează rugăciunile şi mantrele, ei au descoperit că, dacă repetau suficient de mult legenda înjunghierii pe la spate, ascultătorii începeau să creadă. Irene Gunther scria în cartea sa *Nazi Chic* (Eleganţă nazistă): „Cei care intonau şi repetau legenda «înjunghierii pe la spate» iar şi iar s-au convins în cele din urmă pe ei înşişi [!] şi pe alţii că războiul, detestatul Tratat [de la Versailles] şi dispreţuita Republică [de la Weimar] erau toate elemente ale unei vaste conspiraţii evreieşti mondiale.“

Gunther e mai înţeleaptă decât realizează când observă că, prin repetarea la nesfârşit a legendei, primii nazişti se convingeau de fapt *pe ei înşişi*.

Ludendorff ştia că evreii proeminenţi precum Walther Rathenau luptaseră pentru patrie până la sfârşit. Mai ştia şi că, fără acest evreu anume, Germania ar fi clacat cu câţiva ani mai devreme. Dar Rathenau, ajuns ministru al reconstrucţiei în noua Republică de la Weimar, insista că Germania îşi putea împlini obligaţiile din tratat, ceea ce i-a înfuriat pe Ludendorff şi pe alţi naţionalişti germani, astfel încât generalul a continuat să se lamenteze că evreii înjunghiau Germania pe la spate.

Legenda înjunghierii pe la spate nu însemna doar că generalii precum Ludendorff nu aveau nici o vină. Mai însemna şi că oamenii precum Ludendorff trebuiau urmaţi. Mai însemna că liderii noii republici, precum Rathenau, erau diabolici şi trebuiau ucişi. De la această minciună până la concluzia că toţi evreii trebuiau exterminaţi nu mai era de făcut un salt prea mare. Istoricul german Holger Herwig spunea multe când punea întrebarea: „Este oare chiar atât de exagerat să sugerăm că sinuosul drum către Auschwitz a început cu legenda înjunghierii pe la spate?“

Aşadar, acest mizerabil război a început cu Planul Sch-

lieffen, care nu putea da rezultate, a intrat în colaps odată cu Ofensivele Ludendorff, care nu puteau avea succes, s-a încheiat cu Tratatul de la Versailles, care nu putea fi implementat, şi a culminat cu legenda conspiraţionistă împotriva evreilor, care nu putea fi în nici un fel dovedită. Se poate argumenta că legendele în perpetuarea cărora Ludendorff jucase un rol major aveau să ucidă milioane de evrei şi creştini şi să ţină pe loc civilizaţia europeană pentru multă vreme. Într-adevăr, legendele acestea aveau să mutileze Europa pentru cea mai mare parte a secolului XX.

Dacă planul lui Teddy Roosevelt ar fi avut câştig de cauză, iar armatele aliate şi-ar fi continuat drumul până la Berlin, e posibil să se fi evitat nenumărate atrocităţi. Americanii, mai puţin obosiţi decât soldaţii celorlalte Mari Puteri, ar fi putut conduce acest marş.

Dar, gelos pe popularitatea lui Roosevelt, Woodrow Wilson a refuzat să-l numească general pe Roosevelt. Acesta ar fi putut obţine victoria, şi-ar fi putut însufleţi soldaţii pentru a câştiga această ultimă bătălie şi ar fi putut spulbera armata lui Ludendorff într-o adevărată Bătălie de Anihilare. Armatele aliate ar fi putut cuceri Berlinul şi astfel nici nu nebun n-ar fi putut pretinde, cum au făcut Ludendorff şi Hitler mai târziu, că Germania nu fusese înfrântă.

PIERDERILE CAUZATE DE PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ERAU IMENSE. Imaginaţi-vă patru rânduri lungi de bărbaţi mergând în ritm mediu în faţa voastră, 24 de ore pe zi, în fiecare zi, timp de patru ani, şi imaginaţi-vă că fiecare dintre ei merge spre propria moarte. Într-o singură zi, pe Somme, britanicii au pierdut 58.000 de oameni. În bătălia de la Verdun, de ambele părţi, s-au înregistrat 738.000 de victime. Într-o singură bătălie din Munţii Carpaţi, totalul pierderilor s-a ridicat la 339.000 de victime.

Acest război a fost atât de cumplit, încât aproape toate guvernele implicate au fost răsturnate. La începutul războiului, toate naţiunile implicate, cu excepţia Franţei, erau monarhii. La sfârşitul războiului, aproape toate aceste naţiuni, cu excepţia Marii Britanii, erau republici. Cartea lui Richard M. Watt a sintetizat aceste daune încă din titlul ei: *The Kings Depart* (Plecarea regilor).

Şi chiar au plecat. Kaiserul, neiubit şi înfricoşat, şi-a părăsit naţiunea, refugiindu-se în Olanda, ţară care rămăsese neutră pe toată durata războiului. A evadat cu 48 de vagoane de articole de lux şi mobile, luând cu el 26 de servitori şi o curte ce număra 46 de persoane. Într-un cont bancar avea la dispoziţie o sumă echivalentă cu peste 50 de milioane de dolari la valoarea de azi. Curtea sa era o curte fără tron, dar totuşi o Curte. Cu toate astea, se plângea că abia îi ajung banii să-şi menţină demnitatea regală.

Din câte se pare, anturajul său apropiat îl dispreţuia. Valetul său l-a părăsit după mulţi ani de serviciu. Cel mai mic fiu al kaiserului, Joachim, s-a sinucis. Şocată de abdicare şi exil, devotata sa soţie, Augusta Victoria, care îi fusese alături la bine şi la greu, şi-a pierdut voinţa de a trăi, murind la scurt timp după aceea.

Un băiat i-a scris kaiserului o scrisoare de ziua lui, spunându-i cât de mult îl iubeau el şi mama sa: „Acum nu sunt decât un băieţel, dar când voi fi bărbat vreau să lupt pentru Înălţimea Voastră. Îmi pare rău că sunteţi aşa de singur... Sunt foarte mulţi băieţei ca mine care vă iubesc." Kaiserul a fost încântat de scrisoare şi i-a transmis băiatului să-l viziteze oricând în Olanda. Băiatul şi mama sa, prinţesa Hermione de Schoenaich-Carolath, chiar l-au vizitat şi, nu după mult timp, prinţesa l-a vrăjit pe kaiser. Era cu 19 ani mai tânără decât el, dar era hotărâtă. În câteva luni, l-a convins pe kaiser să se căsătorească cu ea. Prinţesa era rafinată, dar avea şi anumite apetituri: voia să se întoarcă împreună cu kaiserul în Germania, şi nu oricum, ci în glorie, şi să urce pe tron. Ba chiar a reuşit să-l

convingă pe kaiser să i se adreseze cu pretenţiosul titlu „Maiestatea Sa Imperială şi Regală, regina germană a Prusiei". A visat mereu la revenirea glorioasă în Germania. De fapt, chiar s-a întors mai târziu, în 1945 – dar a ajuns, fără glorie, prizonieră într-un lagăr de concentrare rusesc.

Ultimii ani de viaţă ai kaiserului au fost o farsă. Şi-a petrecut timpul ascultând-o pe soţia sa spunându-i că supuşii săi erau nişte porci pentru că-l abandonaseră. Şi totuşi, kaiserul a fost norocos că s-a sfârşit în felul acela. Majoritatea lumii îl învinovăţea pentru atrocităţile lui Ludendorff şi voia să-l vadă spânzurat. Multe cântece americane compuse în anii războiului popularizau aceeaşi opinie: „*We'll Hang Kaiser Billy from a Sour Apple Tree*" (L-om spânzura pe kaiserul Billy de-un măr pădureţ), „*When the Yankees Yank the Kaiser off His Throne*" (Când yankeii-l smulg din tron pe kaiser), „*We'll Lick the Kaiser If It Takes Us Twenty Years*" (L-om plesni pe kaiser şi de ne ia douăzeci de ani), „*I'd Like to See the Kaiser with a Lily in His Hand*" (Aş vrea să-l văd pe kaiser cu un crin în mână) şi, preferata noastră, „*The Kaiser Wants More Territory So We Shall Give Him Hell*" (Kaiserul vrea mai mult pământ, aşa că-i vom da Iadul).

Soldaţii americani chiar vorbeau serios. Kaiserul a fost norocos să evadeze astfel. Alţi regi n-au avut atâta noroc. Soarta cea mai tristă a avut-o Nicolae II, ultimul ţar al Rusiei. Într-o noapte, el şi familia sa au fost adunaţi la un loc de paznicii beţi, care au spus că primiseră ordine să-i împuşte pe toţi acolo, pe loc. Ultimele sale cuvinte nu prea memorabile au fost: „Cum? Cum?" După care gardienii au deschis focul. Gardienii au încercat să împuşte toată familia, inclusiv pe cele patru mari ducese, dar aceste tinere ascundeau atât de multe bijuterii pe sub rochii, încât gloanţele au ricoşat. Nedumeriţi de această rezistenţă aparent miraculoasă, gardienii le-au hăituit pe fete prin încăpere şi le-au ucis pe toate, una câte una, cu baionetele.

Bietele fete au tot urlat până au murit, ţintuite la pământ, ca nişte fluturi într-un insectar. Era sfârşitul tragic al unei dinastii vechi de trei sute de ani.

Dar şi alte dinastii au pierit – Casa de Austria s-a făcut praf, la fel şi multe altele. În scurt timp, nu mai rămăseseră decât câteva monarhii. Când regele Farouk a fost îndepărtat de pe tronul Egiptului, a spus că, până la urmă, în lume nu vor mai rămâne decât cinci regi: „Regele de caro, regele de treflă, regele de cupă, regele de pică şi regele Angliei."

Dar care era rostul acestor evenimente? Autorilor le vine în minte zeflemeaua sarcastică a lui Voltaire despre asediul inutil de la Bergen op Zoom, în Olanda, din 1747, unde au murit 10.000 de oameni pentru nimic: „Ce rost a avut, n-am priceput, dar fost-a faimoasă victoria."

În 1919, oamenii simţeau că războiul abia încheiat era un dezastru de acelaşi fel, doar că la o scară mai vastă. Omoruri nesfârşite, sloganuri absurde şi victorii fără sens, toate pentru nimic. Şi chiar nimic nu mai rămăsese.

Un observator, George Kennan, lăudatul ambasador în Rusia, a spus că lumea era distrusă şi observa că numai ecourile nocturne şi singuratice ale unui saxofon puteau exprima distrugerile şi degringolada de după război. Lumea se scufundase în haos.

Dar haosul oferă oportunităţi. Şi în vidul acestui moment, Ludendorff muncea să-şi lase marca şi să pregătească lumea pentru ceea ce numea „următorul război", un război în care evreii urmau să fie exterminaţi, iar germanii să obţină victoria absolută.

10. Ludendorff pregăteşte uciderea evreilor şi următorul război

POVESTEA NOASTRĂ AR TREBUI SĂ SE ÎNCHEIE AICI. După ravagiile pe care războiul său le-a cauzat în întreaga lume, viaţa lui Ludendorff n-ar mai fi meritat încă un capitol. Dar se pare că anumite straturi sociale din Germania aveau nevoie de Ludendorff. Germania era o naţiune zdrobită, iar populaţia ei trăise ani lungi în mediul creat de propaganda neobosită a lui Ludendorff, hipnotizată să dea crezare extraordinarei alternative la realitate pe care o propunea, dar şi absurdelor promisiuni de victorie. Germanilor li se oferise viziunea unui viitor glorios în care, după oribilul sacrificiu, ar fi trăit într-un imperiu atât de bogat, încât ar fi fost invidiaţi chiar şi de britanici. Acum se treziseră violent într-o minunată lume nouă ale cărei realităţi erau sălbatice. În locul victoriei aveau parte de înfrângere, iar despăgubirile de plătit erau atât de crunte, încât viitorul naţiunii, se spunea, era în cumpănă.

Mulţi germani erau la capătul puterilor. Gândiţi-vă la veteranul decorat care bântuia străzile Berlinului. A trebuit să-şi vândă mantaua. Mânca la cantinele săracilor. Mergea la băile municipale să scape de păduchi. Primea nişte mărunţiş din cerşit. Desena cărţi poştale drăguţe pentru turişti, dar turiştii care să le cumpere erau puţini. Acest sărman veteran era Adolf Hitler, un om nenorocit, cu visuri moarte. Unii autori sugerează că este posibil ca Hitler să fi suferit un traumatism cerebral în timpul războiului. Cert este că singurele lucruri pozitive pe care şi le amintea din tinereţea sa erau prieteniile pe care le legase cu camarazii soldaţi – momente speciale de camaraderie şi speranţă. Iar ca el erau milioane de oameni. Şi cu cât vedeau

mai mult mizeria prezentului, cu atât mai mult râvneau după trecut.

Germanii aveau obiceiul fatal de a căuta lideri puternici, lideri pe care să-i urmeze orbeşte. Frederic cel Mare, în mod cert cel mai bun conducător al Germaniei, era scârbit de această înclinaţie către servilism. Se spune că ultimele sale cuvinte pe patul de moarte au fost acestea: „M-am săturat să domnesc peste sclavi."

În timpul reconstrucţiei postbelice, Germania avea nevoie de conducători democraţi care să o conducă mai bine decât dictatorii militari de teapa lui Ludendorff, care-i conduseseră în această lume de panică şi depresie. Ţara se afla la răscruce şi avea nevoie de un conducător care să o călăuzească spre vremuri mai bune. În Germania acelei epoci existau trei posibili competitori pentru poziţia de conducător al ei. Cel dintâi era generalul Hindenburg, care nu era considerat răspunzător de înfrângerile peste care prezidase, şi care era încă extrem de popular.

Al doilea era Ludendorff, care, deşi nu era la fel de popular, era recunoscut drept omul numărul doi şi respectat de conservatori pentru că era devotat legii şi ordinii şi un tactician superb. Din multe puncte de vedere, era favoritul multimilionarilor, al plutocraţilor, al industriaşilor de anvergură şi al ziariştilor de dreapta, pentru că ideile sale îi exonerau de toate fărădelegile lor din timpul războiului şi pentru că îi învinuia cu abilitate pe evrei de toate distrugerile. Din nefericire pentru el, era dispreţuit de stânga şi de intelectuali, care considerau că poveştile sale despre conspiraţii şi criticile sale împotriva socialiştilor şi comuniştilor erau mai mult decât periculoase.

Al treilea era influentul industriaş Walther Rathenau, omul care putea vorbi raţional despre perspectivele Germaniei, fără să se coboare la căutarea ţapilor ispăşitori şi paranoia, singurul personaj important care era respectat şi în afara graniţelor Germaniei, mai ales în Marea Britanie.

Rathenau constituie un caz convingător pentru posibi-

litățile nerealizate. Era un om cu enorm de multe abilități. Nu numai că era un inginer educat, dar devenise și un politician capabil. Căpătase experiență peste tot în lume. Avea proprietăți în străinătate și douăzeci și unu de inițiative de afaceri peste tot în lume. Avea inimă de filantrop. Thomas Edison, inventatorul de frunte ale Americii, îl vizitase și îl considerase superior tuturor celorlalți germani. „Știe lucruri despre care habar n-ai", spunea Edison. „Tipul acesta va izbuti și va ști mai mult decât noi toți. E o persoană uluitoare."

Rathenau a coordonat mobilizarea materiilor prime necesare războiului și a ținut Germania pe linia de plutire, atunci când ar fi trebuit să se prăbușească. Una peste alta, era întruchiparea vie a repudierii mitului că evreii înjunghiaseră Germania pe la spate. Dar Ludendorff, autorul legendei, i s-a opus din toate puterile.

În primele zile de după război, Ludendorff și-a plâns de milă. Cugetând la înfrângerile sale, a hotărât că toată lumea era vinovată, numai el nu. Uneori îi învinovățea pe socialiști, alteori pe anarhiști; uneori pe greviști, alteori pe cei care se sustrăseseră recrutării în armată; uneori pe kaiser, alteori pe membrii guvernului; uneori Vaticanul, alteori masonii; dar de fiecare dată și mereu îi învinovățea pe evrei.

Ludendorff se aștepta să fie judecat pentru crime de război în procesele cu care amenințase Lloyd George. Pentru a evita acest lucru, și-a abandonat soția ostenită și a șters-o în mod laș în Suedia, unde s-a dat la fund. De-acolo continua să bombăne că trebuia să „salveze onoarea Patriei, a Armatei, precum și Onoarea mea și propriul meu Nume".

Înainte îi disprețuia și condamna pe soldații germani care își părăseau familia și națiunea și se refugiau pe pământ străin. Acum, pentru siguranța sa, făcea exact același lucru. Dar nu se simțea în siguranță în exil; se simțea torturat. Stângiștii din Germania îl amenințau de la dis-

tanță și mulți stângiști din Suedia făceau același lucru. Mulți suedezi ar fi vrut să-l vadă expulzat din țară, iar cei mai zeloși voiau să-l vadă mort. Ludendorff a inspectat harta și a bănuit că numai Finlanda l-ar putea accepta. Finlandezii îi erau recunoscători pentru că, în timpul negocierilor de la Brest-Litovsk, trimisese trupe și o escadră navală pentru a strivi revolta comunistă, și probabil ar fi fost bine primit acolo, cel puțin de guvernul de la momentul respectiv. Dar această stare de fapt se putea schimba cu timpul. Până la urmă, era posibil să devină apatrid, și știa acest lucru. I-a trimis soției sale de atâta timp îndurerată o scrisoare amară. „Când am plecat, mi s-a sfâșiat inima și mi-e foarte dor de tine“, scria el neobișnuit de cald și sentimental. „Totul îmi apare ca un vis urât. Nu știu dacă am făcut bine să plec. Nu mai puteam continua așa la nesfârșit... Spun «la nesfârșit», dar, de fapt, situația aceasta este abia la început... Patru ani m-am luptat pentru țara mea și tocmai acum, când sunt atât de multe în joc, trebuie să stau deoparte. Sunt în război cu mine însumi și cu lumea întreagă. Draga mea, nu mi-e ușor să mă adun... Sunt cu nervii în pioneze și uneori nu reușesc nici să articulez coerent. Nu există leac. Simt că nervii mei sunt pur și simplu țăndări... Spune tuturor că soarta mea este precum aceea a lui Hannibal [altfel spus, exilat după înfrângere și silit să se otrăvească]. Astfel vor înțelege ceea ce mi se întâmplă. Păstrează scrisorile acestea, draga mea. În viitor, ele vor forma memoriile mele.“

Ludendorff i-a trimis și alte scrisori, dar, pe lângă ele, soția sa mai primea și amenințări. Unii stângiști ar fi vrut să fie ținută ostatică pentru a-l sili pe Ludendorff să revină în țară ca să fie judecat. E posibil ca Ludendorff să fi fost singurul individ implicat în război pe care atât inamicii, cât și concetățenii săi voiau să-l vadă în ștreang. În scurt timp, oameni furioși demonstrau sub ferestrele casei soției sale, iar vecinii voiau s-o vadă alungată de pe strada lor.

S-ar fi zis că Ludendorff și familia sa nu puteau scăpa

de trecutul său. N-a trecut mult până când Partidul Liberal din Suedia a cerut guvernului suedez să-l expulzeze. Era într-o situaţie mizerabilă, iar el s-a simţit ca un boxer lovit dur. Dar, indiferent cât de nesigur se simţea, Ludendorff, dintr-un punct de vedere demn de remarcat, s-a dovedit magnific. Indiferent care i-ar fi fost greşelile, a reuşit să se concentreze şi să înceapă scrierea memoriilor. În acest text îşi apăra fiecare acţiune din timpul războiului din propria perspectivă. Şi, lucru nesurprinzător, a pus toţi paşii săi greşiţi în seama altora. În mai puţin de trei luni, memoriile sale erau încheiate.

Apoi, în februarie 1919, Ludendorff a aflat din surse din interiorul Germaniei că printre conservatori încă mai avea prieteni şi suporteri cărora povestea lui despre înjunghierea pe la spate le plăcea. Aceştia i-au transmis că se putea întoarce în siguranţă, dacă dorea, ceea ce l-a surprins. În Germania se crease o mişcare a celor care voiau să-l vadă judecat, dar existau şi membri influenţi ai claselor suspuse care nu aveau decât respect pentru poveştile sale despre felul cum evreii ruinaseră naţiunea. Aceste elite îi făceau cunoscut că era bine-venit în ţara pe care o ruinase. Îl doreau ca simbol care să le spele păcatele trecutului.

Mai ales iuncherii erau încântaţi de Ludendorff. Aceştia simţeau că, la urma urmei, Ludendorff era un ultraconservator asemenea lor şi că, mai important, prin legenda înjunghierii pe la spate reuşise să abată orice vinovăţie li se atribuia, orientând-o decisiv împotriva conspiraţiei evreieşti, învinuită că produsese acele teribile daune.

Astfel că Ludendorff a revenit în patrie şi a fost uluit că i s-a dat un apartament elegant la hotelul Adlon, cel mai bun din Berlin, vizavi de Poarta Brandenburg, unde a semnat în registru cu numele de „Herr Neumann". Altfel zis, „omul nou" – în mod cert Ludendorff considera că devenise un alt om, unul nou care putea relua lupta. Directorii de la Adlon i-au încurajat acest spirit mesianic şi

îi acceptau opiniile în modul cel mai laş. I-au permis să folosească o ieşire privată pentru a-i evita pe ofiţerii de rang superior ai Aliaţilor care locuiau în acelaşi hotel, astfel că nu trebuia să-şi privească învingătorii în ochi.

Uşurat, a lucrat la memoriile sale până la ultima revizuire, iar în iulie 1919 le-a publicat. Unul dintre aghiotanţii săi de altădată, Max Hoffmann, un excelent general cu o reputaţie de om integru, a declarat că memoriile sale n-aveau nici o valoare, ba erau chiar periculoase. Marele istoric militar Hans Delbrück de la Universitatea din Berlin era de aceeaşi părere. Delbrück este autorul unei istorii în patru volume a războiului şi a fost membru al Reischstagului, altfel spus, un judecător foarte bun al trecutului recent, atât din punct de vedere politic, cât şi militar. A desfiinţat memoriile lui Ludendorff pagină cu pagină, avertizând publicul că ucigaşii care ruinaseră Germania erau celebrii impostori Ludendorff şi Hindenburg, nicidecum vreo cabală misterioasă a evreilor de pe frontul intern. Delbrück spunea: „Îţi vine pur şi simplu să-ţi smulgi părul din cap citind asemenea idei. Fiecare propoziţie este fie o absurditate, fie o minciună."

Hoffmann avea dreptate să spună că memoriile nu erau un document istoric credibil. Delbrück avea dreptate că erau absurde. Şi totuşi, memoriile slujeau unui scop. Ani mai târziu, scriitorul Samuel Hynes observa că memoriile lui Ludendorff erau un „monument închinat sieşi", care să demonstreze măreţia persoanei sale. Germanul de rând, care nu ştia nimic despre istoria de culise a conflictului, era prostit să creadă că Ludendorff era un mare om, sabotat de porcii de evrei. Memoriile sale spuneau iar şi iar aceeaşi poveste: susţineau constant caracterul moral al armatei şi naţiunii germane. Numai politicienii de stânga şi evreii erau lipsiţi de onoare. Nici un german nu trebuia să roşească contemplând performanţele armatei în conflictul recent încheiat. Şi, desigur, reputaţia strălucitoare a lui Ludendorff era perfectă.

Odată memoriile sale publicate, Ludendorff s-a asigurat că legenda înjunghierii pe la spate devine literă de evanghelie. Ar fi putut continua să fie timp de decenii. Iar dacă oamenii credeau că legenda era adevărată, atunci puteau crede că noua Republică de la Weimar era o înşelătorie. Drept urmare, republica şi evreii meritau să piară. În monumentala sa lucrare de 900 de pagini, *Rise and Fall of the Third Reich* (Creşterea şi căderea celui de-al Treilea Reich), o dare de seamă de primă mână despre Germania perioadei 1919–1945, William L. Shirer are în vedere exact acest lucru atunci când spune că „mai mult decât orice alt factor, legenda înjunghierii pe la spate avea să submineze Republica de la Weimar şi să paveze drumul lui Hitler spre triumful suprem".

Legenda aceasta a făcut miracole pentru Ludendorff. În cele din urmă, a convins milioane de germani că ei n-au fost niciodată învinşi în dezastruoasele Ofensive Ludendorff, ceea ce însemna că strategiile sale sinucigaşe erau de fapt acte nobile. În 1924, deja reuşise să-i convingă pe informaţii redactori ai *Encyclopaedia Britannica* să publice un eseu influent despre miturile sale sub titlul: „Germania, niciodată învinsă!" Redactorii creduli l-au luat prosteşte de bun, fără să-şi dea seama că popularizau minciuni care într-o zi aveau să conducă la uciderea a milioane de persoane.

În acest eseu, Ludendorff afirmă răspicat că în 1918 era pe punctul de a câştiga războiul, dar că, într-o groaznică zi din august, el şi armata sa au fost puşi la pământ de „subminarea internă" a guvernului german, cauzată de „agitaţia revoluţionară". Toate ideile contrare şi tot defetismul, spunea Ludendorff, erau efectele „propagandei inamice". Mai consternantă era afirmaţia pioasă că, dacă ar fi fost lăsat să-şi vadă de treabă, el ar fi încheiat pacea „fără anexări şi despăgubiri", adică exact pacea pe care n-a vrut să le-o ofere ruşilor la Brest-Litovsk.

Aşadar, Ludendorff este acela care a convins Germania

că tratatul crunt încheiat cu Antanta era mârşav şi că, drept urmare, nu era obligatoriu să fie respectat. Astfel, germanii au ajuns să creadă că prietenii naţiunii erau cei precum Ludendorff, eroii Germaniei, când, de fapt, tocmai aceşti oameni erau groparii ei, care în curând aveau să răvăşească Germania pentru a doua oară.

În consecinţă, evreii au devenit duşmanii care i-au trădat pe aceşti eroi. Această minciună a fost povestită şi răspovestită, cu tot mai multe înflorituri, iar versiunile ei finale conţineau un înţeles letal pe care puţini l-au înţeles la vremea aceea. Înţelesul lor este că disponibilitatea de a-i măcelări pe evrei ca pedeapsă pentru crimele lor a fost o imbecilitate iniţiată de Ludendorff încă din 1919, adică mult înainte de Hitler. În mod tragic, barbariile lui Ludendorff aveau o logică. Astfel, Holocaustul, sau Shoah, poate fi sintetizat într-o singură frază criminală: pentru că evreii sabotaseră Germania, Germania trebuia să-i ucidă într-un gest de răzbunare dreaptă.

Pentru asta, era nevoie de o masivă rescriere a istoriei. Ludendorff a inversat viclean succesiunea câtorva evenimente pentru a-i putea învinovăţi pe evrei. Adevărul celor întâmplate în 1918, înainte ca Ludendorff să-l rescrie, era simplu. În 1918, Ludendorff a pierdut războiul din pricina ofensivelor sale, *după care* s-au declanşat o serie de greve imense, care au paralizat naţiunea. Incapabil să înainteze şi incapabil să câştige, Ludendorff i-a implorat pe politicieni să încheie pacea, apoi i-a făcut pe politicieni să-şi asume responsabilitatea fatală a încheierii păcii.

Spre încântarea generalilor germani, a Ligii Pangermaniste, a plutocraţilor şi a extremei drepte, Ludendorff a inversat viclean această succesiune a evenimentelor. În versiunea lui, Germania era gata să câştige războiul, dar trădătorii au stârnit o erupţie de greve care au paralizat armata, au întrerupt furnizarea muniţiilor şi, în cele din urmă, au dus la înfrângere. Apoi, criminalii aceştia au cerut mârşav pacea, într-un act de trădare pură, tocmai când

ar fi putut obţine o splendidă victorie germană.

Nimeni n-a întrebat cine erau criminalii implicaţi în această conspiraţie sau ce motivaţii aveau acţiunile lor. Minciuna conspiraţiei era absurdă, dar extrema dreaptă a preluat-o şi a repetat-o de atâtea ori, încât toată lumea a ajuns să-i dea crezare. Hitler a scris despre această conspiraţie în capitolul 7 din *Mein Kampf*, acolo unde descrie degringolada din 1918: „Când soldaţilor Aliaţi li se părea că aud deja, în nopţile răcoroase, uruitul surd al unităţilor de asalt ale armatei germane înaintând, şi îşi aşteptau apropiata judecată cu ochi măriţi de spaimă şi tremurând, dintr-odată o lumină roşie arzătoare s-a ridicat în Germania, aruncându-şi strălucirea până în craterele obuzelor din frontul duşman. Exact în momentul când diviziile germane îşi primeau ultimele ordine pentru atacul general, greva generală a izbucnit în toate fabricile de armament, lipsind astfel armata germană de armele şi muniţiile esenţiale."

Hitler mai scria şi despre o grevă a muncitorilor de la momentul respectiv: „A întărit încrederea inamicului în victorie şi a redus disperarea paralizantă de pe frontul aliat. În perioada următoare, mii de soldaţi germani au plătit această grevă cu sângele lor. Instigatorii acestor mizerabile şi nenumărate trucuri ticăloase au fost evreii şi sindicatele conduse de evrei."

După cum Ludendorff ştia foarte bine, adevărul era exact opusul. Aproape toate grevele din 1918 au început după eşecul lui Ludendorff şi după retragerea soldaţilor săi. A pretinde că aceste evenimente erau cauza înfrângerii germane era o minciună. Ele erau rezultatele acesteia.

Conducătorii Republicii de la Weimar n-au reuşit să informeze opinia publică. În anii următori, oricine ar fi citit manualele de istorie ajunse în şcolile germane cu acordul lor, ar fi fost şocat să descopere modul cum acestea tratau Primul Război Mondial. Spencer C. Tucker a scris o lucrare importantă, intitulată *The European*

Powers in the First World War (Puterile europene în Primul Război Mondial), în care deplângea faptul că: „Nici unul dintre manualele şcolare din perioada interbelică nu prezenta rolul jucat de generalul Erich Ludendorff sau de Statul-Major General în colapsul Germaniei." În schimb, „lumea se consola cu o explicaţie simplistă a înfrângerii germane şi a tumultului postbelic". Jeffrey Verhey, în solidul său studiu publicat la Editura Universităţii Cambridge, *The Spirit of 1914*, spune clar că „pe toată durata anilor 1920 era aproape imposibil de găsit o naraţiune naţionalistă a războiului care să nu includă şi legenda înjunghierii pe la spate".

În acel moment, Walther Rathenau, deşi era evreu, ajunsese în poziţia de ministru al afacerilor externe. Era singurul evreu din întreaga naţiune care ocupa o poziţie ministerială, ceea ce cu greu poate fi considerat un indiciu al influenţei covârşitoare a evreilor. În plus, departe de a conspira în culise, el făcea la vedere tot ce se putea pentru a stabiliza economia.

Rathenau era o minte luminată şi poate că ar fi reuşit să întoarcă situaţia complet. Era unul dintre cei mai de succes şi mai patrioţi dintre industriaşii din Germania. Era admirat de majoritatea observatorilor străini şi reprezenta speranţa progresiştilor din Germania şi de dincolo de graniţe. Scriitorul englez Robert Boothby scria astfel despre Rathenau: „A fost... profet, filozof, mistic, scriitor, om de stat, magnat industrial de cea mai înaltă şi mai distinsă categorie, un pionier al... raţionalizării industriei." Dacă putea cineva să salveze Germania, acela era Rathenau.

La momentul respectiv, Rathenau susţinea că Germania *putea* să plătească despăgubirile pe care le cereau Aliaţii. Mai târziu, economistul american Bernard Baruch a spus acelaşi lucru. Unul dintre fondatorii Partidului Democratic German, Rathenau avea o mulţime de idei despre cum putea îmbunătăţi situaţia Germaniei, dar, treptat, a fost împresurat de bătăuşi cu junghere.

Era ameninţat în fiecare zi, iar ameninţările au continuat luni de zile. Pe străzi, oamenii scandau: „Omorâţi-l pe Walther Rathenau, blestematul evreu german!“ Iar Ludendorff i-a dat lovitura finală. În declaraţiile sale, l-a legat pe Rathenau de conspiraţia prin care evreii ruinaseră patria. În 1922, Ludendorff şi-a publicat volumul *Război şi politică* la Berlin, iar în această diatribă influentă de 372 de pagini l-a calomniat pe Rathenau drept unul dintre cei mai importanţi evrei care uciseseră băieţii din tranşee. Mai susţinea că Rathenau era unul dintre Înţelepţii Sionului, conspiratorii demonici despre care se spunea că se întâlnesc anual în taină, într-un fantasmatic cimitir din Elveţia, pentru a complota la căderea creştinilor de pretutindeni. N-avea importanţă că *Protocoalele Înţelepţilor Sionului* era un fals grosolan, compilat în 1905 de un călugăr rus nebun, care fusese repudiat chiar şi de ţarul Rusiei. N-avea importanţă că *London Times* dovedise încă din 1920, cu ajutorul celebrilor scriitori din familia Graves, că textul era un fals. Nimic dintre acestea nu l-a oprit pe Ludendorff. Wolfram Wette, un istoric german foarte apreciat, a arătat de curând cât de departe a mers Ludendorff în această direcţie. În studiul său despre forţele defensive germane, *The Wehrmacht: History, Myth, Reality* (Wehrmachtul: istorie, mit, realitate), publicat în 2009 de editura Universităţii Harvard, Wette scrie: „Ludendorff, un antisemit declarat, s-a străduit să stabilească o legătură între Rathenau şi legenda înjunghierii pe la spate. Declaraţiile sale defăimătoare urmau să aibă efecte pe termen lung, motiv pentru care mai mulţi cercetători îl consideră pe Ludendorff principalul vinovat pentru asasinarea ulterioară a lui Rathenau.“

Ludendorff spunea poveşti şi despre legătura lui Rathenau cu conspiraţiile comuniste. Uneia dintre ele i se dă crezare până în ziua de azi: Ludendorff susţinea fără dovezi că sora mai mică a lui Rathenau, Edith, s-a căsătorit cu Karl Radek, înverşunatul comunist evreu care îl însoţi-

se pe Lenin în Rusia cu ani înainte şi care era autorul inteligentelor texte de propagandă pe care Lenin le-a folosit apoi împotriva germanilor. Ceea ce nu este adevărat – Edith era căsătorită cu un bancher pe nume Andreae, dar Ludendorff a repetat atât de des conexiunea cu Radek, încât această minciună a căpătat o viaţă proprie. Chiar şi azi, în 2016, căsătoria lui Karl Radek cu Edith Rathenau este dată drept adevărată în *Britannica Concise Encyclopedia*, dar şi în alte surse cu o bună reputaţie.

În plus, Ludendorff ştia că, în calitate de ministru al afacerilor externe, Rathenau semnase recent un modest tratat de cooperare cu Rusia, Tratatul de la Rapallo, care normaliza relaţiile dintre cele două state. Procesul normalizării necesitase abrogarea de către cele două naţiuni a cumplitului Tratat de la Brest-Litovsk, acel document brutal imposibil de pus în aplicare, prin care, teoretic, Germania primea un sfert din teritoriul Rusiei. Tratatul era atât de inaplicabil şi de arogant, încât Ludendorff ar fi trebuit să se ruşineze de el. În schimb, el era mândru de activitatea herculeană depusă în timpul negocierilor pentru tratat. Îl considera o realizare. Probabil că anularea tratatului l-a întărâtat. Faptul că era anulat tocmai de un evreu probabil că agrava situaţia din perspectiva lui Ludendorff, pentru care ura faţă de evrei devenise un mod de viaţă.

Ludendorff a amalgamat viclean toate aceste minciuni, astfel încât, în scurtă vreme, Rathenau trecea drept liderul unul complot evreiesc împotriva patriei, cu legături de familie în guvernul rus, care ar fi fost bucuros să copleşească Germania.

Această conspiraţie şi-a atins apogeul într-o dimineaţă de iunie din 1922. În timp ce limuzina decapotabilă a lui Rathenau îl ducea spre Ministerul de Externe, a fost depăşită de un autoturism Mercedes în care se aflau doi membri ai marinei. Unul dintre ei a aruncat o grenadă în limuzina lui Rathenau, iar celălalt l-a împuşcat cu un pistol-mitralieră semiautomat MP-18. Explozia şi gloanţele i-au

sfârtecat picioarele, în timp ce sângele îi dădea pe gură. O asistentă aflată în apropiere s-a repezit să-şi ofere ajutorul, dar Rathenau nu mai putea vorbi. Căsca ochii şi îşi mişca buzele, încercând să vorbească, apoi a rămas nemişcat. A murit în câteva secunde.

Ludendorff şi cei asemenea lui au contribuit astfel la asasinarea omului care ar fi putut salva Germania. Rathenau ar fi putut edifica o pace raţională şi să ţină naţiunea departe de al Doilea Război Mondial. Ar fi putut plăti despăgubirile, sau măcar o mare parte a lor. Şi i-ar fi putut proteja pe evrei.

Ancheta care a urmat asasinatului ar fi trebuit să producă dezvăluiri, dar autorităţile erau letargice. I-au adunat pe suspecţii obişnuiţi şi au identificat capii de importanţă secundară ai conspiraţiei, dar de pedepsit, i-au pedepsit doar pe cei din eşaloanele inferioare. Dintre cei trei indivizi condamnaţi, nu a fost executat nici unul. Câţiva ani mai târziu, când doi dintre asasinii lui Rathenau au murit, naziştii le-au transformat mormintele în altare, împodobindu-le cu statui şi flori, lângă care fanfare militare susţineau concerte.

Dar bătăuşii cu junghere nu s-au oprit aici. Au ameninţat-o şi pe Edith, sora lui Rathenau. Deşi cei mai buni scriitori ai naţiunii iubeau salonul ei de la vila Andreae, considerând-o cea mai importantă femeie intelectuală din Berlin, ea se temea pentru viaţa ei. Hermann Hesse şi Thomas Mann puneau mâna în foc pentru ea, dar atât de mulţi erau cei care îi doreau moartea, încât până la urmă a plecat în Elveţia împreună cu soţul ei, unde şi-au trăit tot restul vieţii.

Antisemitismul era pe val, ca şi prestigiul lui Ludendorff, căci, într-adevăr, erau factori legaţi unul de celălalt.

Ancheta poliţiei a arătat că asasinii sperau ca moartea lui Rathenau să declanşeze un război civil, în urma căruia dreapta să preia puterea şi să-l pună la conducere pe Ludendorff, considerat la momentul acela drept cel mai po-

trivit pentru a-i pedepsi pe evrei pentru crimele lor. Povestea înjunghierii pe la spate făcea minuni pentru puterea şi reputaţia lui Ludendorff.

În noua Germanie, liberalii cu vederi cât de cât asemănătoare cu cele ale lui Rathenau nu erau în viaţă decât printr-un miracol. Chiar şi Franz Kafka considera de necrezut că Rathenau trăise atât de mult. Într-un editorial din gazeta londoneză *Spectator* se spunea că moartea acestui mare om era la fel de previzibilă precum răsăritul soarelui a doua zi. Prim-ministrul Marii Britanii a mers şi mai departe, numind acest asasinat „o sinucidere naţională". Înţelegea ce ar fi putut realiza Rathenau pentru a salva Germania, dar şi ce s-ar fi putut întâmpla cu Germania în lipsa influenţei acestui geniu paşnic.

În această perioadă au murit mai mulţi eroi pacifişti importanţi. Matthias Erzberger, nenorocosul care semnase armistiţiul şi care încercase în van să le spună germanilor că tratatul fusese negociat la insistenţele lui Ludendorff, a fost asasinat de foşti soldaţi în Pădurea Neagră, într-o după-amiază liniştită. Socialistul Karl Liebknecht a fost scos cu forţa din maşină şi împuşcat în spate. Înflăcărata Rosa Luxemburg, o intelectuală socialistă, a fost torturată şi împuşcată, apoi aruncată într-un râu. Pacifistul Hans Paasche, care îi ajuta pe cei persecutaţi să plece din Germania, a fost împuşcat în casa lui de la ţară, atacată de 60 de soldaţi care susţineau că erau în căutarea unor arme periculoase. Au murit şi alţii, mulţi alţii.

Kurt Tucholsky, jurnalist german de origine evreiască, critic al lui Ludendorff şi care servise în război, a descris felul cum funcţionau militariştii de speţa lui Ludendorff. Întâi, au ucis milioane dintre propriii soldaţi în tranşee. În al doilea rând, după ce au pierdut războiul, i-au ucis pe criticii din oraşele Germaniei. În al treilea rând, i-au făcut pe asasini imuni în faţa justiţiei. În al patrulea rând, au pornit în căutarea noilor victime. Această secvenţă, repetată de destule ori, spunea Tucholsky, făcea Germania o

țară în care era imposibil de trăit. În decembrie 1922, după ancheta ineptă a morții lui Rathenau, încheiată neconcludent, Tucholsky scria: „Asasinatul politic german din ultimii ani este schematic și sistematic... Totul este sigur de la bun început: stimulentele de la susținătorii organizați; crima prin ambuscadă; ancheta de mântuială; scuzele jenante; cele câteva fraze lamentabile; apoi pedepsele îngăduitoare și, în plus, sentințele cu suspendare. Justiția aceasta nu este nici răuvoitoare, nici slabă, este o injustiție.“

Tucholsky a părăsit Germania și nu s-a mai întors niciodată. Nu era o epocă fastă pentru gânditorii originali.

Dar era una excelentă pentru conspiratori. Ludendorff avea tot mai mulți simpatizanți. Și-a construit treptat un grup de susținători interconectați, care a ajuns să fie numit „cercul Ludendorff“. Grupul includea personaje diverse și nu era foarte bine organizat, însă era extrem de influent. Cuprindea grupări de ofițeri, organizații paramilitare, jurnaliști de dreapta și chiar câțiva monarhiști. Împreună, această coaliție șubredă i-a oferit lui Ludendorff suficient sprijin, încât, temporar, a devenit principalul critic al Republicii de la Weimar. Membrii acestui cerc erau remarcabil de coerenți dintr-o anumită perspectivă: toți conlucrau pentru distrugerea guvernului.

Ludendorff a publicat broșuri și cărți cu titluri dintre cele mai frapante: *Națiunea în război*, *Povestea lui Ludendorff*, *Războiul total*, *Următorul război*. Unele s-au vândut prost, altele s-au vândut bine. *Următorul război*, carte în care Ludendorff susținea că următorul război trebuia să fie unul total și nemilos, în timpul căruia evreii trebuiau închiși sau măcelăriți, s-a vândut foarte bine.

În lucrările sale postbelice, mesajul era același, iar lozincile erau repetate la nesfârșit. Doctrina lui Ludendorff, parafrazată, era cam aceasta:

Războiul este starea naturală a omului, care scoate la iveală ce au oamenii mai bun în ei. Războiul nu se încheie

niciodată, nefiind altceva decât competiţia magnifică pentru care Germania este mult mai bine pregătită decât orice altă naţiune. Pacea este intervalul plictisitor dintre războiul trecut şi cel următor. Nu este nici de dorit, nici bărbătească. Noi, germanii, obişnuiam să spunem că războiul este continuarea politicii cu alte mijloace. Concepţia aceasta nu mai este adecvată. Trăim într-o eră nouă, în care politica este subordonată războiului. Războinicii sunt cei care conduc această nouă lume. Politicienii nu există decât pentru a-i sluji pe aceştia. Viaţa modernă necesită un lider militar, pe care politicienii ar trebui să îl servească.

Ludendorff ar fi putut rosti cuvintele atribuite lui Ludovic al XIV-lea: „Statul sunt eu."

Ludendorff propovăduia că acest nou tip de război necesita un devotament sporit şi că populaţia de pe frontul intern trebuia integrată în conflict cum nu mai fusese niciodată înainte. Necesita o ameliorare a poporului german, a descendenţei, a modului de gândire şi a vieţii sale. Germanii trebuiau să fie puri, introspectivi şi să adopte cultul vechilor zeităţi germanice. Ludendorff propovăduia că creştinismul era o religie inferioară, pentru cei slabi, şi mult prea evreiască. În propriile cuvinte înfiorătoare: „Tu eşti german sau creştin?"

De-a lungul anilor 1920 şi 1930, Ludendorff s-a implicat în diverse conspiraţii pestriţe. În martie 1920, l-a sprijinit pe Wolfgang Kapp, ziarist de dreapta, născut la New York şi care îl vizitase pe Ludendorff în timpul exilului său suedez. Ludendorff şi Kapp au ajuns la un fel de înţelegere, iar Kapp s-a mutat în Germania. Sprijinit de soldaţi nemulţumiţi, Kapp a reuşit să ocupe Berlinul şi să alunge guvernul din capitală pentru 48 de ore, timp în care cabinetul s-a refugiat la Dresda. Pentru o vreme, Kapp şi bătăuşii lui au avut succesul la îndemână şi l-au declarat dictator pe Ludendorff, cerându-i să salveze naţiunea.

Dar sărmanul Kapp, care semna deja cu titulatura

„cancelarul Reich-ului“, n-a reuşit să atragă de partea sa susţinători importanţi. Miniştrii lui Kapp s-au dovedit a fi nişte smintiţi, iar publicul n-a fost interesat de acest guvern de gangsteri.

Republica de la Weimar nu dispunea de soldaţi în care să aibă încredere că vor înfrânge lovitura de stat, pentru că cei din rangurile superioare erau, de fapt, precaut favorabili loviturii de stat. Comandantul Marinei germane, amiralul Adolf von Trotha, părea pregătit să se declare de partea loviturii de stat. În Bavaria, fanaticii de dreapta erau şi ei pentru lovitura de stat şi se vorbea că şi politicianul Gustav Ritter von Kahr era gata să se declare de partea ei. Pentru scurtă vreme, s-ar fi zis că extrema dreaptă avea să sprijine lovitura de stat şi că Ludendorff putea reveni la putere.

Dar muncitorii berlinezi s-au dovedit a fi magnifici şi au făcut apel la greva generală, iar greva s-a răspândit în toată Germania ca un incendiu. Zece milioane de muncitori au refuzat să muncească, îngenunchind naţiunea. În 17 martie, Kapp şi gealaţii lui şi-au dat seama că generalii de armată se întorseseră împotriva lor. Kapp nu avea nici un susţinător important în afara lui Ludendorff.

Iar Ludendorff nu era suficient.

Kapp şi bătăuşii lui au fugit, lovitura lui de stat dovedindu-se doar o farsă. Ludendorff ar fi trebuit să fie judecat pentru trădare, dar din pricina prestigiului câştigat în timpul Primului Război Mondial, guvernul l-a cruţat. Astfel că s-a retras la vila sa din apropiere de München, unde rătăcea prin grădină, plimbându-se printre statuile vechilor zei germanici şi vorbind de unul singur.

Apoi, în toamna anului 1923, Ludendorff s-a alăturat unui golan mai competent, Hitler pe numele lui, pentru a provoca o lovitură de stat la München, aşa-numitul Puci Ludendorff–Hitler. Acesta a fost cel mai consistent efort al lui Ludendorff de a pune iar mâna pe putere. În vederea acestui eveniment, s-au confecţionat insigne speciale cu

sloganul „Heil Hitler–Ludendorff“, pe care adepţii credincioşi le purtau la rever. Sprijiniţi de câteva sute de trupe de asalt recent instruite, Hitler şi Ludendorff au încercat să stârnească o revoluţie.

Deşi a eşuat, această farsă a avut conotaţii grave. În seara de 23 noiembrie 1923, Hitler şi 19 dintre naziştii recent formaţi au pornit în marş, în fruntea câtorva sute de soldaţi, spre o berărie enormă din centrul Münchenului. Alături de Hitler se afla Ludendorff în uniformă de feldmareşal. Erau însoţiţi de Rudolf Hess, Ernst Röhm şi Hermann Göring. Teatral, Hitler a tras cu pistolul în tavanul berăriei şi a strigat: „A început revoluţia naţională! În sala asta sunt 600 de oameni. Nimeni nu are voie să plece!“

Hitler a declarat că destituiau guvernul şi că aveau să formeze o nouă administraţie, în fruntea căreia îl numeau pe Ludendorff. Le-a cerut celor prezenţi să nu se teamă. Le-a spus că revoluţia nu era îndreptată decât împotriva evreilor şi a „criminalilor din noiembrie“, semnatarii păcii trădătoare din noiembrie 1918 cu Puterile Aliate. Ipocrizia prezenţei lui Ludendorff la faţa locului era sufocantă, căci el fusese una dintre personalităţile de vârf ale Germaniei care solicitaseră semnarea tratatului. Una peste alta, Ludendorff pretindea că vrea să-i urmărească pe criminalii... de teapa lui.

Hitler a declarat apoi că el şi Ludendorff erau hotărâţi să salveze ţara în acel disperat al unsprezecelea ceas. A spus: „Vă mai spun un singur lucru, fie Revoluţia germană începe în seara asta, fie vom fi morţi până în zori.“

Apoi Ludendorff a strigat: „Să începem marşul!“ şi a încercat să conducă un contingent către Ministerul Apărării al Bavariei. Dar poliţia statală i-a oprit pe loc, astfel că gloriosul marş al lui Ludendorff n-a durat decât un minut.

Poliţia a contraatacat, ucigând 16 nazişti şi rănindu-i pe alţii. Hitler a fost rănit şi arestat, împreună cu cohortele sale. Hermann Göring, expertul în aviaţie, a fost împuşcat în vintre şi i s-au administrat doze masive de morfină. In-

jectarea morfinei avea să devină un obicei al său, viciindu-i mintea în asemenea măsură încât, în următorul război, va fi considerat generalul direct responsabil pentru eşecurile de la Dunkerque şi Stalingrad.

În cele din urmă, statul german i-a trimis pe nazişti în judecată, dar procesul a fost o farsă. Judecătorul a mărturisit deschis cât de mult îl admira pe Hitler. Pe durata celor 24 de zile ale procesului, tânărul Hitler a avut posibilitatea să bată câmpii despre salvarea Germaniei de toate cele – de evrei, de comunişti, socialişti, masoni ... de oricine. În ce-l priveşte pe Ludendorff, faimosul său complice, judecătorul a permis apărării să pretindă că nu se aflase decât întâmplător în respectivul cartier – în uniformă de feldmareşal! – la momentul izbucnirii loviturii de stat şi că, în consecinţă, nu fusese implicat. Hitler ar fi trebuit împuşcat pentru trădare, dar judecătorul nu i-a dat decât nouă luni de închisoare.

Această criză i-a dat legitimitate lui Hitler, permiţându-i să fie văzut alături de Ludendorff în postură de egal şi să ţină cuvântări sforăitoare în sala de judecată, stârnind aplauzele judecătorilor şi ale fanaticilor din bănci. În plus, perioada petrecută în închisoare i-a dat lui Hitler oportunitatea de a-şi scrie memoriile, *Mein Kampf*, carte devenită imediat un bestseller.

Următoarea manevră a lui Hitler a fost magistrală. În alegerile prezidenţiale din 1925, l-a convins pe Ludendorff să participe în calitate de candidat al extremei drepte şi jubila că acest ins faimos îi promova concepţiile despre ţapii ispăşitori evrei. Hitler se aştepta ca Ludendorff să piardă, dar ştia că, asociindu-se cu el, naziştii câştigau expunerea naţională de care aveau nevoie pentru a fi luaţi în serios. Naţional-socialismul nu era atunci decât un cult obscur şi puţin remarcat. Avându-l pe Ludendorff drept candidat, aveau să fie priviţi drept o mişcare semnificativă, susţinută de unul dintre cei mai importanţi generali germani ai războiului.

Ludendorff a concurat împotriva lui Hindenburg, fostul său şef, care era mult mai popular, stârnind indignarea multora dintre camarazii săi militari prin declaraţiile virulente împotriva bătrânului general. Pentru a transforma tragedia în farsă, Ludendorff s-a declarat în favoarea prohibiţiei, ceea ce, pentru naţiunea băutoare de bere a Germaniei, însemna o trambulină putredă pentru orice platformă politică.

Drept urmare, Ludendorff nu a câştigat decât 1% din voturi. Superiorul său, Hindenburg, a obţinut 48% şi a câştigat alegerile. Performanţa lui Ludendorff a fost catastrofală, dată fiind celebritatea câştigată în războiul mondial. Dar, chiar dacă Ludendorff a pierdut, Hitler era mulţumit. Câştigase legitimitatea de care avea nevoie, astfel că şi-a putut continua încrezător activitatea.

Înfrângerea la urne se pare că l-a descumpănit pe Ludendorff. Istoricii nu pot evalua cu certitudine consecinţele acestei înfrângeri, dar mulţi cercetători, precum profesorul Roger Chickering de la Universitatea din Georgetown, susţin că, prin anii 1920, Ludendorff şi-a pierdut complet stăpânirea de sine.

Indiferent care a fost starea sa mintală, cert este că Ludendorff continua să se implice în comploturi criminale. Nu după multă vreme, s-a amestecat într-o conspiraţie de falsificare de bani. Întâi, s-a înhăitat cu o bandă de infractori maghiari care voiau să tipărească bani francezi şi să-i treacă în Olanda. Din acest grup făceau parte un prinţ maghiar pe nume Lajos Windischgraetz şi capelanul armatei maghiare, episcopul Istvan Zadravetz, care, împreună cu Ludendorff, şi-au pus planul în aplicare. Au cumpărat 4,5 tone de hârtie specială şi au tipărit 30 de milioane de franci francezi. Tiparul era perfect, cerneala exact de care trebuia, dar unui bancher din Olanda i s-a părut că hârtia nu era cea potrivită şi a chemat poliţia. Cariera de falsificator de bani a lui Ludendorff n-a durat decât o zi.

Apoi, Ludendorff s-a amestecat în ghicirea viitorului.

Conform predicțiilor sale mistice, în 1932 urma un război în care Franța, Italia și Rusia aveau să atace Germania. La scurt timp după ce a făcut această profeție, a avertizat că papa era implicat în acte ostile împotriva patriei germane și sfătuia pe oricine voia să-l asculte că patrioții erau obligați să lupte împotriva Vaticanului. Era convins că Hitler nu era suficient de vehement împotriva acestor conspirații, mai ales a celei papale, astfel că, la puțin timp, a început o cruciadă împotriva naziștilor. A scris un pamflet cu titlul exagerat: *Cum trădează Hitler poporul german în favoarea papalității romane.*

Tiradele feroce și comploturile lui Ludendorff din acești ani au devastat-o pe soția sa, Margarethe. Devenise melancolică după pierderea iubiților ei fii în timpul războiului. În plus, scria în memoriile sale: „Printre vizitatorii regulați ai lui Ludendorff se număra și o doamnă distinsă, după aparențe, și foarte îndoliată. Venea zilnic... Mi-a spus că era extrem de important... să știe unde se afla Ludendorff pentru a putea lua legătura cu el... A scos la iveală un plic voluminos și m-a făcut să-i promit că i-l voi transmite... După aceea, a revenit adesea cu aceeași solicitare, pe care am îndeplinit-o conștiincioasă."

Margarethe a descoperit mai târziu că plicurile acelea conțineau scrisori de dragoste: „Corespondența nu avea nici cea mai vagă legătură cu politica, constând, într-un cuvânt, din scrisori de dragoste către Ludendorff. Doamna mă angajase pe mine, soția lui după lege, ca matroană a intrigii ei... Întreaga afacere a dovedit că femeii acesteia îi lipsea cu desăvârșire orice simț al decenței."

Pierderea fiilor ei, urmată de pierderea iubirii soțului ei, au fost prea mult pentru această femeie rafinată, astfel că a început să pălească. Ludendorff a profitat de starea ei și a închis-o într-un ospiciu, unde medicii îi induceau o stupoare medicamentoasă pentru a-i ține gura închisă. Li se părea obligatoriu. Ultimul lucru pe care și-l dorea Ludendorff era ca soția lui să spună lumii întregi că poveștile

sale despre conspiraţii nu erau decât minciuni. Apoi, Ludendorff a scornit o poveste de acoperire, spunând că soţia lui fusese mereu dependentă de morfină, discreditând-o complet. După aceea, fără nici o remuşcare, a divorţat de ea, ţinând-o în continuare închisă, şi s-a căsătorit cu femeia misterioasă care-i trimitea scrisori de dragoste pătimaşe – o psihiatră membră a mişcării *Völkisch*, pe nume Mathilde von Kemnitz.

S-ar putea ca Mathilde von Kemnitz să fie cel mai excentric personaj din cartea aceasta. În cartea sa *The Infancy of Nazism* (Copilăria nazismului), William Sheridan Allen observa că Mathilde şi-a început cariera seducând un tânăr bogat, pe Gustav von Kemnitz. S-au căsătorit şi au făcut copii, dar apoi părinţii lui au anulat mariajul, dezmoştenindu-i pe „bastarzi“, cum le spuneau ei copiilor. Fără să se descurajeze, Mathilde şi-a abandonat copiii şi s-a căsătorit cu maiorul Edward Georg Kline, care mai apoi a murit în circumstanţe misterioase. L-a ucis ea? Nu se ştie. Apoi l-a întâlnit pe Adolf Hitler şi a încercat să devină intima acestuia, dar Hitler a fost avertizat de ofiţerii săi de informaţii, care îi investigaseră trecutul.

Mathilde nu i-a părut ispititoare lui Hitler din mai multe motive. Ea pretindea că este o savantă şi că obţinuse un doctorat în neurologie cu cele mai înalte onoruri, ceea ce nu era adevărat. Unii dintre naziştii de vârf spuneau că femeia aceasta semăna cu o ceapă. Dacă decojeai foile – femeie, savantă, preoteasă, patrioată –, nu rămâneai decât cu duhoarea cepei.

Ca şi Ludendorff, Mathilde devenise o critică acerbă a cultelor creştine. Ea era convinsă că, în trecut, preoţii creştini omorâseră nouă milioane de vrăjitoare ariene, experte în magie, şi că ea, ca bună vrăjitoare, era silită să se apere. Ca să ajungă la această estimare, Mathilde a studiat o perioadă de douăzeci de ani din istoria Europei, în care vrăjitoarele fuseseră persecutate, şi a calculat că dacă, în cele optsprezece veacuri anterioare, fiecare mare naţiune

omorâse acelaşi procent de vrăjitoare, atunci nouă milioane de femei fuseseră arse pe rug. Această idee, care în cele din urmă avea să influenţeze dogma nazistă, era o exagerare. Aşa cum observa Michael S. Bailey de la Universitatea din Iowa, în cartea sa *Magic and Superstition in Europe* (Magie şi superstiţie în Europa), Mathilde pretindea că descoperise o conspiraţie creştină al cărei scop era să distrugă femeile ariene, astfel încât să stingă rasa ariană de pe faţa pământului. Mathilde a scris şi o broşură intitulată *Cruzimea creştină faţă de femeile germane*, în care stigmatiza creştinismul ca nefiind altceva decât un complot evreiesc al unui evreu câinos, pe nume Isus, ferm hotărât să ucidă arienii. Mai presus de orice, Mathilde dispreţuia faptul că această conspiraţie evreiască propovăduia umilinţa, despre care spunea că este maniera evreilor de a vlăgui rasele mai puternice decât ei.

Mathilde mai credea că evreii erau nişte porci manipulaţi de Dalai Lama din Tibet. În anii 1920–1930, ea a avertizat că această „castă preoţească“ din „vârful lumii“, tibetanii, desfăşurau o „invazie mentală“ a Europei, şi că germanii arieni erau în pericol.

Nereuşind să-l seducă pe Hitler, Mathilde a ajuns să-l cunoască pe Ludendorff şi a pus ochii pe general, care încă mai era un personaj important. De data asta, a avut noroc, căci Ludendorff a devenit biletul ei spre faimă şi cartela de raţii. S-a apropiat de el şi i-a oglindit temerile şi premoniţiile, reuşind, în plus, să întocmească un catastif mintal al ideilor sale. Într-o manieră absolut exaltată, a reuşit să-l convingă că Germania va renaşte prin el. I-a spus lui Ludendorff că avea să ducă noua Germanie pe noi culmi de glorie. L-a convins că era predestinat să treacă printr-un proces de autocreare şi că ea îl va ajuta să descopere zeii fireşti ai Germaniei, care îl vor ghida în această lungă călătorie mistică.

Mathilde s-a străduit să producă o filozofie germanică pură, îmbinând gândirea lui Nietzsche, Kant şi Scho-

penhauer. Cu precădere a adoptat credinţa lui Nietzsche că supraomul este mai presus de lege, în acelaşi fel în care Ludendorff se vedea pe sine ca fiind deasupra legii. Conceptul de *Übermensch*, de supraom, al lui Nietzsche se referă la creatura care apare atunci când un ins cu un mare potenţial ajunge propriul său stăpân, scuturându-se de „mentalitatea de turmă“ creştină, şi îşi creează propriile sale valori superioare.

Mathilde şi Erich Ludendorff au însăilat o pastişă de filozofie nietzscheeană, în care noul bărbat german avea să devină asemenea zeilor prin concepţiile şi puterile sale. Acesta avea să fie un supraom, fiind absolut pur – altfel spus, necontaminat de străini, evrei, masoni şi creştini. Mathilde vedea apărând sub stăpânirea lui Ludendorff o nouă naţiune germană glorioasă, iar aceasta avea să fie temelia noii lumi aşa cum o concepea ea.

Felul cum codificase ideile lui Ludendorff era şubred, iar din anumite privinţe, nu era decât un talmeş-balmeş, dar procesul acesta l-a calmat pe Ludendorff pentru prima oară după mulţi ani. Cum spunea el însuşi: „Familiarizarea mea cu lucrările timpurii ale doctorului Mathilde Kemnitz a constituit o influenţă decisivă în cursul luptei mele interioare.“

Ludendorff şi-a explicat această conştientizare astfel: „Treptat, mi-am dat seama de forţele fatale care cauzaseră colapsul poporului [german în războiul mondial], iar în acestea am recunoscut adevăraţii duşmani ai libertăţii rasei germane... Am devenit conştient de microbii din structura societăţii noastre... care au luat forma forţelor supranaţionale secrete, altfel zis, poporul evreu şi Roma, împreună cu instrumentele lor, franc-masonii, ordinul iezuiţilor şi formaţiunile oculte şi sataniste.“

Mathilde l-a învăţat pe Ludendorff că adevăraţii germani trebuiau să evite compasiunea creştină şi să nu dea niciodată ajutor celor slabi. Ea l-a călăuzit pe Ludendorff înapoi în grădina locuinţei lor din Tutzing, în apropiere de

München, unde erau înconjuraţi de statuile zeităţilor germanice. Acolo se consolau unul pe celălalt cu reverii despre noua religie germană, ai cărei profeţi aveau să fie ei înşişi.

„Omul tânjeşte şi are nevoie de ceva în faţa căruia să se supună necondiţionat“, spunea Ludendorff. Desigur, se vedea pe sine însuşi în postura celui ce dă ordinele, pentru că el era supraomul destinat să reintre pe culoarele puterii, iar pe germani îi considera drept viitorii său suporteri loiali. Nu era decât o chestiune de timp, credea Ludendorff, până când ţara îl va chema să o conducă. Iar atunci când ţara avea să fie gata să pornească din nou la război, se vedea pe el însuşi în postura de lider militar al noii Germanii.

Cei doi Ludendorff au încercat să convingă lumea să-i ia în serios. La un moment dat, deţineau mai multe librării şi o editură numită Ludendorff Verlag, în plus susţineau conferinţe în faţa unor audienţe numeroase. Estimările indică faptul că aveau un public de aproximativ o sută de mii de cititori, pe lângă cei 30.000 de soldaţi care făceau parte dintr-o asociaţie intitulată nostalgic Liga Tannenberg.

Fapt interesant, Mathilde semăna mult cu prinţesa Hermione de Schoenaich-Carolath, căsătorită acum cu fostul kaiser Wilhelm II. Şi Hermione îi şoptea soţului ei că el avea să revină la putere şi să restituie Germaniei gloriile de odinioară. Invita la cină oficiali nazişti de top, precum grăsuliul Hermann Göring, noul ministru dependent de morfină al lui Hitler. Îl trata pe Göring de parcă era membrul unei familii regale, aflat în vizită. Îi dădea bani şi ţinea toasturi. „Pentru viitorul Reich!“, aclama ea.

„Pentru viitorul kaiser!“ îi răspundea el.

Ideea că aceşti oameni ar fi putut reveni la putere nu era chiar o fantezie. Kaiserul, Ludendorff şi Hitler erau toţi aproape la fel. Toţi erau convinşi de veridicitatea *Protocoalelor Înţelepţilor Sionului*, toţi susţineau poveştile

despre conspirația evreiască și credeau în legenda înjunghierii pe la spate. În plus, toți trei erau convinși de ideea subiacentă acesteia, anume că Germania nu trebuia doar să-i strivească pe evrei, ci și să inițieze un nou război pentru a răzbuna trecutul. Acești oameni îi considerau pe naziști drept „valul viitorului", cum le spuneau unii. Într-adevăr, expresia a fost forjată pentru a-i descrie în primul rând pe naziști. Acești oameni erau pe potriva spiritului vremii și dispuneau de toate posibilitățile pentru a prelua puterea.

La momentul respectiv, în anii 1930, mulți germani virau către aceleași obiective terifiante. Mulți credeau că umanitatea nu-și atinsese potențialul. Ludendorff și Hitler credeau amândoi că supraomul germanic va fi stăpân peste emoțiile sale și își va rafina instinctele pentru a crea un tip mai elevat de om. Astfel s-ar fi produs rasa de stăpâni, care avea să conducă lumea. Iar exemplele lor de supraom ideal erau... ei înșiși!

Într-un fel sau altul, între 1914 și 1945, Germania a fost dezechilibrată și se poate argumenta că cele două războaie mondiale constituie un continuum al nebuniei care a început cu ridicarea lentă a lui Ludendorff până la statutul de dictator *de facto* în 1916 și s-a sfârșit cu sinuciderea lui Hitler în jalnicul său buncăr în 1945.

Totuși, în anii 1930, Ludendorff a devenit un ins problematic, pentru că erau tot mai puțini aceia care-i dădeau ascultare. Puterea se îndrepta spre Hitler, care, în ciuda enormelor sale defecte, era un propagandist abil și care era mult mai interesant pentru masele largi. În acel moment, Ludendorff avea în cel mai bun caz aproximativ 100.000 de susținători, dar baza puterii sale se subția. S-a înfuriat, intrând în conflict cu vechii săi aliați. S-a certat cu Hindenburg; s-a certat cu Rupprecht, prințul moștenitor al Bavariei, până într-acolo încât au ajuns la judecată; s-a încontrat cu amiralul von Tirpitz, care-i fusese prieten. Poetul Kurt Tucholsky, veteran al Marelui Război, care îi

dispreţuia pe toţi aceşti inşi, considerându-i nişte militarişti degeneraţi, l-a persiflat pe Ludendorff într-un cântecel foarte popular:

Ţi-e teamă, Erich, ţi-e frică, Erich?
Erich, îţi sare inima din piept? Ai luat-o la goană?
Erich, masonii şi iezuiţii
Vor să te-njunghie, Erich? Ce sperietură!
Evreii ăştia sunt tot mai puţin ispititori.
Evreii ăştia sunt cauza nefericirilor noastre!

Ludendorff a ajuns să se certe chiar şi cu Hitler, prietenul său de altădată. Vizitându-l, după ce ajunsese la putere, Hitler i-a oferit lui Ludendorff rangul de feldmareşal, dar bătrânul general nu-l plăcea pe „acest mic caporal“, cum îi spunea el lui Hitler, iar drept răspuns a tunat: „Feldmareşalii se nasc, nu se fac!“

Cei doi aveau multe în comun, ar fi trebuit să se înţeleagă. Dar, ca să spunem adevărul, nici unul dintre ei nu voia să fie subordonatul celuilalt. Şi nici unul nu putea împărţi puterea cu altcineva. Mai mult, Hitler n-o suporta pe soţia lui Ludendorff, căci îi cunoştea trecutul pătat.

Astfel că, până la urmă, Ludendorff a rămas singur cu reveriile sale şi cu ciudata sa soţie. Ultimele sale broşuri filosofice sunt atât ridicole, încât desfid orice analiză. Într-o lună a scris un tratat în care afirma că evreii îl uciseseră pe Schubert. Luna următoare declara că evreii l-au ucis pe Mozart. În următoarea îi acuza că-l omorâseră pe Friedrich Schiller. Apoi, cu toată seriozitatea, i-a acuzat că ar fi ucis-o pe Maria Antoaneta.

În 31 martie 1937, gazeta engleză *Manchester Guardian* relata că Ludendorff încă era apreciat în unele cercuri naziste şi că exista posibilitatea de a fi numit din nou comandant al armatei germane. *New York Post* era sceptic şi observa: „Ludendorff, ca să fim delicaţi, e un personaj bizar.“ În ziar se spunea că Ludendorff contribuise sub-

stanţial la „atmosfera care stăruieşte peste cel de-al Treilea Reich şi care aminteşte de Pălărierul Nebun".

Revenirea la putere, într-un fel sau altul, a lui Ludendorff era posibilă. Hitler a spus mereu că-i era recunoscător pentru sprijinul pe care i-l acordase în anii 1920, când generalul le conferise respectabilitate naziştilor. Nebunia lui Ludendorff nu era o problemă, căci anturajul apropiat al lui Hitler era doldora de psihopaţi, lunatici sau, pur şi simplu, tâmpiţi. Într-adevăr, în guvernul lui Hitler nu exista probabil decât o singură persoană relativ sănătoasă la cap, arhitectul Albert Speer, dar şi el era un criminal în masă.

Ludendorff nu putea trăi fără Mathilde, însă Hitler nu o suferea, astfel că, în cele din urmă, naziştii l-au ignorat pe Ludendorff, iar Hitler chiar a ordonat ca tipografiile din Germania să nu-i mai tipărească scrierile.

Până la urmă, Ludendorff a rămas cu puţini susţinători. Nefericit, dispreţuind lumea, a murit în somn la 20 decembrie 1937, din cauza unei boli de ficat, într-un spital din apropiere de München. În mod ironic, a murit într-un spital catolic, unde, în ultimele sale ore, a fost îngrijit de blândele călugăriţe.

Hitler, deşi nu era în termeni buni cu Ludendorff, a dat instrucţiuni pentru organizarea unor funeralii de stat grandioase. A-l glorifica pe Ludendorff în moarte însemna glorificarea Partidului Nazist, iar pentru acest scop armata germană a contribuit consistent cu fanfare şi cu procesiuni solemne. Soldaţi SS i-au purtat medaliile pe perne de catifea, în timp ce cadavrul său era dus către mormânt pe un catafalc gigantic, tras de armăsari negri. A fost un spectacol impresionant.

Singurul aspect surprinzător al funeraliilor a fost că sicriul lui Ludendorff era acoperit cu steagul de luptă, deja desuet, al vechii Prusii, ieşit din uz. Svastica noii Germanii a lui Hitler nu era de văzut pe nicăieri. Era un spectacol jalnic: gloriosul general de odinioară nu mai

avea prieteni nici chiar printre naziştii pe care îi ajutase să acceadă la putere.

La funeralii, fanfara militară germană a interpretat un cântec militar sentimental, „Bunul camarad“, adaptat după un poem scris în 1809, în care un soldat suspină la moartea celui mai bun prieten al său din armată:

În bătălie mi-a fost camarad.
N-am avut alt prieten mai bun.
Tobele ne chemau la luptă,
Iar el mi-a fost mereu alături,
Mărşăluind în cadenţă cu mine.
Dar un glonţ a venit şuierând spre noi,
Oare era pentru el, oare pentru mine?
A căzut în ţărână,
Şi-am pierdut o parte din mine.

Cântecul lăsa să se înţeleagă că soldaţii aveau un prieten în Ludendorff, un bun camarad pe care l-ar fi putut îndrăgi. În timpul intonării cântecului, garda a dat onorul.

Hitler a venit la funeralii însoţit de trupele sale de asalt, iar lumea se aştepta să ia cuvântul în timp ce sicriul era coborât în pământ. A circulat o poveste că, în acel moment, Hitler ar fi şoptit: „Rămas-bun, fiu al Valhallei!“ Dar, ca multe alte poveşti despre Ludendorff, nici aceasta nu era adevărată. Hitler n-a rostit nici un cuvânt. E greu de imaginat ce ar fi putut spune Hitler. El şi Ludendorff erau asemănători în filozofia lor, dar nu se plăceau unul pe celălalt. Erau identici în fanatismul lor, în credinţa în supraomul germanic şi în revendicarea ca Germania să câştige un nou război mondial şi să-i elimine pe evrei. Şi totuşi, nu aveau absolut deloc încredere unul în celălalt.

Presa americană a fost blândă la moartea acestui om. În 17 ianuarie 1938, un ferpar întins pe mai multe pagini din revista *Life* îl lăuda pe Ludendorff, susţinând că fusese cel mai bun general al războiului şi nu făcea nici măcar o

aluzie la minciunile şi crimele sale. Nici prelungirea Primului Război Mondial după anul 1916, dublarea victimelor războiului şi pierderea acestuia nu erau menţionate. În articol se mai spunea că Ludendorff era egalul lui Robert E. Lee. Aşa se face că unul dintre cei mai cumpliţi oameni din istorie a fost înmormântat cu onoruri.

Ani mai târziu, în 1999, Steven T. Naftzger, doctorand la departamentul de istorie al Universităţii oraşului New York, a vizitat orăşelul Tutzing din Bavaria, unde a fost înmormântat Ludendorff. Le-a spus tinerilor săi prieteni germani că lucrează la un studiu despre Ludendorff şi i s-a răspuns că nu auziseră de el. Dar părinţii lor ştiau despre ce e vorba.

„Numai taţii noştri ştiu astfel de lucruri", a spus unul dintre ei.

Apoi, Naftzger a pornit să caute mormântul în cele trei cimitire ale oraşului. L-a găsit în cele din urmă într-un colţ al ultimului cimitir vizitat. Acolo a văzut un monument zvelt, de aproape doi metri şi jumătate, decorat cu o sabie şi cu figura bătută de vreme a personajului. Era năpădit de buruieni, iar doctorandul n-a observat semne că cineva ar fi vizitat mormântul. Nimeni nu se îngrijea de el, nimeni nu lăsa flori. Nimănui nu-i păsa.

Naftzger a smuls buruienile, dezvelind placa comemorativă, dar a fost dezamăgit să vadă că nu dădea alte informaţii decât numele individului, precum şi datele naşterii şi morţii. Nu dădea nici un detaliu despre viaţa acelui om. Generalul acesta, unul dintre cei mai importanţi actori ai veacului, singurul general semnificativ pentru ambele războaie mondiale, nu lăsase nici o urmă după el.

În toată Germania nu mai există nici un alt monument dedicat lui Ludendorff. Când doctorandul a vizitat fosta locuinţă a lui Ludendorff şi a bătut la uşă, proprietarul ei l-a întâmpinat în prag, recunoscând în cele din urmă că înăuntru exista un monument privat, dar n-a vrut să i-l arate. Naftzger scrie: „Ce ciudat că, în mai puţin de două

generații, acest om, care a controlat destinul țării sale [și al unei mari părți a lumii]... devenise necunoscut."

Ludendorff a avut mai multă putere decât orice alt german de după Frederic cel Mare, și totuși e aproape necunoscut. A contribuit la inițierea unor evenimente care au condus la uciderea a șase milioane de evrei, și totuși e ocolit de majoritatea istoricilor. Zace uitat într-un cimitir obscur pe care nu-l vizitează nimeni.

Poate că este necesar ca germanii să-l uite pe acest om și ceea ce a făcut el. Pe Hitler îl pot ignora ca pe un nebun marginal, un ins nu cu totul german, pentru care nu sunt realmente responsabili. Dar pe Ludendorff, cel care a făcut ca Hitler să fie posibil, nu-l pot ignora în același fel – de fapt, nu îl pot ignora deloc. Ludendorff provenea din cele mai înalte straturi ale puterii germane și nu a fost subordonatul nimănui. A fost axul central al guvernului său, fiind absolut esențial pentru întreaga experiență a germanilor în timpul Primului Război Mondial. Contribuția sa la moartea a milioane de oameni, la distrugerea națiunilor, la Revoluția rusă și la cele două războaie mondiale este indiscutabilă. Pentru o vreme, omul acesta *a fost* Germania. Poate că germanilor nu le este ușor să accepte că toți concetățenii, începând cu însuși kaiserul, i-au acceptat ideile și chiar au murit pentru ele.

Când Ludendorff a pierdut Primul Război Mondial, germanii au adoptat entuziaști legenda înjunghierii pe la spate ca explicație a înfrângerii lor. Această legendă a servit drept temelie pentru distrugerea Republicii de la Weimar în anii 1920, pentru hărțuirea evreilor în anii 1930 și pentru desfășurarea unui nou război mondial în anii 1940. Oare există vreo altă persoană care să fi cauzat mai mult rău în secolul XX? Dacă da, atunci noi nu-i cunoaștem numele. Ca urmare, trebuie să facem un efort pentru a întocmi bilanțul faptelor lui Ludendorff.

11. Ludendorff şi moştenirea sa

RIDICÂNDU-SE DIN CENUŞA GERMANIEI DE DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL, naziştii au condamnat Republica de la Weimar pentru că acceptase armistiţiul din noiembrie 1918, care a dus la semnarea Tratatului de la Versailles şi a despăgubirilor împovărătoare prevăzute de acesta. Naziştii au adoptat naţionalismul, antiliberalismul şi, mai apoi, antisemitismul – toate cu rezultate devastatoare.

În prezent, nazismul este asociat cu cele mai oribile evenimente din toată istoria şi a devenit identic cu cele mai diabolice părţi ale firii umane. Dar de ce l-am numit pe Erich Ludendorff „primul nazist“?

Barbara Tuchman scria în *The Guns of August*, cartea sa despre perioada premergătoare Primului Război Mondial, pentru care i s-a decernat Premiul Pulitzer, că, în ciuda faptului că lui Ludendorff i s-a dat mai multă putere decât oricărui alt german de după Frederic cel Mare, descrierile sale erau incomplete, iar omul rămânea un mister. Drept urmare, pentru a-l înţelege pe Ludendorff, a trebuit să adunăm la un loc fragmentele de dovezi şi indiciile risipite pe care le-a lăsat în urma sa.

În cazul oricărui alt personaj istoric, am fi căutat indicii, firesc, în familie, dar Ludendorff n-a avut o familie adevărată. Prin căsătoria cu prima lui soţie a avut fii vitregi, dar doi dintre ei au murit în timpul ofensivelor sale. Le-a regretat moartea şi le-a depus cadavrele într-o criptă grandioasă dintr-o biserică berlineză, dar asta a fost tot. Al treilea său fiu vitreg a dat o mână de ajutor în lovitura de stat pusă la cale de Hitler şi Ludendorff din 1923, dar tânărul acela a dispărut apoi din ochiul public şi nu s-a

mai auzit nimic de el.

Nici cercetările asupra altor membri ai familiei Ludendorff nu au dus la vreun rezultat. H.L. Mencken, celebrul ziarist american, i-a studiat pe fiecare dintre fraţii lui Ludendorff. Unul dintre ei, Richard, a trăit în Indiile de Vest Olandeze, dar când a fost contactat nu a avut nimic de spus despre Ludendorff. Un alt frate, Eugen, a fost funcţionar guvernamental, care la un moment dat lucra în Aachen, dar, iarăşi, Mencken n-a putut obţine nici un material de la el. Un al treilea frate, Hans Ludendorff, a devenit specialist în astronomia mayaşilor şi un astronom de primă clasă. N-a spus niciodată nimic despre fratele său, refugiindu-se în texte străvechi. Cele mai bune cărţi ale sale sunt catastife meticulos întocmite despre diverşi asteroizi şi stele, însoţite de digresiuni despre mayaşii dinainte de Columb. Una singură i-a fost tradusă în limba engleză, iar aceea este păstrată în siguranţă în grandioasele arhive de la Harvard, nemaigăsindu-se aproape nicăieri altundeva.

Ludendorff a avut şi o soră, doamna Jahn, care s-a căsătorit cu un funcţionar al trezoreriei germane. Dar Ludendorff a repudiat-o după ce l-a ridiculizat pentru tiradele sale împotriva masonilor. Ea i-a spus că masonii sunt inofensivi, dar Ludendorff insista că erau un clan însetat de sânge. A şi scris o cărţulie de 82 de pagini, avertizând despre pericolul mason. În ea, susţinea că cea mai importantă lojă masonică din New York îl convinsese pe Woodrow Wilson să declare război Germaniei, producând astfel înfrângerea lui Ludendorff în război. Această cărţulie s-a vândut în aproape 100.000 de exemplare.

Prima soţie a lui Ludendorff, Margarethe Pernet, a fost fiica tipică a unui proprietar de uzină. A încercat să fie o parteneră de nădejde pentru Ludendorff, dar, sub influenţa lui, a devenit melancolică şi s-a dedat consumului de morfină. El a divorţat de ea şi a plasat-o într-un ospiciu. Margarethe a murit la numai 61 de ani, închisă ca o deţinută.

Ludendorff a părut mai ataşat de a doua sa soţie, Mathilde von Kemnitz, şi ştim că i-a fost recunoscător pentru felul cum i-a sistematizat ideile. Ea a pus pe hârtie tiradele lui împotriva masonilor, a catolicilor şi a altor culte creştine. Tot ea era adepta fanatică a ideii că evreii atacau Germania şi că forţa din spatele evreilor era Dalai Lama din Tibet. Într-adevăr, ea este aceea care pare să-l fi convins pe Ludendorff că masonii newyorkezi au convins America să declare război Germaniei în 1917. Şi tot ea a fost aceea care a încercat să sintetizeze ideile despre religie ale lui Ludendorff şi care l-a influenţat să devină un adversar al creştinismului.

Mathilde a forjat şi sloganul convingător: „Eşti german sau eşti creştin?" şi i-a dezvoltat lui Ludendorff patima pentru vechile zeităţi germanice, mai ales pentru Odin. După al Doilea Război Mondial, a pretins că ea şi soţul ei fuseseră în taină adversari ai nazismului, în ciuda faptului că Ludendorff i-a condus pe nazişti, în prima lor coaliţie, în calitate de candidat al lor pentru alegerile prezidenţiale din 1925. Mathilde a înfiinţat un institut special pentru promovarea ideilor sale religioase, Fundaţia pentru Cunoaşterea lui Dumnezeu, dar guvernul vest-german, în campania sa împotriva neonaziştilor, l-a închis la 8 ianuarie 1951. Mathilde a pretins, în van, că, de fapt, ea şi soţul ei fuseseră în inima lor antinazişti, dar procurorii au insistat că cei doi fuseseră esenţiali în ascensiunea lui Hitler la putere.

Una peste alta, nici de la soţiile sale nu aflăm prea multe despre Ludendorff. Prima sa soţie şi-a scris memoriile, dar textul este foarte prudent, fiind clar numai când o critică pe cea de-a doua soţie a sa.

Ar fi fost excelent dacă am fi putut afla informaţii de la părinţii şi bunicii lui Ludendorff. Puţinul care se cunoaşte a fost rezumat anterior. Tatăl său a fost un patriot, iar casa lui era plină de cărţi şi tipărituri despre succesele Germaniei împotriva Austriei din 1866 şi a Franţei din

1870. Dar astfel de cărţi se puteau găsi în majoritatea căminelor germane din acea epocă, iar în oricare dintre ele nu ar fi constituit un lucru neobişnuit.

Aşadar, din nou, avem de-a face cu un individ fără umbră. Efectuarea unei evaluări a vieţii lui Ludendorff este şi mai mult complicată de faptul că a fost mereu un om alunecos, care urzea legende despre el însuşi, mituri care se tot schimbau. Între ele, se poate evidenţia un fapt: generalul Erich Ludendorff a fost sursa mai multor distrugeri decât practic orice alt contemporan al său. Sigur, Lenin, Stalin şi Hitler sunt în mod cert competitori importanţi, dar în privinţa impactului, este dificil de spus că Ludendorff ar fi mult în urma lor. El a sporit durerea şi suferinţele din Primul Război Mondial prin iniţierea războiului chimic, prin solicitarea a ceva nu foarte diferit de genocid în teritoriile ocupate, şi prin insistenţa asupra victoriei totale atunci când compromisul era o opţiune. Trimiţându-l pe Lenin în Rusia într-un tren sigilat în 1917, Ludendorff punea în mişcare o serie de evenimente care aveau să răspândească comunismul în ţări ruinate din prea multe colţuri ale lumii.

Legenda înjunghierii pe la spate, creată de Ludendorff, a oferit justificarea răsturnării Republicii de la Weimar şi a fost esenţială pentru ascensiunea lui Hitler la putere. Respectatul Holger Herweg a descris această legendă drept „primul pas pe drumul spre Auschwitz". Nu ne îndoim de adevărul acestei observaţii.

Un exemplu al impactului lui Ludendorff poate fi văzut la începutul anilor 1940, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la câţiva ani după moartea sa. În ianuarie 1943, la Conferinţa de la Casablanca, Roosevelt şi Churchill au căzut de acord să le facă imposibil germanilor să mai pretindă că nu au fost înfrânţi. Profesorul Roger Chickering spunea: „Roosevelt şi Churchill au înţeles că Germania nu fusese înfrântă în mod răsunător la sfârşitul Primului Război Mondial. Ei voiau ca, la sfârşitul celui de-al

Doilea Război Mondial, fiecare german să ştie că fuseseră înfrânţi, şi încă necondiţionat." Ideea lor avea sens în 1943, dar, luând această hotărâre, este posibil să fi prelungit neintenţionat războiul. Istoricul militar britanic J.F.C. Fuller observa: „Capitularea necondiţionată a slăbit opoziţia faţă de Hitler în Germania şi, asemenea unei transfuzii de sânge, a revigorat războiul pentru încă doi ani."

Albert Kesselring, feldmareşal al forţelor aeriene germane (Luftwaffe), şi Erich von Manstein, feldmareşal al Wehrmachtului, erau de aceeaşi părere. Generalul Hasso von Manteufel a răspuns printr-o somaţie anunţului Conferinţei de la Casablanca: „Trebuie să luptăm până la amarul sfârşit cu curajul disperării." Şi a adăugat: „Solicitarea capitulării necondiţionate a sudat împreună muncitorii şi soldaţii într-o manieră care m-a uimit." Solicitând capitularea necondiţionată, Aliaţii deveneau prizonierii nobilei idei de a înfrânge Germania total, pentru a preîntâmpina apariţia unei alte legende a înjunghierii pe la spate.

După ce, la 20 iulie 1944, un colonel german a încercat să-l asasineze pe Hitler cu o bombă pusă într-o valiză, SS a colectat informaţii despre toţi posibilii disidenţi din Germania şi a descoperit că peste 4.000 dintre ei – bărbaţi şi femei cu influenţă, remarcabili prin inteligenţa, puterea, mijloacele şi prestigiul lor – ar fi vrut să-i contacteze pe englezi şi americani pentru a încheia pacea. Dar doctrina capitulării necondiţionate, adoptată la Conferinţa de la Casablanca, a interzis practic oricărui membru al serviciilor de informaţii să negocieze cu aceşti indivizi, iar disidenţii germani au fost siliţi să păstreze tăcerea. Mulţi dintre ei au fost ucişi.

Se poate susţine că, din cauza legendei înjunghierii pe la spate, care a condus la al Doilea Război Mondial, doctrina capitulării necondiţionate adoptate de Aliaţi a prelungit războiul cu cel puţin un an, ducând chiar la deschiderea teatrului de război din Pacific şi la Hiroshima, deşi stabilirea acestei legături cauzale ar putea stârni

controverse.

Să mai observăm că insistenţa Aliaţilor de a-i sili pe nazişti să capituleze necondiţionat a dat impuls ideii de a-i face şi pe japonezi să procedeze la fel. Or, o astfel de capitulare era inacceptabilă pentru japonezi, căci nu garanta existenţa iubitului lor împărat. Ca urmare, au fost nevoiţi să continue lupta, ceea ce a dus la lansarea bombelor atomice de către americani pentru a obţine o capitulare totală din partea lor.

În primăvara anului 1945, când naziştii se prăbuşeau, Aliaţii căutau un pod peste Rin pentru a-şi trece tancurile şi coloanele de blindate până în inima Germaniei. Un pod din localitatea Remagen încă mai era în picioare şi satisfăcea cerinţele. S-ar putea spune că, în acel loc, Dumnezeu dovedise că are simţul umorului: pasajul rutier din localitate fusese botezat de localnici Podul Ludendorff, fiind construit din ordinele sale, în Primul Război Mondial, pentru a direcţiona traficul necesar ofensivelor sale fatale. Ludendorff dăduse ordinele de construcţie în 1916, iar podul fusese ridicat de prizonieri ruşi. În 7 martie 1945, pe măsură ce se apropiau americanii, Hitler a ordonat distrugerea acelui pod. Soldaţii săi au încărcat structura podului cu cantităţi gigantice de explozibili, dar un obuz norocos, tras de un tanc american din Divizia a IX-a de Blindate, a distrus fitilul. Încărcătura explozibilă a fost neutralizată, după care bravii soldaţi ai acelei divizii au pornit la atac, ucigând orice german luau la ochi şi punând stăpânire pe structură. Hitler s-a înfuriat cumplit şi a încercat să arunce structura în aer cu scafandri, artilerie şi rachete, dar fără rezultat. Acum, trecerea spre Germania era ocupată, iar teritoriile ei deschise înfrângerii.

La vestea că americanii traversau Rinul pe Podul Ludendorff, generalii germani au înţeles că pierduseră războiul. Aliaţii năvăleau în inima naţiunii. Podul Ludendorff simboliza acum căderea acestui al Treilea Reich scăldat în sânge. Numele lui Ludendorff a devenit simbolul sfârşitu-

lui războiului mondial, la care contribuise atât de cumplit.

Cu toate acestea, în ciuda diabolismului său, nimeni nu-l învinovăţeşte pe Ludendorff azi. Responsabilitatea lui Stalin şi Hitler pentru nenumăratele lor crime este tot mai mult confirmată, dar Ludendorff este uitat într-un cimitir obscur din Bavaria. Faptul că este aproape necunoscut în Statele Unite, după ce a cauzat moartea a milioane de oameni, se datorează mai multor factori. Mai întâi, generaţiile ulterioare de americani nu au avut o imagine clară a începutului de secol XX în Europa. Apoi, America s-a izolat considerabil în anii 1920 şi 1930, când Ludendorff şi Hitler desfăşurau unele dintre cele mai importante şi mai vătămătoare acţiuni ale lor. Aceasta a sporit confuzia. În plus, în perioada interbelică, valorile erau strâmbe. Aici, cazul lui Lenin şi Kerenski este instructiv. Kerenski i-a dat Rusiei primul ei guvern liber, le-a dat femeilor drept de vot şi a pus Rusia pe calea către democraţie. Şi totuşi, o vedetă medie din sporturile americane este mai larg recunoscută. Când Kerenski a murit în 1970, majoritatea nici măcar nu ştiau cine a fost, iar puţinii care ştiau îl dispreţuiau. A fost înmormântat aproape anonim la Londra, atât de nepopular devenise în cercurile exilaţilor ruşi din Statele Unite.

Pe de altă parte, lui Lenin, fanaticul care a ucis milioane de oameni, i se acordă respectul datorat unui faraon şi zace într-un cavou de granit din mijlocul Moscovei. În fiecare an, un milion de oameni respectuoşi vizitează cadavrul bine conservat, îmbrăcat într-un costum făcut la comandă, adus de la Londra.

Responsabil în aceeaşi măsură pentru la fel de multe victime ca şi Lenin, Ludendorff nu a fost creditat niciodată pentru prelungirea Primului Război Mondial, pentru folosirea gazelor toxice de către armată, pentru finanţarea ascensiunii lui Lenin, sau pentru că a contribuit la asasinarea politicienilor germani care au semnat pacea cerută de el însuşi în 1918. A îmbrâncit lumea către cel de-al

Doilea Război Mondial, şi totuşi nu a fost făcut niciodată responsabil pentru asta.

Remarcabil în această poveste este modul eficient în care Ludendorff şi cercul său au răspândit propaganda şi dezinformările care îi erau favorabile. În anii 1930, Ludendorff şi aghiotanţii săi au diseminat o cantitate considerabilă de falsuri pentru a crea o opinie publică favorabilă generalului. Chiar şi istoricii moderni au fost păcăliţi. Într-o mult lăudată telegramă, despre care se spune că Ludendorff i-ar fi trimis-o în 1933 lui Hindenburg, după ce acesta îl adusese pe Hitler la guvernare, se zice că generalul l-ar fi avertizat pe Hindenburg: „Prin numirea lui Hitler în funcţia de cancelar al Reich-ului, ai dat sfânta noastră patrie germană pe mâna unuia dintre cei mai mari demagogi din istorie. Adevăr îţi spun că acest individ diabolic va prăbuşi Reich-ul în abis şi va aduce un nemăsurat blestem peste naţiunea noastră. Generaţiile viitoare te vor blestema pe mormântul tău pentru decizia aceasta."

Telegrama îl face pe Ludendorff să pară vizionar, un altruist care renunţă la vechile sale idei pentru a cinsti adevărul. El devine astfel un Don Quijote care, după ce şi-a trăit viaţa ca un nebun, moare înţelept, ceea ce pare suprem. Dar există o problemă: telegrama este falsă – e aproape cert că a fost clocită de el însuşi, şi de susţinătorii săi, pentru a-şi spăla reputaţia. Nu există nici o copie a telegramei în extinsa arhivă Hindenburg, şi nimeni din administraţia Hindenburg nu-şi aminteşte să o fi văzut vreodată. Nici un istoric nu a găsit vreo confirmare a ei. Cu toate acestea, telegrama este acceptată ca adevărată de mai mult de o duzină de istorici, printre aceştia numărându-se şi Spencer Tucker, care, în consistentul său volum *The European Powers in the First World War* (Puterile europene în Primul Război Mondial), afirmă: „În momentul morţii sale la München, în 20 decembrie 1937, Ludendorff avertiza despre tirania lui Hitler."

Tucker, un cercetător de prima mână, totuşi nu este

singurul care o consideră autentică. Faimosul expert în nazism sir Ian Kershaw a fost şi el păcălit de povestea poziţiei finale a lui Ludendorff împotriva lui Hitler şi a menţionat-o în mai multe dintre istoriile sale. În ediţii ulterioare ale frumoaselor lui cărţi, telegrama falsificată nu mai apare. Totuşi, telegrama lipsă a fost adeverită în ochii celor cărora le lipseşte expertiza extinsă a lui Kershaw, fapt ce a împiedicat publicul să conştientizeze abominaţiile de care este responsabil Ludendorff.

Un ultim motiv pentru care sunt puţini aceia care cunosc cumplitele acţiuni ale lui Ludendorff este că al Doilea Război Mondial a izbucnit atât de repede după cel dintâi, încât le-a îngreunat istoricilor examinarea minuţioasă a acestor chestiuni. Generalul John Eisenhower, fiul lui Dwight D. Eisenhower, afirma odată că e nevoie de treizeci de ani până să se aşeze praful şi să poţi face o estimare completă a modului de desfăşurare a unui război. În cazul altor războaie, istoricii au avut răgazul să facă astfel de judecăţi. Dar, din cauză că al Doilea Război Mondial a început la puţin timp după sfârşitul Primului Război Mondial, interesul istoricilor s-a mutat spre Hitler şi spre nazişti.

A fost nevoie de efortul a peste două duzini de naţiuni pentru a-l distruge pe Hitler. Apoi, în 1945, când s-a încheiat războiul, Germania a devenit aliata Statelor Unite, iar istoricii americani n-au putut examina niciodată întregul dosar al Germaniei în detaliu. Priveau Germania ca pe o democraţie nouă, iar pe Hitler ca pe o aberaţie, una care începuse în anii 1930. Atât istoricul Rod Paschall, cât şi istoricul militar Edward M. Coffman de la Universitatea din Wisconsin–Madison, şi editor al Weider History Group, sunt de acord în această chestiune. Mulţimea de informaţii despre Hitler şi al Doilea Război Mondial a covârşit orice examinare calmă a lui Ludendorff şi a Primului Război Mondial.

E mare păcat, pentru că viaţa lui Ludendorff este un

element-cheie pentru înţelegerea secolului XX. De fapt, nimeni nu îl poate înţelege pe Hitler fără să-l înţeleagă întâi pe Ludendorff – unul a ieşit, ideologic vorbind, din lumea celuilalt. Ludendorff a contribuit la multe dintre tradiţiile care l-au făcut posibil pe Hitler. Câţi oameni înţeleg că Ludendorff a produs argumentaţia care justifica Holocaustul?

ISTORICUL BRITANIC HUGH TREVOR ROPER OBSERVA odată că „Istoria nu este doar ceea ce s-a întâmplat. Este ceea ce s-a întâmplat în contextul a ceea ce ar fi putut fi." Pentru a-l înţelege deplin pe Ludendorff şi moştenirea sa, să ne imaginăm în ce fel de lume am fi putut trăi dacă acest om nu ar fi existat. Să ne imaginăm că a fost împuşcat în 1914, în primele zile ale Primului Război Mondial, în timp ce se afla în Belgia. Schimbările din secolul trecut ar fi putut fi majore.

Fără Ludendorff, Lenin ar fi rămas la Zürich, iar comunismul ar fi căzut baltă, fără să mai ajungă în Rusia. Ruşii l-ar fi avut pe Kerenski şi o democraţie rusă înfloritoare. Într-o scrisoare către un economist rus pe nume Evgheni Preobrajenski, Troţki scria: „Ştii mai bine decât mine că, dacă Lenin nu ar fi reuşit să ajungă la Sankt Petersburg, Revoluţia din Octombrie nu ar fi avut loc."

Este posibil ca nimeni altcineva să nu fi insistat pentru victoria totală în aceeaşi măsură ca şi Ludendorff, iar fără el, ar fi fost posibilă o pace mai blândă pentru toată lumea, încheiată mai devreme. Dacă acesta ar fi fost cazul, căderea atât de multor dinastii din Europa poate că nu s-ar mai fi produs, iar războiul s-ar fi încheiat mai curând, fără să devasteze atât de total Europa.

Iar fără Ludendorff, poate că nu ar mai fi existat nici Hitler, pentru că legenda înjunghierii pe la spate a contribuit la conceperea programului lui Hitler. În plus, candidând la preşedinţia Germaniei în coaliţie cu Hitler, Ludendorff i-a oferit acestuia legitimitate, care i-ar fi lipsit în

alte condiţii. Este foarte posibil ca, fără ea, lui Hitler să îi fi fost imposibil să acceadă la putere.

Astfel, trebuie să susţinem că acest om este aproape la fel de important ca şi Hitler şi Stalin. Într-adevăr, ne putem întreba dacă al Doilea Război Mondial ar mai fi avut loc fără el. Al Doilea Război Mondial a fost „războiul nenecesar“, cum l-a numit Churchill, un război care nu trebuia să se producă. Fără miturile lui Ludendorff, care au dat plauzibilitate opiniilor lui Hitler, se poate ca naziştii să nu fi ajuns vreodată la putere.

Majoritatea analizelor celui de-al Doilea Război Mondial au tendinţa de a începe cu Hitler. Iar publicul, în majoritate, presupune că nazismul a început cu el. Dar, cel care a dezlănţuit forţele sociale, militare şi politice esenţiale succesului lui Hitler a fost Ludendorff. Din cauza influenţei fundamentale a lui Ludendorff asupra oamenilor ca Hitler, pe lângă consecinţele devastatoare ale propriilor sale convingeri şi acţiuni, se poate susţine că, într-un sens abstract, primul nazist a fost Ludendorff.

Istoricii nu au perceput identitatea completă a lui Ludendorff, dar nu se poate spune că e vina lor. Până la explozia Internetului, nu exista acces suficient la anumite documente istorice. Abia de curând a devenit posibil a-l pune pe Erich Ludendorff în panteonul figurilor care nu numai că au influenţat evenimentele Primului Război Mondial pentru Germania, dar au avut o influenţă masivă şi dincolo de ea, în dinamica celui de-al Doilea Război Mondial şi a întregii evoluţii a civilizaţiei vestice.

Legătura Google
Notă despre noile surse…

PÂNĂ RECENT A FOST DIFICIL, DACĂ NU CHIAR IMPOSIBIL, de asamblat elementele disparate pentru a scrie o biografie a lui Ludendorff pentru cititorii vorbitori de engleză. Primul motiv ar fi că Ludendorff a fost bun în a-şi acoperi urmele, iar după ce a murit, soţia lui a făcut la fel. Cel mai serios motiv a fost însă că majoritatea materialelor necesare despre Ludendorff erau împrăştiate în multe direcţii şi limbi. Până când lumea a beneficiat de Internetul extins, cu magnifica sa capacitate de căutare, nu puteai găsi şi analiza cum se cuvine indiciile. Un bun exemplu pentru acest fapt este un eseu foarte util de cincisprezece pagini, scris chiar de Ludendorff în 1923, intitulat „Germania, niciodată înfrântă!“, care a ajuns în mâinile editorilor de la Encyclopaedia Britannica, fiind îngropat apoi într-o carte de 1387 de pagini, menită a acoperi partea dintre ediţiile 12 şi 13 ale Britannica, şi care strângea praf în subsolul arhivei Britannica, de pe strada La Salle în Chicago. Acest eseu al lui Ludendorff a fost o mină de informaţii despre temerile, miturile şi aserţiunile omului, care îi vor ajuta pe Hitler şi pe naziştii lui să apară drept plauzibili şi inocenţi. Tot aici apărea conturată platforma coaliţiei pentru care Ludendorff a candidat la postul de preşedinte al Germaniei în 1925. Internetul arăta o trimitere la acest eseu de cincisprezece pagini, dar un cititor de dinainte de apariţia Internetului nu prea ar fi avut cum să dea de acest material.

CAPACITĂŢILE DE CĂUTARE ALE INTERNETULUI DAU acum cercetătorilor ocazia de a pune sub semnul

întrebării unele mituri create de Ludendorff şi cei apropiaţi lui, precum telegrama împotriva lui Hitler pe care el, Ludendorff, i-ar fi trimis-o, chipurile, lui Hindenburg, în anii '30, avertizându-l pe cel din urmă în legătură cu pericolele pe care le-ar fi văzut în persoana lui Hitler. Telegrama se pare că a fost inventată şi nu poate fi găsită, dar i-a folosit în mod convenabil lui Ludendorff în anii ulteriori. Discuţia pe care Internetul a făcut-o posibilă a analizat acest subiect mai în detaliu. În această privinţă, a se vedea, de exemplu, contribuţia lui Michael Mills în Axis History Forum, din 18 aprilie 2002. Această dezbatere nu a fost posibilă înainte de extinderea Internetului.

EXTINDEREA INTERNETULUI NE-A PERMIS SĂ VEDEM LEgătura prin care Ludendorff a fost un complice activ în moartea lui Walter Rathenau (cum apare şi în cartea lui Wolfram Wette, „The Wehrmacht: History, Myth, Reality", tradusă şi publicată de Harvard University Press în 2006). Cine ar fi citit în afara Internetului despre Ludendorff în limba engleză cu siguranţă nu ar fi găsit cele două scurte paragrafe din lucrarea lui Wette, lucrare care se ocupă aproape în totalitate cu al Doilea Război Mondial, nefiind o lucrare biografică despre Ludendorff.

ACESTEA FIIND SPUSE, INTERNETUL A DAT „INDICIILE digitale" care le-au permis acum autorilor o mai bună evaluare a acestui personaj.

Sfârşit

Cronologia Marelui Război

1914

28 iunie – Un arhiduce austriac este împuşcat în Serbia.

5 iulie – Germania susţine ultimatumul Austriei împotriva Serbiei.

23 iulie – Austria şi Serbia negociază, dar Austria nu este satisfăcută.

31 iulie – Germania ia act de sprijinul rus pentru Serbia.

1 august – Germania declară război Rusiei.

3–4 august – Germania intră în război împotriva Franţei, Belgiei şi Regatului Unit al Marii Britanii.

4 august – Germania invadează Belgia, conform unui plan al cărui termen de realizare era imposibil de îndeplinit.

4–16 august – Germania se împotmoleşte în Belgia, iar planul iniţial este dat peste cap.

17 august – Rusia invadează Germania în avans faţă de data planificată.

23–30 august – Bătălia de la Tannenberg. Germania o consideră o victorie măreaţă. Dar Germania se împotmoleşte peste tot, iar conflictul devine un război de uzură, adică genul de război pe care Germania nu-l poate câştiga.

1915

22 aprilie – Germanii folosesc gaze toxice, producând măceluri gigantice.

7 mai – Germanii încep războiul submarin nerestricţionat, ceea ce îi înfurie pe americani.

11 septembrie – Britanicii încep dezvoltarea tancurilor

ca armă de luptă. Războiul devine peste tot o crimă fără sens, cu puţine rezultate.

1916

21 februarie – Începe Bătălia de la Verdun, în timpul căreia vor pieri sute de mii de oameni.

4 iunie – Ruşii lansează Ofensiva Brusilov, într-un efort disperat de a găsi o ieşire din război. Ambele părţi înregistrează pierderi colosale.

29 august – Hindenburg este numit şef de stat-major, iar Ludendorff devine comandant al operaţiunilor. Duoul se impune ferm la putere, eclipsându-l pe kaiser.

1917

19 ianuarie – Statele Unite, exasperate de telegrama Zimmermann şi de războiul submarin nerestricţionat, declară război Germaniei. E cel mai mare eşec al lui Ludendorff până la momentul respectiv. În curând, „vin yancheii".

15 martie – Guvernul rus cade, punând capăt unei dinastii vechi de aproape 300 de ani.

16 aprilie – Ludendorff îl trimite pe Lenin în Rusia.

25 iunie – Cu mult înaintea datei programate, soldaţii americani încep să sosească în Europa. În scurt timp, vor sosi într-un ritm de peste 100.000 de soldaţi lunar. Ludendorff refuză să înţeleagă că are de-a face cu un dezastru total. Ordonă cenzurarea oricăror veşti referitoare la prezenţa yancheilor în Europa.

1 iulie – Kerenski încearcă să respecte obligaţiile Rusiei şi lansează Ofensiva Kerenski.

19 iulie – Ofensiva Kerenski eşuează, iar armata rusă se dezagregă.

1 noiembrie – Izbucneşte Revoluţia rusă din Octombrie.

20 noiembrie – Britanicii folosesc pentru prima oară tancuri în număr mare. Germanii sunt dispersaţi.

Decembrie–martie – Ludendorff încearcă să-i silească pe ruşi să semneze pacea umilitoare de la Brest-Litovsk.

1918

2 martie – Germanii avansează în est şi ameninţă Kievul.

3 martie – Troţki, înlăcrimat, semnează tratatul de pace.

21 martie–6 august – Ludendorff desfăşoară Ofensivele Ludendorff.

26 martie – Generalul francez Foch este numit comandant suprem al Aliaţilor; acesta îi lasă pe germani să avanseze, lovindu-i din toate părţile.

17 iulie – Atacul american de la Château-Thierry.

6 august – Ludendorff încearcă o ultimă ofensivă, care eşuează.

8 august – „Ziua neagră a armatei germane": Soldaţii germani sunt beţi, insubordonaţi şi cinici, strigându-le fel de fel de cuvinte descurajante trupelor germane care încă mai avansează. Nu mai vor decât să se întoarcă acasă.

21 august – Aliaţii penetrează frontul german în mai multe puncte, iar Ludendorff nu mai poate face decât manevre de „plombare" a acestor breşe.

30 septembrie – Bulgaria, una dintre aliatele Germaniei, capitulează.

Octombrie – Ludendorff este instabil, fiind ba exagerat de optimist, ba fatalist. În sfârşit, îşi dă teatral demisia, iar la 29 octombrie kaizerul este bucuros să i-o accepte. Lucru interesant, Hindenburg nu obiectează la decizia kaiserului.

17 octombrie – Aliaţii penetrează Linia Hindenburg.

29 octombrie – Matelоţii Marinei germane se revoltă.

30 octombrie – Imperiul Otoman, aliat al Germaniei, capitulează.

4 noiembrie – Austriecii, aliaţi cu Germania, încheie pacea cu Italia.

9 noiembrie – Kaiserul abdică.

10 noiembrie – Karl I de Austria abdică.

11 noiembrie – La ora unsprezece a celei de-a unsprezecea zile a celei de-a unsprezecea luni, războiul se încheie. A fost numit „războiul care sfârşeşte toate războaiele", dar soldaţii i-au spus „războiul care sfârşeşte cu toţi oamenii".

Noiembrie–ianuarie – Ludendorff fuge din ţară deghizat, îşi scrie memoriile, răspândeşte legenda înjunghierii pe la spate şi învinuieşte evreii pentru toate.

1919

18 ianuarie–28 iunie – Aliaţii negociază o pace severă cu Germania, care nu este mai rea decât aceea pe care Germania o impusese Rusiei la Brest-Litovsk. Pacea se semnează la 28 iunie, la cinci ani după asasinarea arhiducelui Ferdinand la Sarajevo.

După ianuarie – Ludendorff plănuieşte revanşa, îl sprijină pe Hitler şi aiurează ca un nebun. Una peste alta, îi legitimează pe nazişti, conferindu-le respectabilitate şi credibilitate, prin intermediul legendei înjunghierii pe la spate, pavând astfel drumul către un nou război.

Lista personajelor

ARHIDUCELE FRANZ FERDINAND

Vizita arhiducelui Franz Ferdinand la Sarajevo a constituit începutul Primului Război Mondial. Iată ce s-a întâmplat:

1) – Ferdinand era un personaj important. Era moştenitorul tronului Austro-Ungariei.

2) – Dar se căsătorise cu o femeie de rând.

3) – Curtea n-a fost de acord cu mariajul şi nu o respecta pe soţia sa.

4) – Într-adevăr, la anumite evenimente oficiale nici nu i se permitea să stea lângă el.

5) – Singurul mod în care o făcea să se simtă bine era să o ia cu el în călătoriile sale, în calitate de inspector general al armatelor Austriei. În timpul acelor călătorii, era tratată ca o mare doamnă.

6) – La 28 iunie 1914, cei doi au mers la Sarajevo pentru a inspecta garnizoana de acolo.

7) – Ferdinand arăta foarte bine, căci uniforma fusese cusută direct pe el.

8) – A încasat două gloanţe trase de un student pe nume Princip. Ferdinand a murit pentru că doctorilor le-a luat prea mult timp să-şi dea seama că trebuia să-i taie tunica.

9) – Din cauza asasinării sale, Austria a declarat război Serbiei, naţiune sprijinită de Rusia. Rusia a declarat război Austriei, naţiune sprijinită de Germania… iar apoi piesele de domino au început să cadă una după alta. Trebuie precizat un lucru, totuşi: Germania voia războiul cu Rusia. Marii guru militari ai Germaniei l-au convins pe kaiser că Rusia devenea puternică – atât de puternică în-

cât, dacă nu îi declarau război până în 1923, Rusia ar fi devenit invincibilă şi ar fi avut capacitatea să distrugă Germania.

BERNSTORFF

Contele Heinrich von Bernstorff era capabilul ambasador german în Statele Unite, care cunoştea resursele Americii. Le-a tot spus germanilor să nu se implice într-un război cu Statele Unite, dar fără folos. Majoritatea germanilor credeau că armata Statelor Unite era minusculă şi deci neimportantă, dar această mentalitate le-a fost fatală germanilor de felul kaiserului, iar mai târziu al lui Hitler. Bernstorff s-a străduit, dar n-a reuşit să convingă nici măcar o persoană importantă. În cele din urmă, a renunţat şi s-a exilat în Elveţia. A fost nevoie de două războaie mondiale pentru ca Germania să înveţe să respecte Statele Unite.

Bernstorff era căsătorit cu o germano-americană, care l-a învăţat ce erau Statele Unite. El a scris două volume de memorii. Era un anglofil progresist şi dispreţuia stilul machiavelic al lui Bismarck. Hitler l-a dispreţuit, iar când a venit la putere, diplomatul a fost norocos că se afla în exil.

BLOCH

Jean de Bloch a fost unul dintre vizionarii care şi-a dat seama că în 1914 nici una dintre părţi nu putea câştiga războiul şi că blocajul era garantat. Puterea defensivă era atât de mare, încât nici o tabără nu putea câştiga. Ce rost avea curajul soldaţilor în faţa a mii de kilometri de sârmă ghimpată, în spatele căreia se aflau posturi de mitraliere? De notat că numai Churchill a înţeles deplin acest lucru şi, ca urmare, a încurajat dezvoltarea tancului, invenţie care putea sparge blocajul.

BRUSILOV

Alexei Brusilov este eroul uitat al Aliaţilor, generalul

rus pe care Churchill îl ridica în slăvi. A comandat o ofensivă strălucită împotriva austriecilor; le-a cauzat atât de multe pierderi, încât austriecii n-au mai reuşit niciodată să treacă în ofensivă. Dacă ar fi fost sprijinit şi nu sabotat, ar fi putut salva Rusia de revoluţie. Când a izbucnit revoluţia, a activat de partea revoluţionarilor şi chiar cu competenţă.

Pentru mai multe informaţii despre el, vezi cartea lui Churchill despre frontul rusesc, *The Forgotten War* (Războiul uitat). Lucru ciudat, Brusilov şi-a dedicat memoriile, *A Soldier's Notebook* (Carnetul unui soldat), kaiserului, care i-a întors favorul şi i le-a dedicat pe ale sale.

CASEMENT

Sir Roger Casement a fost un activist irlandez de prestigiu, care a făcut pentru protejarea indienilor sud-americani mai mult decât aproape oricare alt contemporan al său. Într-adevăr, a salvat multe mii de peruvieni nenorociţi de la exterminare. Mai târziu, a încercat să formeze o Brigadă Rebelă a prizonierilor de război irlandezi, captivi în Germania, care să lupte pentru independenţa Irlandei. A fost capturat şi executat de către britanici. Britanicii i-au anihilat activitatea pozitivă în favoarea Germaniei şi Irlandei, arătând, spre satisfacţia publicului, că era un pervers care voia să se culce cu tineri sud-americani şi sud-africani.

CHURCHILL

Activitatea lui Churchill în timpul Primului Război Mondial este subevaluată şi neînţeleasă. El a pus la cale un plan de distrugere a aliaţilor Germaniei, trimiţând un corp expediţionar la Gallipoli pentru a distruge Turcia. Planul era bun, dar a eşuat pentru că a fost pus prost în aplicare şi pentru că i s-a opus cel mai de seamă turc din epoca modernă, Mustafa Kemal Atatürk, care le-a spus soldaţilor săi: „Nu vă ordon să luptaţi, vă ordon să muri-

ţi." Churchill a conceput apoi o strategie de utilizare a tancurilor, care a câştigat războiul. El spunea mereu că comunismul era o ciumă ce trebuia extirpată şi voia ca Aliaţii să invadeze Rusia la sfârşitul războiului, dar a fost privit ca un fanatic şi n-a fost respectat suficient decât mai târziu.

Pentru a-l înţelege mai bine pe Churchill, citiţi singurul roman pe care l-a scris, *Savrola*, elocvent pentru gândurile sale intime şi pentru personalitatea sa. Churchill a fost, probabil, cel mai impunător şi mai de succes om al secolului. Misterul este că se considera un ratat, poate pentru că a trebuit să prezideze peste disoluţia Imperiului Britanic.

CLEMENCEAU

Clemenceau este fără îndoială cel mai de seamă francez al acelei epoci. Era o pasăre rară, un francez care înţelegea America. Trăise în America şi se căsătorise cu una dintre studentele sale în timpul cât a predat acolo. În America a activat şi ca jurnalist. Clemenceau şi-a jucat cartea americană perfect, ţinând Franţa unită până la sosirea yancheilor. A depăşit revoltele parţiale ale armatei franceze, neînţelegerile cu britanicii şi prăbuşirea frontului rus. Ar fi continuat să lupte chiar şi dacă ar fi căzut Parisul. Din nu se ştie ce motiv, Ludendorff n-a reuşit să înţeleagă acest lucru.

CONRAD VON HÖTZENDORF

Generalul Franz Conrad von Hötzendorf a fost generalul austriac din vârful ierarhiei şi probabil cel mai supraestimat ofiţer al Puterilor Centrale. Acesta n-a înţeles că naţiunea sa era un cadavru în descompunere şi nu s-a opus niciodată solicitărilor crunte ale aliaţilor săi germani. Lucru complet de neînţeles, continuă să aibă o reputaţie pozitivă.

DULLES

Allen Dulles a fost un diplomat experimentat. Adesea s-a dovedit un excelent observator. Anii săi de început în Elveţia, din timpul Primului Război Mondial şi de după aceea, i-au oferit un punct de observare extraordinar. El este acela care a răspuns la apelul telefonic al lui Lenin către Ambasada Statelor Unite, imediat înainte ca Ludendorff să-l trimită pe Lenin în Rusia. Mai târziu, a devenit spionul CIA care a mărit această agenţie încă din pruncia ei. La început, cum fratele său devenise secretar de stat, respectiva agenţie n-a fost niciodată suficient supravegheată, iar această conjunctură tragică a făcut ca agenţia să tot crească fără o supervizare disciplinată. Dulles a avut succes în multe dintre activităţile sale. În ce priveşte Războiul din Coreea, nu i-a simţit apropierea, nici măcar când a fost avertizat de şeful statului coreean, Syngman Rhee, care s-a jurat că războiul e aproape. În Golful Porcilor din Cuba, a prezidat peste cel mai mare fiasco militar al Statelor Unite în cele două Americi.

FALKENHAYN

Erich von Falkenhayn a fost singurul general de frunte din Germania care n-a vrut să obţină totul. Şi-a dat seama că a vrea să fii puternic peste tot însemna să nu fii puternic nicăieri. El voia să câştige pe un singur front, să facă pace şi să se întoarcă acasă. A fost cel mai bun general de top al Germaniei şi n-a dat greş decât o singură dată: el este cel care a decis că abordarea ideală ar fi înfrângerea Franţei la Verdun. Această iniţiativă a eşuat lamentabil, producând numeroase victime şi discreditându-l total.

Dacă şi-ar fi trimis forţele spre est cu acelaşi obiectiv, ar fi putut ocupa Sankt Petersburgul, iar istoria ar fi putut fi foarte diferită. După Verdun a fost destituit şi a fost trimis să comande trupele din Transilvania, iar apoi pe acelea din Palestina. În Palestina a salvat numeroşi evrei de arabi, dar apoi a dispărut din prim-plan.

Pentru mai multe informaţii, vezi cartea sa *Decizii*

esenţiale la Cartierul General, publicată în 1919.

FRANÇOIS

Generalul Hermann von François a fost un strălucit general german care, din planul secund, a conceput planurile şi acţiunile care au dus la câştigarea bătăliei de la Tannenberg. În trei situaţii diferite nu s-a supus ordinelor – ordine care ar fi produs dezastre –, fiind responsabil pentru acea victorie decisivă. Mai târziu a spus chiar asta. După război, şi-a dus câţiva prieteni într-o vizită pe câmpul de bătălie şi le-a spus trei lucruri: „Acesta e locul unde generalul Hindenburg a dormit înainte de bătălie... aici este locul unde generalul Hindenburg a dormit după bătălie... iar aici, fir-ar să fie!, este locul unde Hindenburg a dormit *în timpul* bătăliei."

GÖRING

Hermann Göring a fost cel mai problematic general german din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Dependent de stupefiante, cu o sexualitate deviantă şi o personalitate incredibil de excentrică, a reuşit să se prezinte la o înmormântare în blană de nurcă, în uniformă militară albă cu negru şi machiat. Ambasadorul SUA în Franţa, William Christian Bullitt, spunea că în anii 1930 Göring arăta ca un proxenet într-un bordel.

Cum-necum, acest om a ajuns şeful Forţelor Aeriene Germane la sfârşitul Primului Război Mondial, iar apoi a devenit cel mai bun prieten al lui Hitler. A fost singurul om căruia i se permitea să i se adreseze lui Hitler cu familiarul *tu*, ba chiar i-a cerut lui Hitler să fie cavaler de onoare la căsătoria sa.

Mulţi ofiţeri Aliaţi îl creditează pentru pierderea celui de-al Doilea Război Mondial de către Germania. Greşeala sa le-a permis britanicilor să scape la Dunkerque. Tot el a făcut erorile care au dus la pierderea bătăliei pentru Stalingrad. În final, a pierdut Normandia.

Singurul său punct forte era înțelegerea modului cum trebuia să navigheze pe valurile puterii. La Nürnberg, a pierdut procesul şi a fost condamnat la moarte, dar a murit uşor, în pijamale de mătase, luând otrava pe care un doctor i-o ascunsese sub un strat de piele.

Pe Hitler l-a ţinut în ceaţă în ce privea tot mai numeroasele slăbiciuni ale Forţelor Aeriene Germane, ajutându-i enorm pe Aliaţi în acest fel, dar fără ştirea sa. Unii vizionari din Anglia au spus că britanicii îi datorau o medalie pentru minunatele sale contribuţii la victoria Aliaţilor.

HANNIBAL

Hannibal, generalul din Antichitate, a fost mereu o sursă de inspiraţie pentru armata germană. Toate planurile militare germane, de la mijlocului secolului al XIX-lea până în anii 1940, erau concepute, într-o formă sau alta, pe ideea încercuirii inamicului, urmată de utilizarea tuturor trupelor disponibile pentru a lupta împotriva lui şi a-l distruge. Se spera că dacă germanii aveau toate trupele dispuse în jurul inamicului, iar dacă acesta din urmă nu avea trupele în contact cu aceste trupe, atunci germanii ar fi putut distruge chiar şi forţe inamice superioare.

Hitler a încercat această manevră în invazia sa în Rusia, iar la început a avut succes. În cele din urmă a eşuat însă în faţa Stalingradului.

Dacă germanii nu ar fi avut o fixaţie în ce priveşte manevrele lui Hannibal, nu ar fi crezut în capacitatea lor de a câştiga victorii rapide şi un război pe două fronturi. Ideile lui Hannibal le-au dat ofiţerilor germani convingerea că victoria le era la îndemână. Erau convinşi de acest lucru chiar dacă, de-a lungul istoriei, majoritatea manevrelor de încercuire în stilul lui Hannibal au dat greş.

Lucru curios, Hannibal a fost înfrânt de un consul roman numit Fabian, iar George Washington a fost numit „Fabianul american“. Fabian a amânat confruntarea şi l-a

lăsat pe Hannibal să-şi supraextindă armata, distrugând-o apoi puţin câte puţin.

Aliaţii conduşi de generalul francez Foch au procedat exact la fel în faţa nefericitelor ofensive ale lui Ludendorff, ceea ce l-a costat pe Ludendorff războiul.

HINDENBURG

Hindenburg a fost un general în rezervă bătrân, de peste 70 de ani, care a revenit în viaţa publică în 1914 şi a fost creditat pentru victoria germană de la Tannenberg. În timpul războiului, s-a senilizat, iar Ludendorff a preluat comanda. Nu a contestat niciodată deciziile lui Ludendorff, până în ultima lună de război.

Remarcabil este felul cum a ajuns sub influenţa lui Ludendorff. La începutul războiului, Hindenburg nu avea ambiţii teritoriale pentru Germania şi nici nu vorbea de despăgubiri. La sfârşitul acestuia însă, devenise la fel de lacom ca şi Ludendorff. În cele din urmă, a căzut cu totul sub influenţa lui Ludendorff.

HITLER

Adolf Hitler este motivul unor abundente controverse printre biografi. Fotografiile sale din copilărie îl arată cu ochi rătăciţi, probabil un indiciu a ceea ce era în mintea lui. Canaris, amiralul german, credea că pe Hitler îl înnebuniseră Primul Război Mondial şi gazele toxice, pe care le-a introdus Ludendorff pe câmpul de luptă. Dar această afirmaţie nu poate fi confirmată.

Când Ludendorff a început să-i învinovăţească pe evrei pentru înfrângerea Germaniei în Primul Război Mondial, Hitler spunea că voia ca evreii să fie gazaţi în acelaşi fel cum fuseseră gazaţi în război soldaţii germani. Ne putem întreba ce viaţă ar fi avut, dacă Ludendorff nu i-ar fi dat ideea învinovăţirii evreilor. Hitler era un acuarelist talentat; poate că ar fi putut fi profesor de artă la un liceu.

Toţi membrii elitei naziste erau veterani ai Primului

Război Mondial şi aveau un lucru în comun: fără excepţie, aveau nostalgia războiului şi voiau să-l reînsceneze, pentru că fusese momentul cel mai bun al vieţii lor. Nostalgia se împletea cu dorinţa de răzbunare.

KAISERUL WILHELM II

Kaiserul Wilhelm II a fost un om debil încă din ziua când s-a născut – mama sa a trecut prin douăsprezece ore de travaliu ca să-l nască, iar naşterea l-a vătămat sever pe prunc. Una dintre mâinile sale era schilodită şi n-a crescut la fel de lungă precum cealaltă. Avea o cunoaştere superficială asupra lumii – se pare că nu urma decât doi experţi: a luat-o după Darwin şi credea că Germania trebuia să izbândească în lupta de „supravieţuire a celui mai adaptat". A mers pe mâna amiralului american Alfred Thayer Mahan şi credea că Germania ar fi trebuit să-şi dezvolte o gigantică flotă de suprafaţă pentru a putea ameninţa Anglia. Cunoştinţele sale limitate i-au produs daune. De la Mahan a învăţat să îndrăgească doar navele de suprafaţă şi, drept urmare, nu se prea interesa de submarine. Când a început războiul, nu şi-a putut folosi niciodată navele, iar submarinele erau într-un număr periculos de mic. De la Darwin a deprins fanfaronada ameninţătoare – adică filozofia supravieţuirii celui mai adaptat, înstrăinându-şi din cauza ei Rusia şi Anglia.

Cu aliaţi mai puternici, cu mai multe submarine şi cu mai multă diplomaţie ar fi putut evita, sau poate chiar câştiga, războiul.

KERENSKI

Feodor Kerenski a fost un bun profesor, care nu era pregătit să facă faţă unui luptător precum Lenin. Este adesea aspru judecat, dar, de fapt, a fost cel mai democrat lider al Rusiei din secolul său. Este dispreţuit pentru continuarea războiului, dar ştia că, dacă făcea pace cu Ludendorff, aliaţii Rusiei ar fi fost terminaţi. Este dis-

preţuit de mulţi pentru a fi democratizat prea mult armata, astfel că soldaţii puteau supune la vot îndeplinirea ordinelor, dar el ştia că armata era foarte aproape de revoltă, astfel că nu avea decât puţine opţiuni.

Istoria îi dispreţuieşte pe pierzători. Nu se va spune niciodată un cuvânt bun despre Ludovic XVI, deşi a fost un om mai bun decât Napoleon. Nu se va spune niciodată un cuvânt bun despre Nicolae II, deşi a fost mai bun decât Stalin. Şi nu se va spune niciodată un cuvânt bun despre Kerenski, chiar dacă i-a fost superior lui Lenin.

Ucenicii puterii, cei asemenea lui Henry Kissinger, îl dispreţuiesc pe Kerenski. Odată, într-o dispută cu un premier portughez ineficient, Kissinger a şuierat: „Ai să ajungi ca şi Kerenski."

„Nu vreau să ajung ca şi Kerenski", a răspuns omul.

„Nici Kerenski n-a vrut", a răspuns Kissinger.

LEMKIN

Raphael Lemkin a fost un biet avocat polonez care a emigrat în America, cel care a vorbit despre măcelărirea evreilor şi cel care a inventat cuvântul *genocid*. Personaj tragic, şi-a pierdut orice altă abilitate în afara celei de a avertiza lumea despre genocid, a trăit în sărăcie, vorbind poate puţin prea sever, consumat de această cruciadă a lui. Nimeni nu i-a dat atenţie, a rămas necunoscut. Şi totuşi a fost un om mare.

Uneori a ţinut conferinţe la colegiile Yale, Rutgers şi la Universitatea din Virginia. A explicat că genocidul nu era doar actul uciderii unei populaţii, ci, mai curând, efortul de a distruge o populaţie „în întregime sau parţial".

Lemkin a plecat în America după ce a înţeles că guvernul polonez din anii 1920 şi 1930 nu îi accepta ideile şi că, până la urmă, i s-a opus. A fost un profet neonorat în patria sa.

La înmormântarea sa n-au participat decât şapte persoane. Şi totuşi realizase multe: a atras atenţia asupra ten-

tativelor de genocid împotriva armenilor, evreilor şi ucrainenilor. Samantha Power, expertul în genocide de la Harvard, apără fără rezerve ideile acestui om.

LENIN

Lenin este omul extremelor. Avea o disciplină de fier. Avea o capacitate sporită de a induce teroare. Abilitatea sa de a-şi răstălmăci crimele prin expresii nesincere era şi mai mare. De pildă, sloganul: „Libertatea este atât de preţioasă, încât trebuie raţionalizată."

Şi totuşi, nu e mare diferenţă între Lenin şi Stalin, atât doar că Lenin era mai eficient. Pentru mai multe despre această temă, vezi Aleksandr Soljeniţîn, *Arhipelagul Gulag* şi Roy Medvedev, *Let History Judge* (Să judece istoria) şi evaluaţi acţiunile lui Lenin de luare de ostatici şi de pedepsire a adversarilor, chiar şi numai pentru că era posibil să nu fie de acord cu el, şi comparaţi acest comportament cu acela al lui Stalin. Atunci veţi vedea că aceştia doi se aseamănă. Diferenţa nu este decât una de scală.

Lenin avea sifilis, iar corpul său era împovărat de medicamentele pe care le lua pentru a-l trata. Mai mult, fusese împuşcat cu două gloanţe înmuiate în arsenic, ceea ce i-a otrăvit trupul. Dar era un om cu o putere de concentrare uluitoare, şi cel mai eficient revoluţionar din istoria Rusiei.

LLOYD GEORGE

Prim-ministrul David Lloyd George a fost un politician din Regatul Unit care, din perspectiva lui Hitler, a fost responsabil de victoria Aliaţilor în Primul Război Mondial. Se pare că nu a făcut decât o singură eroare majoră: în 1918, era atât de exasperat de modul în care generalii britanici risipeau vieţile soldaţilor lor, încât a ţinut armata britanică din Franţa subalimentată cu oameni, astfel încât să piară mai puţini dintre ei. Aşadar, atunci când a atacat Ludendorff, armata britanică era într-o situaţie mai preca-

ră decât ar fi trebuit să fie în mod obişnuit. Dar, cumva, forţa inferioară a diviziilor britanice a reuşit să smulgă victoria din fălcile înfrângerii.

Lloyd George a fost un galez strălucitor. Eroul său era Abraham Lincoln, după exemplul căruia şi-a modelat viaţa.

LUDENDORFF

Erich Ludendorff a fost, până la urmă, o entitate disciplinată, dar mediocră. Şi-a petrecut timpul studiind un singur lucru, tactica, şi nu şi-a lăsat niciodată timp pentru prieteni, dragoste sau copii. În plus, n-a învăţat niciodată cum să descopere adevărurile incomode, fiind mereu înconjurat de sicofanţi care îi spunea exact cu voia să audă. Fischer[3] a înnebunit atât de rău, încât el, un evreu, a hotărât că Holocaustul nu a avut loc. Ludendorff a înnebunit atât de rău, încât credea că el câştigase Primul Război Mondial, dar că fusese sabotat de evrei.

3. Bobby Fischer (1943–2008), şahist american evreu, considerat de mulţi cel mai mare jucător de şah din toate timpurile, a emis opinii antisemite extreme încă din anii 1960, ajungând să nege cu totul existenţa Holocaustului. (N. tr.)

Pentru mai multe informaţii despre Ludendorff, vezi cartea lui Karl Tschuppik, *Ludendorff, the Tragedy of a Military Mind* (Ludendorff, tragedia unei minţi militare). Din păcate, cartea aceasta încheie povestea lui Ludendorff în jurul anului 1932 şi nu abordează contribuţia sa decisivă la cauza nazistă. Însă este un foarte bun studiu al personalităţii sale.

NICOLAE II

Nicolae II al Rusiei a făcut greşeli care l-au făcut să piardă şi războiul, şi naţiunea. Mai întâi, s-a numit pe sine comandant suprem al armatei, atrăgând asupra sa oprobriul pentru orice bătălie pierdută. În al doilea rând, şi-a abo-

lit sursa principală de venit, eliminând monopolul pe alcool în toiul războiului. În al treilea rând, nu l-a sprijinit niciodată suficient pe cel mai mare general al său, Alexei Brusilov. În al patrulea rând, a adoptat nebuniile lui Grigori Rasputin. În al cincilea rând, a permis circulaţia literaturii comuniste în Rusia, căci credea că era atât de iraţională, încât nimeni nu avea să o ia în serios. În al şaselea rând, n-a insistat niciodată prea mult să afle cine ucidea pe cine în statul său. Ar fi trebuit să afle cine l-a ucis pe cel mai capabil ministru al său, Piotr Stolîpin[4]. Acest talmeş-balmeş de erori au condamnat Rusia.

4. Piotr Stolîpin a fost împuşcat în clădirea operei din Kiev, la 14 septembrie 1911, de un revoluţionar aharhist, Dmitri Brogrov, care era şi agent al poliţiei secrete ţariste, Ohrana. (N. tr.)

Celebrele ultime cuvinte ale lui Nicolae, când i s-a spus că urma să fie împuşcat, au fost: „Cum? Cum?“

PERSHING

Generalul Pershing a fost un om excepţional, şef de promoţie la West Point, la fel ca prietenul său, Douglas MacArthur. Pershing era de acord cu Teddy Roosevelt şi cu generalul francez Mangin, şi voia ca armatele aliate să avanseze până la Berlin şi să le dovedească germanilor că fuseseră bătuţi. Dar această idee era în contradicţie cu mentalitatea preşedintelui Wilson, un sudist al cărui tată fusese ofiţer al Confederaţiei, care credea că durabilitatea păcii depindea de blândeţea ei.

PRINCIP

Puţini îl învinovăţesc pe Princip pentru izbucnirea războiului mondial – se sugerează adesea că războiul a fost un accident în aşteptarea locului în care să se întâmple. Dar, dacă Princip n-ar fi tras focurile de armă din 1914, războiul s-ar fi putut întâmpla mai târziu. Iar dacă război-

ul ar fi avut loc mai târziu, sunt toate şansele ca ruşii să fi avut o performanţă mai bună. Faimosul istoric englez Alistair Horne afirmă inechivoc în *Verdun: The Price of Valor* (Verdun: preţul curajului) că, dacă războiul ar fi început mai târziu, ruşii l-ar fi putut câştiga. Până în 1914, situaţia Rusiei s-a ameliorat în salturi şi reculuri. Planificatele legături feroviare cu Arhanghelsk şi Murmansk ar fi uşurat mult recepţionarea proviziilor trimise din Anglia şi Statele Unite, iar ameliorările introduse în armata rusă ar fi avut timp să se acumuleze.

RADEK

Karl Radek este ţinut minte ca ultimul comunist internaţionalist. Când elitele comuniste goneau după privilegii şi lux, se spune că Radek era singurul destul de idealist încât să nu ceară favoruri. Într-adevăr, barba urâtă pe care o purta era o necesitate, căci n-a solicitat niciodată lemn de foc sau cărbuni în plus ca să-şi încălzească apartamentul rece.

Radek ar trebui ţinut minte pentru sclipirile sale de geniu. El este cel a cărui opinie prevala la scrierea gazetei *Torţa*, care era distribuită în mai multe limbi trupelor germane ocupante – iar munca aceasta i-a neutralizat pe inamici mai eficient decât ar fi putut-o face orice forţă militară. Tot Radek a fost acela care a făcut apel la instalarea unui comunism real, internaţionalist, în timp ce egalii săi se refugiau în crezul şovinist rus, care avea să domine mişcarea vreme de decenii.

Radek a fost atât de inteligent, încât se pare că şi-a dominat vampirii care l-au pregătit pentru procesele-spectacol staliniste. Le-a spus sec că e destul de important încât să-i tragă după el. A ameninţat să mărturisească implicarea într-un mare complot internaţional şi că aceia care-l ţineau captiv erau părtaşi la trădarea sa. Torţionarii săi şi-au dat brusc seama că Radek ar fi putut face să fie omorâţi, astfel c-au început să dea din colţ în colţ. Apoi,

Radek a insistat ca ei să găsească o modalitate prin care să nu fie condamnat decât la câțiva ani în lagărele din Siberia.

Stratagema sa a avut un succes strălucitor. Când a auzit citindu-se sentința, ziariștii străini l-au văzut zâmbind ușurat. Era, în mod cert, unul dintre puținele triumfuri ale celor măcelăriți de Stalin.

Sigur că Stalin s-a răzbunat pe Radek. Dovezile indică faptul că ar fi fost omorât în lagăr, în 1939, din ordinele lui Stalin.

REED

Jack Reed a fost un credincios adevărat, un comunist absolut devotat. Zeloții miezului dur, precum Grigori Zinoviev, nu aveau însă încredere în el și l-au trimis la Baku, în Georgia, ca să reprezinte partidul la conferința panislamistă ce se desfășura acolo.

Pe drumul spre conferință, în tren, Reed a fost uluit să vadă că delegații au primit un cârd de târfe adolescente frumoase, furnizate de un grup de codoașe bătrâne. Târfele au urcat în tren îmbrăcate în blănuri, fără să aibă nimic pe dedesubt.

Reed nu era împotriva amorului liber, dar i se părea de neconceput să prostituezi acele fete inocente. Și totuși, exact asta făceau delegații. Era ceva arogant, vicios, curat stalinist. Pe lângă aceasta, luxul calp al delegaților i-a frânt inima, astfel că s-a întors la Moscova într-o stare de tensiune. I-a spus Louisei Bryant, femeia pe care o iubea, că era nefericit din cauză că înțelesese greșit mișcarea comunistă și că îi crease o imagine falsă.

În timpul cât a fost bolnav și până la moartea sa în spital, fără să i se dea îngrijire medicală, a rămas foarte singur. Lenin n-a trimis doctori să-l ajute. A murit murmurând: „Prins în capcană, prins în capcană." Nu degeaba i s-a spus în cele din urmă „revoluționarul pierdut".

Se spune că în URSS, cartea sa *Ten Days That Shook*

the World (Zece zile care au zguduit lumea) a fost apreciată, dar a fost cenzurată la scurt timp după publicare. Stalin detesta această carte, pentru că el nu era personaj principal, astfel că nu după mult timp a retras-o din circulaţie.

În Occident, această carte a fost citită cu nesaţ. Lucru interesant, numai două publicaţii, *New York Times* şi *London Times*, au observat slăbiciunile cărţii. Majoritatea cititorilor au fost fermecaţi de spiritul cărţii – unul exuberant şi aventuros.

ROOSEVELT

Theodore Roosevelt era bătrân şi slăbit în 1917, dar era cel mai mare şi mai popular erou în viaţă al Americii. Singura sa dorinţă înainte de a muri a fost de a comanda o divizie din Europa. S-a dus la cel mai înverşunat adversar al său, preşedintele Wilson, şi i-a cerut comanda. La schimb, jura să renunţe la orice dezacord viitor cu preşedintele. Planul său era să meargă în Europa în fruntea unor *Rough Riders* (Călăreţi hârşâiţi), să lupte în tranşee şi să preseze Aliaţii să meargă la Berlin, pentru a le dovedi germanilor că erau bătuţi.

Dacă planul său ar fi fost pus în practică, este posibil să se fi evitat cel de-al Doilea Război Mondial. Ideea este una dintre cele mai interesante speculaţii despre ceea ce ar fi putut fi istoria secolului XX. Nimeni, nici Ludendorff, nici Hitler, n-ar mai fi putut pretinde că Germania n-a fost de fapt înfrântă.

WILSON

Preşedintele Woodrow Wilson ştia cum să câştige un război, dar nu şi cum să câştige pacea. Eşecul său de a construi o pace durabilă şi dreaptă după Primul Război Mondial este un dezastru major al diplomaţiei moderne. În 1918, în momentul de apogeu al puterii SUA, Wilson n-a reuşit să fie învingător şi să facă o pace eficientă.

Dar lumea cerea mai mult decât putea da un om. Wilson era văzut ca un mesia care avea să rezolve şi să facă totul. Nici un preşedinte american nu a avut puterea pe care a avut-o el la apogeul carierei sale.

Intenţiile sale erau superlative. Voia o pace blândă, ca aceea pe care Nordul încercase să o ofere Sudului în 1865. Fără criminali de război, fără dorinţa de răzbunare şi fără procese. Nu voia decât să facă cealaltă parte să se predea şi apoi să meargă acasă.

Cărţi şi observaţii

Capitolul 1
Despre Gavrilo Princip

Brescia, Anthony. "The Role of Gavrilo Princip." Master's thesis, St. John's University, Queens, New York, 1965.

Butcher, Tim. *The Trigger: Hunting the Assassin Who Brought the World to War*. Grove Press, New York, 2014.

Cassels, Lavender. *The Archduke and the Assassin: Sarajevo, June 28, 1914*. Stein and Day, New York, 1984.

Clark, Christopher. *Sleepwalkers: How Europe Went to War in 1914*. Harper, New York, 2013.

Dedijer, Vladimir. *Road to Sarajevo*. Simon and Schuster, New York, 1966.

Fabijancic, Tony. *Bosnia: In the Footsteps of Gavrilo Princip*. University of Alberta Press, Edmonton, 2010.

Feuerlicht, Robert Strauss. *Desperate Act*. McGraw-Hill, New York, 1968.

King, Greg. *The Assassination of the Archduke*. McGraw-Hill, New York, 1968.

Koning, Hans. *Death of a Schoolboy*. Harcourt, New York, 1974.

Lyon, James. *Serbia and the Balkan Front, 1914: The Outbreak of the Great War*. Bloomsbury, London, 2015.

McMeekin, Sean. *July 1914: Countdown to War*. Basic Books, New York, 2013.

Quarmby, Katharine. *The Priest, the Assassin and Archduke Franz Ferdinand*. Thistle, London, 2014.

Rehr, Henrik. *Terrorist: Gavrilo Princip, the Assassin Who Ignited World War I*. Graphic Universe, Minneapolis, 2015.

Smith, David James. *One Morning in Sarajevo*. Weidenfeld & Nicolson, New York, 2009.

Villiers, Peter John. *Gavrilo Princip*. Fawler Press, Oxford, 2010.

Capitolul 2
Despre kaiserul Wilhelm II

Balfour, Michael. *The Kaiser and His Times*. Houghton Mifflin, Boston, 1964.

Clark, Christopher M. *Kaiser William II*. Harlow, Longman, New York, 2000.

Clay, Catrine. *King, Kaiser, Tsar: Three Royal Cousins Who Led the World to War*. Walker, New York, 2007.

Hull, Isabel Virginia. "The Entourage of Kaiser Wilhelm II." Doctoral dissertation, Yale University, New Haven, CT, 1978.

MacDonogh, Giles. *The Last Kaiser: William the Impetuous*. Weidenfeld & Nicolson, London, 2000.

Mombauer, Annika. *The Kaiser: New Research on Wilhelm II's Role in Imperial Germany*. Cambridge University Press, New York, 2003.

Retallack, James M. *Germany in the Age of Kaiser Wilhelm II*. Macmillan, New York, 1996.

Rohl, John C. G. *The Kaiser and His Court*. Cambridge University Press, New York, 1994.

Rohl, John C. G., and Nicolaus Sombart, eds. *Kaiser Wilhelm II: New Interpretations*. Cambridge University Press, New York, 1982.

Sarkin-Hughes, Jeremy. *Germany's Genocide of the Herero*. James Currey, Woodbridge, UK, 2011.

Van der Kiste, John. *Kaiser William II: Germany's Last Emperor*. Sutton, Stroud, UK, 1999.

Viereck, George Sylvester. *The Kaiser on Trial*. Greystone Press, New York, 1937.

Whittle, Tyler. *The Last Kaiser: A Biography of Willi-*

am II, German Emperor and King of Prussia. Heinemann, London, 1977.

Despre Schlieffen şi despre Plan

Bucholz, Arden. *Moltke, Schlieffen, and Prussian War Planning*. St. Martin's, New York, 1991.

Cimbala, Stephen J. *Deterrence and Provocation in Crisis and War*. Pennsylvania State University Press, University Park, 1994.

Henin, Pierre Yves. *Le Plan Schlieffen: un mois de guerre, deux siecles de controverse*. Economica Press, Paris, 2012.

Herwig, Holgar H. *The Marne, 1914*. Random House, New York, 2009.

Jannen, William. *The Lions of July*. Presidio Press, Novato, CA, 1996.

Jones, Andrew L. "Debating Cannae: Delbruck, Schlieffen, and the Great War." Master's essay, East Tennessee State University, Johnson City, 2015.

Ritter, Gerhard. *The Schlieffen Plan: Critique of a Myth*. O. Wolff, London, 1958.

Schlieffen, Alfred von. *Alfred von Schlieffen's Military Writings*. Frank Cass, Portland, OR, 2003.

———. *Cannae*. Mittler, Berlin, 1936.

Stoneman, Mark R. "William Groener, Officering, and the Schlieffen Plan." Doctoral dissertation, Georgetown University, Washington, DC, 2006.

Tunstall, Graydon A. "The Schlieffen Plan." Doctoral dissertation, Rutgers University, New Brunswick, NJ, 1974.

Wallach, J. L. "Clausewitz and Schlieffen: A Study of the Impact of Their Theories on the German Conduct of the 1914–1918 and 1939–1945 Wars." Doctoral dissertation, Oxford University, 1968.

Werstler, Glenn. "Erich von Falkenhayn and the German Response to the Problem of War on Two Fronts."

Master's essay, Kutztown State College, Kutztown, PA, 1980.

Capitolul 3
Despre Verdun

Brown, Malcolm. *Verdun, 1916*. Temple Publishing, Charleston, SC, 1999.

Clayton, Anthony. *Paths of Glory*. Cassell, New York, 2003.

Denizot, Alain. *Verdun, 1914–1918*. Nouveaux Editions Latines, Paris, 1996.

Horne, Alistair. *The Price of Glory*. Penguin Publishers, New York, 1994.

Keegan, John. *The First World War*. Vintage, New York, 2000.

Ousby, Ian. *The Road to Verdun*. Anchor Press, New York, 2002.

Petain, Henri Philippe. *La Bataille de Verdun*. Payot Publishers, Paris, 1929.

Capitolul 4
Despre Tannenberg

Gannon, James. *Stealing Secrets, Telling Lies*. Brassey's, Washington, DC, 2001.

Golovin, Nicolai N. *The Russian Campaign of 1914*. Command and General Staff School Press, Fort Leavenworth, KS, 1933.

Griffin, Oliver L. "The German Army Looks East." Doctoral dissertation, Harvard University, Cambridge, MA, 1998.

Herwig, Holger H. *The First World War*. St. Martin's Press, London, 1996.

Ironside, Edmund. *Tannenberg: The First 30 Days in East Prussia*. Blackwood, Edinburgh, 1925.

Kagan, Frederick W., and Robin Higham, eds. *The Mi-*

litary History of Russia. Macmillan, Boston, 2001.

Pawly, Ronald. *The Belgian Army in World War I*. Osprey, New York, 2009.

Rigoux, Pierre. *Tannenberg 1914: Sacrifice pour la France?* Economica Press, Paris, 2010.

Roy, James Charles. *The Vanished Kingdom: Travels through the Kingdom of Prussia*. Westview Press, Boulder, CO, 1999.

Showalter, Dennis. *Tannenberg: Clash of Empires 1914*. Brassey's, Washington, DC, 2004.

Stone, Norman. *The Eastern Front, 1914–1917*. Scribner's, New York, 1975.

Sweetman, John. *Tannenberg, 1914*. Cassell, New York, 2002.

Talbot, Randy Raymond. "General Hermann von Francois and Corps-Level Operations during the Tannenberg Campaign, August, 1914." Master's thesis, Eastern Michigan University, Ypsilanti, 1999.

Capitolul 5

Despre venirea Duoului la putere

Bridgman, Jon Marshall. "The Origins of the Military Dictatorship of Hindenburg and Ludendorff." Doctoral dissertation, Stanford University, 1960.

Despre generalul Falkenhayn

Falkenhayn, Erich von. *The German General Staff and Its Decisions*. Mead, New York, 1920.

Foley, Robert. *German Strategy and the Path to Verdun: Erich von Falkenhayn and the Development of Attrition, 1870–1916*. Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

Hilbert, Lothar. *Falkenhayn, l'homme et sa conception de l'offensive de Verdun*. Published by author, 1976.

Werstler, Glenn. "Erich von Falkenhayn and the German Response to the Problem of War on Two Fronts,

1914–1916." Master's thesis, Kutztown University of Pennsylvania, Kutztown, 1980.

Capitolul 6
Despre Fritz Haber

Charles, Daniel. *Master Mind: The Rise and Fall of Fritz Haber*. Echo Press, New York, 2005.
Hager, Thomas. *The Alchemy of Air: A Jewish Genius, a Doomed Tycoon, and the Scientific Discovery That Fed the World but Fueled the Rise of Hitler*. Harmony Books, New York, 2008.
Smil, Vaclav. *Enriching the Earth*. MIT Press, Cambridge, MA, 2001.

Despre Jean de Bloch
Bloch, Jean de. *La Guerre*. Garland Press, New York, 1973.
Ferguson, Niall. *The Pity of War*. Basic Books, New York, 1999.

Despre Ofensiva Brusilov
Dowling, Timothy C. *The Brusilov Offensive*. Indiana University Press, Bloomington, 2008.
Liddell Hart, B. H. *The Real War, 1914–1918*. Little Brown and Company, New York, 1930.
Sergeyev-Tsensky, Sergei. *Brusilov's Breakthrough*. Hutchinson & Company, London, 1945.

Despre campaniile lui Ludendorff şi Zimmermann
Boghardt, Thomas. *The Zimmermann Telegram: Intelligence, Diplomacy, and America's Entry into World War I*. Naval Institute Press, Annapolis, MD, 2012.
Protasio, John. *The Day the World Was Shocked: The Lusitania Disaster and Its Influence on the Course of World War I*. Newbury Publishers, Haverton, PA, 2011.
Reid, B. L. *The Lives of Roger Casement*. Yale Univer-

sity Press, New Haven, CT, 1976.
Strother, French. *Fighting Germany's Spies*. Doubleday, Garden City, NY, 1918. (Subiectul acestei cărți este conspirația Annie Larsen.)
Tuchman, Barbara. *The Zimmermann Telegram*. Macmillan, New York, 1966.

Capitolul 7
Despre Lenin, Parvus şi călătoria cu trenul către Petrograd

Leggett, George. *The Cheka: Lenin's Political Police*. Clarendon Press, Oxford, 1981.
Pearson, Michael. *The Sealed Train*. Putnam's, New York, 1974.
Pipes, Richard. *The Unknown Lenin*. Yale University Press, New Haven, CT, 1999.

Despre Aleksandr Kerensky

Abraham, Richard. *Alexander Kerensky: First Love of the Revolution*. Columbia University Press, New York, 1987.
Fontenot, Michael F. "Alexander F. Kerensky: The Political Career of a Russian Nationalist." Doctoral dissertation, Louisiana State University, Baton Rouge, 1976.
Kerensky, A. F. *The Kerensky Memoirs*. Cassell, London, 1966.

Capitolul 8
Despre Brest-Litovsk

Felshtinsky, Yuri. *Lenin, Trotsky, Germany, and the Treaty of Brest-Litovsk*. Russell Enterprises, Milford, CT, 2012.
Kennan, George Frost. *Soviet Foreign Policy, 1917–1941*. Van Nostrand, Princeton, NJ, 1960.
Phillips, E. T. "Austria-Hungary and the Treaty of Brest-Litovsk." Master's thesis, Temple University, Phila-

delphia, 2012.
Robertson, P. W. “An Investigation of American Responses to the Russo-German Negotiations Resulting in the Treaty of Brest-Litovsk.“ Master’s thesis, University of Wyoming, Laramie, 1964.
Trotsky, Leon. *From October to Brest-Litovsk*. Socialist Publication Society, New York, 1919.
Wargelin, Clifford Frank. “Bread, Peace and Poland: The Economic and Political Origins of Habsburg Policy at Brest-Litovsk.“ Doctoral dissertation, University of Wisconsin, Madison, 1980.
Wheeler-Bennett, John. *Brest-Litovsk: The Forgotten Peace*. Macmillan, London, 1938.

Capitolul 9

Bailey, S. “Erich Ludendorff as Quartermaster General of the German Army, 1916–1918.“ Doctoral dissertation, University of Chicago, 1966.
Blaxland, Gregory. *Amiens, 1918*. Osprey, London, 2008.
Gray, Randall. *Kaiserschlacht, 1918: The Final German Offensive*. Osprey, London, 1991.
Hennes, Randolph York. “The March Retreat of 1918: Anatomy of a Battle.“ Doctoral dissertation, University of Washington, 1966.
Middlebrook, Martin. *The Kaiser’s Battle*. Penguin, London, 2000.
Wilson, Dale Eldred. “‘Treat ’em rough!’: The United States Army Tank Corps in the First World War.“ Doctoral dissertation, Temple University, Philadelphia, 1990.
Zabecki, David T. *The German 1918 Offensives*. Routledge, New York, 2006.

Capitolul 10

Despre căderea lui Ludendorff şi învinovăţirea evreilor

Chickering, R. *Imperial Germany and the Great War*.

Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
Diest, Wilhelm. “The Military Collapse of the German Empire: The Reality behind the Stab-in-the-Back Myth.“ War in History 3, no. 2 (1996): 186–207.
Johnstone, Theodore A. “Dolchstoss: The Making of a Legend, 1890–1919.“ Doctoral dissertation, University of Kansas, Lawrence, 1974.
Romano, M. A. “The Stab in the Back Theory: From Myth to Genocide.“ Master’s thesis, Kean University, Union, NJ, 2013.
Schvelbusch, Wolfgang. *The Culture of Defeat: On National Trauma, Mourning, and Recovery*. Picador Press, New York, 2004.
Scott, Allan C. “Dolchstosslegende and Jihad.“ Doctoral dissertation, Roosevelt University, Chicago, 2001.
Watson, Alexander. “Stabbed at the Front.“ History Today 58, no. 11 (November 2008):21–27.

Capitolul 11
Despre Walther Rathenau

Felix, David. “Walter Rathenau and the Politics of Reparations.“ Doctoral dissertation, Columbia University, New York, 1970.
Kessler, Harry. *Walter Rathenau: His Life and Work*. Beston Press, New York, 1930.
Loewenberg, Peter Jacob. “Walter Rathenau and German Society.“ Doctoral dissertation, University of California, Berkeley, 1966.
Sanford, David George. “Walter Rathenau: Critic and Prophet of Imperial Germany.“ Doctoral dissertation, University of Michigan, Ann Arbor, 1971.
Smith, Gene Dixon. *The Ends of Greatness: Haig, Petain, Rathenau, and Eden*. Crown, New York, 1990.
Volkov, Shulamit. *Walter Rathenau*. Yale University Press, New Haven, CT, 2012.

Williamson, D. G. "Walter Rathenau: A Study of His Political, Industrial, and Cultural Activities." Doctoral dissertation, University of London, 1972.

Despre Ludendorff

Asprey, Robert. *The German High Command at War: Hindenburg and Ludendorff Conduct World War I*. W. Morrow, New York, 1991.

Bailey, Stephen. "Erich Ludendorff as Quartermaster General of the German Army, 1916–1918." Doctoral dissertation, University of Chicago, 1966.

Bridgman, John Marshall. "The Origins of the Military Dictatorship of Hindenburg and Ludendorff." Doctoral dissertation, Stanford University, 1960.

Bucelew, John Daniels. "Erich Ludendorff and the German War Effort: A Study in the Military Exercise of Power." Doctoral dissertation, University of California, San Diego, 1974.

Craven, Nancy Lynn. "Kuhlmann or Ludendorff." Doctoral dissertation, University of Chicago, 1969.

Lee, John. *The Warlords: Hindenburg and Ludendorff*. Weidenfeld & Nicolson, London, 2005.

Naftzger, Stephen Thomas. "Heil Ludendorff: Erich Ludendorff and Nazism, 1925–1937." Doctoral dissertation, City University of New York, 2002.

Nebelin, Manfred. *Ludendorff*. Siedleer Verlag, Munich, 2011.

Parkinson, Roger. *Tormented Warrior*. Stein & Day, New York, 1979.

Piazza, R. M. D. "Ludendorff: The Totalitarian and Voelkisch Politics of a Military Specialist." Doctoral dissertation, Northwestern University, Evanston, IL, 1969.

Wheeler-Bennett, John. *The Nemesis of Power: The German Army in Politics*. Macmillan Publishers, New York, 2005.

Lucrările lui Ludendorff, scrise după înfrângerile din 1918

Ludendorff, Erich. *The Nation at War*. Hutchinson and Company, London, 1936.

———. *The Defense of the Outpost Zone*. London, 1918.

———. *Ludendorff's Own Story*. Harper, New York, 1919.

———. *Lessons Drawn by the German Higher Command from the Recent Offensives*. General Staff Headquarters, London, 1918.

———. *The General Staff and Its Problems*. E. P. Dutton, New York, 1924.

———. *The Truth about Kitchener, to Which Is Appended a Letter from General von Ludendorff*. Bodley Head, London, 1925.

———. *The Two Battles of the Marne*. Cosmopolitan Book Corporation, New York, 1927.

———. "The American Soldier in the World War as Seen by a Foe." In *As They Saw Us*, edited by George Sylvester Viereck. Garden City, NY, 1929.

———. *The Coming War*. Faber & Faber, New York, 1931.

———. *Destruction of Freemasonry through Revelation of Its Secrets. 1927*. Sacred Truth Publishing House, 2014.

Lucrări în germană sau traduse din germană

Anonymous. *Der Feldherr Ludendorff, Militarpolitisch betrachet von einem Soldaten*. Berlin, 1920.

Bauer, Max. *Der Grosse Krieg in Feld und Heimat*. Berlin, 1921.

Bethmann Hollweg, Theobald von. *Reflections on the World War*. T. Butterworth Publishers, London, 1920.

Breucker, Wilhelm. *Die Tragik Ludendorffs, Eine Kritische Studie*. Stollhamm, 1953.

Bruchmuller, Georg. *Die Artillerie beim Angriff im Stellungskrieg*. Berlin, 1926.

Conrad von Hötzendorf, Franz. *Aus Meiner Dienstzeit, 1906–1918*. Vienna, 1921.

Einem, Karl von. *Ein Armee Fuhrer erlebt den Weltkrieg*. Leipzig, 1938.

Foerster, Wolfgang. *Der Feldherr Ludendorff im Ungluck*. Weisbaden, 1932.

Frentz, Hans. *Der unbekannte Ludendorff, Der Feldherr in seiner Umwelt und Epoche*. Weisbaden, 1972.

Hindenburg, Paul von. *Out of My Life*. Harper, New York, 1921.

Hoffmann, Max. *War Diaries and Other Papers*. M. Secker, London, 1929.

———. *Tannenberg*. Berlin, 1925.

Hubatsch, W. *Hindenburg und der Staat*. Gottingen, 1966.

Janssen, Karl-Heinz. *Der Kanzler under dere General*. Gottingen, 1967.

Krebs, A. *Tendenzen und Geschichte der NSDAP*. Berlin, 1959.

Kuhl, H. von. *Der Weltkrieg 1914–1918*. Berlin, 1930.

Ludendorff, Erich. *Meine Kriegserinnerungen*. 2 vol. London, 1919.

Ludendorff, Margarethe. *My Married Life with Ludendorff*. Hutchinson, London, 1929.

Niemann, Alfred. *Kaiser und Revolution*. Berlin, 1922.

Ropponen, K. *Die Kraft Russlands*. Helsinki, 1968.

Rupprecht, crown prince of Bavaria. *Mein Kriegstagebuch*. Berlin, 1929.

Sulzbach, Herbert. *Zwei Lebende Mauern*. Berlin, 1935.

Tempelhof, Henny von. *Mein Gluck im Hause Ludendorff*. Berlin, 1918.

Tschuppik, Karl. *Ludendorff: The Tragedy of a Military Mind*. Houghton Mifflin, Boston, 1932.

Westarp, Kuno von. *Konservative Politick im letzten Jahrzelnt des Kaiserreichts*, vol. 2. Berlin, 1935.

Wheeler-Bennett, J. W. *Hindenburg: The Wooden Titan*. St. Martin's Press, New York, 1967.

Wilhelm, prinţul moştenitor. *Memoirs*. Scribner's, New York, 1922.

Coliță de imagini

Erich Ludendorff şi Adolf Hitler

Tânărul Erich Ludendorff, circa 1892

Prima sa soţie, Margarethe, în 1915, înainte să-i moară cei doi fii

Franz Pernet, fiu al primei soţii a lui Ludendorff, ucis în ofensivele acestuia din urmă

Erich Pernet, fiu vitreg, ucis de asemenea în ofensivele lui Ludendorff

Prima lui soție, Margarethe, în doliu după cei doi fii

A doua sa soție, Mathilde von Kemnitz – a se observa svasticile brodate pe bluză

Caricatură cu „Înjunghierea pe la spate“, 1919 – germanii îi învinuiau pe evrei pentru pierderea războiului

Ludendorff spre sfârşitul vieţii

Mormântul său din Bavaria nu are însemne specific militare,

fiind ornat doar cu o spadă